T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Elli üçüncü Birleşim

26 . II . 1949 Cumartesi

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti :	**712**
2. — Görüşülen işler	**712**
1. — 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ile 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısında yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (1/381, 3/318)	712
A — Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi	712 : 739,740 : 744
B — Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Bütçesi	744 : 776,776 : 791
C — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi	791 : 811
2. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı (A) ve (B) işaretli cetvellerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (1/387, 3/323)	791 : 811
3. — Yoklamalar	**776**

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Maliye Bakanlığı Bütçesinin bölümleri üzerinde görüşüldükten sonra saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime ara verildi.

Başkanvekili
Trabzon Milletvekili
R. Karadeniz

Kâtip
Çorum Milletvekili
N. Atalay

Kâtip
İsparta Milletvekili
S. Köksal

İkinci Oturum

Maliye Bakanlığı;

Devlet Borçları 1949 yılı bütçeleri kabul olundu.

Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin tümü üzerinde bir müddet görüşüldükten sonra,

Saat 21 de toplanılmak üzere Birleşime ara verildi.

Başkanvekili
Bingöl Milletvekili
F. F. Düşünsel

Kâtip
İsparta Milletvekili
S. Köksal

Kâtip
Çorum Milletvekili
N. Atalay

Üçüncü Oturum

Millî Eğitim Bakanlığı;
Ankara Üniversitesi;
İstanbul Üniversitesi;
İstanbul Teknik Üniversitesi;
Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1949 yılı bütçeleri kabul olundu.

26 . 11 . 1949 Cumartesi günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili
Sinob Milletvekili
C. K. İncedayı

Kâtip
Urfa Milletvekili
A. Akan

Kâtip
Kocaeli Milletvekili
C. Aksu

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10

BAŞKAN — Başkanvekili Feridun Fikri Düşünsel

KÂTİPLER : Sait Köksal (İsparta), Naim Atalay (Çorum)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

2. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ile 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısında yapılması kararlaştırlan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (1/381, 3/318)

A — Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlarım; Bayındırlık işlerinde şimdiye kadar yapılan derin ihmal ve isabetsizliklerin ve yapıcı bir hüviyet taşımıyan sakat bir inşaat politikamızın, yurdun bayındırlığı dâvasının gerçekleşmesinde nasıl köstekleyici bir rol oynadığı artık bugün apaçık bir hakikat ve ıstıraplı bir tablo olarak karşımızda durmaktadır.

En basit tabiat hâdiselerinin bile insanı, hayvanı ve toprağı hâlâ tehdit edebildiği memleketimizde ve, onun bâkir veçhesi önünde, duyan vicdanların sızlamamasına imkân yoktur. Bizi milletlerarası durumda en geri pılâna atmaya saik olan bu metot ve zihniyet hatalarını Yüksek Meclis önünde açıkça teşhir et-

meyi bu dâvanın müstakbel inkişaf ve başarısı için hayırlı ve lüzumlu addediyoruz.

Derhal söyliyelim ki, bu tasarı memleketimizin bu sahadaki azîm boşluk ve ihtiyaçlarının genişliği karşısında lâyık olduğu mevkii maalesef yine alamamıştır.

Çünkü Şemsettin Günaltay Hükümetinin programında «Yol dâvasının aksatılmadan yürütüleceği» bilhassa işaret edilmiş ve muhtelif vesilelerle yapılan resmî beyan ve neşriyat ile de bu esaslar vait ve teyit olunmuş bulunduğu halde esefle ve hayretle görüyoruz ki, Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinin yollar ve köprüler inşaatı bölümüne iş programlarının icabettirdiği tahsisat konulmamıştır. Halbuki, 9 yılda 2300 kilometre yol yapmayı istihdaf eden ve muhterem heyetinizin de malûmu bulunan millî yol dâvasının 1949 yılı çalışma devresine isabet eden projelerin tatbik ve tahakkuku için asgari 60 milyon liraya ihtiyaç vardır.

Ne kadar gariptir ki, Hükümetin, 1949 yılı Bütçesine bu servis için yaptığı teklif de programı karşılayıcı değildir. Bu bize herşeyden evvel mesuliyet mevkiinde bulunanların millî yol seferberliğine ve dâvasına bizzat kendilerinin inanmamış olduğu acı hakikati öğretmiştir. Ve yine öğretmiştir ki, işlerinin mahiyeti itibariyle riyazi bir katiyet ifade eden, dûrendiş ve ihtiyatlı olmasını icabettiren ve ancak büyük külfet ve emeklerle ve bilhassa iş programlarına harfi harfine sadakat ve riayetle neticesi istihsal olunabilen Naıfa işleri iktidarın politika ve propagandasının zebunu ve kurbanı olmakta berdevamdır. Ve böyle bir zihniyeti vazife telâkkisi içerisinde kör topal yürütülmek istenilmektedir.

Arkadaşlarım; Hükümetleri bundan sonraki mesaisi için ikaz edici, programımız ve efkârı umumiyeyi oyalayıcı hareketlerinin meydana getirdiği birçok fena misallerin mevcudiyetidir ki, bizi programların sureti tatbik ve tahakkuku yolunda hassas davranmaya sevketmektedir.

Nasıl hassas olmıyalım ki, şimdiye kadar büyük su işlerine sarfedilen ve büyük bir kısmının heder olduğuna şüphe bulunmıyan 121 milyon lira ile 15, yılda Yol Vergisi namı altında milletten toplanılan 280 milyon liranın randıman hesapları açıktır. Cevapları muallâktadır. En geç 1949 yılında bitirileceği iddia edilen fakat bugün daha 14 milyon liraya ve üç inşaat mevsimine ihtiyaç olduğu bildirilen Anıt - Kabir inşaatı meydandadır. Kıştan evvel Erzincan felâketzedelerini barındırmış olacağı ilân edilen portatif evleri bugün biz barındırmak zorunda kalmışızdır. Ve nihayet Cumhuriyet bayramında küşadı yapılacağı söylenilen Porsuk barajı inşaatı hâlâ bir beton kütlesi yığını halinde durmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; Bayındırlık Bakanlığınca « Yol dâvamız, dokuz yılda 23 000 kilometre » adlı broşürde 1949 yılı yol programı hakkında şöyle denilmektedir.

« Yukardaki hesaplardan da anlaşılmaktadır ki, 1949 yılında yol işlerine tahsis edilecek para teklif bütçesi Büyük Millet Meclisince kabul edildiği takdirde (60) milyon lirayı bulacaktır. Geçmiş yıllarda, bu maksatla alınan paranın yekûnu, âzami 5 - 15 milyon lira arasında bulunmakta idi. Görülüyor ki, 1949 yılı yol çalışmaları ve ödenek bakımından bugün 25 yıllık Cumhuriyet devrinde bir rekor kıracak derecede yükseltilmiştir. Bu da göstermiştir ki, Hükümet ve Bayındırlık Bakanlığı yurdumuzun kara yolları ulaştırma dâvasına artık önemle el koymuştur ».

İşte, Hükümetçe önemle el konulduğu iddia edilen yol dâvası biraz evvelki izahlarımdan da anlaşılacağı veçhile program ve seyrini maalesef gaip etmiştir. Bundan 1948 yılı yol programında tahakkuk etmemiş olduğunu ve ileriki devirler programları için lüzumlu ödenek miktarının 60 milyonun oldukça üstünde bir hadde vâsıl olacağını sözlerimize ilâve edecek olursak; dâvanın müşkül durumu ve görüşlerimizin isabeti teeyyüt etmiş olur.

Arkadaşlar; memleketimiz, Milletlerarası yol durumu itibariyle mukayese edilecek olursa bu Millî dâvanın ele alınmasında ne kadar geç kalındığı, fakat geçte olsa başlanılmış bir hamlenin programa göre tahakkuk ettirilmemesinin bir cinayet telâkki olunabileceğini şimdi arzedeceğim rakamların konuşmasından sonra takdir buyurulacaktır. Filhakika bugün bir kilometre kare arazi parçasına İngiltere'de 1210 metre tul yol, Almanya'da 1240 metre yol, Romanya'da 580 metre yol, Yugoslavya'da 270 metre yol, Bulgaristan'da 340 metre yol, Yunanistan'da 170 m. yol, İran'da 16 m. yol, Habeşistan'da 14 m. yol, ve Türkiye'mizde ise ancak ve ancak 17 m. yol isabet etmektedir.

Görülüyorki yakın ve küçük komşularımıza nazaran 15 - 20 defa gibi bir gerilik manzarası arzeden yol meselemiz bir Afrika Devleti olan Habeşistan'la müsavi hatta umumi bakımdan biraz da geri durumda bulunnmaktadır. Yüksek Meclisin dikkatini çekecek olan şu yüz kızartıcı mukayese tablosunun iktisadi ve içtimai bünyemizdeki aksaklıkların başlıca delillerini de gösterdiğinde şüphe yoktur.

Hükümetin bu itham ve tenkitlerimiz karşısında bütçe imkânlarından bütçenin prodüktif olmıyan masraflarından bahsederek mazeretler ileri süreceğini tahmin etmek güç değildir. Fakat yaptığımız Milletlerarası mukayese muvacehesinde memleketimizin bu vâdideki acı durumunu yüreği sızlıyarak gören ve duyanların beyan edilecek her mazereti müsamahasız bir şekilde şiddetle reddedeceğinden de emin bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlar,

Yol konusuna nihayet verirken yolun maliyetinde büyük rolü olan istikşaf meselesinin ehemmiyetine de işaret etmek isteriz. İstikşafın vaktinde yapılması lâzım geldiğine göre mevcut postaların bir an evvel artırılması icabetmektedir.

23 000 kilometrelik Devlet yolları dışında kalan ve 20 bin kilometreyi bulan vilâyet yollarını da daha düzenli bir şekle sokmak ve Devlet yollariyle muvazi bir programa bağlamak zaruridir. Şehir medhallerindeki vilâyet iltisak yollarının hudutlarını da tâyin etmek suretiyle bâzı şehirlerde görülen program aksatıcı hareketleri önlemek muvafık olur. Yani vilâyet yolu namı altında yapılan belediye yollarını kasdediyoruz.

Muhterem arkadaşlar, muhtelif Bakanlıklara ve teşekküllere serpiştirilmiş çeşitli inşaat işlerinin fen heyetlerini bir araya toplamakla yalnız teşkilâtın değil fakat aynı zamanda prensip ve sistemlerin de beraberliğini temin etmek mümkün olacaktır. Bu arada norm meselesinin halli, şartname ve nizamnamelerin memleketimiz dâhilindeki iklim şartlarına uygun olarak tâdili ve bir esasa bağlanması ön plânda nazarı itibara alınacak işler meyanında zikredilebilir. Prensip, sistem ve teşkilât perişanlığı yüzünden her sene kaybedilen millî servetin yekûnu milyonlara bâliğ olmaktadır. Hususi inşaatı da aynı çerçeve içerisinde mütalâa ve mülâhaza edecek olursak bu rakamların kabarıklığı tasavvur ve tahminin üstüne çıkacaktır. Bütün bu mevzularda Bayındırlık Bakanlığı, Teknik Üniversite ve Yüksek Mühendisler birliği ile Yapı kongresinin mütalâa ve kararlarından faydalanmalıdır. İhaleye sevkedilen işlerde % 20 dışındaki artma ve eksiltmelere meydan verilmiyecek şekilde projeler tanzimi esas olmalıdır. Bu suretle hem inşaatın gecikmesi önlenecek, hem de Devletin bâzı zararları önlenmiş bulunacaktır.

Yani satılığa çıkarılan işin proje ve hesabat dosyası ait olduğu daire tarafından tam olarak yapılmalıdır. Müteahhide yalnız bu esaslar dahilinde tatbik ve inşa işi bırakılmalıdır.

Mühendis kadrolarının bu hususları teminden kıymet itibariyle uzak ve kifayetsiz olduğunu takdir etmekle beraber kadroların yeter dereceye yükseltilmesi neticesinin masrafı değil, tasarrufu tevlit edeceği de muhakkaktır. Şu halde inşaatı ihale ve maliyet tutarları arasında nihayet % 20 farkla meydana getirebilmek için;

1. İnşaat mevzuuna ait mahallî tetkikat raporunun sıhatlı ve hakikate uygun olması,

2. İş bitmişçesine evvelden tasavur etmek ve her türlü resim ve mukavemet hesaplarını bütün detaylariyle yapmak,

3. Temel inşaatında zuhur edebilecek sürprizleri önleyici esaslı etüd ve tecrübeleri yapmak,

4. Meslek haricindeki idarecilerin müdahalelerini önlemek lâzımdır.

Temel hususundaki ısrarımızda bizi haklı gösterecek en tipik misali Anıtkabir inşaatı vermektedir. Şimdiye kadar (6) küsur milyon lira sarfedilmiş bulunan ve bu sene de 2,5 milyon liralık bir tahsisat konulan Anıtkabir inşaatının tahsisat kanunu on milyon liraya kadar yetki vermektedir. Bu işin ikmali için on milyon liradan sonra daha 14 milyon liraya ihtiyaç vardır. Temelinin vaktinde etüd edilmemesinin ve öylece inşaata başlanılmış olmasının bu kabarmada büyük rolü vardır. Nitekim bir baraj betonu kütlesi hacmında 16 bin metre mikâplık temel betonu, işin ihalesi sırasında derpiş edilmemiştir.

Muhterem arkadaşlar; küçük ve büyük su işleri mevzuları üzerinde bu kürsüden o kadar çok tenkitler ve ikazlar yapılmıştır ki, artık kanaatimizce hükümetler mâzideki hatalarını idrak etmiş ve bundan böyle rantabiliteye müş-

tenit programlı; plânlı çalışmalara inanmış olarak yeni ve doğru istikametlerini çizebilmelidirler. Bayındırlık Komisyonundaki çalışmalar da ümitlerimizi teyit eder mahiyettedir. Esasen yapılan hataların tekrarına milletin müsamaha ve tahammülü kalmamıştır.

Küçük su işlerine ayrılan tahsisatın sureti sarfı bir programa bağlanmalı ve politik maksatların tahakkuku yolunda israf edilmemelidir. Sulama hususunda bir fikir vermek üzere Türkiyemizin vaziyetini birkaç komşu milletle rakamlara dayanarak mukayese yapmakta fayda mülâhaza ediyoruz.

Suriye'de takriben 280 bin hektar, Mısır'da 2 160 000 hektar, Türkiye'de ise küçük bir miktar arazi sulanabilmektedir.

Başlıca nehirlerimizin membadan mansabına kadar seyrüsefer tuğyanları önleme ve enerji bakımlarından etütleri yapılmalıdır. Bataklıkların kurutulması bilhassa sağlık cihetinden haizi ehemmiyettir. Halkın iktidarı dâhilindeki basit kurutma işlerini kazanılan arazinin emek sahiplerine devri karşılığında başarmak mümkündür. Başlanılmış limanların ikmali çalışmaları yanında İstanbul, İzmir, Mersin gibi büyük limanların katî vaziyetlerinin tâyini ve küçük su işlerine mütenazır bir hüviyet taşıyan sahil barınaklarının da limanlar inşaatiyle müvazi olarak başarılması lâzımdır.

Demiryollar inşaatında şube hatlarından vaz geçmek bu gibi irtibatları otomobil yollariyle temin etmek artık bir zarurettir. Bilhassa hinterlandını besleyici olmıyan kör hatların rantabl olmıyacağı bedihidir.

İstasyon binalarının mütevazi olması ve ihtiyaca göre plânlaştırılması her zaman yaptığımız temennilerdendir. Birkaç defalar bu kürsüden eski Fransız hatları üzerindeki istasyon binalarının bize örnek olabileceğini belirtmiş isek de son yapılan maraş istasyonunda gene bu kaideye riayet edilmemiş olduğunu esefle görüyoruz.

Muhterem arkadaşlar; iktidar hükümetlerinin yıllardır kendi kendilerine terkederek imarsız ve bakımsız bıraktığı Doğu illerimiz için daha esaslı bir kalkınma programı yapmak ve daha geniş imkânlar sağlamak suretiyle mâzinin ihmalini telâfi etmek lüzumuna kaniiz.

İmar plânları bir şehirin; bir kasabanın yeniden kurulması şeklinde halka ve belediyelere büyük külfetler tahmil etmemelidir. Bu bizim malî iktidarımız dışındadır. Birtakım fuzuli hedim ve istimlâkler yerine şehirlerin müstakbel inkişafları üzerinde durmalı ve plânlar daha ziyade bu esasa göre tanzim edilmelidir. 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme Kanunu üzerinde durmak, mütaahhit ve taahhüt meselelerini ıslah etmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, kısaca Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığımız ikaz ve tenkitlere nihayet verirken yurt bayındırlığı dâvasının, asırların büyük ihmali ve son yirmi beş Cumhuriyet yılının takip ettiği yanlış imar politikası yüzünden nasıl perişan ve kötürüm bir hale gelmiş olduğuna, bunun hükümetler için bir dersi ibret olması icabettiğine bir defa daha işaret etmekle hizmetimizi ve vazifemizi yaptığımıza kaani bulunuyoruz.

AHMET ALİ ÇINAR (Burdur) — Kalkınmamızın maddi ifadesi bayındırlık işlerimizdir.

Bayındırlık işlerimizin de her sahadaki geri durumu cümlenin malûmudur.

Biz memleketi daha mamur kılmak ve vatandaşı daha ileri bir hayat seviyesine ulaştırmak için faaliyetimizi bayındırlık işlerimiz üzerinde teksif etmek mevkiindeyiz.

Bunu böylece tesbit ettikten sonra sırası ile bayındırlık işlerimize temas etmek istiyoruz.

Yollarımız :

Yollarımızın acınacak durumu cümlenin malûmudur. Ancak sayın Nihat Erim'in Bayındırlık Bakanlığı zamanında Bakanlık tarafından neşredilen bir broşürün şu paragrafı ile fecaatı ifade etmek yerinde olacaktır.

« Türkiye Cumhuriyeti; yukarıdan beri anlatmakta olduğumuz çalışmalarına rağmen acaba, Milletlerarası yol durumu itibariyle ne haldedir. Buna istatistiklerin rakamları ile konuşturmak mümkündür.

Bugün bir kilometre murabbaı toprak parçasına :

İngiltere'de	1210	metre
Fransa'da	1100	»
İtalya'da	1050	»
Almanya'da	1240	»
Çekoslovakya'da	750	»
Romanya'da	580	»
Yugoslavya'da	270	»
Bulgaristan'da	340	»

Yunanistan'da	170	metre
İran'da	16	»
Afganistan'da	12	»
Habeşistan'da	14	»
Türkiye'de	17	»

düşmektedir.

Görülüyor ki, Türkiye; yol durumu itibariyle ileri memleketlerle mukayese edilebilecek halde bulunmadıktan başka kalkınmalarını yine Türk büyüklerinin eliyle (Romanya'da Mithat Paşa ve saire gibi) yapmış olan dünkü vilâyetlerimizden de en az 15 - 20 defa geri bir durumdadır.

Doğu komşularımız İran ve Afganistan ve bir Afrika devleti olan Habeşistan ile müsavi ve hattâ genel bakımdan bir az da geri durumda bulunmamız; dikkatimizi çekecek bir durum arzetmektedir. » Broşürden aynen aldığımız şu ifadeye birşey ilâve etmiyeceğiz. Yalnız her ciddî sahadaki faaliyetimizi buradan müşahede etmenin mümkün olduğunu işaret edeceğiz ve tenkitlerimizi reddedenlerin dikkat nazarlarına ibret levhası olarak kendi ifadelerini arzedeceğiz.

Yolların bu durumunu ıslaha medar olmak üzere 6 ay evvel bir program hazırlanmıştır. Bu program 9 yılda tatbik olunacak ve 1 500 000 000 lira sarfolunacaktır. Şu hale göre bu programın vâdettiği neticenin elde edilmesi için her yıl 165 000 000 liraya ihtiyaç görülmektedir.

Oysaki bu yıl bin bir müşkülâtla 43 000 000 liralık bir tahsisat ayrılmış bulunmaktadır. Şu halde program 9 yılda değil 36 yılda tahakkuk edecektir.

Mâruzatımızdan yol durumumuz anlaşılmış olmakla beraber bu hususta hazırlanan programın da ciddî olmadığı anlaşılmış bulunmaktadır.

Programın bir hata eseri hazırlandığını kabul etmek mümkün değildir. Her yıl büyük açıklarla kapanan bir bütçenin takati Hükümetçe bellidir. Şu halde politik tesirleri düşünülerek programın bilerek hatalı yapılmış olması akla daha mülâyim gelmektedir. Şu veya bu şekilde olsun bu gibi hâdiseler Devlete karşı emniyeti zedeler mahiyettedir. Çok muhtaç olduğumuz emniyet unsurunu ulu orta zedelemeye hem lüzum yoktur ve hem de kimsenin hakkı yoktur.

Esasen programın bir hatası da Meclisten geçmemiş olmasıdır. Bu da dikkate şayan bir hâdisedir. 1 500 000 000 liranın Meclisin tasvibine mazhar olmadan sarfı paradoksaldır.

Bayındırlık Bakanlığı yol güzergâhlarının Meclisi ilgilendirmiyeceği kanaatindedir. Güzergâhlar için fikir doğrudur. Fakat menziller için asla. Menzilleri Yüksek Meclisin tasvip ve tâyin etmesi bir zarurettir. Bu hâdisede Meclis salâhiyetlerine riayetsizlik vardır. Büyük Meclis Hükümetin organı durumuna düşürülmesini reddeder. Bu sebeple program, daha ciddî surette tertip olunarak Yüksek Meclisin tasvibine yeniden arzolunmak mevkiindedir. Yollarımız hakkında ilâve edeceğimiz iki husus şunlardır.

1. — Yol paralarının yol işlerine tahsisi.

2. — Geri bir sistem olan Baş Vergisinin âdil esaslara bağlanmasıdır.

Demiryollarımız : Yurdumuzda başarılan işlerden yegânesi demiryollarımızdır.

Ancak demiryolları ile şoselerin birbiriyle olan münasebeti iyi kurulmamış, demiryolları üzerindeki çalışmalarımız yanlış istikametlere tevcih olunmuştur.

Memleketi bir uçtan bir uca bağlıyan ana hatlarımızı tamamladıktan sonra bu hatlara mülâkı olan ikinci derece hatların yerine şose yapılması daha isabetli olacaktır. Hele şube hatları yapmak müdafaası mümkün olmıyan hatalardandır.

Medeni dünyada demiryol ve yol anlayışının ne merkezde olduğunu Amerika yol heyetinin şu beyanından anlamak mümkündür.

«1920 - 1943 seneleri zarfında Amerika Birleşik Devletlerinin üçünde % 20 den fazla olmak şartiyle demiryollarının % 13 ü terkedilmiştir. Amerika'nın bâzı bölgelerinde demiryollarının % 82 sinin bu suretle terkedilmesinin başlıca sebebi yol nakliyatının ucuz olmasıdır.»

Bizim şartlarımız Amerika'ya uymadığına göre demiryollarımızı sökmek durumuna düşmiyeceğiz. Fakat buradan anlamak lâzımdır ki, demiryollarının bundan böyle yapılışı ciddî etüdlere ve hesaplara istinat etmelidir.

Demiryollarımız, yollarımız ve limanlarımız arasındaki toplu ve iyi münasebet tesbit edilmeli ve üçünü bir arada mütalâa eden ana bir program hazırlanmalıdır.

Bunları böyle kaydettikten sonra Sayın Nihat Erim tarafından daha dör beş ay önce müdebdep bir surette resmî kûşadı yapılan Maraş şube hattından bahsetmek yerinde olacaktır.

Şube hattı yapılması bir yana bir de burada 1 500 000 liralık istasyon binası yapılmıştır.

Su işlerimiz:

Uzun yıllardır üzerinde çalıştığımız para ve emek döktüğümüz su mevzularımızın hâlâ toplu bir etüdü ve sularımızın sarfiyatlarını zaman içinde tesbit eden rasatları yoktur.

Mevzuların hepsini bilmeden rantabilitelerine göre sıralamak mümkün değildir. Suların sarfiyatlarını rejim değişikliklerini bilmeden de bu suların üzerine milyonlarımızı koymamız iyi âkibetler tevlit etmiyecektir.

Bu hususu böylece işaret ettikten sonra su işlerinin ehemmiyetine temas etmek isteriz.

Hayat suda tekevvün etmiştir ve hayat su ile kaimdir. Su aynı zamanda ışık ve kudrettir de. Dünyanın odun, kömür ve benzin stoklarının mukadder olan tükenmesi halinde medeniyet bütün ümidini bitip, tükenmek bilmiyen, güneşin sönmesine değin var olacak olan su kudretine bağlamış bulunmaktadır. Ve bütün medeni dünya su kudretlerini kıymetlendirmektedir. Bakılırsa saadet, hayat, ışık ve kudret veren su, bakılmadığı takdirde felâket ve müsibet unsurudur.

Bizde, su bakılmamakta müsibet ve felâket unsuru olmaktadır. Sularımızdan sulama olarak istifade edemiyoruz. En basit tedbirlerle sulanması mümkün olan arazimizdeki vatandaşların kurak zamanlarda gözü gökte, elleri havadadır. Sularımız ya hiçbir fayda sağlamaktan denize akmakta veya bataklıklar husule getirmektedir.

Yurdumuzun mühim bir kısmını işgal eden bataklıklar yalnız bizim neslimizin değil, gelecek nesillerin varlığı ve sıhhatini de ilgilendirmektedir. Yıllardır, ayakta duran bu bataklıkların kurutulmalarının takat üstü masraflara mütevakkıf olduğu sayılabilir: Öyle bataklıklar biliriz ki; ve zikredebiliriz ki, etrafındaki sıtmalılara bir yılda tevzi edilen kinin parasiyle kurutulabilir. Yine öyle bataklıklar biliriz ki, kurutma masrafını aylar içinde amorti edebilir. Medeni dünyanın masrafını 70 senede amorti edecek mevzulara el koyduğu bir zamanda masrafını ayda amorti edecek ve Millî varlığımızı doğrudan doğruya tehdit eden mevzuları ayakta tutan bir memlekette medeniyetten ve hüsnü idareden bahsolunamaz.

Sulamadan istifade edemediğimizden bataklıklarımızı kurutmamış olmamızdan dolayı yıllık zararımız 300 000 000 - 400 000 000 lira olarak kabul olunabilir.

İçme sularımız:

63 ilimiz 1300 ilce ve bucağımızla 40 000 köyümüzden ancak 100 - 150 sinde içilebilen bir su bulunmaktadır. Diğerleri temiz bir içme imkânına dahi sahip bulunmamaktadır. Bu işimizin Devlete bir yük teşkil etmeden halli mümkündür.

Halen tatbik edilmekte olan boru sistemine nazaran 2 - 4 defa ucuz boru sistemleri tatbik etmek belde ve köylere teknik yardım sağlamak ve halkımızın su hayrını mergup tutan güzel ananesinden de istifade etmek suretiyle bu işi külfetsizce halletmek kabildir.

Su kudretlerimiz :

Şimdiye kadar yapılan etüdlere nazaran sularımızdan istihsal olunması mümkün olan elektrik takati yılda 15 - 20 milyar kilovat saattir. Bu miktar 12 milyon ton maden kömürüne muadildir. Bu hesaba göre takat yönünden 20 yıllık su takatimiz bütün Zonguldak kömür havzasındaki kömürün temin edeceği takate muadildir.

Elektriğin kilovatını 5 kuruş olarak hesap edersek sularımızın yıllık 1 milyar liralık takati olduğu görülür. Şu halde her yıl bir milyar liramız takat olarak denizlere akıp gitmektedir. Hâdise böyle iken bütün memleket zulmet içindedir. Bundan bittabi bâzı şehirlerimiz müstesnadır. Bunlar da kömür yakmaktadır, mazot yakmaktadır. Yalnız İstanbul santralinin kömür sarfiyatı yılda 200 000 tondur. Eğer bu kömür ihraç edilse 15 - 20 milyon liralık döviz getirecektir. Bugün İstanbul'a kömür yetiştirilememektedir.

15 - 20 milyar kilovatlık muazzam bir takat elimizden kayar ve denizlere giderken yurdun ışıksız oluşu ve bâzı şehirlerinde mazot ve kömürle kudret elde edilmesi teessürle mütalâa edilecek hâdiselerdendir. Memleketimizde kati zaruretler olmadıkça kudreti sudan gayrı kaynaklardan temin etmek daima hatalı olacaktır.

İnşaat :

Bir inşaat politikamız yoktur. Bu yüzden şehirlerimiz tezatlarla doludur. 40 bin köyümüz bir toprak yığını halindedir. Buralara Dev-

let eliyle bir bina tipinin dahi ithal edilmemiş olması acınacak bir hâdisedir.

Büyük kereste zıyaına rağmen yapılan evler ev vasfından mahrumdur.

Köylerimizde 100 milyonlar bu suretle heder olmaktadır. Yapılmaları bir zaruretin ifadesi olmıyan lüks mahiyetinde lüzumsuz Devlet binalarının yapıldığını Türk Milleti teessürle müşahade etmektedir. Bu binanın tenvir, teshin, suhunet ve rutubet derecelerinin sabit tutulması için 12 000 000 liranın sarf edildiğini görüyoruz.

Bu para döviz olarak memleket dışına çıkmaktadır. Malî vaziyetimizin şu durumu karşısında bu tesisleri ve bunların devamlı masraflarını yersiz ve teessüre şayan görmekteyiz.

ALİ RIZA ESEN (Siird) — Senin aklın ermez!

AHMET ALİ ÇINAR (Devamla) — Senin aklın çok erer, zaten senin gibi aklı erenler bu memleketi bu hale getirdi.

Bu kolosal binaların malî takatmizle olan nispetsizlikleri bir tarafa, bakımları da bütçeye büyük masraf ve külfetler tahmil etmektedir. Bu efsanevi binalar, bu memleketin hakikatleiyle ilgisi kesilen ütopik hayalperest bir zihniyetin mahsulüdür. Sabunun lüks olduğu, şekerin bayramdan bayrama ,etin kurbandan kurbana yendiği bir memleket tek öküzünün yanına merkebini eş ederek çiftini süren, yarı aç yarı tok yarı çıplak insanların alın terlerini böylece israf etmek halkçı ve realist bir görüşün ifadesi değildir.

Bu cesim binaların her taşı fakir Türk Milletinin bağrına konmuş bulunmaktadır.

Bunlar bu devrin idare dalâletini nesilden nesle ifade edecek gaflet âbideleridir.

Hulâsa olarak:

1. Yolları medeni devletlerden değil, eski vilâyetlerinden 20 defa dun olan;

2. 40 000 köyü bir toprak yığınından ibaret olan;

3. 120 milyar kilovatı her sene sularla akıp giden;

4. 40 bin köy, 1300 küsur ilce ve bucağından 63 ilinden ancak 150 sinde içilebilir su bulunabilen;

5. Allahın bahşettiği su nimeti denizlere akıp giderken gözleri semada, elleri havada yağmur bekliyen;

6. Masrafını aylar içinde amorti edecek mevzuları ayakta duran bir memlekette idareden bahsetmek mümkün değildir. Ayrıca da ciddî mevzular üzerinde medeni devletlerle mukayesesi kabil olmıyan durumumuza rağmen dünyanın en büyük devletlerinde bile tesadüfü güç olan cesamet ve lükste esatiri binalar yapmak, âbideler kurmaksa Türk milletinin istikbalini ve vicdanını zedeliyen elîm bir hâdisedir.

Kaderine ve Allahına terkedilen bu memleketin bir miktar geliri bir yandan idaresizlikler ve devlet israfları, diğer yandan vurgunlarla heder olurken öbür yandan da dışarı kaçırılmaktadır. Bu şartlar altında kalkındığımızı sanmak bir vehimden ibaret olur. Bütün bu idaresizliklere rağmen Türk Milleti gene canını dişine takmış sabır ve metanetle kendisi için mukadder, mesut günleri beklemektedir.

Gecenin en karanlık zamanı şafağa yakındır.

BAKŞAN — Millet Partisi adına Sadık Aldoğan.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlar; tabiî tatlı, tatlı; güzel güzel konuşacağız. (Gülüşmeler, tabiî sesleri).

Bundan evvel Bayındırlık bütçesi üzerinde iki mütehassıs arkadaşımız konuştular. Gerek Zeytinoğlu ve gerekse Ahmet Ali Çınar arkadaşlarımız bu Bayındırlık işlerini en ince teferrüatına kadar nazarlarınıza serdiler. Hakikaten bütün üzerinde durdukları noktalar mühim şeylerdir. Bunları hakikaten takdir ediyorum. Fakat bu eksikleri biz boyuna saysak saysak saymakla bitiremiyeceğiz. O kadar çoktur. Fakat dikkat buyuracak olursanız, bunların hepsi teferrüattır. Şu yok, bu yok; o olmadı, bu gitmedi; şu yoktur, bu yoktur. Bunu hepimiz söylüyebiliyoruz ve görüyoruz da. Hükümet de bunu görüyor. Ben diyorum ki, acaba neden bunlar oluyor?. Bakınız bugün gayret ediyoruz ve meselâ 160 milyon lira kadar para sarfediyoruz. Bu miktar bütçemizin aşağı yukarı, imkânlarına göre ortaya kolay kolay koyamadığımız bir paradır bu. Fakat teslim buyurursunz ki, bu para ile bu memleketin bu aksak işleri de katiyen görülemez. Bu vaziyet karşısında ne yapalım?.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Para mı keselim?

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Barlas diyor ki, para mı keselim?. Efendim, hemen para-

ya gitmiyelim. Bir parça düşünelim. Elbet bunun bir çıkar yolu vardır, yani bütün bu noksanların bir sebebi vardır. İşte bu sebepleri arıyalım, bulalım. Hastalığı baştan bulmak esastır, prensipi tâyin etmek esastır. Bendeniz burada böyle işin teferruatına girmiyerek esasa taallûk eden işler üzerinde konuşacağım, politika üzerinde konuşacağım. Çünkü: Halk Partisinin programına göre bu işler oluyor. O halde Hükümetle konuşurken onun program üzerinde durmak ve prensipleri üzerinde konuşmak lâzımgelir. Yoksa şöyle oldu, böyle gitti, bunlarla olmaz, bunların sebebi hakikisini çıkaracağız. Ben burada samimiyetle Millet Partisi adına düşüncelerimi söyliyeceğim.

Efendim; bu koskoca memlekette her şey merkezden görülebilir mi?. Prensipin yanlışlığı şuradadır: Prensipe bağlanmamıştır işler. Bakınız; maddesi iyi hatırımda değil, Anayasa diyor ki; Türkiye iktisadi ve coğrafi bakımdan illere ayrılır, iller işte şu şu kısımlara ayrılıyor.

Diğer bir maddede diyor ki, iller işlerini yetki genişliği ile ve görev ayrımı esasına göre görür. Bunun mânası şudur: Evvelâ illere kendi yapacakları iş için geniş salâhiyet verilecektir, kendi işlerini geniş yetkilerle göreceklerdir. Ayrılık esası, desantralizasyon denilen, dekonsantrasyon denilen; Devletin yapacağı işlerle illerin yapacağı işleri birbirinden ayıracağız. Bunu ayırmazsak bizim iş yapmamıza imkân yoktur. Çünkü her işi üzerimize biz alacağız. Öbür taraftan vilâyetin yapması lâzımgelen işleri kendisi yapmıyacak. Sonra; efendim, köprümüz yıkıldı, şu kadar zararımız oldu, su baskını oldu, Amasya'da feyezan oldu, haydi buradan Bakan oraya gidecek. Zavallı arkadaş ne yapsın?. Gidecek onlara başsağlığı temennisinde bulunacak, öbür taraftan Seyhan taşacak, Ceyhan taşacak, orada herkes kıyamet kadar zarara duçar olacak, oraya Cumhurbaşkanı gidecek. Ne yapacak oraya gidip?. Vatandaşlara, arkadaşlara nihayet başsağlığı diliyecek, onlara sizin acılarınıza iştirak ediyorum diyecek. Arkadaşlar, bunlar sembolik şeyler.

Dikkat buyurursanız görürsünüz ki, prensip yanlıştır. Desantralizasyon, dekonsantrasyon yoktur.

Devletin yapacağı işleri katî olarak ayıralım, illere de bunları, şunları siz yapacaksınız diyelim, bunları ayırmazsak olmaz.

Sonra arkadaşlarım; bir vilâyetimiz İsviçre kadardır. Bâzıları Belçika kadardır bile. Bunları böyle bırakacak, herkes elini kolunu bağlayıp Devletin gözüne mi bakacak?. Niçin bu vilâyetleri yaptık demiyecek miyiz?. Onlar orada yalnız polis işi mi yapacak?. Başka birşey yok mu?.

Arkadaşlar, vilâyetleri adam akıllı vilâyet haline getirmek lâzımdır. Nasılki merkezde Bakanlıklar, Devlet daireleri versa, bir İl de aşağı yukarı bir Devlet gibidir. Yalnız bunun harici siyaseti, Millî Müdafaası gibi bütün milleti ilgilendiren şeyler İl teşkilâtında yoktur. Orada halk tabakasının işlerini düşünmek plânlar yapmak programını hazırlamak, halkın ihtiyaçlarını ayarlamak gibi meseleleri vilâyetler düşünmiye mecburdur. Vilâyetlerdeki meclisi umumiler Büyük Millet Meclisinin küçük bir nümunesidir. Oradaki vali buradaki Başbakan gibidir. Merkezde, nasıl bir Bakanlıklar teşkilâtı var sa, İsviçre kadar bir memlekette meselâ Konya'da bu vilâyeti idare edenler memleketin ihtiyaçları ile çok yakından ilgilenmelidirler. Yoksa her şeyi merkezden beklemek doğru olmaz.

Arkadaşlar işin esası bozuktur. Samimiyetle sizlere itiraf ediyorum. Bu işler parti işi değildir. Devletin teşkilâtını adam akıllı yapacağız. Hepsini kanuna bağlıyacağız. İllerin yapabileceği şeyler muayyendir. Bunlar tecrübe edilmiş şeylerdir. Üzerinde uzun uzun düşünmeye, vakit gaip etmeye lüzum yoktur. Biz parti olarak işte Halk Partisinin şimdiye kadar takip etmiş olduğu bu zihniyete muhalifiz arkadaşlar. Görüyorsunuz ki biz, ne Nihat Erim arkadaşımızın şahsına, muhalifiz, ne Cemil Said Barlas'ın şahsına, ne de Başbakan arkadaşımızın şahsına muhalifiz. Hayır arkadaşlar, şahsınıza muhalif değiliz. Biz sizin takip etmiş olduğunuz bu zihniyete muhalifiz. Ama, el birliği ile bu işi yapacağımıza ve hep beraber bu işte tamamen antant kalacağımıza ben şahsan emin bulunuyorum. Politikaya girmiyelim efendim; bu, politika işi değildir. Politika bundan sonra gelecek. (Gülüşmeler).

O halde arkadaşlar, şimdi yapacağımız işlerden birisi bu illerdeki teknik bürolar, yani, ilin ekonomik işlerini adım adım plânlaştıracak insanları bulmamız lâzımdır. Meselâ Amerika'dan mühendisler getiriyoruz, oraya kendi vatandaşlarımızı gönderip okutuyoruz. Kıyamet kadar para veriyoruz. Ondan sonra, onlar buraya

geliyorlar. Kimisi bilmem ne mühendisi, kimisi bilmem ne mühendisi, kimisi şu mühendis, kimisi bu mühendis... Biz onlara diyoruz ki, buyurun Bayındırlık Bakanlığına. Orada, merkezde topluyoruz. Vilâyetler tamamen mütahassıs adamlardan mahrumdurlar, vilâyetler. İsviçre gibi bir yer tasavvur ediniz, oradaki işleri tasavvur buyurunuz.

O halde bizde memur çoğalıyor, şu oluyor, bu oluyor; ondan şikâyet ediyoruz. Hayır, hiçbir ilim adamını bu memlekette işten çıkarmaya aslâ lüzum yoktur. Memleketin her tarafına bilhassa il merkezlerine mütahassıs insanlar göndereceğiz. Teknik büroları yükseltelim, vilâyetler bu işlerle meşgul olsunlar.

Şimdi kendi kendime bir sual soruyorum. Mademki böyle hasbihal ediyoruz, bu suali hepinize soruyorum, kabul buyurunuz:

Şimdi 63 vilâyet var. Biz bu 63 vilâyete salâhiyetler versek mütehassıslar da gönderdik oralara. Lâkin bu iller henüz bizim bu tasavvur ettiğimiz vasatta değillerdir. Yani, diyorum ki, daha halk yetişmémiş. Ama yetişmemiş diye bu dâvadan vazgeçmiyelim. Bunun tatbikını kararlaştırdığımız zaman belki bir, iki, üç sene bocalıyacağız, bâzı yerlerde yürümiyecek bâzı yerlerde de ümidimizin fevkinde yürüyecektir. Ama prensipimizin üzerinde duralım. Şimdi bu söylediğimiz şeyler, meselâ Bayındırlık işlerini bu memlekette geniş ölçüde ve vatandaşlarımızı memnun edecek şekilde, arkadaşlarımızın saydığı bir sürü noksanları tamamlamak için paraya ihtiyaç vardır. Alman'ların karma ekonomi dedikleri usul ile ki, bu usule göre iller halkını ilgilendiren, menafii umumiyeye ait birtakım işler vardır. Bu işler ancak Devlet, mahallî idare, şirketlerle ve aynı zamanda eşhasın iştirakiyle vücuda getirilecek sınai teşebbüslerle bu işleri yapmak mecburiyetindeyiz.

Bu usul şu içinde bulunduğumuz şerait içerisinde gayet uygun gelir kanaatindeyim. Yani karma ekonomi tatbik etmek ve Devlete bu işlerde nâzımlık vazifesi vermek zorundayız. Bu suretle Devletin yapacağı işler illerin yapacağı işler katî olarak şöyle ayrılabilir: Meselâ Devlet bütün illeri birbiriyle ve iktisadi hareketlerin şah damarı vazifesini gören yolları, birinci pılâna alması lâzımdır. Sonra demir yollarını. Biz bundan yirmi küsur sene evvel bu işe başladığımız zaman biliyorsunuz ki, demir yollarını, kara yollarına tercih etmiş bulunuyoruz. Doğru yanlış, onu da münakaşaya mahal yoktur. Fakat bugün Devletin kara yollarını, demiryollarına takdim etmemiz icabediyor. Başka şekli yoktur. Sonra demir yollarında da, arkadaşlarımızın dediği gibi, kör kalan hatlarla vakit geçirmiyelim. Çünkü bunların astarı yüzünden pahalıya mal olan şeylerdir. Meselâ: Anteb'le Maraş'ın....

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI NİHAT ERİM (Kocaeli) — Onu Kargamışa bağladık.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Efendim,onu biliyorum.

BAŞKAN — 22 arkadaş daha söz istemiştir, insafınıza müracaat ederim.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Reis Bey kısa kesin diyorlar...

BAŞKAN — Yüksek irfanımız kısa söylemeye müsaittir.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Teferruattan falan bahsediyorsam kesebilirim. (Devam sesleri) O halde şimdi şu kalkınma işinde bu illeri de hep birlikte şu kalkınmaya iştirak ettirelim ve bu vatandaş topluluklarını gösteren hükmî şahıslar iller, bucaklar ve saire alâkasız kalmasınlar halk işlerine. Öyle tahmin ediyorum ki, en ziyade üzerinde durduğum şey: Ademi merkeziyet ve vazifelerin tefriki esasıdır. Bunu elbirliği ile yapmamız bunu tamamiyle bir millî dâva olarak kabul etmemiz lâzımdır.

Bir mesele üzerinde daha mâruzatta bulunacağım, Başbakan ve kabinedeki arkadaşları bir plânlaşmadan bahsediyorlar. Bu plânlaşma meselesi üzerinde evvelâ karar verilir, yani nelerin yapılması lâzımgeldiği kararlaştırılır, ondan sonra plânlaştırılır. Bu karar verilmeden, tabiî derhal plân yapılamaz. Yapılırsa tamamen ters bir şey olur. Binaenaleyh hükümetten ricam şudur ki, plândan evvel devletin yapacağı işlerle mahallî idarelerin yapacakları işleri kesin olarak tesbit edelim; ondan sonra devlete ait olan plânları yapalım. Mahallî idareler de, kendilerine lâzım olan plânları yapsınlar bu plânları merkezde toplanır; heyeti umumiyesi kalkınma plânını teşkil eder.

Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Söz alan arkadaşlarımın adlarını okuyayım, merakta kalmasınlar.

Ahmet Eymir
Dr. Saim Ali Dilemre
Kâzım Aydar
Riza Işıtan
Abdülhak Fırat
İzzeddin Çalışlar
Hüsamettin Tuğaç
İhsan Yalçın
Eminittin Çeliköz
Razi Soyer
Baki Tümtürk
Sinan Tekelioğlu
Ziya Ersin Cezaroğlu
Ahmet Bozbay
Hamdi Orhon
Asım Gündüz
Hamdi Yalman
Galib Kenan Zaimoğlu
Nuri Özsan
Ali Riza Işıl
Enver Kök
Emin Soysal
Faik Kurdoğlu
Kâmil Coşkunoğlu

Arkadaşlar, yine beş dakika prensipimiz devam etmektedir. Arkadaşların buna riayet ederek konuşmalarını rica ederim. Buyurun Ahmet Eymir.

AHMET EYMİR (Amasya) — Sayın arkadaşlar, plânlı bir devlet çalışmasının her yıla rastlıyan faaliyetini sınırlıyan ve çeşitli hizmetlerin güdülen gaye içinde ana hatlarını belirtmesi gereken bütçenin 1949 yılında bir az daha geniş incelemelerle ve Bayındırlık yönünden bir az daha geniş inkişaflar arzeden hüviyetiyle mütalâamıza, tetkikimize ve murakabemize tevdi edilmeş olduğunu görüyoruz. Bütün kalkınma gayretlerimizde bütün kalkınma sistemimizde çalışma hudutları içine aldığımız konulara imkân nispetinde ödenekler ayrılmak suretiyle büyük Milletimize, kabine beyannameleriyle yapılan vaitlerin kısmen tahakkukuna yer verilmesi; bugünkü ağır ve dünya malî buhranının memleketimize olan akislerini göz önüne alarak en hayati ihtiyaçları karşılaması itibariyle bu yıl için az, çok yeter ve takdire değer buluyorum.

Devlet bütçesi içinde bilhassa gelecekte ekonomik inkişafımıza müessir olacak sahalara daha geniş ödenek ayrılması isabetli ve sevindirici bir olay, yeni girdiğimiz büyük yol hareketi ve su siyaseti gibi hayati ve çok büyük dâvalarımızda muvaffak olacağının remzi olarak kabul ediyorum.

Aziz arkadaşlar; plânlı bir devlet çalışmasının en geniş mânada aksedeceği saha; bugünkü iş bölümünde Bayındırlık Bakanlığına düşüyor.

Ben, bilhassa pek kısa zamanlarda, pek yakın zamanlarda su tuğyanlarından, su baskınlarından büyük can kaybı, insan kaybı, mal kaybı itibariyle eidden pek büyük felâketlere mâruz kalmış bir bölgenin çocuğu, Amasya'nın temsilcisi olarak su programına birçok yerleri yoldan izden mahrum olmasından ötürü ekonomik faaliyetlerini ve istihsal ürünlerini, ekonomik bir kıymet ve millî bir servet halinde lâyikıyle taazzuv ettiremiyen, tahakkuk ettiremiyen yurt içinde büyücek bir çevreyi ihtiva eyliyen bir mıntakanın ödevlisi olarak bu konulara temas edeceğim.

Kifayetsiz gördüğüm hususlara, kifayetsiz gördüğüm noktalara işaret eyliyeceğim.

Sayın Bakanın beni tenvir etmesini diliyeceğim. Bu hususlardaki kıymetli açıklaması büyük bir halk kitlesini tefrih eyliyecektir.

Sayın arkadaşlar;

Sulama ve ıslah işleri; bütün ihtiyaçları, bütün hakikatleri yakından gören ve bilen ve her şeyi muhit olan büyük heyetinize arza ne hacet : Yalnız kanallar açan, toprağı sulıyan ürünler çıkaran, millî servet vücuda getiren bir iş değildir. Sıtma gibi Türk'ü can evinden kemiren ve insan vücudunda öldürücü hastalıkların kanalını teşkil eden müthiş bir âfeti de yurttan tardedecek, yurttan tebit edecek aynı zamanda millî sağlığı, millî hayat ve varlığı koruyacak olan büyük bir siyasetimizdir.

Bu işe programlı bir şekilde ancak 1936 yılında başladık. Muhtelif tarihlerde, muhtelif kanunlarla 286 000 000 milyon lira tahsis ettik. On üç yılda yüz bir milyon iki yüz iki bin liralık ödenek tablosunu görüyoruz. 1949 yılı içinde 17 milyon 910 lira ayırmış bulunuyoruz.

Büyük dâva için verilen yetki gereğince diğer tediye formülleriyle diğer tediye suretleriyle bu sene içinde daha ne kadar para harcanacak ve hangi büyük işler başarılacaktır. Su programını, su plânı hazırlanırken büyük zirai istihsal bölgelerinin sulanması, suların zararsız

bir hale getirilmesi elbette üzerinde ciddiyetle durulması gereken hususlardır.

Arkadaşlar; feyezan yalnız senelerin topladığı millî servetleri bir anda mahvetmekle kalmıyor. Aynı zamanda mânevi tesiri altında o bölgenin ekonomik kalkınmasını felce uğratıyor. İstihsal artışına uzun seneler ket vuruyor. Tuğyanı takip eden yıllarda da halk korku içinde yaşıyor.

Hele bu sene kış ağır seyretti. Dağlarda, yüksek yerlerde uzun yıllardan beri misline rastlanmıyan büyük kar yığınları tekâsüf etti. Bir lodosun bunları bir anda kamçılaması, deli çayların, deli derelerin büyük zararlar tevlit etmesi yakın ihtimaller dâhilindedir.

Gerçi ilin, selin, yelin kolay kolay önüne geçilemez. Fakat Amasya'nın Savadiye ve sel ağzı Gümüşhacıköy'ünün İmirler dereleri bir memleketi kısmen bir anda silip süpürecek istidatlar gösteren ve dehşet verici vakalar kaydeden ve Devletin kudretli elleri ile muhakkak olan zararlarının önlenmesi mümkün olan yurdun muhtelif ve malûm yerlerinde huyları, soyları belli büyük ve küçük su mecralarının bugünden Bayındırlık Bakanlığınca ele alınmasını, üzerinde durulmasını ve her işe tercihan ıslahına teşebbüs edilmesini rica ederim. Islah ameliyesi şüphesiz büyük zaman yiyen iştir. Maksadım mutlak olarak bunu ifade etmek ve şöyle birkaç ay içinde bunu istemek değildir. Fevkalâde tedbirler ittihaz edilerek zararın önlenmesi ve emniyet verilmesini diliyorum.

Halkın bâzı mıntakalarda bu tehlikeden endişeler duymakta ve dehşet içinde yaşamakta bulunduklarına muttaliim. Kendileri bu mıntakaları bu tehlikeli mecraları şüphesiz yer yer bilirler.

Sayın arkadaşlar; Ekonomik kıymetlerin yer değiştirerek millî servet halinde teşekkülünde rol oynıyan unsurların başında yol gelir. Yolsuz memleket cansız ceset demektir. Yurdumuzun birçok mıntakalarında, ben onların adını saymaya ve söylemeye lüzum görmüyorum. Çünkü Hükümet benim kadar ve benden iyi bilir. Yetişen, iç piyasalarda ve bilhassa dış piyasalarda itibar gören mühim bir kısım ürünleri yolsuzluk yüzünden servet topluluğuna katılamamaktadır veyahut az katılmaktadır. Maliyet unsurlarının teşekkülünde mühim rol oynıyan yol işinin iyi tanzim edilememesi dış ticaretimize elbette ağır tesirler yapıyor. Karadeniz bölgesinin, Çoruh İlinin mühim bir kısmını bu hususta bir misal olarak alabiliriz. - Meselâ Yusuf İlinin ve Şavşat'ın kara yolu yoktur, yaya bile gidilemez arkadaşlar - Sahilde deniz boyuna muvazi amut kara yollarının olmaması bu bakımdan düşündürücü ve tüyler ürpertici bir mevzudur.

Yol programını bu zihniyetle ele alan partimiz ve Hükümetimiz plânlı bir yol çalışmasına katî zaruret görerek tesbit ettiği esasları gösterir programını bize dağıttı. Buna göre dokuz yıllık bir yol programı hazırladığını memnunlukla görüyoruz. Bu müddet içinde 22 500 kilometrelik bir yol yapılacağını anlıyoruz. Ekonomik inkişafımızda ve ticari muvazenemizde büyük rol oynıyacak olan bu plânın partiler üstünde millî bir dâva olarak bir esasa raptı, Hükümet değişmelerinin tesirinden vâreste, sağlam prensiplere dayanır bir hale getirilmesinde büyük millî menfaat görüyorum.

Bu hususta sayın Bakanın ne düşündüklerini ifade etmelerini rica ederek tasdiatıma son veriyorum.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Efendim, bizim dağlık ve yokuş bir kazamız var, bu nakliyata gayrimüsait Güneyce kazasıdır. 25 000 nüfusu 40 aded köyü vardır. Rize vilâyetinin en yokuşlu yeridir. O kaza merkezinin muhasebesinin kasası Rize'ye gelmiş, iki sene iskelede kalmıştır, çünkü kasayı merkeple götürmenin imkânı yoktur. Demin bir cetvel gördüm, Hükümetin pılânlarını öğrendim, ayrıca Bütçe Komisyonu ile konuştum. 17 Şark vilâyetine mahsus hazırlanmış bir plân var, şüphesiz buraya sarfedilecek parayı arkadaşlar vereceklerdir. Birinci partide Rize yazılı, bendeniz bundan memnunum. Ricam bu para gitmeden, bitmeden canım Şevket Bey, kuzum Şevket Bey (Gülüşmeler). Bütün Rizeli'ler ellerinizden öperler, bunun hepsi 40 kilometrelik bir yoldur. 15 kilometresi yapılmıştır; aşağı yukarı Haydarpaşa'dan Gebze'ye kadar bir yerdir, tahminen Pendik'e kadar olan kısım yapılmıştır. Oradan ötesini de himmet eyleyiverin. Ben Ahmet Çınar gibi uzun şeylerden bahsetmiyorum, tavsiyelerde bulunmuyorum, Zeytinoğlu arkadaşımız gibi de cinayet minayet demedim. Amerikan yollarından bahsettiler, onu ben de bilirim, oğlum da bilir. Amerika'da 30 000 kilometrelik şimendifer yolunu çözüyorlar, asfalt yapıyorlar. Beş milyon kilometre de

şose vardır. 200 bin kilometre de (pipe line) vardır. Bunu dünya biliyor. Yüksek tahsil, orta tahsil, ilk tahsil...

Beş dakika oldu mu? İşte ben de iniyorum.

BAŞKAN — Yeniden arkadaşlar söz istemektedirler. Birbirimize yardım edelim. Maksada hasrı kelâm ederek, bütün arkadaşlara konuşma imkânını verelim. Yeterlik önergesi de yanımdadır. (Gülüşmeler).

BAŞKAN — Kâzım Aydar.

KÂZIM AYDAR (İsparta) — Çok kısa söyliyeceğim. Zaten çok kısa söylerim.

Sayın arkadaşlar; 1949 yılı Bütçesinin tümü üzerinde konuşurken bir arkadaşımız Yol Vergisi olarak toplanan iki yüz seksen milyon liranın heder olup gittiği mealinde beyanatta bulundular.

Bu sözler hakikata pek uymadığı için bu hususta bilgimi kısaca arzedeceğim:

Cumhuriyet; bugünkü hudutlarımız içinde kalan yurdumuzda 18, 335 kilometre yol buldu. Bu yollar haraptı, bozuktu, tamire de muhtaçtı.

Yirmi beş sene sonra; 1948 yılı sonunda yollarımızın uzunluğunun, 43, 500 kilometreye yükseldiğini ve bu yollar üzerinde adedi binleri aşan küçük köprü ve menfezlerin yapılmış olduğunu görüyoruz.

Vakaa bu yolların da her işi bitmiş mükemmel ve muntazam bir halde olmadığını biliyoruz, daha pek çok emek ve para sarfetmek gerektiği de malûm. Ama ne olursa olsun yirmi beş yıllık Cumhuriyet devrinde yalnız yol olarak yirmi beş bin kilometrelik bir artış ve bir uzama olduğu da inkâr kabul etmez bir hakikattır.

Her yıl bin kilometre yol az bir miktar da değil.

Para itibariyle, iki yüz seksen milyonu, 25 bin kilometreye taksim edersek beher kilometre için 280 000 000 ÷ 25 000 000 = 11 000 lira harcamış olduğumuz anlaşılır. Hemen şunu da ilâve edeyim ki, yol parası olarak toplanan 280 milyon liranın tamamı yollara sarfedilmiş değildir.

Vilâyetlerin birçok ihtiyaçları da bu paranın bir kısmı ile karşılanmıştır. Yollarımızın her bakımdan yurdumuzun kalkınmasını sağlıyacak bir durumda olmadığını hepimiz biliyoruz. Yol şebekemizin yeter bir hale getirilmesi için Hükümetimizin esaslı çalışmalara giriştiğini de görüyoruz. 25 yıllık devre içinde, büyük nehir ve çaylarımız üzerinde yapılmış olan 200 den büyük köprüleri de zikretmemek haksızlık olur.

Dokuz yıllık yol programı :

Bakanlar Kurulunun 8 Ağustos 1948 tarihli kararı ile 23 bin küsur kilometrelik yol şebekemizin dokuz yılda yapılması ve iyi bir hale getirilmesi için bir program yapılmış olduğunu biliyoruz.

Bu programın tahakkuk etmesi için her yıl bütçeye 55 milyon liralık bir ödenek konması lâzımgelmektedir.

Halbuki 1949 yılı Bütçesinde şose ve köprülerimiz için ancak 38 milyon lira kadar bir tahsisat var.

Eksik olan 17 milyon lira Doğu bölgelerimize yol için konan beş milyon lira ve vilâyetlerin yol parasından vereceği % 15 lerle karşılanabilecek mi? Bunu öğrenmek istiyorum. Dokuz yıllık yol parogramının doğer doğmaz ölmemesinin çarelerinin bulunmasını Sayın Günaltay Hükümetinden rica ediyorum.

Şimdi de başka bir konuya geçiyorum. Geçen yıl Bayındırlık Bakanlığının Bütçesi konuşulurken resmî binaların bir elden inşasının lüzumuna dair bir temennide bulunmuş idi. Kanaatimce Devlet binalarının bir elden yapılması birçok faydalar sağlıyacaktır.

1. Mimarî birlik temin edilmiş olacaktır. Bunun bir tipte binalar yapılacak demek olmadığı aşikârdır.

2. Vâhit fiyatlarda, keşiflerde, şartnamelerde usul ve prensip birliği sağlanacaktır. Bir şehir ve birbirine yakın mahallerde yapılan iki ayrı bina, aynı şartlar altında, aynı fiyatlarla yapılacaktır.

3. Resmî inşaatta az çok ucuzluk da temin edilecektir.

4. Modern Türk mimarisinin doğmasına da yol açılmış ve yardım edilmiş olacaktır.

. Muhtelif dairelere dağılmış olan fen adamlarının bir arada toplanması bir fen heyeti teşkil etmesi de mümkün olacaktır.

Buna benzer çok faydaları aşikâr olan bu hususun göz önünde tutulmasını Hükümetten tekrar rica ediyorum.

Su işlerimiz için de birkaç söz söylemekliğime müsaadelerini diliyeceğim. Su işlerimizi bü-

yük, küçük diye iki kısma ayırmak kanaatimce doğru değildir.

1947 yılına kadar böyle bir tasnif de yok idi. Bir su işi hangi noktadan büyüktür? Para sarfı cihetinden mi; faide cihetinden mi? Az para ve az emekle ve az zamanda yapılacak öyle su işlerimiz var ki, faideleri pek büyüktür. Büyük bir kütleyi alâkadar eder, refaha kavuşturur.

Büyük nehir ve derelerimizin üzerinde başlamış olduğumuz işlere devam edelim. Esasen bunlar uzun seneler çalışmakla tahakkuk edebilecek işlerdir. Fakat aynı zamanda küçük dere ve çaylarımızdan akıp giden sularımızı da gözden uzak tutmıyalım. Bunlar yurdumuzun her köşesinde vardır, az masraf ve az emekle faideli bir hale getirmek mümkündür. Bunların yapılması halkımızın mühim bir kısmının yüzünü güldürecektir, refaha kavuşturacak, yurdun manzarasını değiştirecektir.

Büyük nehir ve sularımız üzerindeki su işlerine bugüne kadar 121 milyon liraya yakın bir para sarfettik. Bunları yavaş, yavaş tamamlıyalım. Fakat bu 121 milyon liranın 40 - 50 milyonunu küçük su dediğimiz işlere sarfetmiş olsaydık, su dâvamızın pek çok kısmını halletmiş olurduk.

Bayındırlık Bütçesinde küçük su işleri için 28 nci bölümün 7 nci maddesinde 1,5 milyon lira kadar bir tahsisat var. Bu miktar çok azdır. Fakat 28 nci bölümde su işleri için yekûn olarak 17 910 000 lira ödenek konmuş olduğundan, Bakanlık faideli göreceği küçük su işleri için maddeden maddeye münakale suretiyle daha fazla da para ayırabilir.

Mâruzatım bu kadardır.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Sayın arkadaşlarım, bir milletin Bayındırlık işlerine sarfedebildiği paralar o milletin bütçesinin ve malî vaziyetinin olduğu kadar ileri hamleciliğinin ve hayatiyetinin de bir ifadesidir.

Bu noktadan bütçemizi incelersek - her türlü dış tehlikeye rağmen - Bayındırlık işlerine sarfettiğimiz paraların her sene bir miktar arttığını görürüz ki, bu hal Maliyemizin ümit kırıcı bir durumda olmadığını gösterdiği gibi aynı zamanda ileri bir hamle yapmak azmimizin ve hayatiyetimizin de hızlandığını ispat eder. Nitekim 1946 senesinde 79 milyon lira olan Bayındırlık Bakanlığı bütçesi 1947 senesinde 84 milyona ve 1948 senesinde de 86 milyona yükselmiş ve içinde bulunduğumuz sene ise 107 milyonu aşmıştır. Bu miktara Bakanlığın idare masrafları ile şark kalkınması için Maliye Bakanlığı Bütçesine konmuş olan 10 milyon lirayı da eklersek bu seneki bütçe ile Bayındırlığa verilen önemin mahiyeti daha çok anlaşılır.

Bir memlekette sağlam bir ekonomi, sağlam bir tarım, kuvvetli bir kültür ve nihayet kudretli bir Millî Savunma ancak Bayındırlık işlerinin mevcudiyetine ve tekemmülüne bağlıdır. Bunlar olmadan ne tarım, ne ekonomi, ne kültür, ne sağlık, ne adalet ve ne de millî savunma olur. Bunun için de bu seneki bütçenin Bayındırlık işlerine ayırdığı payı alkışlamakla beraber bunu gelecek seneler için asla kâfi görmemekteyim. Bu memleketin mesut günü Bayındırlık Bütçesinin yarım milyara baliğ olduğu gün olacaktır. Biz ancak böyle bir hamle ile bu memleketi yeni baştan inşa ve imar edebiliriz.

Sayın arkadaşlarım; bugün zümrüt gibi yemyeşil ve belki de yalnız başına bir memleketi besliyebilecek olan birçok ovalarımız sular altında faydasız bir şekilde yatmaktadır. Hattâ faydalı olmak şöyle dursun birer sivrisinek membaı olmaları dolayısiyle büyük zararları da muhakkaktır. Bunların çok değil, ufak himmetlerle bir memleketin zenginliğini temin etmesi işten bile değildir. Misal mi istyorsunuz? İşte Yeşilırmak ve Kızılırmak deltalarının bulunduğu muazzam ovalar. Bire yüz mahsul vermek istidadında olan bu ovalardan bugün acaba ne istihsal edilmektedir? Alınması mümkün olanın ancak yirmide biri. Bunları bu vaziyette bırakamayız. Onları bugünkü tekniğin emrettiği şekilde ıslah etmek zaruretindeyiz. Nitekim bundan birkaç sene önce Yeşilırmak deltasının temizlenmesine başlanmış, Samsun'dan Hamzalı Köyüne kadar olan sahadaki bataklık kurutulmuş, fakat Hamzalı'dan öteki yani, Ağcasaz bataklığı ve Aptal ırmağının mecrası Çarşamba'daki gür ırmak Çarşamba ile Terme arasındaki bataklıklar kurutulamadığı cihetle yapılan işler de bugün heder olmak tehlikesine mâruz bulunuyor.

Gerek şimdiye kadar sarfetmiş olduğumuz paraları heder olmaktan kurtarmak ve gerekse sinesinde muazzam birer hazine saklıyan bu iki ovaya sahip olmak için ne yapıp yapıp buralar-

daki suları düzen altına almamız şarttır ve elzemdir.

Sözü buraya getirmişken kurutma işlerinde halk hizmetlerinden faydalanamadığımızı söylemek isterim. Mevcut mevzuata göre bir bataklığı dolduran, kurutan ondan faydalanabilir. Fakat daha çok emek ve masraf ihtiyariyle bataklığın içindeki suyu boşaltan ve bu suretle kurutan bundan faydalanamaz. Ben bunun sebebini anlamıyorum. Meselâ bir Lâdik gölü vardır. Bu göl, civarındaki köylerin havasını ifsat etmekten başka bir işe yaramaz. Yakınında orman içinde oturan birtakım köyler var. Bu gölü kurutarak orman içindeki köyleri buraya almak hem ormanı kurtarmak ve hem de köylüleri geniş ve mümbit araziye sahip kılmak demek olacaktır. Köylüler teklif ettiler. Hükümet bize bir az yardım etsin, bu gölü birlikte kurutalım, sonra da köyümüzü buraya nakledelim dediler. Bunu Bayındırlık Bakanlığına anlattık, fakat mevzuat müsait olmadığından bir netice alamadık. Halbuki bataklıkları kurutanlar bu arazilerden faydalanmak imkânını bulurlarsa bu takdirde birçok şahıslar veya mücesseseler memleketteki bataklıkları kurutur. Bundan hem kendileri faydalanır, hem memleket faydalanır ve hem de Devlet buralara sarfedeceği paraları daha mühim işlere sarfeder. Bu suretle üç başlı bir menfaat hâsıl olur. Sözümü bitirmeden önce küçük su işleri hakkındaki mütalâamı da arzetmeliyim. Geçen sene olduğu gibi bu sene de bütçeye bu işlere bir buçuk milyon liralık bir ödenek konmuştur. Memlekette birçok su işleri vardır ki, 20 - 40 bin lira gibi küçük meblâğlarla ıslahı mümkün olduğu halde bunların senelik zararları ıslahlarına kifayet edecek mebaliğin beş on mislidir. Onun için bu kısma daha çok ehemmiyet vermek, bu gibi zararları büyük fakat ıslahları fazla paraya mütevakkıf olmıyan su işlerini en yakın bir zamanda düzenlemek icabeder. Onun için gelecek sene bütçesinde bu fasla lüzumu derecesinde bir ödenek koymasını Hükümetten rica ediyorum. Mâruzatım bundan ibarettir.

ABDÜLHAK FIRAT (Erzincan) — Sayın arkadaşlar; Erzincan halkına mesken inşası işi; bütçesine taallûk eden Bayındırlık Bakanlığına ait soru ve mütalâalarımı yüksek alâka ve müzaheretinize güvenerek bu kürsüden açıklamak üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Yalnız istitraden bir iki cümle söylemek mecburiyetindeyim. Demin karşı Partiden yüksek mühendis Kemal Zeytinoğlu arkadaşımız Türkiye yolları hakkında bir kıyaslama yaptılar, bunu tashih etmek isterim.

Bir defa; arkadaşım da gayet iyi bilirler ki, bir Afrika saltanatı olan Habeşistan yollarını yapan Habeşliler değil, Musolini'nin istilâ ordularıdır. Türkiye yollarını eski bir müstemlekesi olan, Habeşlilerin yolları ile mukayese etmeleri bende teessür uyandırdı. Bunu kaydetmek isterim.

İkincisi; Erzincan evleri hakkındaki verdiği izahatta bir yanlışlık vardır. Erzincan evlerinin bu kış esnasında yapılmış ve Erzincan ve Erzincan halkının da içerisine girmiş bulunacaktı dediler, böyle bir şey yoktur.

Erzincan evlerinin tekmil beton inşaatı yapılmıştır. Fakat oraya takılacak hazır evler ecnebi diyardan getirileceği için birtakım kuyut ve şuruta tâbidir.

Bu söylenen şeyler doğru değildir. Hakikat bu arzettiğimden ibarettir, onun için Erzincan Milletvekili sıfatiyle bunu tashih ediyorum.

Hatırlarsınız ki: Erzincan'da zelzele felâketinden yurtsuz kalan halka meskenler inşası için geçen yıl çıkardığınız 5243 sayılı bir kanun vardır. İnşasından sonra müstahak olanlara satılacak olan bu evlerin, Bayındırlık Bakanlığı Bütçesindeki bölümler arasına konan iki milyon liralık ödenekle zelzele bölgelerine yapılacak yardımlar tertibinden bedellerinden karşılanacağı da malûmunuzdur.

Bu kanunda evlerin yirmi yıl için faizsiz olarak satılacağı ve bu maksat için hariçten getirilecek takma hazır evlerin gümrük Resmi ile sair vergi ve resimlerden muaf tutulacağı yazılıdır.

Halbuki, 1944 yılında çıkarılmış olan yer sarsıntılarına karşı alınacak tetbirler hakkındaki 4623 numaralı Kanunda zelzele mıntakasına gönderilecek malzemenin Devlet münakalesinden parasız olarak isitfadesine müsaade edilmiş olduğu ve yukarda arzettiğim 5243 numaralı Mesken İnşası Kanununun gerekçe ve komisyon raporlarında da beş ve altı odalı tipler çıkarılmak suretiyle mesken maliyetlerinin 6 - 7 bin lirayı geçmiyeceği de tesbit edilmiş bulunduğu halde beher ev başına bin beş yüz lira kadar fiyat indirmesi yapacak olan nakliyat işi her nasılsa bu kanunda nazarı dikkate alınmamıştı. Bu sebepledir ki, fe-

na bir talih cilvesi olarak refahsız kalan Erzincan halkından başlanacak olanların nakdî fazla külfet ve yük altına girmesine ve binaenaleyh mâğduriyet ve üzüntüsüne sebebiyet verilmiştir. İmdi bu nakliye işinin de Bayındırlık Bakanlığınca, maliyet fiyatlarının tesbiti sırasında parasız olarak nazarı itibara alınmasının şefkat ve adalet icabından olacağını şimdiden söylemeyi yerinde bulurum.

Arzettiğim 5243 sayılı Erzincan Halk Meskenleri Kanununu tanzim ile çıkarmak kadirşinaslığını yapan Muhterem Hasan Saka Hükümetinin Sayın Bayındırlık Bakanı Nihad Erim'e bu bapta göstermiş olduğu temiz duygu ve verimli mesaisinden dolayı cefakeş Erzincan halkı namına teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Buna ilâveten aşağıda sayacağım şeylerin yeni kabinemizin Bayındırlık Bakanı Muhterem Şevket Adalan'dan kürsüden açıklamasını rica ederim.

1. Bugüne kadar Avusturya'dan ne miktar hazır ev hangi limanımıza gelmiş ve Erzincan'a sevkedilmiş midir?. İnşası ikmal edilerek yola çıkarılmış olanlar da var mıdır?.

2. Avusturya'dan gelen bu hazır evlerin şartnamesine uygun yapılmadığı ve işe yaramıyacak evsafta bulunduğu hakkında Erzincan'da ve gazetelerde dolaşan bir rivayet vardır. Bu ne kadar doğrudur, bilmiyorum. Ancak, limanımıza gelen bu evleri Bakanlık, mütehassıs bir heyet vasıtasiyle tetkik ettirmiş midir?. Ettirmemiş ise şartname ve evsaf bakımından ciddî ve teknik bir tetkika âcilen tâbi tutup yayınlaması yerinde olur.

3. Mütebaki evlerin Avusturya'dan ne vakte kadar geleceğini ve arkasının ne zamana kadar alınacağını izaha muhtaç görmekteyim.

Bundan başka bu evler Erzincan'da kurulurken, teknik elemanı bulunmıyan, Erzincan Belediyesine bırakılmaksızın göndereceği mühendis veya mühendislerin sıkı nezareti altında inşaatın kontrol edilmesine yüksek hizmet ve dikkatlerini bilhassa rica ederim.

Aziz arkadaşlarım; kurbanları üstüne çökerek on yıldan beri nabedit olmuş bedbaht Erzincan şehri yeni inşaatının, ikmal ve ihyası dilerim ki, Sayın Şemsettin Günaltay Hükümetinin muvaffakiyet ve başarıları arasında yer alsın. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sinan Tekelioğlu, usul hakkında mı söyliyeceksiniz?

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Usul hakkında söyliyeceğim.

Sayın arkadaşlar, görüyorsunuz ki beş günde ancak sekiz tane bütçe çıkardık. Daha sekiz bütçemiz vardır, önümüzde iki buçuk günümüz kalmıştır. Eğer ay başında bütçeyi çıkarmak mecburiyeti varsa, burada konuştuklarımızın hepsi temenniden başka bir şey değildir. Bu temennileri Hükümet kavrıyacaktır. Esasen biz bunları kabul ettiğimizden dolayı kendilerine, yani Hükümete itimat reyi vermiştik. Benim kendi fikrime göre, bu şekildeki temennileri Bakanlara yazıp versek, onlar yapacakları işlerde nazarı tibara alsalar ve biz de bu bütçeleri çıkarsak daha iyi olmaz mı?

ABDÜLHAK FIRAT (Erzincan) — Biz sizi dinliyoruz, lûtfen beş dakika da siz bizi dinleseniz ne olur?

BAŞKAN — Arkadaşımızın bu noktai nazarından ilham alarak, mümkün olduğu kadar öze hasrı kelâm ederek gayeyi temin etmek doğru olur. Tekrar istirham ediyorum: Mukaddemeleri, teşekkürleri tayyedelim, sözü öze hasredelim.

Kor. Gl. İZZEDDİN ÇALIŞLAR (Balıkesir) — Sayın arkadaşlar, ben evvelâ Bayındırlık Bakanlığını takdirle yadederek sözüme başlıyacağım. Her seneki bütçesinde yapılması lâzımgelen bütün bayındırlık işlerini tahakkuk ettirmekle beraber memleketin gelecek senelere ait büyük işlerini plânlaştırmakta ve azimle ele almaktadır. Yeni yol sistemi üzerinde hazırladığı hususi broşürü ehemmiyetle tetkik ettim. Bu, memleketimizin istikbali için muhtaç olduğu büyük yollarının esasını uzun ve daimî işliyen yollar sistemi üzerinde tesbit etmiştir. Diğer taraftan 9 senede tahakkuk ettirilmek üzere gayet mükemmel bir plân da hazırlanmıştır. Ancak Hükümetin geri aldığı Yol Vergisi Kanuniyle bu işlerin, bu mühim teşebbüsün geri kalmaması behemahal lâzımdır.

Yeni Sayın Bayındırlık Bakanı'nın bu yol üzerinde selefi gibi azimle ilerlemesini ve bunu gerçekleştirmesini bilhassa rica ederim. Bu uzun yol sisteminin, yaz ve kış motörlü taşıt vasıtalarına açık olması elbette güzeldir. Yalnız bizim memleketimizin tabiatı itibariyle çok yüksek noktalardan geçen yollarımız vardır.

Gerek yeni açılacak güzergâhta ve gerek genişletilecek, ıslah edilecek yollarda kışın kapanacak hiçbir yer bırakmamalıdır. Yine bu nokta üzerinde bir terakki vardır. Kar makineleriyle bu mahzurlar bertaraf edilmektedir. Fakat bu kar makineleriyle bu işi temin etmekle de iktifa etmemelidir. Eskiden kervan yolları kestirme yollardı, bunlar yüksek bel noktalarını aşıyorlardı. Bilâhara bu kervanların takibettiği yollar şoseler haline gelmiştir. Tabiî haritalar olmadığı için yollar en yüksek bel noktalarında kalmıştır. Şimdi güzel yapılmış büyük mikyasta haritalarımız üzerinde sayın Bayındırlık Bakanlığının fen heyetinin yapacağı etüdlerle bütün bu mahzurları bertaraf ederler.

Belki bâzı yerlerde 5 - 10 kilometre uzatmak icabedecektir ama memleketin yaz kış geçilemiyecek hiçbir tarafı kalmıyacaktır. Bunu arzettikten sonra küçük sular için ricada bulunacağım. Küçük sular da büyük sular gibi çok zayiata sebebiyet vermektedir. Bayındırlık Bakanlığı küçük sular üzerinde o kadar durmuyor ve lâzımgelen ehemmiyeti vermiyor gibi görünüyor. Çünkü bütçeye konulan para çok azdır, bir buçuk milyon lira kadardır. Ben rica ediyorum; küçük sular işini de büyük sular kadar ele alarak ıslah etsinler.

Balıkesir İlinin Körfez bölgesinde 130 bin halkın mutazarrır olduğu birçok sular mevcuttur. Bunlar her sene orada yaptıkları tahribatla hem sıhhat noktai nazarından; hem de geçinme noktai nazarından şüphesiz bu halkı mutazarrır eder. Bunlar için yapılan etüdler tamamlanmamış olmakla beraber yine bir fikir vermiştir, Bayındırlık Bakanlığınca, iki buçuk milyon lira bir masrafı icabedeceği tahmin ediliyor. Fakat bunun hepsini birden sarfetmek iktiza etmiyecektir. Burada 8 - 10 dere vardır. Bunların en mühimmi Övecik çayıdır. Evvelâ bu Övecik çayı ele alınır ve o yapılır. Diğerleri de sıra ile ikmal edilir. Onun için bu Övecik çayının hemen bu sene içinde ve lâzımgelen tahsisat ayrılarak temizlenme yoluna gidilmesini rica ediyorum. Bir de Bandırma'nın mendireği için bir iki söz söylemek istiyorum.

Bandırma; Marmara'nın en ticaretgâh ve en faal bir limanıdır. Gerek yolcu itibariyle, gerek ecnebi memleketlere ihracat itibariyle, nakliyatı itibariyle çok büyük bir ehemmiyeti haizdir.

Mendireğin daha 100 metre genişletilmesi icabediyor ki, fırtınalı zamanlarda gemilerin barınması için ve yolcularını ve mallarını kolaylıkla alıp vermesi için mendireğin uzatılması icabediyor. Bunlardan başka bu mıntakada madenler çıkıyor, bakliyatı var ve ecnebi hükümetlere ait gemilerin bu mevadı gelip almaları için Bayındırlık Bakanlığı burayı da programına alarak mendirek işini temin etmesini bilhassa rica ediyorum.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Ağrı) — Efendim; kısaca bir iki esaslı noktaya temas etmek istiyorum ve Sayın Bakandan da iki nokta hakkında tenevvür etmek arzusunu duyuyorum.

Bu sene Bayındırlık bakanlığı iyi bir bütçe ile gelmiştir, şayanı tebriktir. Bu hal bizi sevindirmiştir.

Memleketimizde yeni bir yol devri açılmış bulunuyor. Bu devir nedir? Zannıma göre artık eski usul kazma kürekli yol inşasından vazgeçilerek makineli yol yapımına başlanacaktır. Kâfi miktar paraya dayanan teknik malzeme ve iyi teknik bilgiyle yol yapma devrine girdiğimize inanmak istiyorum. Bu suretle inşa elidecek yolların iktisadi olduğu kadar askerî bakımdan da memlekete büyük fayda getireceği mülâhazasını tesbi tetmek istiyorum. Ümit edilir ki, bundan sonraki yol inşasında bu sistemden ayrılmıyacağız.

İskenderun - Erzurum yolu. Bu yol ve Anteb - Urfa Diyarbakır yolu yapıldığı zaman bu memlekette hakikaten bir kalkınma bayramı olacaktır. Bu yolların Cizre' ye, Van'a uzatacak parçalar da ikmal edildiği zaman halkımızı çok sevindirecek, yurdumuzun bu geri kalmış parçalarını bağlıyacak ve fethedecektir. Bu sayede yakın zamanda Cizre'nin muazzam asfalt dağları işletilecek ve yollarımız asfaltla örtülecektir.

Arkadaşlar; yol olmıyan yerde sıhhat ve kültür aranmamalıdır. Bütün kalkınmaların esası yoldur. İktisadi kalkınmanın baş müjdecisi yoldur.

Temennim: Yol işleri çok geri kalmış mıntakalarımızdan bahsedeceğim, Kars İlinin yolları artık yok denecek hale gelmiştir. Ne zaman ele alınacaktır?

Erzurum, Horasan temdidi demir yolu, iyi başlanmış, fakat zamanla çok aksamıştır. Bu yol Horasan'a ne zaman gidecek; temdidi nere-

ye kadar uzıyacak ve ne zaman bitecektir? Sayın Bakan bizi tenvir buyursun.

İkincisi; senelerden beri bizim için âdeta bir çıban haline gelen Iğdır'ın Serdarabat Barajıdır. Ruslar tarafından müşterek bir fonla yapılmış fakat bizim tarafımızda zannediyorum tekeffül ettiğimiz şeyler yapılmadığı için istifademiz geri kalmış ve bizim taraf toprakları bir çöl haline gelmiştir, halbuki, hududun öbür tarafı çok feyizli bir hal kesbetmiştir. Acaba bunun için icabeden para bütçeye konmuş mudur? Bu noktanın da Sayın Bakan tarafından açıklanmasını rica ederim.

BAŞKAN — 22 arkadaş daha söz istemektedir. Ve kifayete gideceğiz veyahut kendimizi kontrol edeceğiz. Şüphesiz her arkadaşın söyliyecek bir sözü vardır.

Buyurun İhsan Yalçın.

(Kifayet önergesi var mı? sesleri).

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Ben gayet kısa konuşurum arkadaşlar; Sayın Bakandan şunu öğrenmek istiyorum: Memleketin bugünkü ihtiyaçlarına göre mevcut Şose ve Köprüler Kanunu bu ihtiyaçları kavrıyacak ve karşılıyacak vaziyette midir?

Benim şahsi kanaatim odur ki; Şose ve Köprüler Kanununda ehemmiyetli değişiklikler yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu kanunun bir an evvel getirilmesini Hükümetten rica ediyorum.

İkincisi muhterem arkadaşlar, yol inzibatını, yol asayişini temin etmek lâzımgeliyor. Yollarda birçok kazalar vukua gelmektedir. Belediye hudutları içerisine inhisar eden ve belediye faaliyetleri içerisinde kalan işten başka nakil vasıtalarını kontrol edecek hiç bir usul ve nizamımız yoktur. Her gün filân yerde bir otobüs devrildi, içinde sekiz - on kişinin kolu, bacağı kırıldı diye işitiyoruz. Buna bir nihayet vermek lâzımdır. Yol asayiş ve inzibatını temin edecek bir kanuna ihtiyacımız vardır. Yalnız nakliyat bakımından değil, yolların tahribi bakımından da böyle bir kanuna lüzum vardır. Bazan rastgeliriz; şosanın bir tarafından öbür tarafına kadar su getireceğiz diye delmiş geçmişlerdir, Kimin yaptığı da belli değildir. Binaenaleyh, yolların inzibatını temin etmek lâzımdır. Bunu temin edecek bir kanun getirmek niyetinde olup olmadığını Hükümetten öğrenmek istiyorum.

Sonra kısaca arzedeyim: Yıllardan beri hasretle beklediğimiz Şimal demiryoluna ait olan kanunun bu sene, hattâ önümüzdeki sene de gelemiyeceği kanaatındayım. Bunu Hükümet ne yapacaksa, öğrenmek istiyorum.

Küçük su işlerine ayrılan paranın ben de az olduğuna kaniim. Bizim sıtma savaşı işinde, ufak tefek su birikintilerinden ne olur? Büyük bataklıkları kurutalım dediğimiz zaman, bu işte muvaffak olamadığımız hepimizin malûmudur. Sonra küçük su işleri hakkında bir kanun çıkardık. Ufak tefek su birikintilerini dahi kurutmayı istihdaf eden bu kanunu tatbik ettik. Ve bu sayededir ki, sıtma âfetinin önüne geçmeye bir çok köy ve kasabalarımızda muvaffak olduk. Bu küçük su işlerine ayrılan paranın da biraz fazlalaştırılması lâzımdır kanaatındayım. Buraya bir buçuk milyon lira bir para tahsis etmişler.

Sonra yol programı : Biliyorsunuz arkadaşlar; biz 22 - 23 bin kilometrelik yol yapmak sevdasındayız. İnşaallah muvaffak oluruz. Hükümet bu yol inşaatı için bu sene 44 milyon lira istemiştir. Bunun 26 milyonu, yeniden inşa edilecek yollara ve 14 milyonu da daimî bakım masrafı karşılığıdır. Bu, 38 milyona indirilmiştir.

Şimdi millet ve dünya muvacehesinde şu kadar müddet içinde şu kadar yol yapacağız denildiğine göre bu para ile bunların mümkün olamıyacağı kanaatindeyim. Bu, bence çok ehemmiyetli bir iştir, bunu Hükümetten rica ederim, öğrenmek istiyorum.

Sonra küçük su ve iskeleler işi: Buna da 300 bin liralık bir tahsisat ayrılmıştır, ben bunu çok az görüyorum. Yalnız ilâve edeyim ki, yıllardan beri küçük su ve iskeleler için Devlet bütçesine paralar konur, fakat nereye sarfedilir? Ben bunu bir türlü anlıyamadım. Çünkü Bolu vilâyetinde bu paraların mahalli sarfı yıllardan beri görülmemiştir, katiyen yoktur. Sayın Vekilden şunu rica ediyorum; bu defaki işlerde bir defacık Bolu vilâyetine dönsünler, baksınlar, birçok göl bataklıkları ve saire vardır. Bunları göz önüne alarak, bu seneki tahsisattan bizi de istifade ettirirlerse memnun kalırız. Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Eminittin Çeliköz.

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlarım; Bayındırlık Bakanlığının

tim, büyük limanlar arasındaki iskele ve barınakların yapılabilmesi için yine 43 - 45 milyon liraya ihtiyaç vardır. Bu sene bütçeye koyabildiğimiz para ise 300 bin liradan ibarettir. Bu para ile ancak başlanmış olan Sinob ve Şarköy iskelelerini tamamlatabileceğiz.

Demiryolları işlerimize gelince : Biz bugün ancak 3 hat üzerinde çalışmaktayız. Bunlar da bildiğiniz gibi Erzurum-Sarıkamış. Elâzığ - Muş-Tatvan. Narlı - Gazianteb hatlarıdır. Bunun için bütçeye koyduğumuz para 17 milyon liradır. Bu üç yere, üç yılda varabilmek için bütçeye koyduğumuz ödeneği 17 milyondan 25 milyon liraya çıkarmak zarureti vardır. Aksi takdirde bu müddet zarfında bu yerlere varmak mümkün olamıyacaktır.

Bir arkadaşım Horasan'a ne vakit varabileceğimizi sordular. Halen Erzurum - Horasan arasında ihale edilmiş bulunan 87 kilometre uzunluğunda bir kısım üzerinde çalışılmaktadır. Erzurum - Uzunahmetler yolunun 20 kilometrelik birinci kısmı ikmal edilmiştir. Uzunahmetler ile Horasan arasındaki inşaat da 1949 yılında yani bu yıl ikmal edilecek ve ray ferşiyatına başlanacaktır. Yalnız ray ferşyatına başlıyabilmek için Amerika'dan beklemekte olduğumuz traverslerin gelmesi lâzımdır. Halen üzerinde çalışmakta olduğumuz demiryollarından başka yapılması lâzımgelen demiryolların uzunluğu 3 200 km. dir.

İhsan Yalçın arkadaşım şimal hattına ne vakit başlanacağını sordular. Bugünün şartları ve bütçe durumu içinde maatteessüf bu yeni hatlara başlıyacak durumda değiliz. Bütün bu hatlarin malî portesi 1,5 milyar liradır.

Fakat yapilması lâzımgelen hatların başında Bursa hattı, Kozlu - Ereğli hattı ve şimal hattı vardır. İlerde malî imkânlarımız müsait olduğu takdirde bu hatlara başlamak kararındayız. En başa aldığımız Ereğli - Kozlu hattının inşası için hazırladığımız kanunu Başbakanlığa takdim ettik. Halen Maliye Bakanlığında tetkik edilmektedir. Bilhassa bunun Ereğli - Çamlı arası 17 km. lik kısmını süratle yaptırmak kararındayız.

Devlet binaları inşaatının bir elden idaresi temennisinde bulunan bir arkadaşa arzedeyim ki hazırladığımız kanun tasarısını mütalâaları alınmak üzere Bakanlıklara gönderdik. Yakında buna katî bir şekil vererek Yüksek Meclise sunacağız.

Erzincan için sipariş edilen 600 evin iki partide 459 tanesi gelmiştir. Geri kalan 141 i 1 Nisanda gelecektir. Bunların temel inşaatı ihale edilmiş, mühim bir kısmı da ikmal edilmiştir. Geriye kalanları Mayıs'a kadar gelecek olan bu evlerin montaj işleri yakında ihale edilecektir. Bütün evlerin inşaatı 1949 yılı inşaat mevsimi sonuna kadar ikmal ve halka teslim edilecektir. Mütahassısların söylediğine göre, bütün gelen evler şartnamesine uygun, hattâ üstün vasıftadır. Yalnız ilk partinin tahliyesinde bâzı hasarlar olmuştur. Onları şimdi tesbit ve ikmal etmeye çalışıyoruz. İkinci partinin tahliyesi iyi bir şekilde tanzim olunmuştur.

Yollar üzerindeki seyrisefer işlerinin tanzimi lüzumundan bahseden bir arkadaşıma cevaben arzedeyim ki Bunun için İçişleri Bakanlığı ile müştereken çalışmaktayız. Buna ait kanun tasarısı hazırlanmak üzeredir. Yakında Büyük Meclise takdim edeceğiz.

HALİT ONARAN (Muş) — Halen Muş'un yegâne muvasala yolu, Kurtalan, Bitlis - Muş yoludur. Bu yolun inşası için Sayın Nihat Erim iş başında iken kendisine yalvardık; yakardık, bir miktar havale aldık. Bu havale ile bu yol yapılamaz. Yol çok bozuktur. Şimdi aldığım bir telgrafta; 25 + 24 ncü kilometrede, yolun bozukluğu yüzünden bir kamyonun devrildiği ve dört vatandaşın öldüğü bildirilmektedir. Bu hâdise memlekette büyük bir heyecan yaratmış. Oradaki Bayındırlık müdürlüğü uyuyor mu? Bir faciaya sebebiyet veren ve gayet az bir ârızası olan bu yolu niçin düzeltmedi? Bundan dolayı Bayındırlık Müdürü hakkında tahkikat yapmanızı rica ederim.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Bunu ayrıca tetkik ettireceğim. Bahis buyurduğunuz yol doğu programının birinci kısmına alınmıştır efendim.

BAŞKAN — Muhittin Baha Pars.

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Efendim, eski Hükümetlerden biri, Başbakan ve Bayındırlık Bakanı tarafından Bursa şimendiferinin sene içinde yapılacağını vadetmişti. O Hükümet gittikten sonra bu iş kaldı, şimdi de esaslı şekilde Bursa şimendiferinden bahsedilmedi. Halbuki biz o teminat üzerine hemşehrilerimize şimendiferin o sene yapılacağı vâdini tebliğ ettik. Şimdi ne vaziyettedir? Bunu rica ediyorum.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Bugünkü şartlar içinde bu demiryoluna derhal başlamak mümkün değildir. Yalnız ele alacağımız hatların başında bulunduğunu arzedebilirim.

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Kemal Zeytinoğlu.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, yol programının 1949 yılına isabet eden kısmının mutlaka tahakkuk ettirileceği Sayın Bakan tarafından ifade buyuruldu. Yalnız bununla ilgili olarak, yol bakımından yine 1948 yılına isabet eden iş programının tahakkuk edip etmemiş olduğunun izahını rica ediyorum. Anlaşıldı değil mi efendim?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — 1948 iş programı tahakkuk ettirilmiştir.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Eski Bakan, yani Nihat Erim Bey, büyük su işlerinde heder edilen bir kısım milyonların, kazanılan tecrübelerin karşılığı olduğunu ifade etmişlerdi. Şimdi yeni Bakanımız da, bir kısım milyonların heder olmasının, bâzı tecrübesizliklerin eseri oldüğünü ifade buyurdular. Bu tecrübesizlikler, idari tecrübesizlik mi, yoksa teknik tecrübesizlik midir? Bunun tavzihini rica ediyorum.

Üçüncüsü, Porsuk barajı ne vakit açılacaktır?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Benim kastettiğim tecrübesizlik, daha çok teknik tecrübesizliktir.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Şu halde söz istiyorum..

BAŞKAN — Müzakerenin yeterliğine karar verilmiştir.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Baraj işine gelince; Porsuk Barajının muvakkat kabulü yapılmak üzeredir. Yakında oraya heyetimiz gidecektir.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Bu tecrübesizlik, program tecrübesizliğidir, program. Teknik tecrübesizlik değildir.

BAŞKAN — Kâzım Aydar.

KÂZIM AYDAR (İsparta) — Seyhan üzerinde bir toprak baraj yapılacağını biliyoruz. Bunun projesi bir Amerikan firmasına verildi. Son günlerde işittiğime göre bu işin mesuliyeti fenniyesini kabul etmiyorlarmış, ayrı bir mütehassıs göndereceklermiş. Onun için yolluk gönderilsin, şu kadar para gönderilsin demişler.

Bu, doğru mudur, değil midir?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Doğru değildir. Bu firma işi bitirmek üzeredir ve buna ait projeleri nihayet Martın 15 ine kadar bize verilmiş olacaktır.

BAŞKAN — Asım Gündüz.

Orgl. ASIM GÜNDÜZ (Kütahya) — Küçük su işleri için konulan paranın az olduğunu ifade buyurdunuz. Az masraflı işlere başlıyacağız buyurdunuz. Bizim Porsuk çayı akıyor Kütahya'dan. Bu çay 15 - 20 köyün arazisini basıyor ve ilkbaharda ekim kabil olmıyor. Köylülerden dehşetli şikâyet aldım. Eskişehir'de bir mecra ayıklama motörü, yahut aleti vardır. Bunun bir mühendisle gönderilip o mecranın temizlenmesi kabil mi değil mi?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Tetkik ettireceğim.

BAŞKAN — Faik Kurdoğlu.

FAİK KURDOĞLU (Manisa) — Efendim, bir heyelen bir kasabayı yavaş yavaş ortadan kaldırmaktadır. Bayındırlık Bakanlığı 6 defa jedoglardan ve şehircilik mütehassıslarından mürekkep bir heyet göndererek bu kasabanın yerini tesbit ettirmişti, haritasını yaptırdı. Yeni yapılacak kasaba yerine su getirtti. Şimdi bâzı şayialara göre, Bayındırlık Bakanlığı bu kasabanın, yani Gördes'in, bu heyetlere tesbit ettirdiği yerden başka bir yere nakli için bâzı düşünceler besliyormuş, bu doğru mudur?

Sonra ikincisi, Kumçayı, Gediz ve Adala hakkında hepimizin bildiği bir program vardı, bu ne olmuştur?

Bunların cevaplarını kıymetli Bakan arkadaşımız vaktiyle bize vermişti. Bugünlerde yapılan bâzı propagandalar dolayısiyle bu kürsüden teyit edilmesini rica ediyorum.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Gördes'in Kocamutluk mevkiinde kurulması Hükümetçe kesin olarak takarrür etmiştir. Bu kararda her hangi bir değişiklik yapılamıyacaktır. Kumçay deresi ile Bakırçay yan derelerinin ıslahı işi de 1948 programına alınmıştır.

ricine çıkmadan ana hatlarımızı bağlıyacak olan hatlardır. Maraş şubesi de ilerde yapılacak olan Kayseri hattının şimdilik başlanan bir kısmıdır. Bunlar arasında kamyon işletmek de tam maksada tevafuk etmez. Çünkü o takdirde emtianın evvelâ kamyonlarla istasyonlara nakli ve ondan sonra trene yüklenmesi ve böylece malın mütaaddit defalar tahmil ve tahliyesi ve mütaaddit vasıtalarla nakli dolayısiyle nakledilen eşyanın maliyeti yükselmektedir, ki, bu doğru birşey değildir.

Demiryollarımızda yapılacak istasyon binalarında şirketlerin evvelce yaptıkları binaların nümune olarak alınmasını tavsiye ettiler. Halbuki bendeniz bu hatlarda komiserlik ettiğim için durumu yakından bilirim. Şirketin istasyon binaları hem çürük ve hem de zeminleri beton veya kaldırım taşiyle tefriş edilmediğinden tüccar malları kısa zamanda çürümekte ve telef olmaktadır. Halbuki biz senelerce devam edecek olan, Cumhuriyetimiz gibi ebedi olarak devam edecek olan şimendifer istasyon binalarımızı ihtiyaca uygun ve sağlam bir halde ve basit bir şekilde yapmaktayız, fazla masraflar da ihtiyar etmiyoruz, ancak sağlamlığına ve ihtiyaca uygun olmasına dikkat ediyoruz. O ecnebi şirketler az para sarfederek çok para kazanmak maksadiyle memleketimize gelmişlerdir. Bizde böyle kötü maksat yoktur.

Sonra Porsuk barajının bitmediğini söylediler. Benim bildiğime göre Porsuk barajı bitmiştir.

Sonra yeni Meclis binasının bâzı masraflarından bahsettiler. Bu bina on sene evvel başlanmış ve yapılması lüzumlu olan bir binadır. Her sene ceste ceste malî imkânlar nispetinde para sarfederek bu binayı bitirmeye gayret edeceğiz.

Sonra bataklıklardan ve büyük su işlerinden bahsettiler. Elde mevcut tahsisatla mümkün olanlarını yapıyoruz, fazla tahsisat temin edildikçe elbette bunları da yapacağız. Binaenaleyh eldeki mevcut tahsisatla imkânı olan işleri yapmaya çalışıyoruz.

BAŞKAN — Yeterlik önergeleri vardır. Fakat daha 19 arkadaş da söz almıştır. Müsaade buyurursanız evvelâ yeterlik önergelerini okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

Görüşme yeter. Oya sunulmasını teklif ederim.

Malatya Milletvekili
Atıf Esenbel

Yüksek Başkanlığa

Görüşme yeter. Oya sunulmasını teklif ederim.

Manisa Milletvekili
Ali Rıza Artunkal

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Efendim, yeterlik aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun.

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Yeterlik önergelerinin kabul edileceğini zannediyorum. Sayın Başkandan benim bir istirhamım var; bundan sonra gelecek yıl bütçeleri müzakere edilirken ilk sözün bana verilmesini şimdiden istirham ediyorum. (Güzel, güzel sesleri, gülüşmeler).

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergelerini.. (Gürültüler).

Müsaade buyurun efendim. Yeterlik önergelerini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yeterlik önergesi kabul edilmiştir.

HAMDİ YALMAN (Ordu) — Burada bir haksızlık oldu, zapta geçirilmesini rica ederim.

ALİ RIZA ARI (İstanbul) — Efendim; çoğunluk yoktur.

BAŞKAN — Rica ederim. Çoğunluk vardır ve yeterlik önergeleri de kabul olunmuştur. (Çoğunluk var sesleri).

Söz Bayındırlık Bakanındır.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Sayın arkadaşlarım; Bayındırlık Bütçesi münasebetiyle söz alan ve değerli mütalâa ve tenkitlerde bulunmuş olan arkadaşlarıma candan teşekkür ederim.

Bu arkadaşlarımın değrli mütalâalarından âzami derecede faydalanmaya çalışacağım. Burada ileri sürülmüş olan dilekler üzerinde ayrı, ayrı durarak cevaplamıyacağım ve size vaktinizi kaybettirmiyeceğim, bütün bu dilekleri not etmiş tesbit etmiş bulunuyoruz. Bunların yapılması mümkün olanlarını yerine getirmeye çalışacağımız gibi yerine getirmek mümkün olmıyanları neden dolayı yerine getiremediğimizi bu arkadaşlarıma arzedeceğim.

Arkadaşlarımızın bir kısmı, bilhassa yol dâvası yol meselesi üzerinde durdular. Bunun önemini belirttiler ve bâzı endişeler izhar ettiler. Bilhassa muhalefete mensup arkadaşlarımız bütçeye konan ödeneklerle programın tahakkuk etmiyeceğinden endişe buyurdular.

bayındırma işinde bizi ilgilendiren noktalara temasla bâzı dileklerde bulunmak isterim. Umumi olarak şunu söyliyeyim ki; Bayındırlık Bakanlığı takip etmekte bulunduğu işlerde, iyi çalışıyor ve muvaffak da oluyor. Bunu şükranla bahsetmeyi bir vazife bilirim.

Bizim memleketimiz 500 küsur bin nüfusu havidir. Diyarımız deli sular memleketidir. Bu çayların hiç birisi dizginli değildir, bunların dizginlenmesi hususunda, iki tanesi için, yazdığımız hususi bir mektuba derhal Bayındırlık Bakanlığı alâkalanmış, Atasan kanalı ile Okul çayını tetkik ettirmek üzere Bursa grupundan bir su mühendisi göndermiştir. Etüd devam ediyor. Fakat bunlardan başka o havalide daha 4 - 5 çay vardır, bunların da etüd edilmesini ve yapmakta oldukları felâketleri önlemek için çareler bulunulmasını çok rica ederim. Bu çaylar : Karıncaderesi, Üyücek, Okufçayı'dır. Bundan başka memleketimizden anlı şanlı bir çay geçer : Büyük Simav çayı. Bu çayın daha evvel bahsi geçtiği için unutulmaması için zikretmeme müsaadenizi rica ederim. Yenice ve Kalburcu önünden geçen sahada az bir para ile baraj yapıp sulamada çok istifade edilir. Bizim Uzuncaovamız çok muhtaçtır. Ehemmiyet ve çok çabuk alâka gösterilmesini rica ederim.

Asıl mühim olan şeyi arzediyorum; Manyas gölü.

Manyas gölünün geçen yazın tekrar doğurduğu felâketlerin etüdü için bir baş mühendis gönderilmiştir. Şimdi ne yapılacak ne olacak, hakkında kimse bir şey bilmemekte, Manyas ve Susurluk Bandırma ilçeleri halkı endişe içinde bulunmaktadır. Kimse ne yapılacağı hakkında bir şey bilmiyor, ben de bilmiyorum, arkadaşlarım da bilmiyor. Bu arada o civar halkı felâketi gördüğünden seferber olmuş, mürüvvetler deresi Karaçay ayaklarını eşerek Karacabey körfezine doğru akıtma çaresini bulmuş felâketi, kısmen önlemiştir. Geçen bahar Manyas gölünün yaptığı felâketten bu civar halkı bu yıl % 80 noksan mahsul almıştır. Gene bahar geliyor, bu felâketin bir an evvel önlenmesi çarelerinin aranması bizim en büyük ricamızdır.

Son olarak arzediyorum, bir nokta daha kaldı.

Kille deresi vardır, Büyük Simav Çayı vardır, derya manzarası alır. İkisi de Balıkesir'le Kepsut'un arasında bulunan bir yerden geçerler ve üzerlerinde bir ahşap köprü vardır. İki parça ve uzundur. Bu köprü dertli bir hal almıştır. 5 - 600 metre ilerisinde iki çayda birleşiyorlar. Bayındırlık Bakanlığı bu işi vaktiyle etüd etmişti sanırım. Rica ediyorum ki bu etüd üzerinde dursun. İcabediyorsa tâmik etsin. Buradaki tek köprünün yapılması çaresi aransın. Buna çok muhtacız.

Bir yol-işi vardır ki çok mühimdir. Büyük mücadeleden muvaffak olarak çıktıktan sonra Balıkesir'den Dursunbey'e kadar giden başlanmış bir şose işi vardır. Kepsut'a kadar geldi. Dursunbey'e kadar uzanmalıdır; hem de ön plâna alınmalıdır. Sonra Tavşanlı'ya kadar uzatıldığı takdirde ta Çanakkale'den Ankara'ya kadar, oradan Erzurum'a kadar kara yolundan gitmek mümkün olacaktır. Bunu ehemmiyetle Nazarı itibara almasını Bayındırlık Bakanlığından rica ederim. Evet, yapılacaktır, ama ben ön plâna alınmasını istiyorum. 3 ncü plânda kalmamalıdır, bu bizim için çok mühimdir.

BAŞKAN — Razi Soyer.

Arkadaşlar, daha 19 kişi vardır. Bir de yeterlik önergesi vardır. (Kâfi, kâfi sesleri).

İBRAHİM ARVAS (Van) — Önergeyi oya koyunuz.

BAŞKAN — Arkadaşa söz vermiş bulundum.

RAZİ SOYER (Urfa) — Muhalif arkadaşlarımız, kendilerini, âdeta politika hissiyatına kaptırarak, hakikat ve insafa uymıyan körü körüne beyanatta bulunmuşlardır. Bu hali, büyük muhakeme kudretini haiz olan meslektaşlarıma hiç de yakıştıramadım.

Bizim yollarımızı, sularımızı, Almanya, Fransa ve Mısır'la mukayese ediyorlar. Bu arkadaşlar düşünmüyorlar ki, bize istibdat idaresinden kalmış yollarımız ne idi ve halen yapılmaya çalışılanlar ne kadar büyük işlerdir.

Ne yollarımızın ne de demiryollarımızın bir programa bağlanmadığını söylüyorlar. Halbuki, bunlar programa bağlanmıştır. Bunları görmek ve anlamak için kendilerinin Demiryolları İdaresine ve Şose ve Köprüler Dairesine uğrıyarak sıralarını ve ne zaman hangi istikamette yapılacaklarını öğrenmelerini tavsiye ederim.

Sonra, Demiryolu şube hatlarını zait görüyorlar. Bu şube hatlarından Gazianteb şube hattı bizim Cenup demiryollarımızı hududumuz ha-

Bu görüşe nazaran 1,5 milyar lira sarfedilmesi lâzımgelen bu yolların bütçeye konan ödeneklerle ancak 36 senede yerine getirileceğini ifade ettiler.

Yurdumuzun başlıca ihtiyaçlarından birisi, hiç şüphe yok ki, motörlü taşıtların yaz ve kış devamlı surette geliş ve gidişine elverişli bir yol ağıdır. Burada bâzı arkadaşlarımızın tebarüz ettirdiği gibi Millî ekonomimiz ve Millî emniyetimiz bakımından bu programın bir an evvel gerçekleştirilmesi lâzımdır. İşte bu mülâhaza ile 1948 yılında Devlet yollarının üçer yıllık üç devreli bir programı hazırlanmış ve Şose Köprüler Kanununun icabına uyularak Bakanlar Kurulunun tasvibinden de geçirilmiştir. Bu yol programını bütçemize koyduğumuz ve koyacağımız ödeneklerle tahakkuk ettireceğiz. Geçen sene yıl içinde verilen ek ödenekle birlikte yol ve köprüler için 24 milyon lira ayırdığımız halde bu yıl bütçesine 40 milyon liraya yakın bir ödenek konmuştur. Bundan başka vilâyetlerden % 15 Nafıa hissesi alacağız. Ayrıca Doğu vilâyetlerinin yolları için de 5 milyon lira sarfedeceğiz.

Demek ki, bu yıl yollara tahsis ettiğimiz paranın yekûnu 50 milyon liraya yakındır. Ayrıca Marshall Plânı mucibince de bu yıl 5 milyon dolârlık yol malzemesi almaktayız, bunun tutarı 13 milyon liradır.

Demek ki, bu yıl bütçesine koyduğumuz ödeneklerle Marshall Plânından sağlıyacağımız 5 milyon dolârla, yollarımıza sarfedeceğimiz paranın yekûnu 60 milyon lirayı geçmektedir. Bugüne kadar hiçbir yıl Bayındırlık Bütçesine bu miktar ödenek konmuş değildir. Burada Yüksek Heyetinizin yol dâvasına verdiği önemi göstermektedir. Bütçeye koyduğumuz bu para ile programımızın bu yıl taallûk eden kısmını tamamen tahakkuk ettireceğiz. Yalnız bu noktayı açıkça tasrih etmek isterim : Bugün Avrupa'da ve Amerika'da gördüğümüz mükemmel beton yollar, tedrici şekilde, inkişaf etmiş iktisadi hareketlerin doğurduğu zaruretlerle yapılmıştır. Yurdumuzun ekonomik hareketleri, müstesna bâzı bölgeler arası münakaleler hariç, bu tipte yollara ihtiyaç göstermekten henüz uzaktır. Bugün her şeyden evvel yaz ve kış her mevsimde geçit verecek ucuz tip yollar yapmak mecburiyetindeyiz. Zamanla ve merhaleli inşaat sistemiyle, yurdumuzun gelişmesi ile artacak olan nakliyat hacmına muvazi olarak biz de yollarımızı ileri memleketerin yol istandartlarına uygun bir hale getireceğiz. Fakat bu zamanla olacaktır. Bizim dokuz yılda yapacağımız şey evvelâ ucuz tipteki yollarla geçidi sağlamak ve bunu zamanla tekemmül ettirmektir. Yoksa arkadaşımın ifade ettiği gibi biz bu yolları 36 sesede yapacak değiliz.

Yollarımızın bakımına da önem vermekteyiz. 1943 yılında 830 kilometreden başlıyarak geçen yıl, 12 500 bu yıl da 15 000 kilometre yolu bakıma almış bulunuyoruz. Yolları bakıma almak suretiyle iyi durumda olan yollarımızın ömürlerini uzatmak, bozuk ve geçit vermiyen yollarımızı islâh etmek mümkün olabilecektir.

Bâzı arkadaşlarım, makineden ve teknik vasıtalardan bahsettiler. Hakikaten yol şebekemizi süratle tahakkuk ettirebilmek için makineden âzami derecede faydalanmak mecburiyetindeyiz. Ancak bu suretle daha teknik, daha süratli ve daha ucuz şekilde pollarımızın yapılması mümkün olacaktır. Askerî yardımdan ayrılan 5 milyon dolârdan başka, biraz evvel de arzettiğim gibi Marşal Plânından ve Milletlerarası Bankadan sağlıyacağımız kredilerle bu makineleri temin edebileceğimizi ummaktayız, teşebbüslerimiz müsait karşılanmıştır. Her iki membadan temin edeceğimiz makinelerin değeri 28 milyon dolârdır. Beş milyon dolârlığı Marşal Plânından bu sene derhal alınacaktır, ve müsait cevaplar da alınmıştır. Getireceğimiz bu makinelerin iyi bir surette muhafazasını, bakımını ve Devlet eliyle tamirini sağlıyacak tesislerin, atelyelerin kurulmasına da başlanmıştır. Bugün İstanbul, Ankara ve Elâzığ'da kurulmaya başlanmış olan atelyelerimiz bitmek üzeredir. Bu yıl içinde ayrıca iki bölge atelyesi ve 15 şube atelyesinin kurulması da programa alınmıştır. Bu teknik malzeme geldikçe diğer bölgelerde de aynı şekilde atelyeler kurmak kararındayız. Yol yapımı ve bakımında bilhassa makineleşme üzerinde durulması lâzımgelen mühim konulardan birisi de kalifiye personel teminidir. Bu maksatla Bakanlığımızda Amerikan Yollar İdaresinin seçkin uzmanlarından mürekkep bir heyet çalışmakta ve teknik elemanlarımızla sıkı iş birliği yapmaktadır. Bu suretle yol işlerinde hayli ilerlemiş olan bir memleketin uzmanları bu sahadaki tecrübelerini ve tatbik ettikleri metotlarını istifademize arzetmiş bulunuyorlar. Bundan başka yine Amerikalı

uzmanlardan faydalanarak İskenderun'da bir kurs açmış bulunuyoruz. Bu kurstan şimdiye kadar 500 küsur teknik eleman yetiştirilmiştir.

Yine ayrıca mühendislerimizin ve teknik elemanlarımızın bu sahadaki bilgilerini artırmak için de makine mühendislerimiz İskenderun'da bu kış mevsiminde kurs görmektedirler.

Yine ayrıca mühendislerimizden mürekkep bir gurupu da yol sahasında bilgilerini artırmak ve mütehassıs yetiştirmek için Amerika'ya gönderiyoruz.

Köprülerimize gelince; Devletin halen mevcut yollar üzerinde yapılması lâzım gelen köprüler adedi 861 dir. Bunların uzunluğu 36737 metreyi bulmaktadır.

Bütün bu köprülerin yapılabilmesi için 300 milyon liraya ihtiyaç vardır. Bugün uzunluğu 3915 metre bulunan 42 köprü inşaat halindedir. Bu yıl 2840 metre uzunluğunda 48 köprünün eksiltmeye çıkarılması programa alınmıştır. Köprülerimizin ucuz ve çabuk yapılabilmesi için beton çelik ve ahşap tipler üzerinde etüdler ve çalışmalar yapılmaktadır. Bütün verdiğim izahattan açıkça anlaşılmaktadır ki, Bayındırlık Bakanlığımız bu yol dâvasına lâzımgelen önemi vermekte dikkatle, metotla ve azimle çalışmaktadır. Yine bâzı endişelere cevap olarak arzedeyim ki, programımızın bu yıl içinde tahakkuk eden kısmı behemehal yaptırılacaktır. Bu yıl için lâzımgelen tedbirler alınmıştır. Bâzı arkadaşlarımız su işlerine temas ettiler, bilhassa Kemal Zeytinoğlu arkadaşım geçen sene bütçesinin müzakeresi münasebetiyle söylediklerini burada tekrar ederek bu işlerin programsız ve hesapsız yapıldığını ifade ettiler. Bu mütalâalarında mübalâğaya kaçtıklarını ifade etmeliyim. Filhakika yeni başladığımız su işlerinde kâfi derecede tecrübemiz olmadığı için bâzı hataların yapılmış olması mümkündür. Fakat bütün bu yapılan işleri hesapsız, programsız diye tavsif etmek haksızdır, yerinde değildir. Bildiğiniz gibi büyük su işleri faaliyetine 1937 yılında başlanmış ve bunun için 3132 sayılı Kanunla 31 milyon lira tahsis edilmiştir. Bilâhara bu miktar 121 milyon liraya kadar çıkarılmış ve bu suretle 117 milyon lira sarfedilmiştir.

Bugüne kadar sarfedilen paralarla takriben 75 000 hektarlık arazi su taşkınlıklarından kurtarılmış, 95 000 hektarlık arazinin sulanması sağlanmış ve 25 000 hektarlık bataklık arazi de kurutulmuştur.

Ancak, başlanılmış olan bir çok işlerimiz tamamlanamadığı için, yine bildiğiniz gibi, geçen sene 5259 sayılı Kanunla evvelce verilmiş olan 121 milyonluk ödeneğe ilâveten 10 senede sarfedilmek üzere 165 milyon liralık yetki verilmiştir. Fakat Bayındırlık Komisyonunun bu kanun münasebetiyle yaptığı tetkiklerde yapılmasını lüzumlu gördüğü işler de göz önüne alınırsa tutarı 320 milyon lirayı bulur.

Halbuki, alınan yetki ise 10 senede sarfedilmek üzere ancak 165 milyon liradır. Bizim bütün büyük su dâvamızı halletmek için ise bir milyar liraya ihtiyaç vardır. Bu itibarla su dâvamızı daha kısa bir zamanda halledebilmek için bütçeye yük olmıyacak bir finansman temini ve bunun çaresini bulmak mecburiyetindeyiz. Sayın Selefim zamanında başlamış bulunan tetkiklere devam olunmakta ve bu konuda yabancı uzmanların ihtısasından faydalanmak için teşebbüse girişmiş bulunmaktayız.

Geçen sene büyük su işleri için bütçeye 11 milyon 700 bin lira konmuşken bu yıl bütçesine 16 milyon lira konmuştur. Önümüzdeki yıllar, bilhassa önemli su havzalarımıza ait umumi amenajman etüdlerini, yaptırmak kararındayız. Bu arada Seyhan bölgesinin umumi amenejman plânları mütehassıs bir firmaya verilmiş bunların rapor ve plânları bir iki aya kadar elimize geçmiş bulunacaktır.

Büyük Menderes, Gediz, Kızılırmak, Yeşilırmak, Sakarya gibi su havzalarının umumi amenajman plânlarını da yaptıracağız. Bunun için de teşebbüse geçmiş bulunuyoruz. Bütün bu plânlar elimize geçtikten sonra yapacağımız su işlerinin bu plânlara dayanmasına bilhassa dikkat edeceğiz.

Bâzı arkadaşlarım küçük sulardan da bahsettiler. Hakikaten az masraf ve yardımlarla önemli faydalar temin eden su işlerinin ehemmiyetle ele alınması lâzımdır. Maalesef bunun için bütçeye koyduğumuz para 1,5 milyon liradan ibarettir. Fakat tesbit ettiğimiz dilekler yekûnu 45 milyon lira civarındadır. Binaenaleyh, küçük su işlerini de sıraya koymak ve az para ile yapılması mümkün olan faydalı ve verimli işleri ön plâna almak mecburiyetindeyiz.

Birkısım arkadaşlar limanlara, iskelelere de temas ettiler. Geçen gün bilmünasebe arzetmiş-

FAİK KURDOĞLU (Manisa) — Çok teşekkür ederim.

ZİYA ERSİN CEZAROĞLU (Tekirdağ) — Avrupa kıtasında olan Trakya'da Devlet eliyle yapılmasına 1941 senesinde başlanmış olan bütün inşaat esbabı malûmeden dolayı bırakılmıştır. Bugün dahi yapılmasına başlanmamıştır. Bu bahsettiğim Edirne - İstanbul asfalt yoludur. Bu yolun elli kilometresi tamamlanmıştı. Marmara gibi bir mıntakaya bağlanması icabeden bu asfaltın iltisakında sekiz kilometrelik bir yolun % 85 i esasen 1941 de bitmişti. Bugün bu yolun taşları ve sairesi üzerinde yalnız silindiraj için bekleniyor, mütaaddit mektuplar alıyoruz ve yapılmıyor. Trakya üzerindeki Devlet inşaatının tehiri ne zamana kadar devam edecek ve ne zaman başlanacak, ne zaman bitecek? Buralara cevap verilmesini Sayın Bakandan rica ediyorum.

BAYİNDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Maatteessüf derhal cevap verecek durumda değilim. O hususları tetkik eder. bilâhara zatı alinize arzederim.

BAŞKAN — Eşref Dizdar.

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Efendim; bendenizin sualim uzun sürecektir. Binaenaleyh vaktimiz de dardır, maddesi geldiği zaman orada dileklerimizi arzederim.

BAŞKAN — Hasene Ilgaz.

HASENE ILGAZ (Çorum) — Efendim, bundan evvelki Hükümet, Devlet yollarına ait bir program hazırlamıştı. Bu geçen Hükümet tarafından hazırlanmış olan program, yeni Hükümet tarafından aynen mi yoksa tadilen mi tatbik edilecektir?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Aynen tatbik edilecektir.

HASENE ILGAZ (Çorum) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Baki Tümtürk.

BAKİ TÜMTÜRK (Kastamonu) — Bölümde arzı malûmat edeceğim.

SALİH İNANKUR (İçel) — Silifke'de Göksu ırmağı üzerinde yapılan baraj bu sene bitmiştir, fakat maalesef baraj bittiği halde ovanın etüdü yapılmamıştır, bunun bu sene yapılıp yapılmıyacağı hakkında malûmat lûtfeder misiniz?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Ozaman da bu etüdü yaptıracağımızı arzetmiştim. Emir verdik yaptıracağız.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Efendim, 9 yıllık bir yol programı var, bunun hartasına bakıyoruz, Muş ve Erzuruma kadar ya yeşil veya kırmızı işaretli, ondan sonrası başka bir renkle gösterilmiştir. Yani Muş ve Erzurum istikametine doğru, bunu cihet tâyini ile ifade edeyim, Şimal, Doğu Anadolu, bu istikamete yol yapmak yasak, yani 9 sene sonra yapılacak. Şimdi Bayındırlık Bakanlığına Doğu kalkınması parasından bir miktar para veriliyor. Verilen bu paraya rağmen bu yine böyle 9 sene sonra mı yapılacaktır? Bu 10 milyondan ayrılan paradan başka Bayındırlığa ayrılmış 50 milyonda bu mıntakanın hissesi yok mudur?

İkinci bir sual; bu mıntakada yol yapmak yasak, şimendifer yapmak mubah. Eğer bunun askerî sebebi var ve aynı mantıktan çıkıyorsa yol da yapmak doğru değildir, şimendifer de yapmak doğru değildir. Biz Sarıkamış'a kadar şimendifer yapıyoruz. Muş'tan öteye yol yapmıyoruz. Bunu anlamıyorum.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Sayın Varınca, sizin hartada sarı renkte gördüğünüz yollar Doğu kalkınmasında nazarı dikkate alınan ve süratle yapılacak yollardır. Yoksa dokuz yıllık programa Doğu Anadolu'da yapılacak yollar da dâhildir. Aşağı yukarı 3 800 kilometre uzunlukta olacak bu yollar verilecek tahsisata göre üç yıl içinde yaptırılacaktır.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — On milyonla Şimal Doğu Anadolu için yol yapılacak mıdır? Orada yol yapmak yasak.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Böyle birşey yoktur. Her zaman yapılabilir.

ABDÜLHAK FIRAT (Erzincan) — Memleket çapında bir alâka uyandıran Erzincan işleri hakkında ve bilhassa Erzincan'ın halk meskenleri hakkında verdikleri etraflı cevaptan dolayı teşekkür ederim. Yalnız konuşmam arasında Erzincan Belediyesinin teknik kifayetsizliğinden dolayı inşaatın Bayındırlık Bakanlığınca kontrol edilmesi hakkında bir temenni izhar etmiştim. Bunu da cevaplamazlar mı?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Kontrol mahalline bırakılacak değildir. Bayındırlık Bakanlığı tarafından ya-

pılacaktır. Hattâ bu iş için bizim hesabımıza ayrıca Avusturya'dan iki montör getirilmiştir.

SEDAD PEK (Kocaeli) — Sarıyer barajı tasavvuru vardır. Ne zaman başlanacağını lûtfeder misiniz?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Bu barajın plân ve etüdü yapılmaktadır. Marşal plânına alınmıştır. Kredi sağlandığı takdirde işe başlanacaktır.

ENVER KÖK (Sinob) — Sulara, bilhassa sellere karşı Tarım Bakanlığı ile Bayındırlık Bakanlığının müşterek bir programı ve plânı var mıdır, bilhassa ağaçlama bakımından?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Bu ağaçlanma meselesinde Tarım Bakanlığı ile müştereken çalışmaktayız.

BAŞKAN — Başka söz istiyen yoktur. Bölümlere geçilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
615	Bakan ödeneği	5 320
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
616	Aylıklar	5 673 222
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
617	Hizmetliler ücreti	392 040
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
618	Geçici hizmetliler ücreti	2 220 360
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
619	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanlarının ücreti	100 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
620	Temsil ödeneği	2 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
621	Geçici tazminat	106 557
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
622	4178 ve 4598 sayılı Kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	233 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
623	4644 ve 4805 sayılı Kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	304 128
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
624	Merkez büro giderleri	37 600
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
625	İller büro giderleri	37 600
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
626	Basılı kâğıt ve defterler	8 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
627	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	87 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
628	Kira karşılığı	15 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
629	Bakanlık otomobili giderleri	4 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
630	Yolluklar	125 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
631	Giyecekler	11 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
632	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	15 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
633	Ankara Gençlik Parkı Gazino inşaatının tamamlanması giderleri	62 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
634	Kurs giderleri	72 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
635	Temsil giderleri	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
636	Yayın işleri	35 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
637	Milletlerarası kurum ve dernekneklere katılma payı	3 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
638	4489 sayılı Kanuna göre staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluklariyle başka her çeşit giderleri	60 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
639	Geçen yıl borçları	20 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
640	Eski yıllar borçları	4 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
641	Halkın yapacağı su işlerine	300 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
642	Yer sarsıntısı ve sair âfetlerden zarar gören bölgelere (Gider şekli Bakanlar Kurulunca belirtilir.	1 043 935

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Bu bölümde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Sayın arkadaşlarım malûmuâliniz olduğu üzere Türkiye Tiftik Derneğinin Ankara'nın Şarkında ve 25 km.

mesafedeki Lalahan istasyonu civarında bir tiftik ıslah nümune çiftliği vardır. Bu çiftlikteki veteriner dairesi, bundan birkaç sene evvel Ankara ve muhitinde vukubulan yer sarsıntısından müteessir olarak binada birtakım rahneler açılmıştır. Bunun tamiri için Dernek Başkanlığından Başvekâlet makamına resmen müracaat edildi. Mâruzatımız ehemmiyetle nazara alınarak Bayındırlık Bakanlığına havale buyuruldu. Olvakit Bakan bulunan sayın İncedayı'nın emriyle bugün müsteşarlık makamında bulunan sayın Muammer Çavuşoğlu ile vekâlet müşavirlerinden sabık Eskişehir Milletvekili merhum İzzet Arıkan çiftliğe teşrif ettiler, vaziyeti yakından gördüler. İkinci bir sarsıntıda bütün bütün harap olmak ihtimali karşısında binanın çatı ve ahşap aksamının kaldırılmasını muvafık gördüler. Bu kısımlar kaldırılarak bina kafes halinde bırakıldı. Bakanlıkça yeniden plânı da yaptırıldı. Geçen 1948 senesi Bütçesinin Büyük Meclise tasdikından sonra depremden müteessir olan yerlerin imarı için verilecek tahsisattan yaptırılması vait buyurulmuşken o sırada vekil değişti. Sayın Kasım Gülek Vekil oldu. Ayni vadı müşarünileyh de vermiş olduğu halde, her ne hal ise bu vaıt yerine getirilmedi. Şimdi sayın Başbakanımız Şemsettin Günaltay ve Bakan Şevket Adalan'dan rica ediyorum, Ankara'nın Garbındaki Orman Çiftliği kadar Şarkında da sevimli ve lâtif bir manzara arzeden ve birçok muhterem arkadaşların da teşrif edip gördükleri ve Ankara'nın yakınında bulunması dolayısiyle ekseri büyüklerimiz ve hattâ ecnebiler tarafından sık sık ziyaret edilen ve bütün malzemesi mevcut olduğu halde yalnız usta diye ve çimento gibi mevad masrafına ihtiyaç gösteren bu binanın bu sene behemahal imarı ile görenler üzerinde acıklı teessür uyandıran bu hazin manzaranın izalesini tekrar rica ediyorum.

CEVDET KERİM İNCEDAYI (Sinob) — Efendim; hakikaten, eski yıllar bütçelerinden bu cemiyete yardım ederdik. Gerek orada, gerek cemiyetin gayretleriyle Ankara civarında güzel bir müessese kurulmuştur. İster cemiyet halinde muhafaza edilsin, isterse Devletin hizmetleri meyanına girsin, nereye girerse girsin, bu binalar, bu müessese güzeldir.

Arkadaşımızın söylediği gibi, yer sarsıntısından hasara uğramıştır, o vakit fen heyeti arkadaşlarla gidip gördük, 15 - 20 bin lira kadar bir masrafa ihtiyacı vardır. bu bina memlekete malolmuş binalardandır. Ben de, Şevket Adalan arkadaşımdan rica ediyorum, himmet buyursunlar bu sene bu binayı kurtarsınlar, daha uzun yıllar Devletin her hangi bir suretle işine yarar, tarım işlerinde hayırlı hizmeti olur.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Tetkik ettireceğim.

BAŞKAN — Bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
19	Demiryollar ve Limanlar İstikşaf, etüd, aplikasyon ve proje ihzarı ve kamulaştırma giderleri	25 755 588
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
20	Yapı ve imar işleri	8 129 473
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
21	5011 sayılı Kanun gereğince Büyük Millet Meclisi binası ve eklentileri yapı, tesis ve kamulaştırma her türlü giderleri	4 850 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
22	4626 sayılı Kanun gereğince yapılacak memur meskenleri (2 600-000 lirası Doğu bölgeleri için)	3 500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
23	5243 sayılı Kanun gereğince Erzincan'da yaptırılacak meskenler ve her türlü giderler karşılığı (Gider şekli Bakanlar Kurulunca belirtilir.)	2 000 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
24	4879 sayılı Kanun gereğince Ankara Tıp Fakültesi yapımı ve her türlü giderleri	475 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
25	4677 sayılı Kanun gereğince Atatürk Anıtı yapma ve her türlü giderleri	2 472 138

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Anıt Kabir inşaatı kaç sene sonra bitirilebilecektir.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (Devamla) — Üç yıl içinde bitirilebilecektir.

BAŞKAN — Bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
26	Yer sarsıntısı bölgelerinde resmî binalar yapma ve her türlü giderleri (Gider şekli Bakanlar Kurulunca belirtilir.)	1 200 000

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

27	Yollar ve köprüler	38 600 000

HAMDİ YALMAN (Ordu) — Arkadaşlarım, evvelâ usul hakkında konuşacağım.

Dün akşam arkadaşımız İncedayı Bayındırlık Bakanlığının bütçesine başlamazdan evvel söz istiyenlerin listesini okudu.

Benim bildiğim söz, koridorlarda alınmaz, Büyük Millet Meclisinin kürsüsünde alınır. Muhalif arkadaşlarımıza tonlarca söz söylemek imkânını veriyorlar. Fakat bize geldiği zaman yarıda kesiyorlar. Bizim de ufak tefek arzularımız vardır, neden dinlemek istemiyorlar?

Şimdi bu bölümü ilgilendiren bir şey hakkında mâruzatta bulunacağım.

Arkadaşlar, yol ve imar bakımından bizim güzel Karadeniz kıyıları da Doğu illeri kadar bedbaht ve geridir. Hele Ordu ilinin ilceleri ve bucakları. Yol yoktur, okul yoktur, sıhhat asla, bir kontrol görmez. İlce merkezlerinde kira ile tutulmuş Hükümet konakları yüz kızartacak derecede pis ve haraptır.

Bu bölgenin bir sahil yolu dâvası vardır. 30 senedir, bu dâvayı halledemedik. Kışın azgın denizleri Hakkâri gibi bizi tecrit edilmiş bir bölge haline getirir. Ordu İli bu bakımdan acınacak bir duruma düşer, dediğim gibi ne yol vardır, ne de deniz barınakları.

Gelip geçen valiler keyiflerine göre yol taslakları çizmişler ve kazmışlardır. Evvelki yıllar ricalarımız ve ısrarlarımız üzerine Bayındırlık Bakanlığı sahil yolunu Devlet yolları arasına salmış ve 1947 Ordu - Fatsa arasına bir milyon liralık kadar bir tahsisat ayırmıştı. Bunun 800 bin küsur lirasını toprak tesviyesine sarfetti, ama 1948 de bir para vermedi. Geçirdiğimiz iki kış bu tesviyeyi de kim bilir ne hale koymuştur. Üç senelik plânlar içinde bu yolun hangi kısımda yer aldığını bilmiyorum.

Sayın Nihat Erim arkadaşımız bu yolun bu bahar tekrar ele alınacağını vâdetmişti. Eğer Sayın halefi Şevket Adalan arkadaşımız da bu yolu ele alır ve bitirirse ben kendi kesemden bu yolun başına kendilerinin bir büstünü dikeceğim. Çünkü canımız çok yanıktır. Bundan altmış sene evvel Ordu - Sivas, Ünye - Sivas yolları yapılmıştı, şimdi her ikisi de harap ve bakımsızdır. Çok şükür geçen yıl Ordu - Sivas yolunun bakımı Devlete geçti. Ünye - Sivas yolu ise çok ehemmiyetlidir. Bu yol Ünye'ye bağlı Karakuş Bucağının bir köşesinden geçer. Bu bucak orman ve maden bakımından çok değer taşır. Otuz binden fazla nüfusu vardır. Halkı çalışkan ve zeki fakat çok fakirdir. Üye - Sıvas yolunun bakımının da Devletin uhdesine alınmasını veya bu sene buraya yardım yapılmasını Sayın Bakanımızdan rica ederim.

BAŞKAN — Arkadaşlar, bir noktayı tasrih etmek isterim.

Tüzüğümüzün 205 nci maddesinin üçüncü fıkrasında, birleşimden evvel söz istiyenleri yazmak Divan kâtipleri arkadaşlarımızın vazifeleri cümlesinden olduğunu hatırlatırım.

Buyurun Cezaroğlu. (Saat bir sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim.

ZİYA ERSİN CEZAROĞLU (Tekirdağ) — Efendim, beş dakikalık sözün günahını idrâk ettiğim için konuşmuyorum, ona dair.

BAŞKAN — Günah değil, sevaptır.

ZİYA ERSİN CEZAROĞLU (Devamla) — Sevap yapmışız, Allah razı olsun.

İstatistiklerimizde Türkiye Avrupası diye geçen bir kısmı vatanın komşu olan, bitişik Devletlere nazaran, imar manzarası gayet geridir. Yani Van'la İran arasında olduğu gibi değil. Trakya'nın vaziyeti komşu memleketler vaziyetine göre çok geridir. 1941 senesinde bâzı tedbirler alınmıştı. Fakat 18 sınıf birden askere alındığı için devam edemedi ve idarei hususiyenin de varidatı azaldı. Üç sene böylece birşey yapılmadan geçti. Dördüncü senede yollar eskidi. Yani bu mıntakanın vilâyetleri kendi yollarının tamirine hususi idarelerin varidatı kâfi gelemedi. Devlet eliyle yapılmakta olan imar işleri de bırakıldı. En başta, Edirne - İstanbul asfalt yolu gelir. Bu yol Havza'ya kadar geldi idi. Fakat dokuz senedir hiçbir şey yapılmadı. Bir tesviyei türabiye şeklinde kaldı. Bu da her gün heder olup gidiyor. Aynı zamanda Marmara'nın pek tabiî limanı olan Ereğli'ye milyonlar sarfiyle bir iskele yapılmıştır. Bu iskelenin asfalta muvasalasını temin için sekiz kilometrelik yolun % 85 i 9 sene evvel yapılmış,

hem de çabuk yapılsın diye halka, oradaki köylülere taşı taşıttırılmıştır ve hazır ir vaziyettedir, yalnız silindiraj için bekletilmektedir. Dokuz seneden beri bu iş için beklenilmektedir. Hususi temaslarımdan bu sene de bu yolların yapılmasına başlanmıyacağını hissettim. Bu daha kaç sene sürecektir? Bu yol hakkında hergün mektuplar alıyoruz. Sayın Bayındırlık Bakanından rica ediyorum, bu hususu cevaplandırsınlar. Ereğli, Seymen ve Şarköy - Malkara yollarını arzediyorum. Üzerinden mururu ubur olmadığı için bakım da yok: Yol gittikçe bozuluyor ve buraya verilmiş olan milyonlarca lira da heder olmaktadır, birkaç sene sonra bu paraları yeniden vermek mecburiyetinde kalacağız. Bunun kurtarılmasını rica edeceğim, lûtfen cevaplandırsınlar.

BAŞKAN — Vaktimiz geldi, fakat arkadaşımızın da konuşmasına imkân vermek için bir iki dakika müsaadenizi rica ederim.

Dr. GALİP KENAN ZAİMOĞLU (Giresun) — Efendim, bütçenin genel konuşmasında yeterlik önergesi verildiği için o zaman arzedemedim madde ile alâkalı olduğu için şimdi kısaca bir mâruzatta bulunmak istiyorum.

Sayın Bayındırlık Bakanından bir ricada bulunacağım : Sahil Karadeniz yollarına amut yollar yapılması memleketimiz için hayati bir ehemmiyeti haizdir. Onun için, mâruzatım mahallî bir dilek olmaktan ziyade memleket ölçüsünde bir ehemmiyet taşır. Bizim Tirebolu ile Torul arasında da bir Harşit deresi vardır bu dere Gümüşane'nin Vavuk dağından başlar ve Tirebolu'da Karadenize dökülür.

Giresun ve Tirebolu'da bütün hemşeriler parti mülâhazalarının üstünde birleşmişler büyük bir iştiyakla bu yolun yapılmasını istiyorlar. Harşit yolunu yaptırmak için bir de dernek kurulmuştur. Bu hayırlı maksatla gençler Harşit adını taşıyan bir de gazete çıkarıyorlar. Şark bölgesini Karadeniz'e en kısa mesafeden bağlıyacak olan bu yol İran Transit yolu üzerinde bulunan Torul'la kıyı yolları güzergâhındaki Tirebolu'yu birbirine bağlıyacak ve bu suretle Trabzon - Torul - Tirebolu müsellesinin bir dıl'ı ikmal edilmiş olacaktır. Sayın Bayındırlık Bakanından bu yolun 9 senelik Devlet yol programına alınmasını rica ederim.

Vaktin azlığından mâruzatımı şimdilik burada kesiyorum.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Efendim, diğer arkadaşlarımın dilekleriyle bu defa mütalâa yürüten arkadaşlarımın dilekleri üzerinde dikkatle duracağım. Esasen bahis buyurdukları yolun bir kısmı, bilhassa Karadenize taallûk edeni, programa alınmıştır.

Yalnız Ereğli - Sürmen'e bir bir de Harşit yolundan bahsedildi. Bunlar Devlet yolları meyanına alınmış değildir. Maalesef bu sene nazarı dikate alamıyacağız. Elimizdeki programı tahakkuk ettirmek için paralarımızı buraya hasredeceğiz.

ZİYA ERSİN CEZAROĞLU (Tekirdağ) — Bir de Edirne köprüsü var, taştandır, Mimar Sinan'ın eseridir. Bu köprü geçen sene yıkıldı, üstünü su aldı götürdü. Birkaç kalas gererek mururu uburu sağlıyorlar ama gittikçe harap olmaktadır. Bu da mı devlet yolları meyanına alınacaktır? Vaziyet ne merkezdedir?

Dr. GALİP KENAN ZAİMOĞLU (Giresun) — Programa almadık buyuruyorlar. Acaba önümüzdeki yıl için bir şey yapılamaz mı?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Şimdiden bir şey söyliyemem, tetkik ederim.

BAŞKAN — Bölüm kabul edilmiştir.

28 Su işleri 17 910 000

BAKİ TÜMTÜRK (Kastamonu) — Arkadaşlar; yeterlik önergesi dolayısiyle biz çok mühim olan ihtiyaçlarımızı arzedemedik. Şimdi beş dakika içinde bu ihtiyaçlarımızı Yüksek Huzurunuzda belirtmeye çalışacağım.

BAŞKAN — Baki Bey, konuşmanız uzıyacak; öğleden sonra devam edersiniz.

Arkadaşlar; bütçe vaziyeti yüksek malûmunuzdur. Zamanımız daralmıştır. Halen sabahları 10 da, öğleleri 15 te ve geceleri de 21 de toplanmaktayız. Bu şekilde çalışmakla bütçeyi yetiştirmek imkânsızlığı karşısında tensip ederseniz, sabahları saat 9 da, öğleden sonra 14 te ve akşamları da 20 de toplanalım. Muvafık mı? (Muvafık sesleri)

Bu teklifimi kabul buyuranlar lûtfen ellerini kaldırsınlar... Kabul etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

Bugün saat 14 te toplanılmak üzere oturuma nihayet veriyorum.

Kapanma saati : 13,10

BAŞKAN — Ekseriyetimiz yoktur, yoklama yapacağız.

(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz yoktur. İçtüzük mucibince görüşmeye devam edemiyeceğiz, saat 15 te toplanmak üzere ayrılıyorum.

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Başkanvekili Cevdet Kerim İncedayı.

KÂTİPLER : Cenap Aksu (Kocaeli), Naim Atalay (Çorum).

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

Bayındırlık Bakanlığının bölümlerinin müzakeresine devam ediyoruz.

BAKİ TÜMTÜRK (Kastamonu) — Kastamonu Merkez Kasabasını tam ortasından ikiye bölerek geçmekte bulunan dereye maalesef belediyenin kanalizasyon tertibatı bulunmadığından bütün döküntüler açıktan akmaktadır.

Şu hal fena bir manzara teşkil etmekle beraber dört yana yaydığı kötü koku ile, bilhassa yaz aylarında şehir sakinlerinin sağlık durumlarını sarsmakta ve zedelemektedir,.

Bundan başka işin acıklı bir ciheti daha vardır ki, her yıl gelmekte bulunan sel, bütün imtidadınca yatağının iki tarafındaki ağaç ve köklerin rasgelenler veya yakın köylüler tarafından kesilmiş bulunmasından ne var ne yok önüne kattığı taş, kum, enkaz ve saire gibi bütün teressübatı çok kötü ve çirkin bir tarzda kasaba içindeki yatağına yığmakta ve her gelişinde belediyeyi endişe ve masraflara ve halkı da hakikaten korkuya, heyecana ve zararlara sokmaktadır.

Yıllar geçtikçe yatağının böylece yükselmesi yüzünden şüphesiz tehlike sahası da o ölçüde genişlemektedir. Belediyenin malî takati bu büyük maniayı izaleye asla müsait değildir ve olamaz da.

1341 yılında vilâyetimize şeref vermiş bulunan rahmetli Büyük Ata'ya bu tehlikeli durum o günlerin alâkalıları tarafından arz ve izah edilmiş ve sonraları zaman, zaman bu tehlike ve ihtiyaç ortaya serilmiş ise de her nasılsa bu mesele üzerinde ciddî ve fiilî bir eser görülememiştir.

Evet seçim çevremizin bu tehlikeli ve korkunç durumu alâkadar bakanlıkça ve bilhassa eski bakanlardan sayın Cevdet Kerim İncedayı'ca (mahallinde görülmüş bulunmasından) daha etraflıca ayandır. Hattâ vilâyetimize buyurduklarında bu yolda vâkı vaitleriyle bütün Kastamonuluları epey ümitlerle sevindirmişlerdi.

Etüdleri yapılmış, tehlikesi artmakta o ölçüde zararı da büyümekte bulunan bu işe, her halde bu yıl çalışmaları arasında yer verilmesini, millî zaferde ve onu takip eden büyük devrimde başta ve ön safta candan savaşlariyle ve tarihî fedakârlıklariyle tanınmış bulunan Kastamonulular artık bu tehlikenin köklü bir şekilde izalesini tam ve kâmil bir inanla ve bir hak olarak beklemektedir. Zira her yıl gelmekte bulunan bu selin heyecanı ve zararı yalnız etrafındaki mülhakata şâmil olmayıp maalesef çarşıya da sirayeti ve intikali dolayısiyle hemen hemen ortalığa umumi bir koku salmaktadır. Allah korusun kasabanın mühim bir kısmını sele kaptırmış olmıyalım.

Sayın arkadaşlar, bundan başka sel baskınlarına mâruz ve mahkûm iki ilcemiz daha vardır. Bunlardan birisi Kargı İlcesidir. İlceye yakın dağın iki tarafından akarak eteğinde birleşmesinden hâsıl olan Karaçayın korkunç dalgaları vâdide Kargı'nın en verimli ve göz önünde yanıbaşındaki o geniş arazisini asla ekilemez ve istifade edilemez bir tarzda kum ve taş deryası haline daha doğrusu tam mânasiyle bir göl haline sokmakta ve aynı zamanda kasabanın ana yolunu da berbat, perişan ve geçilemez bir şekle koymaktadır.

Kargı cidden çalışkan halkı ile meşhur peynir, prinç, pamuk ve saire gibi çeşitli toprak ürünleri ile Devrez Vâdisinin âtisi çok parlak bir yıldızı halindedir.

Ne yazık ki bu ilce halkı 1943 yılındaki o büyük depremden tüyleri ürpertici o kara musibet ve felâketten sayısız can ve mal kaybı bakımından geniş zararlarla ta bel kemiğinden sarsılmıştır.

Artık bu sel âfeti yüzünden devam edegelen Büyük Çaydaki arazi kayıplarına dayanamaz bir haldedir. Bunun üstüne ortalığın gidişi, buhranı ve geçim zorlukları da katlanınca artık bundan ötesinin manzara ve felâketini yüksek varlığınız takdir buyurur. Söylentilere ve görüşlere nazaran bu iki durumun birleştiği noktada yapılacak fennî bir tertibatla bu tehlikenin tahfif ve izalesi mümkün görülmektedir.

Bundan başka ilcenin tezelden etüde ve zamanı gelince de hemen faaliyete geçmek üzere iki ihtiyacı ve derdi daha vardır:

1. Devrez ve Kızılırmak tuğyanları,
2. Sulama işleri.

Bunlar da ayrı ve önemli bir konu halindedir ve tesir sahaları da daima meydandadır.

Üçüncü madde ve son olarak mâruzatım Karadeniz sahilinde yeni ilceye çevrilen Abana'ya üç kilometre mesafede Bozkurt köyünün sel tehlikesi altında kalışıdır.

Zaman zaman taşan Ezine Çayının baskısı, korkusu ve zararı bu köyü de bezdirmiş bir haldedir.

Bozkurt 1500 den fazla nüfuslu, toplu, mamur, 200 ü mütecaviz dükkân, han ve sairesiyle âdeta örnek denecek tarzda bir köydür. Halkı uyanık ve çalışkandır. Yegâne şikâyetleri de bu sel derdidir. Her yıl münasip şekillerde yardım dilerler. Ne hazin hiçbir eser göremezler. Kendileri mahallen mümkün olan yardıma da candan âmadedirler. Maalesef daha henüz etüdü bile yapılmış değildir.

Sayın arkadaşlar, ben dilim yettiği kadar bu dertleri ve ihtiyaçları yüksek huzurunuzda arza çalıştım.

Mâruzatımı hulâsa edeyim:

Evet tehlike katîdir. Bu yolda arazi gayıpları da büyüktür ve gittikçe genişlemektedir. Bundan ötesi salâhiyetli varlıklarımızın isabetli kararına bağlıdır. O yüzden bu tehlikelerin bu yıl bütçesindeki su işleri tertibinden her halde önlenmesini sayın Bakanımızdan bilhassa rica ederim.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, tasarıda küçük su işleri ve türlü giderleri karşılığı olarak bir buçuk milyon liralık bir tahsisat vardır. Bu tahsisatın sureti sarfı bir programa bağlanmış mıdır? Bunun evabını rica ediyorum. Bundan başka, bundan evvelki oturumda Sayın Bakana bir sual tevcih etmiştim. Tasarının heyeti umumiyesi üzerinde cevaplar verirken, büyük su işleri için şimdiye kadar sarfedilen 121 milyon liranın bir kısmının heder olduğunu, fakat bunların teknik tecrübesizlikler yüzünden tevellüt ettiğini bu kürsüden beyan buyurdular. Bendeniz bunun aksini iddia ediyorum. Ortada bir tecrübesizlik varsa, bu programsızlıktan, metodsuzluktan olmalıdır. Politik şahsiyetler programı getirirler, teknik elamanlar da onları tatbik ile mükelleftirler.

Esas hata programların yanlış oluşu, politik zihniyetlerle hazırlanmış bulunuşudur.

ZİYA ARKANT (Yozgad) — Programı teknik adamlar, mühendisler yapar.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Bu programı mühendisler de yapsa, biliyorsunuz ki; muhtelif yerlerde dağınık bir şekilde bu işlere başlamayı bir politik zihniyetle hükümet idare etmiştir, hükümet direktif vermiştir. Fakat teknik elamanlar o direktifler dâhilinde çalışmışlardır. Şayet memleketin bu vâdide mâruz kaldığı bir ihanet mevcut ise, bu programsızlıktan mütevellittir. Hiçbir zaman teknik elamanların vebal ve günahı değildir.

BAŞKAN — Sırrı Day.

SIRRI DAY (Trabzon) — Efendim, arkadaşımın sözleri yerinde değildir. Bu fasıl münasebetiyle söylenecek sözde değildir. Yalnız şunu arzetmeye mecburum ki ne Bakan, ne de her hangi biriniz onun kanaatinde değildir. Bu memleketin teknik işleri siyasi kararlarla yürütülemez. Ancak teknik arkadaşların tertip ettiği işleri Bakan yürütmekle mükelleftir, bu daima böyle olmuştur ve böyle devam edecektir. Bunu arz için söz almış bulunuyorum.

BAŞKAN — Nihat Erim.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI NİHAT ERİM (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Zeytinoğlu arkadaşım sözleri arasında « ihanet » kelimesini kullandı.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Bu vâdide ihanet.

NİHAT ERİM (Devamla) — Devlet işlerinde hangi sahada olursa olsun ihanet çok ağır bir suçtur. Arkadaşım çok müphem olarak bu kelimeyi burada kullandılar. (Geri alsin sesleri) Eğer her hangi bir ihanetin, her hangi bir sahada mevcudiyetine sahip iseler kendilerine terettüp eden vazife millet kürsüsünden bu ihanetin hangi sahada ve ne zaman olduğunu ortaya koymak ve hattâ daha ileri giderek Büyük Meclisten, eğer o ihaneti yapan politik bir şahsiyetse, onun hakkında tahkikat açılmasını istemektir. İki aydan beri mesuliyet mevkiinde olan hükümet adına kendilerini lûtfen bir izahda bulunmıya davet ediyorum. Bu zahmeti ihtiyar etsinler.

İki aydır hükümet mesuliyetini taşıyan heyet o ihanet sözüne muhatap mıdır, değil midir? Eğer muhatapsa ne vesile ile ne zaman muhataptır? Lûtfen bunu da bu kürsüden açıklasınlar.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Arkadaşlarım, buradaki « ihanet » ten maksat suiistimal mânasında bir ihanet değildir. Fakat şu muhakkaktır ki, büyük mikyasta paralar sarfedilmesi neticesinde yapılan işlerin randımanlı bir netice vermeyişi ihanet olarak mevzuu bahsedilebilir. (Soldan, nasıl olur sesleri).

BAŞKAN — Müsaade buyurun, Türk dilinde ihanetin mânası ve medlûlü sarih ve katîdir. Hata vardır, tertipsizlik vardır sözü başkadır, ihanet vardır sözü yine başkadır. Lûtfen tavzih buyurun.

KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, bir kere programda hata olduğunda şüphe yoktur. Bendenizin kastim budur. Madem ki yanlış işler neticesinde heder olmuş milyonlar mevcuttur, bunu ben ihanet olarak ifade edebilirim. Fakat suiistimal mânasında almak da benim hatırımdan geçmiş değildir.

BAŞKAN — Bayındırlık Bakanı 10 - 15 sene içinde yapılan su işleri faaliyetinde, ihanet derecinde bir şey olup olmadığını huzuru millet de tavzih buyurun.

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Sayın arkadaşlarım, bir kere Kemal Zeytinoğlu arkadaşımız benim söylediğim ve aklımdan geçirmediğim bir sözü bana atfettiler. Şimdiye kadar sarfedilmiş olan paraların heder edildiğini hiçbir zaman söylemedim. Yalnız dedim ki; ilk başladığımız zamanlarda su işlerinde kâfi derecede tecrübe edinmediğimiz için bâzı hatalar yapmış olmamız mümkündür. Ta bidayetinden beri bu işler bir programa bağlanmış ve o şekilde yapılmıştır. Hele, bir ihanet diye tavsif etmeleri asla yerinde değildir. Böyle bir şey de vâkı değildir.

Arkadaşım, kürsüye çıktığı zaman her halde fazla heyecana kapılıyorlar, söylediklerini hesaplı söyliyemiyorlar.

Bu ciheti böylece tasrih ettikten sonra bir noktayı daha söyliyeyim. İşlerin dağıldığından bahsettiler. Arkadaşım bir noktayı unutuyorlar. Biz bu işlere 1937 yılında başladık. Araya harb girdi, malzeme ve işçilik fiyatları birdenbire yükseldi. Burun için de başlanmış olan bâzı işler tamamlanamadı. Bu programsızlıktan dolayı değildir.

Küçük suların programa bağlanıp bağlanmadığını sordular. Evvelce de arzetmiştim; bunun için 40 milyon liraya ihtiyaç vardır. Buna mukabil ancak bu yıl bütçesine bir buçuk milyon lira tahsisat konmuştur. Bu durum karşısında uzun vâdeli bir programa gidemiyoruz. Her yıl az para ile başarılması mümkün olanlardan en verimli olanlarını ön plâna almak suretiyle bir program yapmaktayız ve tatbik etmekteyiz.

Kastamonu deresine gelince evelce bu dilek üzerinde durulmuştu. Hakikaten bu dere zaman zaman taşmakta ve etrafına zarar vermektedir. Bunun da etüdü yapılmıştır, bir milyon liralık bir iştir. Bugünkü bütçe durumu bunu başarmaya müsait değildir. Bahsettikleri diğer su mevzularını da ele almış bulunuyoruz. Halen bu mevzular etüd ettirilmektedir.

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Efendim, bendeniz Yüksek Heyetinizin bu sahadaki bilgilerine ilâveten birkaç noktanın daha arzında fayda mülâhaza etmekteyim.

Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinin 26 . XII . 1948 günü Bütçe Komisyonunda müzakeresi yapılırken sayın Bakanın su işleri hakkındaki izahatının notumdan üç, dört cümlesini okuyacağım :

«Su işlerinde medeni dünya anlayışı ile hiçbir şey yapılmadığını söyledi, şimdiye kadar 121 milyon lira tahsisat verilmiş ve bunların hepsi sarfedilmiştir. Su işlerini tıpkı yol gibi halletmek yolunda olduklarını belirtti. Su işlerinde en büyük hata birçok yerlerde birden işe

başlanmış olmasını, gösterdi hiç birisi de tamamlanmamış diye ilâve etti? Misal olarak da Anayasa da bir su işinden bahsetti? 4 milyon lira sarfedilmiş, fakat mütemmim icaplar yerine getirilmezse, kanallar açılmazsa bunun da heyeti umumiyesinin sıfır olaacğını belirtmiştir. Çumradaki çalışmaların da aynı şekilde olduğunu söyledi.» O günün Bayındırlık Bakanı Nihat Erim'di.

AHMET ALİ ÇINAR (Burdur) — Efendim, su işleri hakkında bir banka kurulmasını istiyoruz. Bu hususta acaba ne düşünüyorlar?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKET ADALAN (İzmir) — Umumi izahatım sırasında söyledim. Onu da tetkik etmekteyiz.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI NİHAT ERİM (Kocaeli) — Arkadaşlar; Ahmet Oğuz arkadaşıma teşekkür etmekle sözüme başlıyacağım.

Çünkü hakikaten, Bütçe Komisyonunda Bayındırlık Bütçesi müzakere edilirken, arkadaşlarımı samimiyetle tenvir etmek için verdiğim izahlar, şimdi kendilerinin okudukları gibi mübalâgalandırılarak, ertesi günü Ankara'da çıkan bir gazetede; «Bayındırlık Bakanı, şimdiye kadar hiçbir şey yapılmadığını söylüyor, Bayındırlık Bakanı, su işlerine ayrılan bütün paraların heder olduğunu ifade ediyor» diye benim söylemediğim sözleri bana atfetmek suretiyle efkârı umumiyeye yanlış yayılmıştı.

Bütçe Komisyonunda bulunan arkadaşlar hatırlarlar; onların hafızalarına, şehadetlerine müracaat ediyorum, ben hemen ertesi günü Komisyona gelerek demiştim ki; «arkadaşlar, burada çıkan bir gazete benim dün söylediğim sözleri tağyir ederek, mübalâğalandırarak, bana, söylemediğim şeyleri atfediyor. Eğer böyle yapılırsa, bizim, Bütçe Komisyonu önünde samimî surette açıkladığımız meseleleri görüşmemize imkân kalmaz. Şu gazetenin verdiği haberlerle benim ifadelerim arasında uzaktan, yakından bir münasebet var mı» diye meseleyi tavzih etmiştim.

Arkadaşım şimdi gene aynı şeyi aynı tarzda burada da tekrar etmekle bana yeni bir tekzip fırsatı vermişlerdir, kendilerine bunun için bilhassa teşekkür ederim.

Muhterem arkadaşlar; ogün Bütçe Komisyonunda hazır bulunan arkadaşlar buradadırlar, ben Bütçe Komisyonunda su işlerinde hatalı sayılabilecek bâzı işler yapıldığından bahsettim. Bütün işler hatalı yapılmıştır demedim. Deseydim yalan olurdu. Yapılmış birçok müspet işler memleketin gözü önündedir. Nitekim kendi vilâyetlerinde bitmiş olan Porsuk barajı onların biridir ve bunun gibi daha birçok eserler vardır.

Ben Bütçe Komisyonunda ikinci konuşmamda dedim ki; benim muhalif genç arkadaşlarım mütemadiyen 25 yıldır hiçbir şey yapılmadığını tekrar etmektedirler ve benim sözlerimi de kendi sözlerine irca ederek bizi de benim indimde suç olan bir beyana iştirak ettirmek istiyorlar. İnsaf edilsin. 25 senedir yapılan şeyleri burada saymıya kalksam Komisyonumuzun beş gününü bununla işgal ederim, dedim. Komisyondaki arkadaşlar bunu hatırlarlar.

Arkadaşlar; tekrar ediyorum, bu memlekette 25 senedir akılları durduracak kadar çok ve mükemmel işler yapılmıştır. Fakat yine bu memlekette bu 25 yıl zarfında elbette hatalar da yapılmıştır. Bizim İmpratorluğumuz, Osmanlı İmpratorluğu tek bir sebepten çökmedi. Birçok sebeplerden çöktü. Bu sebepler arasında teknik sahadaki geriliğimiz, kısırlığımız da vardır. Böyle bir çöküntüden 25 sene sonra şu gördüğünüz neticeyi, fakir bütçelerle bu memleketin teknisiyenleri, idarecileri, politikacıları elde etmişlerdir. Onlar bundan dolayı ancak tebrik edilebilirler. Hatalı noktaları tebarüz ettirmekten maksadım, o hataları bildirmek, milletin mukadderatına sahip olan Büyük Meclisin önüne çekinmeksizin sermektir.

Yarın o hataların tekrar edilmemesi için, bir Bakan olarak alınmasını gerekli gördüğüm tedbirleri de hemen arkasından ilâve ettim. Bu suretle Büyük Meclisin ve Hükümetin birbirinin ne yapacağından ne yapmak istediğinden emin, elele, itimat içinde yeni istikamete doğru yol almalarını temin etmek istedim.

Bu vesile ile, sayın arkadaşımdan tekrar rica edeceğim, istirham edeceğim, çok güzel bir sahada ilerliyoruz, kısa zamanda çok mesafeler alıyoruz, rejimimiz gayet güzel bir inkişaf göstermektedir. Şekiller üzerinde ve esaslarda mübalâğadan kendimizi alakoyalım. Zeytinoğlu arkadaşımıza hitap ediyorum, «İhanet» sözü çok ağırdır, «Hata» da diyebilirlerdi, hata demekle de anlıyan için çok ağır tenkit yapmış olurlardı. Tenkitten maksat, yıkmak, tehzil, tezyif etmek değildir. Yarın aynı hatalara düşülmesini önlemektir. Ancak bu türlü tenkit faydalı olabilir.

Sözlerimi, bu Yüksek Millet Kürsüsünden diplomaside âlem olan, hattâ diplomasinin başdövizi olan, remzi, olan bir Lâtince adajı tekrar ederek bitireceğim: «Suaviter'in moda fortiter'in re» «şekilde tatlı ve nazik, esasta kuvvetli». Eğer bu kaideye riayet edersek içine girdiğimiz demokrasi hayatında çok esaslı inkişaflara mazhar oluruz.

BAŞKAN — Muammer Alâkant.

(Soldan kâfi, kâfi sesleri).

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Bütçe müzakerelerinde beş dakika konuşmak şartını Yüksek ekseriyet kabul etmişti. O sırada Ahmet Oğuz arkadaşımız, hiç konuşmasak daha iyi olur dedi, ve bu teklif kabul edilmedi. İsterseniz hiç konuşmıyalım. Yok eğer bu imkânı veriyorsanız konuşalım. (Dakika geçiyor sadede gir sesleri)

Gediz Nehri malûmu âliniz su işleri programına dâhil nehirlerden birisidir. Fakat Gediz Nehrinin ıslahına daha evvel Salihli civarından başlamışlardır. Halbuki Gediz Nehri esas iki koldan terekküp eder. Biri Gediz tarafından gelen koldur. Birisi de Alaşehir Çayının teşkil ettiği koldur. Gediz Nehri üzerinde esaslı bir iş yapmak için Alaşehir Çayının da nazarı dikkate alınmasını ben daha evvel alâkalılara söylemiştim. O zaman Sayın Kasım Gülek Bayındırlık Bakanı idi; bana gerek şifahen ve gerekse bir mektupla, yakında Büyük Millet Meclisinden 175 milyon liralık bir tahsisat istiyeceğini, bu 175 milyon liralık tahsisat alındığı zaman, Alaşehir Çayının da, bu Gediz işi içine ithal edileceğini bana mektupla bildirmişlerdi. Bilâhara bu tahsisat Yüksek Meclisçe kabul edildi. Radyoda nehirler ve çaylardan bahsedilirken, bu konunun zikredilmediğini gördüm. O zaman, Sayın Nihat Erim Bayındırlık Bakanı bulunuyorlardı. Kendilerine dedim ki; evvelce verilmiş bayındırlık angajmanı vardır, Bu hususta B. M. Meclisi âzasından birinin bir mektubu vardır. Böyle bir angajman kabul edilmiştir. Böyle bir angajman olduğu için biz vazifei teşriiyemizi kullandık, bunun üzerine alâkalı su işleri müdürünü çağırdıklarını zannediyorum. Fakat bundan şimdiye kadar müspet bir netice çıkmadı Şimdi Bayındırlık Bakanının bu hususu tavzih etmesini rica ediyorum.

Vaktiyle Bayındırlık Bakanlığının kabul ettiği iki mektup vardır. Bu iki mektupla Bakanlık angajman altına girmiştir. Bu mevzuun tahakkuk haline getirilmesi için lâzımgelen tahsisat alınmış mıdır? Ve alınması mevzuubahs olan bu tahsisatla bu cihet derpiş edilmiş midir? Bu hususta izahat vermelerini rica ederim.

BAŞKAN — Birşey söyliyecek misiniz?

BAYINDIRLIK BAKANI ŞEVKEA ADALAN (İzmir) — Efendim, Alaşehir Çayı Gediz'in bir koludur, bu 165 milyonluk işe dâhildir. Yalnız bu sene 1949 senesinde Kumçayı ele alınmış bulunuyor. Bu Gediz havzasının umumi amenajman plânını yaptırmaktayız. 165 milyonluk içerisine bu iş de dâhil bulunmaktadır.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Başbakan Yardımcısı arkadaşımız Zeytinoğlu'nun ihanet sözü üzerinde durdular. Zeytinoğlu arkadaşımız vüzuhlandırdılar, bu tâbiri hata yerine kullandıklarını beyan ettiler. Binaenaleyh, böyle birşey kastetmedikleri anlaşıldığından mesele kapanmıştır.

BAKŞAN — 28 nci bölüm kabul edilmiştir.

B.		Lira
29	4099 sayılı Kanun gereğince Ankara lâğımlarının yapma giderleri	1 500 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
30	Teknik hizmetler geçici görev yollukları	860 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B — Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Bütçesi :

BAŞKAN — Bu iki Bakanlığın bütçeleri birlikte görüşülecektir.

HAKKI GEDİK (Gütahya) — Arkadaşlar, Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarının birleştirilmeleri lüzumu üzerinde, hem bütçelerinde tasarruf, hem de ekonomik manzumenin, hiç olmazsa bir kısmında, koordinasyon temini bakımından, üç senedenberi ısrarla durmuş olmamızın ilk semeresini Sayın Şemsettin Günaltay Hükümetinin bu lüzumu takdir etmesiyle, görmüş olmaktan mütevellit memnuniyetimizi bu kürsüden ifade etmek isteriz.

Her iki Bakanlığın tevhidine ve teşkilâtına mütaallik kanun tasarısının rasyonel çalışma prensipinin tahakkukuna imkân verecek esasları ihtiva etmesini de tevhidin semereli ve rantabl olabilmesi için zaruri saymaktayız.

Bu vesile ile, ekonomi mevzuunun daha geniş bir çerçeve içinde koordine edilebilmesi, taazzuv ve inkişafının daha çabuk sağlanabilmesi için bu mülâhaza ile alâkalı bâzı bakanlıkların da tevhide tâbi tutulmaları ve (Millî Ekonomi Bakanlığı) altında birleştirilmeleri fikri ve görüşü üzerinde durmak ve çalışmak lâzımgeldiğini de belirtmek yerinde olur.

Arkadaşlar; Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarına ait bütçeler Yüksek Meclise ayrı ayrı takdim edilmiş olması itibariyle; Ticaret Bakanlığının bütçesi 3 278 830 lira, Ekonomi Bakanlığınınki de 11 325 500 lira olarak ifadelendirilmiş bulunmaktadır. Burada, Ekonomi Bakanlığı Bütçesini, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne 8 072 000 lira ve Elektrik İşleri Etüd İdaresine 1 083 000 lira olmak üzere ceman 9 155 760 liralık iki kalem ödeneğin % 80 nispetinde kabartmış olmasını tebarüz ettirmekle gerek araştırma, gerekse etüd mevzularının lüzum gösterdikleri masrafların, finansman ihtiyaçlarının, doğrudan doğruya Devlet Bütçesinin muayyen strüktürü içinde değil, başkaca bu kabil etüdlerde, araştırmalarda bulunan Eti Bankın umum masrafları meyanında, finansman çerçevesi içinde mütalâa edilmeleri lâzımgeleceğine işaret etmek yerinde olur. Bu bakımdan Eti Bankın ve diğer araştırma ve etüd idarelerinin, bugün İktisadi Devlet Teşekküllerinin kadroları ve teşkilâtları ciddî bir tetkika, tadil ve ıslâha, esaslı bir revizyona tâbi tutulmak suretiyle, Sümerbank câmiası ve finasman manzumesi içine alınmaları hususunda da tetkik ve teemmüle lâyık görmek lâzımdır.

Arkadaşlar, her iki Bakanlık bütçelerindeki rakamlar üzerinde durmuyarak, şu faslın daha az veya bu bölümün daha çok bir rakam hamulesi taşımasını iddia ve müdafaa sadedinde verimsiz, neticesi bir tenkit çıkmazına girmiyerek esas ve prensip üzerinde durmayı, bu mevzuda daha faydalı bulmaktayız. Çünkü, pek iyi bilirsiniz ki, yatakları, bujileri bozuk olan bir motörün, her hangi bir cihazın, sadece yağını, benzinini az veya çok miktarda vermekle o motörü işletmeye çalışmak beyhude bir zahmet ve külfettir.

Bütçeleri hacım ve sıklet itibariyle hafif olan bu Bakanlıklar, vazifelerinin, iştigal sahalarının, fonksiyonlarının millî ekonomiye taallûk etmesi bakımından büyük bir ehemmiyeti ve kıymeti haizdirler. Bugüne kadar muvaffak olamamış bulunmalarının başlıca sebepleri meyanında, bu memlekette millî ekonominin, âm ve şâmil olarak taşıdığı mâna ve maksadın lâyıkı veçhile takdir, programı, hedefi tesbit edilmemiş olmasını ve bu itibarla da zaman zaman her iki Bakanlık sandalyelerini işgal etmiş olan Bakanların ekonomik mevzular, meseleler hakkında muhtelif ve birbirlerine zıt görüş ve anlayışlarına, hattâ günlük kaprislerine göre kararlar almış olmalarını kaydetmek icabeder.

Arkadaşlar; derhal ifade etmek lâzımdır ki, bu memleketin ekonomik işleri, zaman zaman, muhtelif namlara, toplu ve dağınık hüviyetlere bürünen Ekonomi Bakanlığı elinde, nizama, programa dayanan, millî bünyeye intibak eden bir taazzuv ve inkişaf seyri takip edememiştir.

İktisat, bâzan da, ekonomi namını alan bu Bakanlık âdeta devletçiliğin sanayi ve maadin bürosu olarak çalışmış, munhasıran bu maksat ve gayeyi tahakkuk ettirmek için kurulmuş gibi hareket etmiştir.

Devlet sanayi ve maadin teşebbüsleri, işletmeleri; hususi sanayi ve maadin teşebbüslerini, işletmelerini, bilhassa son sekiz, on sene zarfında çıkarılan muhtelif kanunların zoru ile tazyik etmiş, iktisadi nizamın serbest ve mütecanis havasını teneffüs edemez hale getirmiştir. Âdeta kuruluşunun, fonksiyonunun başlıca hedefi bu imiş gibi hareket etmek hususunda bu Bakanlığı, maalesef, muvaffak olmuş telâkki edebiliriz.

Ekonomi Bakanlığı, millî ekonomi mefhumunu, vatandaşı istismar eden bir devletçilik zihniyeti içinde görmüş, anlamış ve bu rüyet ve idrak zaviyesinden bir ütrlü dışarı çıkamadığı için günden güne zayıflıyan, sarsılan millî ekonominin perişan, yorgun çehresine ne bakabilmiş ne de buna lüzum hissetmiştir.

Avrupanın, Amerika'nın fert kapitalistliği ile vücut bulmuş olan sanayiini, devlet kapitalistliği ile başarmak gibi millî ekonominin bir kül, bir katar halinde normal seyretmesi prensipine, millî bünyenin kalbi olan zirai uzvun ihmal edilmemesi, geri bırakılmaması zaruretine muhalif bir hevese kapılan devletçiliğin âdeta icra organı olmuştur.

Düşünmemiştir ki, Garpta fert kapitalisliğiyle, sermayedarlığı ile kurulmuş olan sanayiin ilk zararlarını, ağır yüklerini, masraflarını

o memleketlerin halkı değil müstemlekeler halkı taşımış ve ödemiş oldukları için sanayici memleketlerin her çeşit halkı, sanayileşme hamlelerinde zengin olmuşlardır. Bizdeki Devlet sanayiciliği ise, çok pahalıya mal olan mamullerini yerli halka satmak ve üstelik elde ettiği büyük kârları da, her çeşit israflarla birlikte fakir halkın sırtından çıkarmak, finansmanını bir nevi vergi demek olan emisyon kanaliyle temin etmek suretiyle derhal tesis etmek yolunu tutmuştur.

Bugün bu memlekette, demokratik dünyada eşine tesadüf edilmiyen, bir Devlet sermayedarlığının vücut bulmuş olması Devletin başlıca millî kaynaklara el atmış, en verimli işletme sahalarına bağdaş kurup oturmuş, gerek bunların gerekse zirai mahsullerin ve para ayarlamalariyle, Gümrük tarife makanizmalariyle, vergi sistemleriyle ithalat eşyasının fiyatlarına hâkim olmuş bulunmasındandır.

Halkın sosyal ve ekonomik bünyesine ârız olan zafiyetin bundan ileri geldiğini, halkın geçim şartları ve seviyeleriyle, iktisadi taazzuv ve inkişaflariyle yakından alâkalanmıyan bu düzenin memleketi zararlı âkibetlere, hüsranlara, iktisadi ve malî çıkmazlara doğru sürükliyen bu kombinezonun bir an evvel terkedilmesi icabettiğini Ekonomi Bakanlığının bugüne kadar düşünmemiş, görmemiş olmasını müsamahaya tahammülü olmıyan bir hata, büyük bir kusur saymak mümkün olmuyor.

Devletçilik bünyesinin ayrı ayrı birer uzvu olan Devlet İktisadi Teşekküllerinin, sermayesi Devlete ait olan, kâr ve zararı Devleti alâkadar eden, sermayeleri ve finansmanları kısmen Devlet Bütçesinden kısmen de Merkez Bankası kanaliyle emisyon cihazından temin edilen bu müesseselerin bütçelerini B. M. Meclisinin tetkikından, tasvip ve tasdikından vâreste kılan usule son vermek nihayet milletin, Devletin yüklendiği külfetlerle taşınan bu müesseselere ait bütçeler üzerinde son sözün bu Meclise bırakılması lüzumunu, zaruretini kabul etmek lâzımgeldiğini bu vesile ile belirtmek icabeder.

Arkadaşlar, Devlet sanayiciliğine, işletmeciliğine ait mütalâa ve tenkidlerimizi arzederken bu memlekette sanayie ehemmiyet verilmemesi fikrine, zihabına kapılmamış olduğumuzu derhal belirtmek lâzımdır. Maksadımız; her çeşit mahsulün yetişmesine müsait iklimleri ve toprakları sinesinde toplamış olan ve nüfusunun % 82 si ziraatle iştigal eden bu memlekette herşeyden evvel zirai istihsalâtın, hem keyfiyet hem de kemiyet bakımından ıslah ve tezyid edilmesi lâzımgeldiğini, sanayiin ise bunun yanı sıra küçük sanayiden; iç ve dış pazarlarda kolayca müşteri bulabilen, esasen dar olan sermayenin, envestisman kudretinin fazla devir yapmasına imkân veren, yüksek ihtisaslı işçilere ihtiyaç göstermiyen ve memlekette yetişen ziraat ve hayvan mahsullerine mahreç teşkil eden istihlâk maddeleri sanayiinden başlamak suretiyle inkişafını hızlandırmak icabettiğini belirtmektir.

Zirai istihsal kapasitemiz arttıkça ve Millî refahın yolu böylece genişledikçe iktisadi ve malî kudretin salâbeti, mukavemeti de yükseleceğine ve teknik elemanların fazlalaşacağına, teknolojik zeminin resanet bulacağına binaen bizde de büyük sanayi hamleleri yapmak imkânlarının binnetice kendiliğinden tahassül edeceğini ve rasyonel, rantabl bir sanayiin ancak bu suretle teessüs etmesi lâzımgeleceğini tebarüz ettirmektir.

İstiyoruz ki, iktisadi Devletçiliği dar veya geniş muhtelif çerçeveler ve fakat muayyen ve müstakar prensipler içinde mütalâa ve münakaşa eden iktisatçıların, sosyologların bile mahiyetini, portesini tâyin ve tasrihte âciz kalacakları bugünkü şekilsiz ve kalıpsız Devletçiliğimiz, Devlet işletmeciliğimiz ıslah edilsin. Düzenli, istikrarlı, hududu, faaliyet sahası malûm, muayyen ve normal bir mecraya sokulsun. Öyle bir mecraki, Hükümetlerin veya Bakanların günlük görüşleriyle, politik mülâhazalariyle ikide bir değişip durmasın. Hususi teşebbüslerin faaliyet sahasına, mecrasına göz koymasın. Devlet bu sahanın murakıbı olsun ve fakat rakibi olmasın. Mürakabe hakkını da iktidar avında dolaşan bir politikacı gibi değil hakiki, samimî müşfik bir Devlet gibi kullansın. Bu mürakabe hiçbir zaman hususi teşebbüsün hamlesini kıracak mahiyette olmamalıdır. Hususi teşebbüs kendisini tam bir emniyet içinde hissetmelidir.

İktidar partisinin eski bir başkanı, bu memlekette tatbik edilen Devletçiliği ileri bir sosyalizm olarak vasıflandırmıştı. Bu tavzifin, Karl Marksinsosyalizmile, ferdi teşebbüslere, hususi sermayelere taazzuv ve inkişaf hakkı tanımıyan tam Devlet kapitalistliğile ilgisi bulunduğu farz ve tahmin edilemez. Fakat bu tavsifi, bizim anladığımız millî bünyenin sosyal ihtiyaçlar zavi-

yesi içine alarak mütalâa ettiğimiz takdidre bizdeki Devletçiliğin sosyal tesanüt ve adalet telâkkileri üzerinde, memleket çapında, durduğunu ispat etmek güç olur.

Binaenaleyh durumu, millî ekonomi ile olan alâkasızlığı herkesçe malûm olan bugünkü Ekonomi Bakanlığını tarihin hükmüne terkedip yerine, iktisadi bünyenin her uzvu ile yakından, bilerek ve anlıyarak, alâkadar olacak, şurada burada serpilmiş, sıkışıp kalmış olan cılız, zayıf iktisadi cüzüler arasında irtibatı tesis etmek, muvazeneli, hesaplı hareketler, hamlelerle onları kuvvetli, verimli topluluklar haline getirmek lüzumu rasyonel, rantabl bir çalışma sistemi, manzumesi içinde tahakkuk ettirecek bir bakanlık kurmalıdır. Bilhassa yerli, yabancı hususi sermayelerin, teşebbüslerin millî kalkınmadaki mühim mevkilerini takdir ederek bunların müessir rollerini bihakkın ifa edebilmelerine engel olan kanunu, nizamı her türlü tahditleri kaldırmak, taazzuv ve inkişaf hamlelerini teshil etmek, kredi ihtiyaçlarını sağlamak zaruretine ön plânda yer verecek kabiliyet ve kudreti haiz, istikameti, hedefi malûm ve müstakar bir Millî Ekonomi Bakanlığı vücuda getirmek lâzımdır.

Bu bakanlığın böyle bir hüviyet içinde muvaffakiyetle çalışabilmesi için de, senelerden beri üzerinde durduğumuz, katî bir ihtiyaç olduğunu belirttiğimiz ve bu defa Sayın Başbakan Şemsettin Günaltay tarafından da, bu kürsüden lüzum takdir ve sarahatle kaydedilen idarî ve iktisadi sahalara şâmil Devlet çapında umumi bir kalkınma plânının ihzar ve inşa edilmiş olması bir zarurettir.

Bu mühim plânın kimler tarafından ve nasıl hazırlanacağı da başlı başına bir mevzudur. Bunu, kanaatimce, ne bakanlar arası bir komisyon ne de bu bakanlar kadrosunda vazife almış ve şimdiye kadar her gelen hükümetin ve bakanın direktifine, meşrep ve mizacına, arzusuna göre projeler hazırlamak temayülünden, belki de mecburiyetinden bir türlü kurtulamamış olanlar hazırlıyabilir.

Kanun tasarısı Meclise sunulmuş olan Genel Ekonomi Meclisinin ise, tasarıdaki kayıtlara; şartlara, teşekkül ve idare tarzına göre, bu mühim dâvayı muvaffakiyetle başarabileceğine, halen mevcut olan Sıhhat Şûrası, Muarif Şûrası gibi toplulukların malûm çalışma ve karar verme tarzından, verilen kararların tatbik şekillerinden farklı bir âkibet arzedebileceğine inanmak, güvenmek güçtür, imkânsızdır.

Bu itibarladır ki bu umumi plânın ihzar ve tesbiti işi, 1948 yılı bütçesinin müzakeresi sırasında, Ekonomi Bakanlığı Bütçesinde, tafsilen arzettiğim gibi, zirai, sınai, ticari, malî, idari ve teknik sahalarda ihtısasları müsellem ve mücerrep bulunan yerli, yabancı, bitaraf mütahassıslardan ve memleketin ziraat, ticaret ve sanayi sahalarında vukufla, muvaffakiyetle çalışmakta olan iş adamlarımızdan müteşekkil bir heyet, bir meclis, bir şûra tarafından ele alınmalıdır. Memleketin her tarafı gezilerek, etüdleri yapılarak, her türlü kabiliyet ve kapasiteleri, millî bünyenin temayülleri, istidatları, inkişaf kudretleri bu heyetin tensip ve sevk edeceği mhutelif ekipler tarafından tâyin ve tesbit edilmelidir. Maddî imkânlar da hesaplanarak millî kalkınmanın bir an evvel tahakkuk etmesini mümkün kılacak plân, program ve heyetçe politik tesirlerden, müdahalelerden masun, serbest, dürüst ve verimli bir mesai havası içinde hazırlanmalı ve zaman zaman lüzum hissedilecek tadiller, ayarlamalar da yine bu heyet tarafından yapılmalıdır. Hiç şüphe yoktur ki, bütün bu faaliyetlerin lüzum göstereceği masrafların Hükümet tarafından temin olunması ve Hükümet kadrolarında bulunan muayyen miktarda mütahassıs elemanların yardımlarından, rey ve kanaatlerinden, malûmatlarından istifade edilmesi hususu da plânın isabetle ihzarı ve tatbiki bakımından, çok lüzumludur.

Aksi takdirde, boş yere ümitlere düşülmüş, havanda su döğülmüş olur.

Arkadaşlar, sizleri Ekonomi Bakanlığının vazife ve salâhiyetlerine, murakabesine dâhil meşguliyetlerin, teşebbüslerin başarısızlık, verimsizlik arzeden kısır ve irrantabl iş ve teşebbüs sahalarında ve bu arada pahalı inşaat ve lüks idare tarzının, şahane bürolardaki kırtasiyecilik faaliyetinin, eşi, dostu kayırma gayretinin hüküm sürdüğü işletmelerde, bunları birer birer sayarak, dolaştırmak niyetinde değilim.

Arkadaşlar, ekonomi mevzuuna böylece temas ederek, işletme tarzları üzerinde durmıyarak, çünkü uzun sürer, vaktinizi daha fazla almaktan tevakki etmek için derhal konuşmayı Ticaret Bakanlığı sahasına intikal ettireceğim.

Fakat ticaret mevzuularına geçmeden evvel ekonomik bünye üzerinde müessir ve nâzım rol oynıyan, bunun taazzuv ve inkişafında müspet veya menfi tesirler icra eden bir cihazdan, fiyat mekanizmasından, bir nebze dahi olsa, bahsetmek lâzımdır.

Bilirsiniz ki, halkın istihsal ve istihlâk kapasiteleri, vasıtalı veya vasıtasız vergilerin miktarları, mükelleflere tevzi ve sirayet nispetleri, paranın iç ve dış kıymetleri, istihsal maliyetlerinin teşekkül tarzları, bütçe telâkkisi ve muvazenesi arzu talep kaideleri, münakale imkânları ve ücretleri, sermaye ve kredi mevzuları, dispozisyonları, takip ve tatbik olunan iktisadi rejimin ekonomik porteleri ve tesirleri gibi birtakım âmil ve faktörler fiyat mekanizmasının teessüsünde, işlemesinde başlıca rolü olanlardır. Bunların tanzimi, kontrolü, birbirleriyle olan irtibatlarının, alâkalarının muhafaza ve idameleri iktisadi ve malî bünyelerin kudretlerine imkânlarına göre ayarlanmaları da ilmî esaslara, metodik çalışmalara, itinalı ve devamlı gayretlere lüzum ve ihtiyaç gösterir. Bu mevzu, millî ekonominin taazzuv ve inkişafında âmil olan ve ön safta yer alan dâvalardan biridir.

Fiyat makanizmasının bu memlekette muayyen metotlara ve prensiplere uyularak bir türlü tesis edilememiş, ihtiyaçlar, zaruretler çerçevesinin dışında bırakılmış âdeta kırık dökük hurda bir makine gibi bir kenara atılmış olduğu inkâr edilemez bir hakikattir.

Ham veya mamul zirai ve sınai şu ve bu gibi maddelerin ,memleketin muhtelif bölgelerinde hattâ birbirleriyle irtibat imkânları kolay ve bol olan büyük şehirler arasında bile, ayrı ayrı çok yüksek veya çok düşük fiyat seviyeleri arzetmekte olmaları karşısında, ve bu anormal temevvüçler üzerinde ehemmiyetle durulmamış ve bu ıttıratsızlığın, fiyat anarşisinin iktisadi muamelelerde, mübadelelerde, hayat standardında, istihsal maliyetlerinde ika ettiği zararların geniş ve yıkıcı tesirlerin ehemmiyeti portesi her hangi ciddî bir tetkik ve tahlile tâbi tutulmamıştır.

Bu itibarladır ki, bu memlekette, eşya ve hidemat fiyatları muhtelif istikametlerden esen menfaat rüzgârlarının peşi sıra sürüklenip gitmişler ve zaman zaman vukubulan metodsuz, maksatsız, isabetsiz veya muayyen maksatlara mâtûf devlet müdahaleleri ise bu menhus rüzgârların hırslarını kamçılamaktan, hızlarını artırmaktan gayri bir netice vermemiştir. Fiyat makanizması mevzuu böylece her çeşit suiistimalin karaborsacılığın taarruzundan, kahrından da yakasını kurtaramamıştır.

Arkadaşlar, Ticaret Bakanlığının iç ve dış ticaret gibi başlıca iki ana damarı, servisi vardır.

İç Ticaret servisi : İtiraf etmek lâzımdır ki, bu Genel Müdürlük memleketin ticaret hayatındaki seyri, piyasanın artma eksilme, ilerleme, gerileme temayülleri gösteren hareketlerini, bunlar üzerinde müessir olan âmilleri, faktörleri ticari bir anlayış kabiliyet ve seyyaliyetle yakından takip edememekte, brokrasinin mihaniki takırdayışından ayrılamamaktadır. Dış Ticaret şubesi de; dış kollarda vazife almış olanların bulundukları memleketlerin ticari, sınai, zirai hareketlerini, diğer memleketlerle olan münasebetlerinin alâkasını, seyir ve inkişaf derecesini, dış ticaret, hesap ve tediye muvazenelerinin durumlarını, hayat standartlarını esaslı ve devamlı çalışmalarla tesbit etmekte, faydalı malûmat toplamakta ve bunları merkeze muntazaman bildirmekte ya kabiliyetsizlik veya ihmal ve tekâsül göstermekte olmaları yüzünden aynı vaziyettedir. Her iki servisin bu kifayetsiz durumları neticesi olarak, merkez doğru dürüst malûmattan mahrum kalmakta ve çok defa yanlış, isabetsiz kararlar ittihazından içtinap edememektedir. Bu Bakanlığın 1947 yılı Bütçesi Mecliste konuşulurken ileri sürdüğüm bu kabîl mütalâaların, o günden bu güne ortada değişen, Ticaret Bakanlığı bünyesinde şifa ve ıslah bulduğunu gösteren, kötü ve sakat işliyen Bakanlık çarkının tamir, veya ıslah edildiğini tesbit eden fiilî bir delil ve emare mevcut olmadığına göre, bugün de aynı kuvvetle ileri sürülmesinde isabet bulunduğunu ticaret hayatında çalışanların şahadetine de dayanarak kayıt edebiliriz.

Sayın Ticaret Bakanının biraz sonra kürsüye gelerek bu realiteleri, kürsü edebiyatının, politik atakların mûtat usul ve formüllerini kullanarak, örtmeye gayret edeceğini tahmin ediyorum. (Gürültüler)

Fakat bütün gayretlerin, içteki fiyat hercümercini, ticari zorlukları, sıkıntıları, hayat pahalılığı kâbusunu, dış ticaret muvazenemi-

zin ithalât kefesindeki ağırlığı gideremiyeceğine, ekonomik görüş ve anlayış potasında sağlam dövizlerin erimiş ve altın stokumuzun da erimekte bulunmuş olmasını perdelemiye kifayet etmiyeceğine sizin de, bizler gibi, kani bulunduğunuza inanmak lâzımdır.

Arkadaşlar, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü; Ölçüler ve Ayarlar, Bölge müdürlükleri, teşkilâtlandırma, standardizasyon, konjonktür ve yayın gibi servislerle teşkilâtlandırılmış bulunmaktadır. Bunların; mevzuatın karışık ve yıldırıcı formaliteleri içinde bocaladıklarını, rasyonel çalışma ve randıman kabiliyeti taşımadıklarını, iç ticaretimizin taazzuv ve inkişafında, tanzim ve sevk ve idaresinde faydalı, müessir birer âmil olmak vasıflarından mahrum bulunduklarını ticaret sahasında çalışanlar, Ticaret Bakanlığı ile teması olanlar bu servislere başvurmak mecburiyetinde kalanlar her gün teessürle müşahede etmektedirler. Arzettiğim servislerden, kanaatimizce bir kısmı fuzuli, lüzumsuz, bir kısmı da kifayetsiz, randımansızdır. Bunları kısaca gözden geçirelim:

Teşkilâtlandırma Servisi- Bu şube, kredi ve satış kooperatifleri, ticaret birlikleri, toprak mahsulleri, petrol ve ticaret ofisleri üzerinde tesis, tanzim ve murakabe maksadiyle kurulmuşsa da, bu müesseselerin müstakil birer şahsiyet taşımakta ve dairelerine taallûk eden işlerden birçoğunu da doğrudan doğruya Bakanlıkla münasebet ve muhaberede bulunarak yürütmekte olmaları ve bunlardan ithalât birliklerinin yerini alan ithalât bürolarının dış ticaret dairesine bağlanmış, ihracat birliklerinin de bu yola girmeleri zaruri bulunmuş olması, kooperatiflerin de kendi bünyelerinin ihtiyacı ve muktezası içinde Bakanlıkla münasebet ve irtibatlarını sağlamakta olmaları karşısında, kırtasiyeciliği de artıran bu kabîl yedek ve mutavassıt bir servisin tamamen lüzumsuz ve Bakanlık bünyesinde âdeta bir apandis gibi fuzuli yer almış bulunduğu derkârdır. Binaenaleyh 31 kişilik kadrosu ile ve bittabi servise ait yönetim ve daire giderleri ile fuzuli bir masraf mevzuu teşkil eden bu dairenin, bu teşekkülün kurulmasında ve idamesindeki mânasızlık âşikârdır.

Ölçüler ve ayarlar servisi: 49 kişilik bir kadro ile çalışan ve ayrıca yönetim ve daire hizmetleri bulunan bu servisin, tartı aletlerinin ithalinde ve dâhilde istimalinde, memleketin ancak 8 şehrinde teşkilâtı bulunması itibariyle, memleket çapında bir mürakabe hizmeti görebilecek kabiliyet ve kudrette olmadığı malûmdur. Binaenaleyh, ithalât murakabesini gümrük memurlarına, dâhildeki istimal kontrol vazifesini de esasen Belediye Kanununa tevfikan kendilerine mevdu olan bu hizmeti sekiz şehirden gayrılarında görmekte bulunan belediyelere tekrar intikal ettirmek ve daha pratik, daha umumi ve şümullü bir imkân dâhilinde onlara gördürmek kabil iken kifayetsizliği de malûm olan bu teşkilâtın muhafaza edilmiş olmasını yersiz ve mesnetsiz bulmamak kabil değildir.

Standardizasyon servisi: Pek iyi bilirsiniz ki, standardizasyon, zirai mahsullerin, sınai mâmullerin cinslerini, kalitelerini ıslah ve tesbite yarıyan, iç ve dış piyasalarda ticari emtianın müstakar ve muayyen tipleri üzerinde emniyet ve itimat yaratmaya mâtuf bulunan bir metottur. Bu gayenin tahakkuku sadece Ticaret Bakanlığında bir masa, bir servis kurmakla mümkün olmaz. Standardizasyon dâvasının ilk malzemesi mayası köyde, tarlada, fabrikada, istihsal kaynağının başındadır. Bunu oralarda aramak, bulmak ve tesbit etmek icabeder.

Arkadaşlar, kredi ve tarım satış kooperatiflerinin de; ortaklara ve aynı zamanda istihsal ve istihlâk sahalarına yararlı, kalkındırıcı, düzenleyici birer taazzuv ve teşekkül halini alabilmekten daha çok uzakta bulunduklarını itiraf etmek lâzımdır. Bu itibarladır ki, mevzuun ciddiyetle ele alınması, kooperatif işinin yalnız bilgi, müspet ve müstakar bir metod dâhilinde inkişafının sağlanması, ve şahsi menfaatlerin, politik maksatların bu ticari mevzuu istismar etmelerine asla meydan verilmemesi icap etmektedir. Mevzuatı ve zihniyeti bu bakımdan esaslı bir tensika ve ıslaha mecburiyet bulunduğunu ihmal etmemek lâzımdır.

İç ticaret bölge müdürlüklerinin memleketin iç ticaretiyle yakından alâkalandığını teyit eden kuvvetli delillere, emmarelere dayanan verimli bir mesai tarzı bulunmamasına ve hattâ buna ait çalışma programının, talimatının bile Bakanlıkça henüz tanzim ve tesbit edilmemiş olmasına göre üzerinde ihtimamla durulması ciddî ve şümullü gayret sarfedilmesi, hallolunması icap

eden bir mevzu, bir mesele karşısında bulunduğumuz inkâr edilemez.

Konjönktür ve yayın dairesinin, memleketin iktisadi bünyesinde faydalı ve semereli bir mevzu halini alabilmesi için ihtiyacı bulunan vasıta ve imkânlarla teçhiz edilmesi icap ettiğini beyan ederken bu mühim uzvun daha umumi, geniş bir sahada inkişaf etmesi, faaliyette bulunması ve bu itibarla istatistik, konjönktür, yayın gibi şümullü bir Devlet teşkilâtının içine alınması lüzumunun teemmül edilmesi lâzımdır. Burada, Ticaret Bakanlığına bağlı olan Toprak Mahsulleri Ofisine de kısaca temas etmek faydalı olur. Bu ofisin hüviyetinde, memleketin iaşesini tanzim ve zirai istihsali düzenleme ve artırmaya, mâtuf teşekkül maksadına ticari olmaktan ziyade zirai vasfın, görevin mündemiç bulunması ve mesaisinin maddei asliyesinde daha çok tarıma ait malzemenin mevcut olması teemmül edilecek olursa bu teşekkülün Tarım Bakanlığına bağlanması icabedeceği mütalâası zannederim ki, daha mâkul olur. Bu teşkilâtın daha faydalı, verimli olabilmesi için daha sıkı bir nizam altına alınması, fuzuli masraflar, bertaraf edilerek maliyetin düşürülmesi lüzumunu bir daha belirtmek lâzımdır.

Arkadaşlar. Toprak mahsulleri Ofisinin Teşkilâtı, lüzumsuz ve isabetsiz görüşler ve kararlar mahsulü olarak haylı genişlemiştir. Daimî memurlar kadrosu 562 si merkezde 1799 u taşrada olmak üzere 2361 dir. Müstahdemler ve işletmeler kadrosu ile birlikte bu yekûn 3627 ye bâliğ olmaktadır. İç ve dış piyasalarda 1947 de vâkı satışlardan hâsıl olan, ki bunun 32,5 milyon lirası yalnız buğdayın harice satışından tahassül etmiştir. 86 milyon lira gayrisâfi kârdan 70 milyon lirası muhtelif masraf ve zararlara ayrıldıktan sonra, 16 milyon lira sâfi kâr kalmıştır. 1948 yılında, 6 milyon lira tutan harice afyon satışından başka hububat ve sairc satışları olmadığı için, bu muazzam masrafın ne suretle karşılanacağı cidden teemmüle ve üzerinde durulmaya değer. Zirai istihsali düzenleme ve artırma vazifesini üzerine almış olan bir müessesenin bu vadide hiçbir vazife ifa etmediği halde bu fantastik masrafı da müstahsılın ve kısmen de müstehlikin üzerine yüklemekte olmasını gayriiktisadi saymakla beraber bu şekilde bir âmme hizmeti görülmesini de mantığa, hukuka istinat eden, Devlet mefhumu ile telif edilebilen mâkul bir hareket ve faaliyet telâkki etmeye imkân tasavvur edilemez.

Bu meyanda akar yakıt siyasetimizin de, fiyat teşekkülü ve halka arzı bakımından öğünecek tarafı olmadığını belirtmek lâzımdır. Son defa ihdas olunan litrede 11 kuruşluk vergi, esasen ağır olan vergiler yükünü bir daha ağırlaştırmış, binnetice benzin fiyatlarını artırmıştır. Bugün Türk limanlarında teslim, tonu 215 lira olan uçak benzininin fiyatı 640 lirayı, karada işliyen motörlü vasıtalarda kullanılan benzinin keza limanlarımızda sif 138 lira olan tonu 527 lirayı bulmaktadır. Bu fiyatlar ithal limanlarında depo satış fiyatlarıdır. Dâhildeki satış fiyatları ise bittabi daha çok yüksektir. İktisadi faaliyetler üzerinde bu yüzden husule getirilen menfi tesirler hesap edilmemektedir. Evvelce beher adedinin fiyatı bir lira olan tenekelerin fiyatı da bir misli artırılmış ve böylece halka 8 milyon liralık bir yük daha yükletilmiştir.

Dış ticaret servisi : Ortada esaslı tetkiklere, etütlere istinaden ve bu arada yakın alâkalıların da fikir ve mütalâalarına kıymet verilerek, tanzim ve tesbit edilmiş muayyen ve müstakar bir ticaret politikası, döviz siyaseti, ithalât ve ihracat nizamı, prensipi bulunmazsa bu daireden her hangi mühim bir hizmet nâzım bir rol beklenir mi ? Şeklinde tevcih edilecek bir suale cevap vermek cidden çok güç olur. Bu itibarla, iç ticarette noksanlığı hissedilen isabetli bir ticaret politikası bittabi dış ticarette de yokluğunu hissettirmektedir.

1946 yılında ve ondan evvelki senelerde ihracatımız lehine kapanan dış ticaret muvazenelerinin 1947 de 60 milyon lira, 1948 de 219 milyon lira açık vermek suretiyle aleyhe kapanmış olması ve bu arada 1946 da 212 ton miktarında olan altın istokumuzun 1947 de 151 tona ve 1948 sonunda da 144 tona düşmüş ve diğer taraftan 1947 de 155 milyon lira değerinde olan döviz mevcudumuzun 1948 sonunda 28,5 milyon liraya yuvarlanmış bulunması ithalât ve ihracat rejiminin, para siyasetinin, ticaret politikasının metottan, nizamdan, mesnetten, bilgiden ne kadar mahrum kalmış bulunduğunun ilk anda herkesin gözüne çarpan, idrakini tırmalıyan, bir delil, bir vakıadır.

Serbest mübadele, kiliring, hususi takas gibi usullerin bu memlekette, her bakanın telâkkisine göre, sık sık değiştirilmekte olması ti-

cari hayatta, ithalât ve ihracat mevzuunda, para kıymetinde zararlı tesirler, tezebzüpler yaratmaktadır. Bu usullerden hangisinin iktisadi bünye üzerinde faydalı veya zararlı bulunduğu hakkında müspet, menfi bir karara, bir ayarlamaya varılmış değildir.

Milletlerarası ticari mübadele temayüllerine intibak ederken, her şeyden evvel bunun millî bünye ile olan aktif, pasif münasebetleri hesap edilir ve eğer katî intibak zarureti mevcut ise, ticari hayat yavaş yavaş ona göre ihzar olunur.

Ticaret Bakanı kendiliğinden, ticarette behresi ne kadar derin, ticari ilmü irfanı ne derece zengin olursa olsun, ve bu meziyetlerin mevcudiyeti ne şekilde iddia olunursa olunsun, herhangi bir günün sıcak ve soğuk sabahında, acele bir karar almak hakkını, salâhiyetini haiz değildir.

Hususi takas usulüne son zamanlarda fazla temayül gösterilmesinin sebebi nedir? Birçok ihracat mallarımızın başka suretle elden çıkarılamamakta olması mıdır? O halde evvel emirde bu vaziyeti ihdas eden sebepler üzerinde durmak icabeder. En mühim sebep, faktör memlekette eşya ve hidemat fiyatlarının durmadan yükselmekte ve binnetice istihsal, maliyet fiyatlarının da bu tempoyu takip etmekte olmasıdır. Bu vaziyet karşısında ilk alınması lâzımgelen tedbir, bu yükselişi tevkif etmek, köstekleme mek midir? Yoksa onu başıboş bırakarak onun cereyanına tâbi olarak bu yükselmeyi teşvik ve takviye edici yollar ve usullerle, muvakkat bir zaman için dahi olsa, günlük sıkıntıyı gidermek yaranın bu suretle derinleşmesine meydan vermek midir?

Bu ikinci şıkkın tercih edildiği müşahede etmekle ihracat malları fiyatlarının, dünya fiyat seviyelerinden, realitelerinden gittikçe uzaklaşmakta olduğunu da ve yakın bir âtide aradaki mesafenin daha da artacağını, anlamakta müşkülât çekilmemektedir. Sonra bu kabîl muamele cereyanlarından en çok istifade temin edenlerin, müstahsıldan ziyade istokcular, karaborsacılar olduğu da esefle görülmektedir.

Diğer taraftan 7 Eylûl kararlariyle dolâra göre tesbit edilmiş olan, diğer yabancı paralar kıymetlerinin hakiki arbitraj rayiçlerine uymamaları yüzünden hâsıl olan anormal ve aksak vaziyet bâzı ihraç mallarımızın hariçte sağlam dövizle muamele imkânları bulmalarını ve fakat bizim bundan istifade edemiyerek milletlerarası zaif telâkki edilen paraları kabule mecbur kalmamızı intaç etmiş bulunmaktadır. Hususi takas usulü bu vaziyeti üç köşeli takas muameleleriyle daha fazla aleyhimize destelemektedir.

Bu çeşit muamele ve hareketler paramızın dış kıymetini, içde olduğu gibi mütemadiyen sukuta doğru sürüklemekte ve bu itibarla 850-900 kuruşa tedarik edilmekte olan İngiliz lirasının 12 - 13 liraya ve resmî kuru 280 kuruş olan dolârı da bilhassa ithalât ve ihracat tüccarları arasında 400 kuruşa kadar yükselen bir seviyeye ulaştırmış bulunmaktadır.

Arkadaşlar eşya ve hidemat fiyatlarının hesapsız isabetsiz hareketler ve kararlar yüzünden her gün biraz daha artması geçim endeksinin yükselmesi ve bu itibarla istihsal maliyetinin teyazüt etmekte olması binnetice ihracat mallarımızın fiyatlarını dünya fiyat realiteleri muvacehesinde tutamaz hale sokmakta ve maalesef ikinci bir 7 Eylûl ve devalüasyon kararının felâketli çukuruna doğru memleketi sürüklemektedir. Bu fâsit daire içinde bocalamakta olması yüzünden müstakar bir kıymet taşıyamıyan paramızın memlekette fiyat anarşisi yarattığını ve bu vaziyet karşısında ise ekonomik kalkınmanın gelişmekte olduğunu değil ancak ekonomik ve sosyal ıstırapların artmakta bulunduğu bu âkibetin adına da iflâs veya aciz hali denebileceğini kavramak anlamak meçhulleri fazla bir muadele işi meselesi değil basit bir izanla hesabı mümkün kolay bir kara cümle işidir.

Arkadaşlar, 7 Eylûl devalüasyon kararının tesbit edilen şekliyle tatbikı halinde memlekette eşya ve hidemat fayatlarının artacağını, Devlet Bütçesinin giderleri üzerinde menfi neticeler tahassül edeceğini, sosyal ve ekonomik bünyede derin yaralar açan hayat pahalılığının gittikçe ağırlaşan tahammülü aşan bir yük halini alacağını, bundan bilhassa dar ve muayyen gelirlilerin çok ıstırap çekeceklerini, vergi istikraz yükünün ağırlaşacağını, emisyon hacmının genişliyeceğini, dış ticaret muvazenesinin aleyhe döneceğini tebarüz ettirerek bu kararın henüz Breeton Voods da tescili yapılmadan bir daha gözden, tetkikten geçirilmesi lüzumunu bundan üç sene evvel, 1946 yılı sonlarında bu kürsüden teklif etmiştim. Ricam tasvibe değil, bildiğiniz gibi mütaaddit hücumlara uğradı.

Meclis zabıtları bu vakıanın delilidir. Fakat çok geçmeden bu tahminlerimiz maalesef birer hakikat oldu.

ALİ RİZA EREN (Siird) — Yanlış görüyorsun, yanlış.

HAKKI GEDİK (Devamla) — Görünen köye kılavuz istemez.

Bugünkü iktisadi çıkmaza memleketi sürükliyen başlıca âmiller arasına gelip girmiş ve ön safta oturmuş bulunan 7 Eylûl kararının ve her hangi bir devalüasyon ameliyesinin icaplarına, tedbirlerine taban tabana zıt düşen mütaakıp kararların bilmem ki, hâlâ nimetlerinden, faziletlerinden bunca fiilî deliller karşısında, bahsedenler var mıdır Bulunabilir... Hakikatları inatla reddedenlerin, güneşin balçıkla sıvanabileceğini iddia edenlerin bulunabileceği gibi...

Memleketin iktisadi ve malî bünyelerini saran bu kabîl kararları alanların mesuliyetleri üzerinde durmak bu Devlet İdaresinin itiyadları, teamülleri meyanında bulunmadığına, Bakanların göreve sorumları hakkında Anayasanın 47 nci maddesinde işaret edilen özel kanunun da henüz tedvin edilmediğine ve hattâ edilmiyeceği de bu kürsüden son zamanda beyan edilmiş olmasına göre bu vâdide söylenecek sözlerin, ileri sürülecek tenkidlerin nihayet gazete sütunlarında ve Meclis zabıtlarında zaman zaman bir miktar yer işgal etmiş olmaktan ileri bir kıymet, üstün bir tesir yaratamamakta olduklarını teessürle ifade etmek lâzımdır.

Hakikatları kısaca ortaya koyduktan sonra, rasyonel şartlar ve metotlarla tezayüde, normale, mâkule doğru avdet istikametine teveccüh etmiş bulunan dünya istihsal kapasitesi, istihsal maliyet fiyatları muvacehesinde aksi istikameti hızla takip etmekte olan istihsal kabiliyetimizin ve maliyetimizin hali ve bu memleketin iktisadi âkibeti ne olacaktır?. Onların bizim yolumuzda yürümemekte olmaları bizim de onların yolunu takip edememekte olmamızın âkibeti, sonu nasıl tecellî edecektir? Gümrük anlaşmalariyle bâzı tahditlerin kaldırılmasına ve bâzılarının da hafifletilmesine doğru yol alan dünya ekonomi âlemi muvacehesinde, bu umumi temayüle uyduğumuz takdirde, İktisadi Devlet Teşekküllerinin, işletmelerinin ve diğer sınai müesseselerin pahalı imalâtı, bilhassa çiftçinin istihsalâtı; ileri teknik ve mekanik vasıtalarla, rasyonel çalışma metotleriyle istihsalâtını, imalâtını hem ucuza mal eden hem de artıran milletlerin içte ve dışta tahassül ve tahakkuk edecek rekabetlerine nasıl mukavemet edebileceklerdir? Uymadığımız takdirde uyanlarla olan iktisadi münasebetlerimiz, mübadele imkânlarımız nasıl telif ve temin edilecektir?.. Sonra Türk halkının iktisadi bünyesi, malî kudreti bugünkü pahalılığa daha ne kadar müddet tahammül gösterebilecektir?.. Nihayet bu suallerin cevaplarını kim verebilecektir?

Sayın Bakanın, bunlara cevap vermek hıziyle kürsüye gelmesi, bu vâdide konuşması ve sonra bunları cevapladığı ve Meclisi tatmin ve ikna ettiği zihabiyle kürsüden ayrılması, aksak suratiyle ortada duran ve hepimizi üzen, iktisadi bünyeyi sıkan, kıvrandıran acı hakikatların yürüyüşünü, akışını, bir an için bile, durdurmuş olmıyacağı, realitelerin vaz'ettiği suallere, bunların vaz'ına mesnet teşkil eden ve devam etmekte bulunan vakıalar, hâdiseler karşısında, elbette müspet, reel ve tatminkâr cevap teşkil etmiyeceği tabiidir, basit bir tefekkür ve muhakeme işidir.

Ticaret Bakanlığı işlerinin, vazifelerinin bu hal ve vaziyette Ekonomi Bakanlığına intikal etmekte olmasını düşünürken, Ticaret Bakanlığına teveccüh eden suallerin Ekonomi Bakanlığına ait mühim suallerle birleşmesinden hâsıl olan ağır yükü Sayın Cemil Said Barlas'ın cesaretle üzerine almış olmasını, Millî ekonomi yükünün ezici bir siklet teşkil etmesi bakımından, mütalâa ve teemmül etmeye değer bulmamak kabîl olmuyor.

ENVER KÖK (Sinob) — Sayın arkadaşlarım; bütçenin umumi görüşmeleri sırasında iktisadi bünyemizdeki ârızaları sözcümüz izah etmiş ve belirtmişti. Ben fazla vaktinizi israf etmemek için esaslı noktalara dokunarak mâruzatımı kesmek istiyorum.

Ticaret ve İktisat Bakanlıklarının birleştirilmesini biz de memnuniyetle karşılıyoruz. Yalnız geçmişteki hâdiseleri göz önünde tutarak buradaki elemanların yerleştirilmesinde buna yer vermemesi hususunda yeni Bakanın çok itina göstermesi lâzımdır.

Meselâ, Maden Umum Müdürlüğüne her halde bir maden mühendisi getirmelidir. Sanayi Umum Müdürü muhakkak ki sanayiin içinde yetişmiş bir adam tarafından idare edilmelidir. Umumi Tetkik Kurulu; sanayiin içinde çalışmış ve bu işlerde muvaf-

fak olmuş insanlar, Bakanlığa istikamet verecek elemanlardan terekküp etmelidir.

İktisat Vekâletinin bünyesi hakkındaki temennilerimizi böyleco belirttikten sonra ismi üzerinde de bir noktaya işaret etmek isterim. Bu Bakanlığın ismi Endüstri ve Ticaret Bakanlığı olmalıdır. Kendi bünyesi içinde Sanayi Umum Müdürü bilhassa küçük sanatları himaye bakımından ileri hamleler yapmalıdır. Bir küçük misal arzedeceğim.

1942 - 1943 senelerinde İktisat Vekâleti köylüyü kalkındırmak dâvasında köylülere el tezgâhı tevzi etmiştir. Bu el tezgahlarının adedi 5 500 dür. Sayın Bakandan rica ediyorum. Teşkilât ne olursa olsun, değeri milyonu bulan, bu el tezgahları çalışıyor mu?. Üstünde tavuklar tünemektedir. Çünkü Bakanlığın küçük sanat müdürlüğü hiçbir vakit bu işi sonuna kadar takip etmemiştir.

Bu mevzuları burada kısaca kestikten sonra, ben asıl bütün memleketin üzerinde durduğu, ümit ve refah beklediği İktisadi Devlet Teşekküllerine bir nebze temas edeceğim. İşleyiş tarzları hakkında teknik hususlar hakkında size fazla izahat verip başınızı ağrıtmak istemem. Ama, arkadaşlarım bugünün kıymetleriyle realize ettiğimiz zaman iki milyara yaklaşan bu kıymetler bizim maliyemize bir gelir sağlamamakta ve aynı zamanda malî kaynaklarımızı tıkamış bulunmaktadır. Bunların da teşekküllerindeki aksak tarafları kısaca belirteceğim.

Bilhassa bunların başında bulunan meslek adamları ihtısas sahibi adamlardır. Ereğli işletmesi ve diğer fabrikaların başındakiler olsun. Ama onları tam bir iktisadi şartlar içinde bulunduracak olan idare meclisleri, üzüntü içinde söylemek lâzımgelir ki, mütekaitlere, eski generallere, valilere me'kel olmuştur. (Doğru, doğru sesleri). Bu hakikati bütün açıklığiyle söylemek lâzımdır. Arkadaşlarım Yüksek Meclis zaman zaman toplanır, bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin hesaplarını, muamelâtını kontrol eder. Birinci kontrol süzgeci bu müessese-lerin idare meclislerinde başlar. İdare Meclislerinin yaptığı kontrolden sonra Devlet murakabesi, Yüksek Murakabe Heyetinin yapacağı kontroldür. Burada, daha esaslı bir süzgeçten geçirildikten sonra olgun bir halde Meclise gelir. Maalesef bunlar bu şekilde ele alınamıyor arkadaşlar. Bu nokta hakkında Ticaret Bakanının dikkat nazarını çekerim.

Arkadaşlarım, İktisadi Devlet Teşekküllerinin bugün Maliyemize bir gelir kaynağı olmaması, memlekette Devletçiliğe karşı bir nevi mücadelenin için için başlamış olduğunu gösterir. Partimiz bu noktayı programında esaslı bir umde olarak kabul etmiştir. Eğer iktisadi devletçilik bugün memlekette bol, ucuz, iyi istihsal yapmış olsaydı, bugün İktidar Partisinin karşısında bu umdelerle çıkamazdık.

SEDAD PEK (Kocaeli) — O vakit demokrasi olmazdı.

ENVER KÖK (Sinob) — Müsaade buyurun, sözümün siyaku sibakını kesmeyiniz.

İHSAN HÂMİD TİGREL (Diyarbakır) — Âdetidir.

ENVER KÖK (Devamla) — Arkadaşlarım, bu nokta iktidar partisi için hakikaten övünülecek bir nokta değildir. Bunu samimiyetle kabul etmek lâzımgelir. Zaman zaman bu kürsüden bâzı arkadaşlar işaret ediyorlar. Kelimenin ağırlığına bakmayınız, işin esasına bakınız. Bu iş hakikaten fâsit dairedir. Bu işin içinden çıkmak yolunu bulmalıdır. Meselâ şeker fabrikalarından başlanarak şekerin ana maddesini istihsal eden köylü pancarı getirerek fabrikaya teslim eder, fabrika da ona muayyen bir prim verir. Bu prim köylü veya çiftçiye ait bir hesaba alınıp biriktiği zaman o çiftçileri bu fabrikalara hissedar yaparsak, hem Devlet bundan istifade eder, hem de bu işler daha iyi bir şekilde düzene girmiş olur.

Bâzı sanayi kurulurken birçok noktalarda hesapsız hareket edilmiştir. Maziden bahsetmek bâzı arkadaşları üzüyor. Vereceğim bir iki misal, istikbalde yapılacak işlerde, iktidarda bulunacak arkadaşlara, böyle bir hataya düşmemeleri hususunda bir fikir verebilir.

Memlekette kâğıt sanayii kuruldu. Fakat onun maddei iptidaiyesinin nereden geleceğini düşünmeden fabrika tesis edildi. Tarım Bakanlığı, ben ormanları koruyacağım diyor. Öbür taraftan Ekonomi Bakanlığı, ben orman isterim diye israr ediyor. Bu fabrikaların iptidai maddelerinin teminat altına alınması lâzımgelmez miydi? Eski başbakanlardan biri; ormanları tahripten koruyacağım, icabederse kâğıt fabrikasının kapısına kilit vuracağım demişti. Mille-

tin verdiği parayla yapılmış bir fabrikanın kapısına kilit asmak olur mu? Arkadaşlar Bugünkü günde biz yalnız kâğıt yapıyoruz demek için bu fabrikayı kuruyoruz. Bu fabrikanın maddei iptidaiyesi başka memleketlerde ormanların artıklarından temin edilir. Biz Bolu Ormanlarının ana maddesi olan tomrukları, bu memleketin ev, mesken ihtiyacını düşünmeden, ona vermiyor, getirip bu fabrikada hamur yapıyoruz. Bu, doğru bir keyfiyet midir arkadaşlar?

Bursa'da kurulan Merinos Fabrikası. Plâna bakınız, merinos yetişecek, kaç senede? o zamanın programlarına göre beş senede. Fabrikanın ismi merinostur, kendimizin yetiştirdiği merinoslar bu fabrikanın ihtiyacını ancak % 10 temin edebilmektedir. İplik yine İngiltere'den geliyor. Bu da bakanlıklar arasındaki işlerin koordine, bir programa bağlanmadan yapıldığının en büyük bir delilidir.

Arkadaşlarım, kısaca maden mevzuuna da temas edeceğim. Bu memleketin, en kuvvetli döviz kaynaklarından birisi de madenlerimizdir. Bilhassa krom madenimiz üzerindeki büyük istekler, elbetteki arkadaşlarımızın ıttılaındadır. Yalnız bu istihsal keyfiyetinde bir haksızlık görülüyor. Ruhsatname ve imtiyaz meselesinde. Ruhsatname alan bir adam bir ton krom için 20 lira resim veriyor, imtiyaz alan adam ise bir ton için 7 lira veriyor. Bu da adalete uygun değildir. Bu keyfiyeti de halletmek Yüksek Meclise düşer. İktisat Bakanının dikkat nazarını çekerim.

Kömür mevzuu: Kara elmas. Hakikaten arkadaşlar, kömür, kara elmastır. Gönül arzu ederki Türk kömürü kardif kömürü gibi, bütün dünyada İngiltere'ye giren dövizlerde olduğu gibi, Türkiye'ye de döviz getirsin. Fakat bizi ısıtmaya kâfi kömür bulamıyoruz. Kömür mevzuunda memleketin çektiği sıkıntı malûmdur. Halbuki memleektin birçok yerlerinde halkın yakacak ihtiyacını karşılıyacak ve sanayiimizde yardımcı bir madde olarak kullanılacak kömürleri bol bol elde etmek mümkündür. Bilhassa Büyük Harbde İstanbul'u ısıtan ağaçlı kömürlerinin yeniden işletilmeye açılacağı hakkındaki havadislerin tahakkuk etmesini bekliyoruz.

Arkadaşlarım, mâruzatımı burada bitiriyorum.

Bütün bu noktaları böylece belirttikten sonra, akmıyan birer çeşme haline gelen İktisadi Devlet Teşekküllerinin tedricen halka, millete ve şirketlere maledilmesi zamanı gelmiştir. Ucuzluk, bolluk meydana gelir, bu, memleketi refaha götürecektir. Buna inanınız.

Ticaret Bakanlığı mevzuunda da kısaca mâruzatta buulnacağım. Artık Ticaret Ofisinin memlekette rolü kalmamıştır. Toprak Mahsulleri Ofisini Tarım Bakanlığına devrederek bu işlerde Tarım Bakanlığı ile iş birliği yapması elbette memleket menfaatine uygundur.

BAŞKAN — Ahmet Oğuz, Şahin Lâçin, grupunuz adına hanginiz konuşacaksınız?

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Bakanlık teşkilâtı henüz kanun olarak gelmedi. Bütçede iki bakanlık da ayrı ayrı gösterilmiştir. Müsaade buyurursanız bendeniz bitirir bitirmez arkadaşım Ticaret Bakanlığı kısmını tamamlar, ve fazla söylemiyeceğim.

BAŞKAN — Buyurun.

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Sayın arkadaşlarım ekonomik hayatımızın düne kadar ancak bir bölümünü teşkil eden diğer bir mâna ile memleketin yalnız sınai işlerini şümulüne alan İktisat Bakanlığı mevzularının, pek çok ve her birisinin de cidden uzun tetkik ve münakaşalara tahammülü olduğunu hepiniz tasdik edersiniz. Bu görüşle bendeniz üç yıldan beri Yüksek Mecliste konuşulan ve bu bakanlığın işlerine taallûk eden müzakerelere bir göz attım baktım ki; değerli arkadaşlarımın her biri ayrıca bir şikâyet ifade eden tahlilleri, münakaşaları ve dilekleri hemen her sene tekrar edegelmişler, söylenmiyen bir tek söz kalmamış. Bu konuşmaların tabiî bir neticesi olmak lâzımgelmez mi idi? Gayet tabiî. Ve bunun da iş adamları, mesuliyet alan arkadaşlar tarafından işlerine inikâs ettirilmesini tabiî görmek lâzımgelirdi.

Bu itibarla, bendeniz Ekonomi Bakanlığının bu öğütler ve münakaşalar ve bu direktifler karşısında, bugünkü durumu ile bir arpa boyu kadar ilerlemediği, bilâkis daha muazzam ve çözülmez dâvalarla karşı karşıya kaldığı kanaatini beslemekteyim.

Onun için daha vekâleti yeni deruhde eden arkadaşımızdan bütün bu işlerin teferruatına lüzumu kadar nüfuz etmesine imkân olmıyacağını düşünerek bu zabıt ve münakaşaları hatırlatarak muayyen ana noktalarda bâzı görüşlerimi arzetmek istiyorum.

Arkadaşlar; bugünün Devlet idaresinde memleket idaresinde her şeyden evvel vatandaşın daha iyi yaşıyabilme ve her gün beliren ihtiyaçların daha kolaylıkla karşılanmasına doğru arzularını yerine getirmek ilk iş olmak lâzımgelir. İş böyle olunca bu memleketin ekonomik faaliyetlerini bir orğan tarafından pek yakından ve sıhhatli olarak elde tutulması ve onun dirije edilmesi icabeder. Şu halde bizim şimdiye kadar almak zorunda kaldığımız başka bir mâna taşıyan Ekonomi Bakanlığının bünyesi maalesef bu çalışma zihniyetini bize bir anda aksettirecek mahiyetten çok uzaktır. Çok şükür ki, yeni bir Bakanlığı da şümulüne almakla belki bu yönden gelecekte bâzı teşebbüslere geçileceğini öğreniyoruz. Hükümetin programında umumi bir pılândan bahsedişini hatırlıyarak ekonomik işlerin sevku idaresinde de aynı görüşün yer bulacağını düşünerek teselli buluyoruz. Bugünkü bünyesiyle Ekonomi Bakanlığı ne memleketin iktisadi kaynaklarını tetkik edebilir, tesbit edebilir ne de kendisinde o kudreti görebilir ve ne de muhtelif Bakanlıklardan müracaat suretiyle 5 - 10 - 15 tane komisyon toplamadan bir karara varamaz. Bugünkü haliyle bir teknik sanayi heyetini haizdir 16 kişilik kadro içinde 5 - 6 kişi çalışır bir yerde toplantı olacağı zaman âdeta her yerden küme halinde heyetler toplar, vazifesinin yanında aslı vazifesi olmıyan arkadaşlar çalıştırılır ve bundan alınan neticeler de pek tatmin edici olmaz. Bunun yanısıra biz zirai, sınai, iktisadi kaynaklarımız bakımından bu memleketi biran evvel kalkındırmak için nasıl bir yol takip etmeliyiz? Dediğimiz zaman karşımızda muayyen hüviyeti haiz bir teşekkülden çıkaramazsınız. Herkes bilir, lüzumundan evvel bu teker teker fakat hepsi bir arada Devlet idaresi bakımından bunun muhassalasını bulmakta daima güçlük çekeriz ve ekseri hallerde de hataya düşeriz. Bu vesiyle ile Yüksek Ekonomi Meclisi hakkında, işi yine bir kenarından tutan, bir tasarı Yüksek Meclise sunulmuştur. İşittiğime göre yine geri alınmış.

Bendenizce Hükümetin programında vaz'ettiği umumi pılânlaşmanın büyük bir kısmını teşkil edecek iktisadi kalkınmaya taallûk edecek olan bölümde bu işleri ayrı ayrı mütalâa etmek arkadaşları bugün olduğu kadar yarın da salim neticelere götüremiyecektir. Kaldı ki, eğer bu tasarı Yüksek Mecliste ise onu teşkil edeceklerin bu teşekkülün bünyesinde mutlaka bir karar verecek derecede de olmadığını belirtmek isterim. Bir iki misalle bunlara malik olmayışımızın memleketa ve vatandaşlara yüklediği ağır yükleri belirtmek isterim.

Biliyorsunuz ki, vaktiyle sınai kalkınma namı altında ve bâzı görüşlere dayanarak birçok fabrikalar kurduk. Biraz evvel arkadaşım Enver Kök belirttiler, bir taraftan Denizli'ye kurulması lâzımgelen bir sanayii zorla Nazilli'ye kurduk. Bugüne kadar binlerce cana, hastaya ve milyonlarca paraya mal oldu. Ayrıca bir suni ipek fabrikası kuruldu, bugün hâlâ o teşekkülün başına bir yük olmaktan fariğ değildir, hâlâ verimli neticeleri alınamamaktadır. Bir selüloz fabrikası kuruldu. 90 km. den su getirdik, odun ve tomruklar uzak mahallerden getirmek suretiyle bu fabrikayı işletmeye çalışıyoruz. Burada demek istediğim şudur ki, bir insan zirai karakterden sınai bir yola giderken hatalar yapabilir. Fakat her yapılan hatalar yeni teşebbüslerimiz için bir irşat vesilesi olsaydı belki teselli olunabilirdik. Fakat maalesef biz daha bu acı tecrübelerde millete milyonlarca lira külfete mal olan bu sanayiden gereği kadar ders alamadık, en güzel nümunesi de Erzincan'da kurulması istenen İplik dokuma sanayiidir. Biz Erzincan gibi vilâyetimizin kalkınması kadar tabiî birşey olmadığını kabul ederiz. Ama onun zirai, sınai kendi bünyesine uyan bir sanayiin, tabiî imkânlarına tetabuk eden sanayiin kurulmasını isteriz.

Bir konuşma esnasında bize Sümerbanktan dediler ki; « Eğer biz Erzincan'da bu fabrikayı kurarsak, lüzumundan fazla 17 milyon lira para yatırmamız lâzımgelir. » Yani bu işin idare mesuliyetini üzerine alan teşekkül burada kurulmasını tasvip etmemektedir. Bu fabrikanın kendisine 17 milyon lira daha pahalıya mal olacağı belirtilmektedir. Fakat hükümet orada kurulacağını söylemektedir. Nitekim bunun bir mukabilini Denizli'de görüyoruz. Denizli'de bir mensucat fabrikası kuruluyor.

Nazilli'de varken Denizli'de niçin kuruluyor. Gayet tabiî. İktisadi şartlar, 15 senelik tecrübe, icbar ettirdi. Bunun mânası şudur : Nazilli'nin istihsal kudreti ve kabiliyeti kısmen Denizli'ye gidecektir. Bu sahne karşısında bendeniz Hükümetten rica ediyorum; bizim iktisadi teşekkülle-

rin kuruluşunda, temellerinin atılışında, plânlarının tanziminde o kadar tecrübe geçirmiş, aynı hataları bir değil üç, beş defa yaşamış olduğumuza göre bundan sonra müsaade etsinler de bu işi daha derin bir anlayış ve gözle ele alsınlar.

Arkadaşlar; adı çok söylenen ve bu çok söylenen söz altında hepsi aynı, o bildiğimiz 12 seneden beri kurulan sanayii kapsıyan Devletçilik mefhumu üzerinde kısaca durmak istiyorum. Biz, aman Allahım, ne muazzam işler ve sanayi kurmuşuz ve dev adımlarla yürümüşüz de, bu işler tarafımızı sarmış ve biz de şaşırmışız ve Devletçiliği bir türlü halledememişiz.

Bir doktrin olarak mı konuşmak istiyorsunuz. Bütün ufukları, semaları açıktır, istediğiniz kadar övününüz. Bir Türkiye'li olarak, bugünkü Türkiye sanayiini idere eden bir memleket olarak, idareci olarak, Devletçiliği ele almak istiyorsanız, bırakınız doktrinleri, semalara uzanan uzun fikirleri. Biz, bu işimizi, bu memleketin menfaatine daha çok uygun bir şekilde nasıl idare ederiz, edebiliriz? Bunu düşünelim.

Evet, iktisadi teşekkülleri de biz, muayyen bir mekanizma içine koymuşuz, idare meclisi demişiz, umumi murakabe heyeti, umumi heyet demişiz ve zannımızca, kavlimizce Meclisin murakabesinden de geçirmiş addetmekteyiz. Güdüm bugüne kadar o neticeyi vermiştir ki, ne bu müesseseleri idare eden idare meclislerinde karar verebilme kudretini bırakmışız ve ne de umum müdürlerde bu cesareti üzerine alabilecek bir inisiyatif bırakmışız ve ne de murakabeyi takip eden, umumi heyet denilen teşekküle muayen bir salâhiyet tanıyarak bu işleri yürütecek bir kudret göstermişiz!

Bugünkü umumi heyetin mürakabesini, rica ediyorum; kütüphaneye geldiğiniz zaman bir nazar atfederek milyarları bulan, iki milyara yaklaşacak olan bu Devlet ve millet müesseselerinin nasıl mürakabe edildiklerini yakından görürsünüz. Bu atılan adımla ve güdümle inisiyatifi selbolunan, mesuliyeti kaybolan bu müessesenin bu memleketin hayrına, menfaatine yürümesine imkân yoktur.

Arkadşlar; bu görüşledir ki bundan evvelki kabinelerde 3460 sayılı Kanunun yani bizde mekanizmayı terkip eden bu kanunun değiştirilmesi lâzımgeldiği kanaatine varılmıştı. Bilmiyorum, kanun tasarısı şimdiye kadar geldimi?

Arkadaşlar; memleketin kan damarlarını teşkil eden ve ihtiyaçlarımızın başında gelen bâzı sanayiimiz ve maddelerimiz vardır ki; bunlar üzerinde ehemmiyetle durmak lâzımgelir.

Bu arada hepimizi, her gün düşünceye sevk eden Havzanın vaziyeti vardır. 1948 yılındaki zararı 20 milyon liraya ulaşmıştır ve her ay taksi gibi iki buçuk milyon lira ilâve etmekte dir. Öbür taraftan raporlarını tetkik buyurursanız müessese artık, verimi bakımından son haddine gelmiş, hattâ normal haddinin üstünde bir verim vermektedir. Sanayiin bütün tesisleri eskimiştir. Allah göstermesin, ufak bir kazanın ve sarsıntının, derhal istihsale büyük tesirler yapacağını düşünmek zorundayız. Bugün aldığımız, alacağımız tedbirler daha üç, dört sene neticesini veremiyecektir. Bunu da göz önünde bulundurmamız lâzımdır.

Şeker sanayii hakkında da iki seneden beri Yüksek meclisde konuşulanlar malûmunuzdur. Şeker ithal etmek zorunda kalıyoruz. Buna verdiğimiz dövizle bir fabrikanın yeniden kurulması, kurulabilmesi mümkündür, deniliyor. Buna mukabil biz yine umumi heyette şeker sanayii hakkında verilmiş müspet bir karar, tedbirin olup olmadığını düşündük, sorduk. Vaktiyle biliyorsunuz cenupta şeker kamışından bir sanayi kurmaya karar vermişler, orasını bizzat Bakanlar giderek istimlâke teşebbüs etmişler, hattâ oradaki büronun bir milyon yedi yüz elli bin lira gibi bir de masrafı olmuş, fakat sonradan acele bir tedbir olarak Adapazarı'nda bir fabrika kurmak istemişler.

Siz karar verdiniz mi şeker fabrikası yapmaya? diye soruyoruz, hem evet, hem hayır diyorlar. Bir bakımdan evet. Şu halde aldığımız tedbirin esbabı mucibesi nedir? Cevap alamadık. Bir taraftan evet. Orada bir fabrika kurmak üzere istimlâk yapmıştık, sonradan Hükümet yeni bir tedbir olmak üzere Adapazarı'nda kurulsun, diyor ve şimdi görüyoruz ki Adapazarı'nda kurulamaz. Çünkü bilmem ne kurdu çıktığı için Adana bölgesinde yapmak lâzımgeliyor. Peki bu fabrikaları kurmak için gerekli malî kaynaklara baş vurdunuz mu? Şeker şirketi iki cephelidir, bir bakıma anonim şirket, bir bakıma da devlet murakabesine tâbidir. Siz sermaye için bir araştırmaya geçtiniz mi? Şöyle cevap veriyorlar! Evet bankalarla temas ettik. Kimisi evet kimisi hayır dedi. Dış krediler için

bir teşebbüs yaptınız mı? Sondaj yaptınız mı? Sualine de hayır diyorlar.

Arkadaşlar, bu memleketin şeker sanayiinden kim mesul olacaktır? Bu makam politik mahiyeti olan Hükümet değildir. Bu işin kendisine tevdi edilip de sonuna kadar gidip netice alacak teknik yer neresidir! Bu vazifeyi üzerine almış olan, imkânları yaratacak yer neresidir? Ve bana neticeyi gösterecek yer neresidir? Biz niçin yılda milyonlarca dövizi dışarıya gönderecek, kendi kaynaklarımızı, kabiliyetlerimizi, niçin kıymetlendirmiyeceğiz? Bütün bunların cevabı Devlet İktisadi Teşekküllerinde yoktur.

Arkaadşlar bu arada geçmiş yıllarda alınan tedbirlerin bir neticesi olarak hem de Devlet iktisadiyatındaki güdümümüz bakımından fikir verecek olan maliyet esaslarına kısaca temas etmek isterim.

Maliyetler 1948 yılında, bir evveline nazaran, yükselmiştir. 1949 yılı programlarında da % 10 - 15, hattâ % 22 ye kadar yükselecektir. Yani Devletin istihsal ettiği mallarda önümüzdeki yıl maliyet bakımından bir yükselme vardır, bunun neticei tabiîyesi olarak ne kadar direnirsek direnelim, bir günde bu fiyatlar yükselecektir.

İş bununla kalmaz. Kömürün 20 milyon liralık zararını karşılamak lâzımdır. Her ay da yapmakta olduğum 2 - 2,5 milyon liralık zararı karşılamak lâzımdır. Bir kömür 30 liraya mal olur da, 25 liraya satılırsa, netice gayet tabiî ki bu olur.

Efendim, kömüre zammedersem bu kömür öyle bir kuvvei muharrikedir ki her istihsal maliyetine üç beş defa girer neticede istihsal maiyetini kat kat yükseltir, derken fiyat yükselir, ben de fiyatı yükseltirim politik bakımdan hayat pahalılığını teşvik ediyorum ve halk bana rey vermez. İşi bu yönden mütalâa edersek doğru ama meseleyi memleket, işi olarak daha başka yönlerden mütalâa etmek zarureti vardır. Zaten umumi konuşmalarda ve bir arkadaşımın ısrarla üzerinde durduğu gibi bu işlerde kaybetmeyi göze almadıktan sonra bu memleketin bu büyük dertlerine el koymaya imkân yoktur. Hulâsa Devlet İktisadi Teşekülleri maliyetleri önümüzdeki yıl % 20, kömüre gelmesi mukadder - hangi kanallardan ve ne şekilde olursa olsun, mukadder olan zam bu nispeti artıracaktır. Devlet İktisadi Teşekküllerinin kapasitelerinden istifade ederek bu maliyetleri düşürürüz düşüncesine de artık yer kalmamıştır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansman işi de büyük bir dâva olarak önümüzdedir. Maliye Bakanının izah ettiği gibi bunlar bir bono mekanizmasiyle idare edilmekte ve 400 milyon lira gibi muazzam bir yekûna ulaşmış bulunmaktadır. Reeskont kanaliyle sermaye yerine kullanılan bu paralar fabrikalara da yerleştirilmiştir. Bunların geri dönmesine imkân yoktur. Devletin yapacağı iş bu senedat cüzdanında bulunan 400 küsur milyon liralık parayı bunlara sermaye olarak kabul etmek onları bonolara tahvil edip Devlet borcu olarak tekabbül etmekten başka çare yoktur.

İşte yüksek huzurunuzda, Devlet borçlarının iki milyar değil, üç milyara doğru gittiğini söylerken, bu hesabı da göz önünde tutmuş bulunuyoruz. İş bununla da kalmaz, nasıl olsa paraya tahvil edilemiyecek olan bu bonoları kendi sermayelerine vermek suretiyle bu işten kurtulduktan sonra bu gibi sakat yollara, Devletin sırtına yük olacak yollara gidilmemek ve daha başka türlü finansman imkânlarını aramak zarureti vardır.

Arkadaşlar; bu bütçenin gerektirdiği tasarruf yanında, şimdi bir mevzua temas edersem rica ediyorum, beni tezada düşmüş addetmeyiniz.

Ortada kıyası icabettiren bir hakikat vardır. Devlet İktisadi Teşekküllerindeki ücretler, Devlet teşkilâtındaki ücretlerden aşağıya düşmüştür. Bilhassa üst derecede bulunan arkadaşlar haklı olarak zarar etmektedirler. Bir yerde âmme hizmeti yapılıyor, bir idare âmiri, bir polis bir büro âmiri Devletin tabiî vazifelerini yerine getiriyor, bu bir emek, bir kıymettir, hepsi kendine göre bir şereftir. Öbüryanda bu memlekette iktisadi kalkınmayı teşvik eden bir zümre vardır. Muayyen vasıtalarla istihsali artırma işini üzerine almıştır. Bunun da icaplarını lâyikiyle yerine getirmemek memleket namına bir zarardır. Onun için bana kıymet yaratan, bana verim temin eden her teşekküle, bu işlerde çalışan her insana bir pay ayırmam lâzımdır. Bu görüş, 3659 sayılı Kanunla derpiş olunmuştur. Fakat son vazi-

yetler bu muvazeneyi tamamen altüst etmiştir. Siz memleektin kalkınmasında, bu arkadaşlara, âmme hizmetinde çalışan insanların tâbi olduğu nizamın da altında bir muameleye tâbi tutmak isterseniz, Devlet İktisadi Teşekküllerinin bu memlekette yaratacakları kıymet başaracakları ve muvaffak olacakları işler yoktur. Kendisini yetiştiren bu elemanı dışarıya kovacak değiliz. Geçen yıl uzun boylu arzetmiştim. Bu kıymetler maalesef zayi olup gidecektir. Bununla demek istemiyorum ki, arkadaşlara muhakkak zam yapalım da esasen dar olan bütçelerine yük teşkil edelim. Bu arkadaşların katlanmış bulunduğu fedakârlık göz önüne alınarak ona göre hareket edilmesi gerekir. Binaenaleyh bir evvelki Hükümetten, hattâ Bütçe Komisyonunda diğer hükümetin bakanı olan arkadaşımızın da verdiği söz ve izahata bakarak diyorum ki; mademki bu iş ele alınacak biran evvel muvazeneyi tesiste fayda vardır. Aksi takdirde iddialarımız ve dâvalarımız hakiki olarak tahakkuk edemiyecektir.

Mizah haline geldi, su ürünlerini kıymetlendirmek için 1914 yılından beri çalışılıyormuş. Sayın tarihçi arkadaşlarım himmet ettiler bu hususta da uzun malûmat verdiler, 76 tane de rapor yazılmış, Türkiye Devletinin su ürünlerini kıymetlendirmesi hakkında. Bâzıları da tercüme edilmemiş, ihtimalki o lisanı bilen arkadaşların elinden geçmiş olacak bunlar bu yıl da bütçede, 77 nci raporu elde etmek için olacak herhalde mütehassıs tahsisatı konmuştur.

Ben, Hükümetin güçlüğünü hakikaten anlıyorum; Hükümet bugün şu gailelerin arasında balıkçılık mı yapacak, denizden balık avlayıp konserve yapıp piyasaya mı sürecek? Cidden cevap verilmeye değer bir konudur. Ben Hükümetin tereddüdünü işte bu suale cevap veremediği noktasında bulmaktayım. Binaenaleyh çok memnun olacağım, sayın bakan Hükümetin görüşünü sarahatle burada belirtebilirlerse o zaman yeniden bir tezekkür sahasına gireceğim. Aksi halde 77 nci rapor bir fantazi halinde önümüze çıkacaktır.

Bu vesile ile arkadaşlar ehemmiyetli bir noktaya temas etmek isterim, o da mütehassıs iptilâsıdır, mütehassıs getirmekte tatbik edilen ölçünün ayarını bulamamaktır. 1949 yılı Bütçesinde, mülhak bütçeler de dâhil ücreti beş milyon liraya yakın bir para mütehassıslara ayrılmıştır. Yine İktisadi Devlet Teşekküllerinin faaliyetlerini tetkik ederken muttali olduk ki, bir dekovilden amortismanını düşmek için mütehassıs getirilecekmiş. Bu bende şu tereddüdü bıraktı, acaba Hükümet bu mütehassıs getirmek zaruretini ayarlarken, tesbit ederken iyi bir ölçü kullanılıyor mu? Bizim gibi memleketlerde cidden değerli mütehassıslara lüzum var, var ama bunun da bir ölçüsü vardır. Bizim bütçe tetkiklerinden anladığımız ve vardığımız kanaat odur ki; Hükümet burada ölçüsünü kaybetmiş âdeta her mütehassısın, hele benim gibi ismi olmıyanın ismiyle gelen raporu, âdeta bir şahadetname gibi mesuliyetten kurtarır bir vesika gibi saklamaktadır. Bunun arkasından, bu vesile ile Bütçe Komisyonunda sordum; bu gidiş bizi yanlış yola götürmez mi? Mütehassıslar namı altında, bütün memleket işlerini bilvasıta bunların eline teslim edersen benim vücudum veya ademi vücudumun kıymeti kalır mı? Hükümetin bu noktada da hassasiyet göstermesi lâzımdır.

Biliyorsunuz ki, her yapılan işte hüsnüniyet vardır. Ama başlanılan işlerin seyri yeni birtakım hâdiselerle karışarak öyle neticeler doğurabilir ki, korkarım bir gün memleketin kaynakları, memleket işlerinde benden olmıyan mütasassısların fikirleriyle, veyahut onların çizdikleri ve beni yanlış yola sevkettikleri raporlariyle yanlış ve tehlikeli yollara gidilebilir. Bu noktada biraz ileri giden hassasiyetimi mâkul görmenizi bilhassa rica ediyorum. Hükümetin de bu noktada ehemmiyetle durmasına ölçüsünü tâyinde ve tesbitte hassas davranmasına bilhassa işaret etmek isterim.

Arkadaşlar; yakacak linyit meselesine geliyorum. Ormanlar mahvoluyor, Orta - Anadolu'da yakacak yok. Milyonlarca ton reservi olan linyitimiz işlenmeden yatıyor. Bu her yerde söylenip duruyor. Bu itibarla üzerinde fazla durmıyacağım. Ancak bilmiyorum, Hükümet bu hususta ne düşünüyor?.

Memlekette sanayii teşvik ve dolayısiyle bunu destekliyen bir sanayi kredisi teminini üzerine alacak bir müessese malesef mevcut değildir. Bunu Devlet olarak düşünmek zorundayız. Sümerbankın, zannederim bir maddesinde de böyle bir fıkra vardır. Ama tatbikatta bu mevcut değildir. Bilmiyorum; Hükümet ne düşünüyor?.

Şu iktisadi kalkınmada neden biz daima biraz da zahiri düşüncelere kapılıp asıl kendi ihtiyaçlarımızın icabettirdiği sanayie yönelmiyoruz diye cidden müteessiriz. Zirai sanayiin icabettirdiği bütün alât ve edevat, pulluk, traktör hâttâ gübre. Biz bugün memleketin iktisadi durumunu sağlamak ve zirai, kalkınmayı sağlamak için biliyorsunuz dışardan pulluk, traktör getiriyoruz, hâttâ gübre getiriyoruz. Şimdi yeni bir takım işlere atılırken, şurada motör fabrikasını kurarken, yarın bir makina fabrikasını kurmaya çalışırken, bunları bir sıraya koyup yapmaktan bizi meneden kuvvet acaba nedir?. Bunu bir meslek adamı sıfatiyle bir türlü kavrayamıyorum.

Arkadaşlar, elektrik santralleri hakkında da bir iki kelime arzedeceğim.

Biliyorsunuz Çağlayık'ta bir santral yapılacak idi, yolu 800 bin liraya da ihale edilmişti. Bundan vazgeçilmiş, Sakarya'da, Sarıyer'de bir santralin yapılması isteniyor, kilovat kudreti daha yüksek imiş ve fakat hepsi bu şimdiye kadar arzettiğim bütün yapılması lâzımgelen şeyleri, yapılacak şeylerin kaynağı pek dar olan ve verdiğinin % 50 sini geri alan Marşal Pılânı üzerine bina edilmektedir.

Sözlerime son vermeden evvel ciddî bir nokta üzerinde bilhassa durmak istiyorum. Bizim mevcut sanayiimizi takviye etmek, geliştirmek için Marşal Pılânından kredi aldığımız yüksek malûmunuzdur. Bu aldığımız kredilerin mahiyeti üzerinde değil de bunların bize getirdiği mallar üzerinde bilhassa durmak istiyorum. 60 milyon liralık yardımın Marşal pılânında 20 milyon lirası tiraj hakkı olarak gitmekte geriye 40 milyon lira kalmaktadır. Almak istediğimiz malzeme fiyatları onların istediği fiyatlardır, onların empoze ettiği fiyattan olursa yapılan yardımın ilerisi için yardım değil, bir yük olduğunu kabul etmek lâzımdır. Meselâ Zonguldak Havzasında liman için aldığımız teklifte, bir Amerikan firması meselâ 51 milyon lira istiyorsa bir Hollânda'lı firma 30 milyon liraya, yapmak istiyor. Arkadaşlar nerede bunun kredi fazileti? Bu yüksek fiyatlarla teslim ettiği malzeme ile biz yarın nasıl ucuz istihsal yapabiliriz?

Soma civarındaki bir havai hat için Alman'lar bir milyon dolâr teklif veriyorlar. Aynı tesis için Amerika'lılar iki milyon dolârın üstünde fiyat veriyorlar. Kredinin fazileti bu olursa, yapılan bir yardım değil. bir yük demektir. Bunu böyle kabul etmek lâzımdır. Dış Bakanımız dış memleketlerde elbette bu işe el koyacak durumdadır.

Bu memleketin kalkınmasında, bu memleketin savaş kudretinin artmasında bugün tanktan ziyade, bu memleketin kan damarlarını teşkil eden kömür en başta gelmektedir. Memleketin geçimini teşkil eden, birtakım iptidai maddelerin istihsalini temin eden hususlarda sanayii takviye etmek ve onlara yardım etmek lâzımdır.

Birleşmiş milletler safında muzaffer olmak için, bize verilen vazifeyi, üzerime aldığım vazifeyi yerine getirmek için her şeyden evvel silâh, onun kadar da mühim olan bu işlerde bana kolaylık temin edecek kredilere muhtacız. Hükümetten rica ediyorum, bize verilen kredileri yüzde yüz fazla fiyatla alıp miktarlarını azaltmamak, bunun hudut ve şümulünü genişletme yanında, fiyatların insaflı olmasını ve başka sahalara nakledilebilmek imkânını sağlamaya çalışırlarsa çok büyük faydam olacağına kaani bulunuyorum. (Bravo sesleri)

BAŞKAN — Bir noktayı arzetmeye mecburum. Yalnız bu bütçe için daha 24 arkadaş söz almış bulunmaktadır. Önümüzde bir bu gece bir de yarın vardır. Elimizde, mülhak bütçelerle 11 bütçe mevcuttur. Tensip buyurursanız sabahları dokuzda, öğleden sonra ikide ve geceleri 20 de toplanalım. (Karar verildi sesleri) Evet, yüksek Heyetinizin kararı vardır, fakat bütçe müzakeresinin başından beri katettiğimiz mesafeyi ve elimizde bulunan zamanı Yüksek Huzurunuza arzetmekle mükellefim. Elimizde bir günümüz vardır; ve bir de gecemiz. (Sağdan Pazartesi de var sesleri).

BAŞKAN — Hükümetin Pazartesiye birtakım tatbikat işleri vardır. Yetişmezse Pazartesiye de tasarruf ederiz.

Sabahları 9 da, öğleden sonra 2 de geceleri de 8 de toplanalım. Kapanma müddetleri eskisi gibi olsun. Ben bunu arzediyorum. Yüksek Heyetinizi malûmattar ediyorum. Bu gece sekizde toplanıyoruz.

Buyurun Şahin Lâçin.

ŞAHİN LÂÇİN (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlar; Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarının birleştirilmek üzere bir teşkilât kanunu tasarısı

hazırlanmakta olduğunu işitiyoruz. Şimdiye kadar âdeta birbirinden habersiz denecek derecede idare edilen bu iki teşkilâtın birleştirilmesi hem memleket ve millet, hem de Hazine menfaatleri bakımından hayırlı olabilir.

Teşkilât bakımından tarihe karışmak üzere bulunan bir Bakanlık bütçesi üzerinde konuşmak istemezdik. Fakat bu teşkilât kendisine tevdi edilen vazifeleri bugüne kadar tamamiyle ifa edememiş durumda olduğu içindir ki bundan sonraki teşkilâtta göz önünde bulundurulması lâzımgeleceği kanaatiyle üzerinde durmayı faydalı görüyoruz.

Biliyorsunuz ki bu kadroda Teşkilâtlandırma Umum Müdürlüğü namiyle bir büro mevcuttur. Bu teşkilât hakikaten şimdiye kadar verimli olamamış, Bakanlıkla bu teşkilâta bağlı müesseseler arasında bir mutavassıt rolü oynamaktan ve muhabereyi teminden başka bir iş yapmamak durumunda kalmıştır.

Halbuki dünya memleketleri kooperatif iktisadiyatında büyük inkişaflar ve ilerlemeler kaydederken biz, kooperatifçiliğe icabı kadar ehemmiyet ve kıymet vermemekteyiz. Çünkü Bakanlıkta kooperatifçiliğin geliştirilmesi için program dâhilinde çalışılmamakta, çok zayıf elamanlar kullanılmaktadır. Memleketin iktisaden yükselmesini, kooperatifçiliğin her ne pahasına olursa olsun geliştirme, kuvvetlendirme ve artırma imkânları hazırlamak ve bunlar üzerinde ehemmiyetle durmakta görüyor ve bunun için de yeni teşkilâtta bunun ön safta yer alması lâzımgeldiğine kaani bulunuyoruz.

Bu teşkilâtta bir de şimdiye kadar vazifesini hiç de iyi yapamamış olan Standardizasyon Müdürlüğü vardır. Dünyanın her memleketinde hemen bütün istihsal ve ihraç maddeleri standardize edilmiş ve bizim henüz ancak mahdut ihraç malımız bu şekilde standardize edilerek ihraç kontrolüne tâbi tutulmuştur. Yeni Sanayi Kanununda standart, norm ve ambalaj işleri için müsadereye kadar giden ağır cezalar ve ağır hükümler konduğuna göre standardizasyon işlerinin iyi bir şekilde yürütülmesini temin maksadiyle yeni teşkilâtta bu servise çok büyük ehemmiyet verilmesi lâzımgelir.

Çünkü kontrolden geçmiş bâzı ihraç mallarımızın nümuneye uygun çıkmaması yüzünden yabancı memleketlerden geri çevrildiği bir hakikattır. Bu gibi hâdiselerin memleket iktisadiyatı üzerinde ne kadar aksi tesirler yarattığını izaha lüzum görmüyoruz. Bakanlığın ihracat kontrolörlüğü ve standardizasyon işleri üzerinde uyanık davranmasını dileriz.

Ticaret ve Sanayi odaları yeni şekilleriyle daha fazla hareket serbestisine ve salâhiyetlere sahip olmaktadırlar. Ancak bu durum mezkûr müesseselerin kendilerinden beklenen ve kuruluş maksat ve gayelerine uygun faaliyetlerde bulunmalarını temine ve bugünkü pasif vaziyetten çıkarak muhitleri ve mensupları için daha faydalı müesseseler haline gelmelerine kâfi gelecek midir? Bakanlık bunların verimli ve aktif birer müessese haline gelmeleri için ne düşünmektedir?

Dış memleketlerdeki ticaret ataşeliklerinin vaziffelerini ciddî alâka ve bilgi ile yapmadıkları, bunların verimli bir mesai takip etmedikleri ve kendilerinden memleket ticaretine lâyıkiyle fayda gelmediği de bir hakikattır. Bu teşkilât üzerinde de durulması gereklidir.

Bu haller de gösteriyor ki yeni teşkilâta doğru gidilirken yukarda arzettiğimiz hususatın behemehal dikkat ve itina ile nazarı dikkata alınması icap eder.

Arkadaşlar, Ticaret Bakanlığının gerek iç, gerekse dış ticaret işleri hakkında şimdiye kadar müstakar ve plânlı bir politika takip ettiği maalesef müşahede edilmiş değildir. Her yeni Bakan kendi görüşüne göre bir yol tutmuş hata veya sevap olduğuna bakmıyarak o yolda pervasızca yürümüştür. Bu yüzden birçok aksaklıklar olmuş ve bundan da en büyük zararı tabiatiyle Türk Milleti görmüştür.

Ticaret işlerinin plânlı ve intizamlı bir şekilde cereyan etmesi, Hükümetin ciddî bir plâna dayanan ticari bir politikası olması, ticari sahada takip edilecek yolun tüccara açık olarak gösterilmesi lâzımdır. Meselâ: Bundan bir müddet evvel zeytin yağının ihracına müsaade edildiği halde, her hangi bir sebeple kısa bir müddet sonra ihracının menedilmesi ve buna benzer hâdiseler memleket ticaretini sarsmakta, tüccarın hareket serbestisine mâni olmakta ve girıştiği işlerdeki enerjisini kırmakla beraber, Hükümete olan güvenini de kaybetmesine sebep olmaktadır. Halbuki ticaret işlerinde emniyet ve güven esaslı unsurdur. Her hangi bir işte Hükümetin ihraç müsaadesine güvenerek angajmana giren tüccar, âni tahdit karşısında kar-

şılıklı mukaveleye dayanan taahhüdünü ifa edememek durumunda kalıyor. Ve bu suretle tüccar müşterisine karşı ticari karakteri zayıf bir kimse olarak görünüyor ki; bu, netice itibariyle memleketin de zararına bir harekettir. Binaenaleyh bu gibi hareketlerden çekinilerek bir program dâhilinde ticari işler yürütülmelidir.

Bir misal daha zikretmeden geçemiyeceğiz. Sayın Bakan tayyare ile Erzurum'a gittiği zaman bir beyanatta bulunmuş ve «Erzurum'da etin kilosu 75 kuruş iken İstanbul'da 230 - 240 kuruşa satılmasına müsaade edemem bu ihtikârdır» demişti. Dönüşünde İstanbul'da etin, Bakanlığın bir teşkilâtı olan Ticaret Ofisince tanzim satışı yapılmasına karar vermiş, fakat ofis de eti, 230 kuruşa satmıya başlamıştır. Gazetelerden öğrendiğimize göre şimdi de 10 kuruş arttırılması istenmektedir. Eğer evvelce bu fiyata yapılan satışlarda bir ihtikâr var idiyse, bugünkü satışı nasıl kabul etmek lâzımgeleceğini kestirmek cidden müşküldür. Günlük tedbirlerle memleket işlerinin yürütülmesi âti için de tehlikelidir. Hayat pahalılığına müessir olan âmillerin bu gibi palyatif tedbirlerle ortadan kaldırılmasına imkân göremiyoruz. Behemahal güdümlü bir ekonomiye ihtiyaç vardır.

Şu halde bu nasıl olmalıdır? İşte mühim olan dâva budur. Hükümetin kendiliğinden aldığı işlerin bilhassa dış ticaretimize ve fiyat ayarlamalarına taallûk eden kısımlarındaki tedbirlerin yanlışlıkları ve zararları meydandadır. Hükümet, müdahaleyi yerinde ve bilerek yapmak işletmelerini de en verimli usullere tâbi tutmak mecburiyetinde iken bunda muvaffak olamıyor. Sebebi nedir? Hükümetin ekonomik İhtısas heyeti olmaması muhtelif iktisadi zümreler arasında kuvvetli meslekî teşekküller vücuda getirip bunları hükümet organları karşısında salâhiyet ve bilgi ile müdafaa edebilecek duruma getirmelerini temin etmemesinden ileri geliyor.

İktisadi hayatın başıboş bırakılmasını biz de istemiyoruz. Devletin iktisadi ve ticari faaliyetler karşısında bigâne kalamıyacağı tâbiidir. Ancak bu müdahalenin usul ve mevzuat dâhilinde sınırları evvelden bilinen ve bir istikrar arzedebilen görüşe dayanması zaruridir. Yoksa her günlük ve mevsimlik mahallî bâzı ihtiyaçlar karşısında bu ana kaideler haricinde tanzimcilik kisvesi altında iç ticaretin bünyesini sarsacak ve itimadı yok edecek tedbirlere baş vurulması mânasına almamak lâzımgelir.

Dış ticaret işlerinde bir lisans müsaadesi alabilmek için alâkalıların uzun müddet bekledildiği, döviz işlerinin vaktinde neticelendirilmediği ve bu yüzden tüccarların çok müşkül durumlara düştükleri ifade edilmektedir.

Yüksek malûmunuzdur ki; 7 Eylûl adiyle anılan Devalüasyon kararının, ihracatımızın arttırılması, paramızın dahilî ve harici kıymetleri arasında istikrar ve tevazün temini Bretonvuas anlaşması gereğince beynelmilel iktisadi teşekküllere girerek onlardan istifade sağlamak için alındığı ifade edilmişti.

Acaba ihracatımız artmışmıdır? Bunu tetkik ettiğimiz zaman görürüz ki ikinci harb yıllarına nazaran 1946 ve 1947 yıllarında bir artış vardır. 1938 senesiyle mukayese ettiğimiz zaman ise ton itibariyle düşüklük ve bedel itibariyle yükseliş göze çarpmaktadır. 1938 senesinde ihracatımız bir milyon 447 ton olduğu halde bedeli 145 milyon lira idi. 1947 de ise bir milyon 173 ton ihracat yapılmış ve bedeli 625 milyon tutmuştur. Fakat buna mukabil ithalâtımızda 1938 e nazaran hem ton hem de bedelde fark vardır. 1938 de 844 bin ton ithalâtın bedeli 150 milyon lira olduğu halde 1947 de 622 bin ton ithalât yapılmıştır. Bedeli de 685 milyon lirayı bulmuştur.

Bu rakamlara göre 1938 yılında ihracatımızın beher tonu 100 lira tuttuğu halde, 1947 de 533 liraya satılmıştır. Harice sattığımız malların fiyatı 1938 e nispetle daha pahalıdır. Fakat ithalâtı göz önünde tutarsak ne kadar zarar ettiğimizi anlamak mümkündür.

Yukarda arzettiğim ithal rakamlarına göre 1938 de ton başına ithal bedeli 176 lira olduğu halde 1947 de 1103 lirayı bulmaktadır.

Sonra ihracatımızın 1947 deki mühim kısmını hububat teşkil etmektedir. Kendi ihtiyacımız olan hububatı ihraç etmemiş olsaydık tabiatiyle ihracat yekûnu 160 milyon lira noksaniyle tahakkuk edecekti.

Nitekim 1948 senesi ihracatımız 551 milyon liraya düşmüştür. İthalâtımız ise fuzuli ve icapsız müsaadeler yüzünden 770 milyon lirayı tutmaktadır ki, Bütçe Komisyonunun raporunda belirttiği gibi ticari muvazenemizde 1947 nin 60 milyonluk açığına karşı 219 milyonu bulmuştur.

Bununla beraber altın ve döviz mevcutlarımızda 1948 senesi içinde 132 milyon liralık bir düşme kaydetmiştir. 1947 senesinde de 1946 ya nazaran yüz milyon lirayı mütecaviz bir noksanlık mevcuttu. Altınımızda iki senede 66 ton eksilmiştir.

Saraçoğlu Hükümeti, altın mevcudunun artmasını iktisadi kudretimizin teminatı olarak gösterirken ondan sonraki iktidar Hükümetlerinin altını eritmesi, iktisadi meseleleri hangi zaviyeden göreceklerini tesbit edemediklerine bir delil sayılabilir. Bununla da 7 Eylûl kararlarının alınmasından müspet bir netice çıkmadığı, bilâkis fena sonuçlar verdiği tezahür eder.

Bu da gösteriyor ki, ihracatımızı pahalı satmakla beraber, ithalâtımızı da daha pahalı hattâ çok daha pahalı fiatla yapmış oluyoruz. İhracatımızı 1938 senesine nazran tonda 433 lira fazlasiyle yaptığımız halde; ithalâtımızı 627 lira gibi fahiş bir bedelle yani % 45 fazlasiyle yapmak zaruretinde kalınmıştır.

Şu halde paramızın dahilî ve harici kıymetleri arasında da bir tevazün ve istikrar sağlanmış değil, bilâkis tevazün bozulmuştur. Esasen harb devresinden sonra dünya ticareti yavaş yavaş takyidlerden kurtularak ihracat ve ithalât imkânları gelişmeye başlamıştır. Biz de paramızı % 55 nispetinde düşürmek suretiyle tetbir alacağımız yerde daha esaslı tetkikler neticesinde bir karara varmış bulunsaydık yine ihracatımızı artırmakla beraber, ticari ve malî muvazenemizin bu kadar sarsılmasına meydan vermez ve bugünkü müşkül durumu yaratmamış olurduk.

Şu halde şimdi ne yapmak lâzımdır?. İhracatı artırabilmek için istihsale gereğinden fazla ehemmiyet vermek, ithalâtı tanzim etmek, Sayın Bakanın bir vesile ile söylediği gibi fındık, üzüm, incir ve saire gibi en mühim mahsullerimizi lüks meta kabul ederek karşılığına dudak boyası, rimel, pudra, naylon ve plâstik maddelri ve saire gibi cidden lüks ve fantazi olan eşyayı memleketete sokmamak, bunlara karşı boykot ilânı gibi çok ciddî ve devamlı bir tetbir almak lâzımgelir.

Bretonvoks Anlaşmasından da esaslı bir surette istifade sağlanamadığına kaniiz. Şimdiye kadar olan istifademiz geçen defa kabul ettiğimiz kanun gereğince çok ağır şartlar altında yapacağımız 30 milyon dolârlık istikrazdan ibarettir.

İktisadiyatımızın bu gibi tetbirlerle kalkınacağına inanmak safdillik olur. Nüfusumuzun % 80 i çiftçi ve zürra olduğuna göre memleketi kalkındıracak çareyi zirai istihsali artırmakta aramak ve bütün enerjimizi bu sahaya harcıyarak düşmekte olduğumuz iktisadi çöküntüden kurtulmıya uğraşmak en büyük emel ve gayemiz olmalıdır.

İSMAİL SABUNCU (Giresun) — Efendim, fikirlerimi kısa zamana sığdırmaya çalışacağım. (Çalışmak değil, sığdırmalı sesleri) Böyle müdahale ederseniz konuşamam.

Ben de İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde konuşacağım. Bunun ehemmiyetini benden evvel söz söyliyen arkadaşlar belirttiler. Üzerinde fazla durmıyacağım. Yalnız şunu söyliyeyim ki, elimde bulunan füzyona olmuş bir rapora nazaran İktisadi Devlet Teşekküllerinin 1945 te yaptığı satış 997 milyon liralıktır, elde ettiği kâr ise 25 milyon liradır. Yine 1945 senesinde kullandığı sermaye 1,5 milyar liradır, Merkez Bankası kredisinden istifade ederek kullandığı 257 milyon liradır.

Bunu bu suretle arzettikten sonra İktisadi Devlet Teşekküllerinin elinde bulunan bu sermayenin Devlet malı olduğunu kabul etmemek mümkün değildir .Bunun murakabesi için 3460 sayılı Kanunla tesis edilen Umumi Heyet içinde bulunan bir arkadaşımız sıfatiyle senelerden beri beni tatmin etmediği gibi o mekanizmanın içini bilenleri de tatmin etmemiştir, kanaatindeyim. Anayasanın 96 ncı maddesi zannederim, bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin muhakkak Meclisin kontrolünden geçmesini âmirdir. Bu kontrolünü de ona güvenilecek bir şekilde de işlemesi lâzım gelirdi. Fakat maalesef bugün böyle değildir.

Başka bir kısım var, plâsmanlar meselesi, ona da kısaca dokunup kürsüden ineceğim. Sümerbank teşekkül ettiği zaman 1933 de çıkarılan 2260 sayılı Kanun sermayesi bir milyon lira denmiş kendisine devredilen müessese ve fabrikalar sayılmış ve ondan sonra da sermayesi artırılmaya başlanmıştır. 1934 de sermayesinde bir artırılma yapıldığı zaman 2580 numaralı Kanunla yapacağı işler için 5 senelik sanayi plânının Heyeti Vekile kararına bağlanacağını ifade etmiş, o zaman yatırdığı sermayenin miktarını tecavüz etmemek üzere taahhütlere gireceği o kanunun ikinci maddesinde yazılmıştır. Bundan sonraki sermaye artırmalarında, çok aradım, böyle bir şey yoktur. Bence bunun

Anayasaya uygunluğu, pamuk ipliğinden daha çürüktür. Fakat o zaman benim de içerisinde bulunduğum Meclis bunu kabul etmiş. Fakat o zaman bu müessesenin sermayesi bir milyar liralık değil, 42 milyonla ifade edilen bir şeydi. Halbuki bugün çok büyümüş ve memleketin ekonomik hayatı üzerinde mühim rol oynamaya başlamıştır. Binaenaleyh bunları yeni baştan ele alıp gözden geçirmek, Anayasaya uygun bir şekle sokmak yerinde olur. Bendeniz Yüksek Meclise, bundan evvel birkaç defa bu arzuyu izhar ettim, iki defa da Hükümet tasarısı geldi; bunlar daha encümende müzakere edilirken hükümetler geri aldılar. Bence bu doğru değildir. Bunu, sözüme başlarken arzettiğim gibi; millete emniyet verecek bir şekilde murakabe ve kontrol etmek yerinde olur. 3460 sayılı Kanunun bünyesinde vakaa bir murakabe sistemi kurulmuştur ve buna istinaden bir murakabe heyeti teşkil edilmiştir. Fakat arkadaşlar bunu Meclis namına murakabe sayarsak iş böyle değildir. Divanı Muhasebatın Meclis namına murakabesi vardır. Divanı Muhasebat murakabe ettiği şeyleri bir karara bağlar ve bunun bir mesuliyeti vardır. Fakat bunların durumları malûmunuzdur. Umumi heyete gelirler, murakabe raporu üzerine umumi heyetin ibrasiyle mesele biter. Böyle 1,5 milyara varan millet sermayesinin çürük bir tetkik ve ibra şekline bağlanmasına bendenizin gönlüm razı değildir. Orada umumi heyetin ibrası ile bunlar zimmetten kurtulur, beraet eder gibi, 3460 numaralı Kanunda hüküm var, madde var. Fakat orada alınmış olan kararlar tatbik edilmiyor. Nihayet alınan karar bir temenni mahiyetinde kalıyor. O halde tesiri nedir? Bu teşekküller anonim bir şirket değildir, eğer anonim bir şirket olsaydı, heyeti umumiyenin verdiği bir kararı tatbik etmek mecburiyetinde kalırdı, tatbik etmediği takdirde mesul olurdu. Ama burada böyle bir şey yok. Umumi heyetin verdiği kararlar ne olacaktır diye mevzuubahis edilmiştir. Fakat bugüne kadar arzettiğim şekilde, kazai mahiyeti haiz bir karar gibi netice alınmamıştır ve bir şey de çıkmamıştır.

BAKAN — Ali Rıza Arı.

ALİ RIZA ARI (İstanbul) — Arkadaşlar; söz söylerken kaidedir; ekseriya dâva izah edilir; hulâsa sonra yapılır. Fakat bizim beş dakika tahdidimiz bizi mecbur ediyor, evvelâ söz söyliyeceğiz, imkân bulsak maddeler üzerinde izahat vereceğiz.

1. Bâzı şehirlerde bu arada İstanbul'da da çeşitli dedikodulara vesile vermekte, tevzi ve tahsisi bakımından hoşnutsuzluk ve şikâyet yaratmakta olan kömür işini mahrukat ve endüstri bakımından ele alınmasının çoktan vakti geçmiş bir zaruret olduğunu arzeder bu müziç duruma son verilmesini rica ederim.

2. İstanbul'un enerji meselesi;

Şehrin endüstrisini vakitli vakitsiz, zaman zaman, yer yer felce uğratmakta, fabrikaları ve işçileri işsiz bırakmakta ve zarara sokmaktadır. Takdir buyurursunuz ki, bütün bu aksaklıklar maliyetlere inikâs etmekte fiyatları, dolayısı ile hayat pahalılığını artırmaktadır. Yeni yapılmış fabrikalar vardır ki, faaliyete girişmek için enerji beklemektedir. İnkişaf için yine enerji bekliyen tesisler ve müesseseler tanırım. Şehrin tek santrali yıllarca evvel ittihazı lâzımgelen tedbirlerin ihmalinden dolayı ihtiyatsız ve mütevekkilâne nazara çalışmaktadır.

Enerji santrallerinin tesis rivayetlerini yıllardan beri dinlemekteyiz. Bu hususta bugün verilmiş bir karar var mıdır? Düşünülmüş bir tedbir var mıdır? Ne zaman kabil olabilecektir?

3. Ekonomi ve Ticaret Bakanlıklarımızın, muhtar peykleri olan; Devlet sermayesiyle yaşıyan Sümerbank, Eti Bak tesisleri umumi füzuli masrafları ekonomik ve rasyonel olmıyan idare sistemleri, isabetsiz karar ve tedbirleri ile rantabilitesini, bugünkü ekonomik ve komersiyal durumunu maalesef muhafaza edememektedir. Fabrika ve makinalar hassasiyetlerini gün geçtikçe kaybetmektedirler. Hususi fabrikalar derecesinde yenilikleri takip edememektedir. Teessüslerinden itibaren bilhassa 1941 den sonraki muhtelif grafikleri tetkik edilirse üzerinde durulacak zikzaklar şayanı dikkattir. Bu tesislerin her safha ve devresi üzerinde durmak, radikal ve yaşatıcı çareleri aramak zamanı geçmektedir. Kanaatindeyim.

4. İstanbul liman ve ağır sanayi mıntakasının katî olarak ne zaman tesbit edilip ilân edileceğini öğrenebilir miyiz?

5. Su mahsulleri ve kooperatifler hakkında parti programımızda yer alan konular hakkında hiçbir tasavvur ve hareket var mıdır?

6. Ayarlama işini şehirlerde belediyelere bırakmak - raporda da izah edildiği gibi - ve tahsisatın standarizasyon işleri için kurulmuş olan büroya ve teşkilâta vermek, bu teşkilâtı faydalı bir hale koymak daha isabetli olmaz mı?

7. Esnafı modern icaplara göre organize etmek düşüncesi ile tasarısı vetirilmekte olan Esnaf Dernekleri ve Birlikleri teşkili Kanununu, Ticaret odaları ve borsaları modernize edecek tasarıların da bir an evvel çıkarılmasını, esnaf ve tüccarın kendi teşkilâtı dâhilinde serbest inkişafına imkân verebilmesini rica ederim.

Sayın Başkanım daha vaktim var mı?

BAŞKAN — Yok efendim.

ALİ RIZA ARI (Devamla) — Peki sözlerimi burada bitiriyorum.

BAŞKAN — Yaşar Özey.

YAŞAR ÖZEY (Manisa) — Sayın arkadaşlar, ben çok kısa bir mevzu üzerinde duracağım. Bağcılığımızın memleket ekonomisindeki malûmu âlileridir. Bağcılık halihazırda taşranın ehemmiyetli derece rekabetine mâruzdur .Bağcılık memleket dâhilinde başka ziraat şubelerinin mâruz bulunmadığı birçok hastalıklarla mücadele durumundadır. Bu hastalıklardan külleme denilen bilhassa bağ mahsullerimiz üzerinde gerek keyfiyet ve gerek miktar cihetinden büyük zararlar yapmaktadır. Buna karşı da en müessir ilâcımız kükürttür. Kükürtün bağlarda kullanılması üzümün maliyeti üzerinde büyük tesirler yapmaktadır. Şüphesiz ki, bağcıya bu ilâcı ucuza vermek lâzımgelir ki, bu külleme hastalığı evvelce yalnız Ege mıntakasında istilâi bir halde bulunuyordu. Şimdi bu hastalık yavaş yavaş İç Anadolu'ya da girmektedir. Binaenaleyh bu hastalıkla mücadele yapabilmek için bağcıya bol, sâf ve ucuz kükürt vermek zorundayız. Halbuki Keçiborlu Kükürt işletmelerimizin yüksek maliyetle kükürt istihsal etmeleri doğrudan doğruya bağcının üzerinde mühim tesirler yapmaktadır.

Dışardan getirdiğimiz kükürdün kilosu bugün İzmir'de 16,5 kuruş olduğu halde, Keçiborlu kükürtleri bugün İzmir'de 29,5 kuruşa satılmaktadır. Binaenaleyh arada % 88 bir fiyat farkı vardır. Yani bizim Keçiborlu kükürtünü kullanan bağcı, dışardan gelen kükürtten % 88 daha yüksek fiyatla almak durumunda bulunuyor.

Bu vaziyet karşısında ben bilhassa Hükümetimizden rica edeceğim, Sayın Ekonomi Bakanından rica ediyorum, Keçiborlu İşletmesinin yüksek maliyetle istihsal ettiği kükürde başka bir suretle çare bulalım. Bu Keçiborlu İşletmesini bağcılığın zararına çalışmasın.

Dışardan gelen kükürdün kalite bakımından da evsafı yüksektir. Keçiborlu'nun şansel derecesi, kuvvet derecesi % 65 - 70 tir. Dışardan gelen kükürtlerde bu derece % 80 dir.

Bizim kükürtlerde rutubet derecesi % 2 dir. Dışardan gelen kükürtlerde rutubet yoktur. Kükürt ne kadar kuru olursa, ve şansel derecesi ne kadar yüksek olursa hastalığa müessiriyeti o derece fazla olur. Binaenaleyh bizim kükürtlerin maliyetinin yüksekliği, evsafının düşüklüğü karşısında dışardan gelen kükürdün kolay girmesine müsaade edilsin, müşkülât gösterilmesin, Keçiborlu müessesesinin de durumunu başka suretle ıslah edelim.

BAŞKAN — Kâmil Erbek.

KÂMİL ERBEK (Yozgad) — Sayın arkadaşlar, güzel bir teamül olarak her bütçe üzerinde mütalâa ve dileklerin serbestçe açıklanması fırsatından bilistifade bendeniz de ekonomi bütçesi münasebetiyle bâzı temennide bulunmak isterim.

Yurdumuzun her sahada muhtaç olduğu kalkınma işleri tetkik ve tesbit edilirken her mıntakanın hususi durumlarını göz önüne alarak Sayın Başbakanımızın Devlet programı adını verdikleri kalkınma plânında yer almasını veyahut imkân bulunursa daha önceden bir etüd yapılmasını arz ve temenniye şayan gördüm, diğerleri gibi Orta Anadolu illerimizin de iktisaden inkişafa mazhar olmasından behsedeceğim.

Şu kadar ki bu mâruzatım, daha evvel görüşülen Şark ve Garp illerimiz hakkındaki talep ve kararlar sevki tabiîsinden neşet etmiş bir hareket telâkki olunmasın. Elbette müşterek yurt ve müşterek dert hepimiz için aynı dâvadır. Bir gûna tefrik ve tercih arzusu asla vârit değildir. Ve zaten arz edeceklerim yeni değil, öteden beri sabit olmuş ihtiyacımızın bir kere daha bu kürsüde açıklanmasından ibarettir. Binaenaleyh aziz yurdumuzun kalkınması bir bütün halinde ele alınırken, durumlarının iktisadi bakımdan çok hazin ve acıklı olduğu muhakkak olan ve vaktiyle Ankara vilâyetine bağlı birer Sancak iken vilâyet teşkilâtına mazhar

olmuş, fakat ancak Hükümet merkezine bitişik ve en yakın bulunmuş olmak şerefinden başka maddi inkişaf eseri ve himmete nail olmak bahtiyarlık ve saadetinden mahrum kalmış olan Kırşehir, Yozgad gibi merkezlerden olmak üzere nüfuslarının bir çoğunun, istasyonlara, fabrikalara ve imalâthaneler gibi müesseseli yerlere taşındıklarını ve taşınmakta olduklarını arzedersem, bu acıklı durumu teşrih için başka delil ve sebep aramaya mahal kalmaz.

Türkiyemizin hububat itibariyle birinci derecede olmasa bile her halde ikinci derecede tiftik ve yapağı mahsullerimiz de muhakkak birinci derecede önemi haiz oldukları halde, bunların işletilmek esbap ve vesaitten mahrum olmaları yani birer mamul eser olarak bu memleket içinde sarf ve istihlâke müsait bir hale konulamaması memleket için büyük bir zarar değil midir?

Bu vilâyetlerimizin iktisaden kalkınması emrinde mühim âmil olacak ve halkın işsiz kalanlarına çalışma sahası ve müstahsilların mesaisini daha müsmir ve tüccarların kazançlarına inkişaf sağlıyacak bir tedbir olmak üzere un ve dokuma ve iplik fabrikaları açılmasını bir zaruret ve lüzum halinde kabul etmek çok yerinde olur kanaatindeyiz.

Bu sene Şark seyahatinden dönerken Yozgad'ı ziyaret etmiş olan sayın Hasan Saka bu ihtiyacı hemşerilerimizin bütün vuzuh ve delilleriyle ağızlarından dinliyerek temennilerini kabul ve tesbit etmişlerdi. Bu notlarını sayın haleflerine devredip etmediklerini bilemiyoruz ama kabine değişikliği vadedilen bu işlerin geri kalmasına sebep olamıyacağını hemşerlerimiz muhakkak addederek bu vaitlerin ifasından çok ümitli ve intizar halinde bulunuyorlar. Hususi şahısların servet ve sermayeleri bu müesseseleri vücuda getirmeye katîyen müsait değildir. Onun için başka illerimizde yapıldığı gibi Ekonomi Bakanlığının ödevlerine dâhil olan bu konunun da Devlet programının tanziminden evel bir hazırlık olmak üzere yakın bir zamanda bir tetkika tâbi tutulması ve ona göre bir karara bağlanarak bu vilâyetlerimizin de iktisadi durumlarına bir inkişaf bahş ve temin buyurulmasını ve bu meyanda zirai işlerimizin iktisadi durumu tamamlayıcı tesir ve alâkaları göz önüne alarak çok mahsul almak bakımından küçük su işlerinin ele alınması ve plân ve programlara ithal edilmesi suretiyle ihtiyaç ve zaruretlerin kısmen olsun karşılanması çarelerini sayın Hükümetimizden ehemiyetle rica ederken muhtelif yerlerinde demir ve kömür gibi mühim yer altı servetlerine malik olan Orta Anadolu'muzda bu bakımlardan da etüdler yapılması ve işletmeler açılmasını yine sayın Hükümetimizin yüksek tasviplerine arz ederim.

Orgl. İZZEDDİN ÇALIŞLAR (Balıkesir) — Sayın Ekonomi Bakanı birkaç gün evvel bir suale cevap verirken Erzincan'da bir iplik fabrikasının kurulması kararında olduğunu ifadebuyurdular; bu kararın bildirilmesinden tâbiî çok memnuniyet hissettim. Devletçi ve aynı zamanda halkçı olan Hükümetimizin halkın, kudreti yetişmediği böyle işlerine el atması elbette lâzımdır. eV vazifesidir. Gerçi bu fabrikaya İğdır'dan iptidai maddelerin de getirileceğini söylediler. Elbette bu kararın tatbikı zamanı gelince istihsal ve maliyet derecesinin oradaki istihlâk miktar ve derecesine göre ayarlanacaktır. Fikrimce iptidai maddelerin yetiştiği yerde fabrika tesis etmek tabiî daha iktisadidir, bu meyanda Balıkesir mıntıkasını Bakanlığın nazarı dikkatine arzetmek istiyorum.

Balıkesir hakikaten ekonomi noktai nazarından geridir. Halbuki çok güzel pamuk yetiştirebilecek arazisi bulunduğu gibi o havalide geniş hayvan sürüleri de yetişmektedir. İşte bunların maddei iptidaiyesiyle orada yün ve pamuk cinsinden mensucat fabrikaları kurmak, hem halkı ihtiyaçtan kurtarır ve hem de istihsal ve maliyet noktai nazarından memleketin heyeti umumiyesi için çok faydalı olur. Tabiî yerli sermaye mevcut olsaydı böyle bir müesseseyi belki oranın halkı da vücuda getirmeye teşebbüs ederdi. Fakat demin arzettiğim gibi sermayedarlar mevcut değildir. Sümer Bank kendi sermayesiyle ve mümkün olursa diğer hariçten başka sermayedarları da iştirak ettirerek orada bu gibi müesseseleri meydana getirirse orada memleketin ihtiyaçlarını daha çok randımanlı ve daha az maliyetli olarak temin edeceklerini ümit ediyorm.

Balıkesir vilâyetinin Büyük Meclisten ve Sayın Ekonomi Bakanından istirhamları budur. Aynı zamanda Hükümetin şeker fabrikalarını çoğaltmak kararı da mevcuttur.

En son olarak Adapazarı'nda bir şeker fabrikası tesisine karar verilmişti. Bundan sonra

sıra Balıkesir'in Susurluk Kazasına gelecekti. Çünkü orada yapılan etüdler pancar maddei iptidaiyesinin çok kuvvetli ve bereketli olduğunu ve orada yapılacak bir fabrikanın gerek istihsal ve gerekse istihlâk bakımından memlekete müfit olacağını tesbit etmişlerdi.

Şimdi Adapazarı'nda pancar üzerinde hâsıl olan mahzurlar meydana çıktığına göre bu fabrikanın Susurluk'ta tesisi çok muvafık olacaktır. Oradan yalnız Balıkesir ve kazaları değil, aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa ve Karacabey gibi Bursa iline bağlı mıntakalar da müstefit olacaktır.

Bu mâruzatımı Bakanın nazarı dikkat ve iltifatlarına arzediyorum. Ve o kanaatteyim ki, burada yapılacak bu gibi müesseseler çok verimli olacak ve pahalıya mal çıkarmayacaktır. Çünkü iç ve dış istihlâk pazarlarına göndermek kolay olacaktır.

BAŞKAN — İhsan Yalçın.

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlar, ben sayın Bakandan şunu öğrenmek istiyorum:

Memlekette linyit kömürünü daha fazla istihsal etmek için ve aynı zamanda istihlâkini çoğaltmak için iki seneden beri Bakanlıkta bâzı hazırlıkların yapıldığını işitmekteyiz. Bu, hazırlık ne dereceye kadar ilerlemiştir

Sonra, yine işittiğimize göre, hususi teşebbüs erbabı şurada, burada, memleketin birçok yerlerinde linyit istihsal etmek için tahriri ruhsatı almak üzere müracaat ettiklerini, fakat günlerce, aylarca Bakanlıkta muamelelerini ikmal ettiremediklerini ve bu yüzden bir kaç defa Ankara'ya kadar gelip gittiklerini esefle görüyoruz. Bu, doğru mudur Bu muameleyi bu kadar uzatmak için ne gibi sebepler var, muameleleri kimler uzatıyor, kimlerin masasında kalıyor, niçin kalıyor? Bu noktalar üzerinde Sayın Bakan bir tetkik yapmış mıdır? Bu hususları izah etmelerini rica ediyorum.

Aynı zamanda bu kömürü memlekette kullanmasını öğretmek ve evlerin ihtiyacı için ucuz soba yapmak ve onun halka çok pahalıya mal olmamasını temin için bir tedbir düşünülmüş midir?

Bundan sonra bir şeyi daha öğrenmek istiyorum.

İzmit'de mevcut olan kâğıt fabrikasının mevaddı iptidaiyesini temin ve onu beslemek için bâzı ufak sanayi merkezleri kurmak kararında mıdır?

İşittiğimize göre bu meselyei Maliye tetkik etmek için bir mütahassıs getirmiştir. Bu mütehassıs nerelerde ve neler yapmak için tetkikatta bulunmaktadır? Bunları öğrenmek arzusundayım.

Bir de birkaç seneden beri ihraç edilmediğinden dolayı denize dökülen balıklar yüzünden memleketin mühim bir servetinin bu suretle yokedildiği söyleniyor, işitiyoruz, böyle bir şey olmuş mudur, oluyor mu, niçin oluyor, kimler yapıyor ve niçin yapıyor, memleketin serveti nereye gidiyor?

Bir de arkadaşlar; Ankara'da tesadüfen uğradığım bâzı yerlerde Ankara'dan ve memleketin bâzı yerlerinden gelen bâzı tüccarlar gördüm; kendilerine niçin geldiklerini sordum. Efendim, bakanlıkta işimiz var, falan yerden mal ithal edeceğiz, falan yere mal ihraç edeceğiz, işimizi bakanlıkta takip ediyoruz, dediler. Kaç günden beri buradasınız diye sorduğum zaman, bunların 20 hattâ 50 gün burada kaldıklarını öğrendim, hayret ettim. Bu insanlar niçin işlerini vaktinde bitiremiyorlar? İşlerinin görülmemesi için ne gibi sebepler var? Bu işler kimlerin masasında bekliyor, niçin bekliyor ve bunları bakan biliyor mu?

Bu hususların aydınlatılmasını Sayın Bakandan rica ediyorum.

BAŞKAN — Fuad Balkan.

FUAD BALKAN (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlarım; Ticaret Bakanlığı memleket ziraat ve iktisadiyatının inkişafı için Tarım Bakanlığı ile koordine edilmiş bir vaziyette müşterek mesuliyet altında bir bakan gibi vazife taksim ederek çalışma esasını kabul etmelidirler. İstihsal ile satış tanzim ve zürra teşvik ve himaye görmedikçe bütçenin tevzinini beklememelidir.Bu temel kurulmadıkça ne müstahsıl ve ne de müstehlik tatmin edilemez ve nitekim edilemiyor. Her vilâyette ziraat, ticaret ve sanayi odaları ayrı, ayrı, meslekleri nin icabettirdiği müzakere ve toplantıları yaptıkları gibi vilâyetin heyeti umumiyesini alâkadar eden meselelerde topluca içtima ederek karar verirler. Birinci vazifesi zürraın istihsal ettiği bir mahsulün maliyet fiyatını hesaplamaktır. İkinci vazifesi de hangi mıntakada hangi mahsul daha ucuz piyasaya arzedilmek üzere ye-

tiştirilmesi mümkün olabilir. Daha kıymetli bir mahsulü piyasaya vererek kendi ihtiyacını daha ucuza başka piyasadan tedarikle geçim hayatını kolaylaştırmak mümkün olduğunun tetkiki başlıca vazifeleridir.

Maliyet fiyatını hesaplamak için Balkan memleketlerinde, istihsal mıntakalarında elliden aşağı olmamak üzere istasyon vardır. Tüccarın müstahsıldan aldığı mahsulün hakiki değeri bu esasa göre faturalarını ziraat odası tasdik eder, müstehlike gidinceye kadar kanuni ticaret haklarından başka bir ilâve yapmalarına imkân bırakılmaz. Bu suretle istihsal mıntakaları himaye edildiği kadar istihlâk mıntakalarında korunmuş olur. Ticaret Bakanlığı emrinde bulunan borsalarda da ziraat odalarından tasdik edilmiş fatura ibraz etme mecburiyeti konursa ucuzluğa doğru gidilebilir. Yalnız yaş sebze ve meyve satışları vilâyetler emrinde hal teşkilâtı yolu ile satıldıklarından bunun üstünde ehemmiyetle durmaya ve bakanlığın müdahalesini lüzumlu görmekteyim.

İstanbul halinden bahsedeceğim:

Son senelerde vitamin dâvasının ortaya atılmasından itibaren halkın büyük şehirlerde meyva istihlâki âzami bir hadde çıkmış ve her sene muntazaman yükselmekte bulunmuştur. Bugüne kadar hiç ehemmiyet verilmiyerek, kurunu vustai bir sistemiyle bunu vilâyetlerin vâridat getirici bir cihaz mevkiinde tutmalarından hem müstahsıl ve hem de müstehlik büyük zararlara düşerek haksız para kazanan bir sınıf doğmasına âmil olunmuştur. İçinde buzhanesi olmıyan hiçbir devlette hal yoktur. Avrupa kıtasında müstesna olarak yalnız İstanbul hali vardır. Balkan memleketlerinde yaş sebze ve meyvanın nasıl satıldığını anlatayım. Ondan sonra bizdeki satış usulü ile mukayesesini yaparım. Her istihlâk mıntakasının ihtiyacı hangi istihsal mıntakalarından temin edileceği bilinir. Yani ziraat odaları vasıtası ile mahsulün idrakinden evvel mahsulün bereket bolluk derecesi ölçülür. Bu vaziyete göre harice, hangi memlekete ne miktarda mahsul çıkabileceği vazifesini Ticaret Bakanı üzerine alarak tedbirler alır. Memleket ihtiyacına göre hangi kazalardan hangi mevsimde mal sevki mümkünse ziraat odalarının tanzim edeceği programla, piyasa boğulmadan sevkiyat yapılır. Fazla istihsalât olduğu seneler, dâhilde istihlâk edilen kısmın ziraat odaları tarafından tâyin edilen maliyet fiyatına bakılmadan hariçten döviz getirmek için daha ucuz satılmak esası kabul edildiğinden piyasaya mal sevkeden zirai bir barem usulüne tevfikan ne kadar kısmı dâhilde ve ne kadar harice gideceği programlaştırılır. Dahilî piyasaya mal sevkeden zürra hale malını vilâyet ziraat odalarının takdir ettiği maliyet esası üzerine gönderirir. Burada aleni müzayede ile o malın hususi vasfına göre takdir edilen fiyatla malı satılır. Hiçbir zaman zürra malın fiyatından aşağı zarara sokulmaz.

Bütün tahminler hilâfına piyasanın hazmedemiyeceği kadar mal gelirse buzhaneye konarak emniyet altına alınır.

Şimdi bizdeki, İstanbul halindeki satış şeklini arzedeyim : Halde meyva ticareti ile iştigal eden 200 ü mütecaviz kabzımal vardır. Marmara Havzasında her kabzımal kendi ticarethane numarasını taşıyan küfe veya sandık dağıtmak suretiyle kısmen avansla müşteri teminine çalışır. Köylü kabzımaldan aldığı bu küfeleri kendi hususi hizmetinde kullanıp eskitirler. Hattâ gübre taşıyanları bile bulunur, hiç temizliğe riayet olunmaz. İşin hakikatına bakılırsa bunlarla meyva naklini sıhhi teşkilâtımızın menetmesi lâzımdır. Kabzımallar bu hali bildikleri halde sonunda meyva ile kendisine avdet edeceğini bildiğinden acısını çıkarmayı sona bırakarak sabreder. Uzak vilâyetlere adamlarını göndererek kapatmaca ağaçtan mal alır. İşte vilâyet ziraati idaresinin üzerinde duracağı nokta, her kabzımalın pişekâr namı ile bir mütehassısı vardır, bunlar gece yarısından sonra hal rıhtımına her taraftan gelen motorların ne cins meyva ile hangi kabzımala ne miktar geldiğini tetkikten sonra kendisine bağlı manavların da sürümüne göre her cinse bir fiyat tesbit eder. Bu fiyat her birinin insafına kalmıştır, dilediği fiyat üzerinden istediği manava verir. 15 - 20 kabzımal bir kantarcı isabet eder. Alaturka toplu kantarla mücehhez hal idaresinin memuru mahiyetindeki kantarcının söylediği miktar doğru olarak kabul edilir. Yüzlerce küfe tartan bu memur altmış lira aylıklıdır. ve tartı esnasında mal sahibi ile değil kabzımal ile karşı karşıyadır. Kantarcının söylediği kilo kabzımal kâtibinin « el deste » tesmiye ettikleri bir defterе geçer. Her küfeden yedi kilo dara düşmek prensipiyle baliğ olduğu

miktar esas kabul edilir. O günkü satış muamelesi her akşam hal idaresine verilmesi nizamname iktizasından olduğundan satış bordrosuna defterden arzuya göre geçirilir. Müdüriyete verilir. Yeknazarda dürüst gözüken bu muamele kabzımalın mizaç ve ahlâkına göre değişir. Alıcı, kabzımalın hususi manavından olursa başka yüksek satışlı fatura da verir. Gelen meyva o gün için İstanbul piyasasına az gelen cinsten ise birinci el olarak kendi adamlarından birinin üstüne satış yapılarak müstahsıl aradan çıkarıldıktan sonra ikinci el vasıtasiyle yüksek fiyatla satılır. Şayet o mahsulün buzhaneye konarak bir müddet sonra çok yüksek fiyatla satışa arzından istifade bekleniyorsa adamlarına satış gösterilerek müstahsıl hesabı kapatılır. Badehu büyük menfaatler temini suretiyle kazanç temin ederler. Mevsim sonu yüz elli kuruşa vişne satışı bu tertiple yapılan cinstendir. Keza karpuz zamanına rasgelen armutlar da sandıklanarak buzhaneye konmak suretiyle âzami istifadeler temin olunur.

Ticaret Bakanlığının zürrai ve müstehlik halkı korumak için alması lâzımgelen tertipler şöyle olabilir : Meyvayı muhafaza edecek buzhane temini alınacak tedbirlerin en başındadır. Sıhhi vasfı olmıyan kabzımal küfeleriyle meyva naklinin men'i. Ancak bu tedbirlerle zürra kabzımaldan yakasını kurtarabilir. Satışların bir maliyet fiyatı üzerinden açık müzayede ile satışının temini. İstanbul'un muhtelif semtlerinde hal açılması, müstahsılın kendi ambalajını kendisinin temini için istihsal mıntakalarında Ziraat Bankası vasıtasiyle tertiplenmek. Muhtelif semtlerde istihlâk kooperatifleri teşkil ederek satış mağazaları açmadıkça zürrai ve müstehliki bugünkü perişanlıktan kurtarmaya imkân yoktur.

ALİ RIZA ESEN (Siird) — Arkadaşlar, görüşümü topluca arzetmek isterim. Cumhuriyet idaresi teşekkül ettikten sonra, memleketin asayişini takviye ve aynı zamanda girdiğimiz inkılâbın nihayetinde ki, 1931 de bu İktisadi Devlet Teşekküllerini Cumhuriyet Hükümetleri ele almıştır. Cumhuriyet Hükümetinin kurucuları ve onların yanında halen Demokrat Partinin sayın başkanı olan Celâl Bayar da beraberdi. Devri sabıktan elimize geçen iki fabrika vardı. Birisi Hereke fabrikası, diğeri de Defterdar. Bir de Beykoz kundura fabrikası bulunmakta idi. Memleketin terakkisi ve inkişafı, memleket çocuklarının mesaileri ile mümkün olacağını düşünen Cumhuriyet hükümeti, bu sahada ilerlemek ve yeni birçok iktisadi tesisler vücuda getirmek için bir program hazırlamış ve bu programa dâhil olarak da, Kayseri, Nazilli, Ereğli bez ve basma fabrikalarını kurmuştur. Bunları kurarken aynı zamanda Birinci Cihan Harbini düşünen, bu kurucular bu halkın sağlığında giyinmesini ve öldüğü zamanda kefen ihtiyacını hesap ederek bu işe koyulmuşlar ve bu mensucat fabrikalarını kurmuşlardır.

Üçüncüsü; zirai kalkınma dâvasıdır. Hakikaten memlekette yetişen müteşebbisler ilk olarak Alpullu şeker fabrikasını kurmuşlardır. Aynı zamanda memleketin zirai dâvasını, kalkınması bakımından anonim şirketler vücuda getirerek bankaları tesis etmişlerdir. Bu faaliyetin neticesi olmak üzere de dört tane şeker fabrikası kurulmuştur ki hakikaten gördük, ikinci dünya harbinde memleketimiz şeker yokluğu çekmemiştir, bunu da yapanlar bu memleketin vatanperver ve genç çocuklarıdır.

Arkadaşlar, bendeniz 10 küsur seneden beri Devlet İktisadi Teşekkülleri heyeti umumiyesinde çalışan bir arkadaşınızım. Vaziyeti yakından görüp takip etmekteyim. Bu çocuklar aynı zamanda Devlet İktisadi Teşekkülleri gibi muazzam bir eser de vücuda getirmişlerdir. Memlekete hakikaten iktisaden faydalı olmuş ve en sıkışık zamanlarımızda Millî Müdafaaya bu müesseseler yardımda bulunmuşlardır. Bâzı ufak tefek aksak vaziyetler olmuşsa bu da doğrudan doğruya Cumhuriyet mahkemelerine gitmiş fakat bunların, bir iki mühendisin hatası yüzünden olduğu meydana çıkmıştır. Bunlar da cezalarını çekmişlerdir. Onun için bu Meclisin içinde vâkı olan dedikodu mahkemelerin yüksek kararıyle kıymetini kaybetmiş ve adalet tecelli etmiştir.

Arkadaşlar, Cumhuriyet Hükümetinin en büyük siyasetinden birisi de kömür havzasını ele almak olmuştur. Kömür havzası bu memlekete kudreti ilâhiden bahşolmuş bir servet ve altın kaynağıdır. Fakat bunu Hükümet ancak 1940 senesinde ele alabilmiş, arkasından da İkinci Dünya Harbi başlamıştı. Bu mühim yerlere memleketin bu genç elamanları getirilmiştir. Bâzı arkadaşlar, bunların senelik çalışmalarını ve verim kabiliyetlerini Murakabe Heyeti raporların-

da okudukları halde burada üzüntü verecek tenkit yapıyorlar. Biraz insaflı hareket lâzımdır. Bu raporları okuyup onları takdir etmemk mümkün değildir.

Oradaki genç çocuklar feragatle çalışarak bu memleketin sanayii üzerinde vâkı olan hayatî tesiratı gösterdiler. Şimendifer, elektrik hareketleri buradan istihsal ettiğimiz kömürle elde edildi ve halkın yakım ihtiyacı buradan karşılandı. Bunda kömür tevzi müessesesinin çok büyük hizmeti olmuştur. 1942 senesindeki İstanbul'un halini göz önüne getirirseniz, o vakit halkın çektiği ıstırabı hatırlarsınız şimdi kömür tevzi müessesesinin faydalarını takdir edersiniz. (alkışlar kâfi sesleri)

Burada Gedik arkadaş dedi ki 1946-1948 seneleri arasında ticaret muvazenemizde...

Gl. FİKRİ TİRKEŞ (Sivas) — Bakan cevap versin.

ALİ RIZA ESEN (Devamla) — Ben de biliyorum, cevap verebilirim.

Arkadaşlar, 7 Eylûl kararları bu memlekete fayda vermiştir, o vakit 200 milyon dolâr bu memlekete para girmiştir. (Alkışlar, gülüşmeler, kâfi sesleri) Müsaade edin efendim, bunları söylemeliyim. 1947 senesindeki farkı 7-8 milyon liradır. Nerde kaldı bunun 160 milyon lirası... Nerede bunun ticaret muvazenemizi muhtel etmesi..

ALİ RIZA İNCEALEMDAROĞLU (Zonguldak) — Sayın Başkan; arkadaşımızın mevzuun dışına çıktığını farkediyor musunuz? Rica ederim sadedinde kalsınlar.

BAKŞAN — Rica ederim, müdahale etmeyiniz. Başkanlık vazifesini dikkatle yapmaktadır, hattâ hatibin her kelimesine dikkat etmektedir. Sadet dışında bir şeyden bahsetmediğini bildiririm.

ALİ RIZA ESEN (Devamla) — Burada Lâçin arkadaşımız da et meselesinden bahsetti. Arkadaşlar harb başladıktan bugüne kadar Halk Partisi Hükümetleri bu et meselesi üzerinde durmuş ve halkın ihtiyacını karşılamak çarelerini aramış ve bulmuştur; ve bu meseleyi kolaylaştıracak vaziyeti almıştır.

İstanbul kömür tevzii aynı şekildedir.

Üçüncüsü Sümerbank müesseselerini açıp halkın ihtiyacına arzetmek suretiyle büyük hizmet etmiştir. Bu, Hükümetin iki senelik mesaisinin sağladığı bir semeredir.

Ayni zamanda dediler ki, bugün kaput bezi 90-100 kuruştur. Bunun maliyeti daha fazladır. Basma 110-120 kuruştur. Seksen milyon metre tutan mevcutla herkese senede 5 er metre isabet etmektedir. 14 milyon yünlü ve 16 milyon da pamuklu olmak üzere hepsi seksen milyon metre tutuyor ki bu suretle halkın ihtiyacını temin edecek giyim eşyası sağlanıyor demektir. Bunu da huzurunuzda da belirtmek isterim.

BAKİ TÜMTÜRK (Kastamonu) — Seçim dairemize ait bir dileği kısaca arzetmek isterim.

Şöyleki: Küre İlcemizin ta eski tarihlerde merkez nüfusu 28 bin imiş. Bugünkü haliyle merkezin nüfusu yalnız (1 055) olup köyleriyle birlik Küre'nin nüfus toplamı da 27 bin küsurdur.

Vaktiyle İstanbul'dan Kastamonu İli ihtiyacı için gelen bütün ticari eşya ve yolculara o zamanki ilk iskele İnebolu oradan itibaren ikinci konak yeri de o zamanki Küre Bucağı idi.

Bu bakımdan Küre'nin bir hususiyeti ve önemi vardır. Zira bu varlık ve hareket onların geçimine büyük bir mesnet oluyordu. Sonraları gitgide motörlü vesaitin çoğalma keyfiyeti burayı konak ve durak mahallinden çıkardı. Bu vaziyet olanca şiddetiyle Küre'lileri sarstı. Ve asla umulmıyan acıklı mahrumiyetler içinde bıraktı.

Halen Küre ve ona bağlı bulunan iyi havasiyle, hoş manzarası ile sıralanmış han ve otelleriyle çamlıklar içinde bulunan o meşhur Ecevit Sayfiye alanı bugün âdeta kervan geçmez bir durumda kuşlara ve baykuşlara sığınak ve barınak halindedir. Tâbiat her nasılsa güzellikler içinde bulunan bu ilceye dağlık ve ârızalı bir arazi sunmuştur.

Toprakları dar ve dikçedir. Ekime kolaylıkla müsait değildir. Verimi de çok azdır. Maalesef senenin yarısından sonra yiyecekleri sona erer. Sakinleri bu noktadan tam manasiyle zavallı ve fakirdir. Daima da eli böğründedir. Zira başkaca çalışma sahası ve yolları yoktur. Evet bugünün buna eklenen geçim şartlariyle Küre'liler hakikaten sıkıcı bir zorluk içinde ve son kertededirler. Bu noktadan bizzarure aile reisleri, yetişmiş ve olgun dalları, kâmilen denecek şekilde senenin yarısına yakın kısmını kafileler halinde İstanbul, Ankara, Zonguldak ve saire gibi iş sahalarına gitmekle ve akın etmekle geçirmektedirler.

Bunca didişme ve üzüntülere karşı ne yazık ki, ancak dişinden tırnağından artırabildiği az

bir para ile dönerler. Onunla buğday ve mısırlarını alarak yarı aç kuru ekmekle geçinmeye, bir yandan da Hükümete olan vergi borçlarını ödemeye savaşırlar.

Sayın arkadaşlar; mübalâga yok; hakikat aynen böyledir. Bu ilcenin ve Azdavay İlcesinin, kısmen Cide'nin bu yollardaki ıstırap ve sıkıntıları aynı merkezde ve her tahammülün üstündedir.

Şimdi bu açıklı vakayı belirttikten sonra, müsaadenizle, mahallî dilek ve istirhamları dikkat nazarlarınıza arzedeyim. Bundan takriben sekiz ay kadar evvel Küre'den 19 imzalı birer yazı aldık. Onda diyorlar ki, ilcemizin esas adı malûmları üzere Küreinuhas'tır. Yani bakır diyarıdır. Tabiatın bu gibi varlığı ve bahşayişi içinde bulunduğumuz halde esefle ifade edelim ki, fakrü sefaletten ve güçlüklerden bir türlü kurtulamıyoruz. Bu noktadan halimiz yaman ve pek perişandır.

Nasılsa eski zamanlarda bu bakır cevherinden ta eskiden dedelerimiz hayli istifade ve menfaat sağladıkları halde âsarı sizlerce de ayan olduğu üzere bizler o haktan ve mazhariyetten tamamiyle mahrumuz.

Beş yıldanberi Küre'de eskiden Maden Arama Enstitüsü tarafından çıkarılmış bulunan bakır filizleri otomabillerle İnebolu'ya, oradan kayığa ve kayıktan da motöre veya gemilere yüklenerek İzmit'e gönderildiği, orada da hayli ve ayni merasimle fabrikaya yollanıp asidi alındıktan sonra arta kalan aksamın da denize döküldüğü resmî bir vakıa ve olaydır. Böylece sinesinden cevheri alınan Küre sakinleri bundan maddi bir istifade görmemekte, yıllarca bu tarzda İzmit'e gönderilen yüzlerce ton filizlerin nakliye ücreti de 200 000 lirayı bulmaktadır. Her yıl devam edegelmekte bulunan bu masrafın beş yıllık tutarı ilcemize harcanmış olsaydı belki bir bakır istihsal fabrikası kurulur veya ona ilk adım atılmış bulunurdu.

Mademki ilcemiz bugüne kadar bu emelinc kavuşamadı. Bundan sonra olsun uzak ve deniz aşırı yerlere masraf edilmesin, burada bir fabrika kurulsun. Âdemi imkânı halinde asidin burada çıkarılması için küçük mikyasta bir asit istihsal müessesesi inşa edilsin.

Bu netice hem Küreli'leri bir amele ihraç merkezi halinden kurtarır, hem de gittikleri yerlerden maalesef çoğu sakat ve hasta olarak dönen yurtdaşların yuvasına bağlı kalmasına saik olmakla beraber dolayısi ile nüfus artmasına da isabetli bir çığır açılmış bulunur diyorlar. Bu baptaki dileklere alâkalı bakanlıkça verilen cevaplarda da aşağı yukarı şöyle denilmektedir.

Küre'nin bakır madeni Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından yapılan etüt ve aramalarda gerçi Aşıköy bölgesinde iki yığın halinde bir milyon altı yüz küsur bin bakırlı pirit cevheri bulunduğu ve cevherin da vasati tenörü % 1,92 bakır % 47,9 kükürt olduğu ve ton başına 1,21 gram altın isabet ettiği bildirilmektedir.

Bu madenin Eti Bank tarafından işletilmesi halinde cevherin maliyeti dünya satışların üstünde olduğu bu bakımdan ihracına imkân bulunamıyacağı iç ülke ihtiyacını da 20 bin tonu aşmıyacağı ileri sürülerek Ergani bakırı flotasyon tesisatının çalışması ile masrafsız olarak elde edilecek piritlerle iş ihtiyacın sağlanabileceği noktasından bu işin Devlet işletmeleri konusu arasına girmesi ekonomik şartlara uymıyacağı ve zuhur edecek özel taliplere verilmesini uygunluğu ileri sürülmektedir. Mahallî söylentilere ve işittiklerimize göre maddi ve mânevi imkânsızlıklar yüzünden bu sondaj ameliyesinin tam mânasiyle esaslı bir şekilde yapılmadığı dilden dile dolaşmakta bulunduğundan bütün Küre'liler şüphededirler. Bizleri de hakkiyle tatmin etmemektedir. Bu bakımdan seçim dairemizin değer ve önemi haiz bulunan bu işini de yüksek huzurunuza sermiş bulunuyoruz.

Halkın yegâne ümit kaynağı olan bu işin onu her türlü kuşkulardan âzade olarak daha esaslı etüt yapılması her halde faydalı ve yerinde olur. Diyorlar ki; Cumhuriyet Hükümeti asırlık işleri 25 yıla sığdırdı, neler ve neler yapıldı. Bunların çoğunu gördük ve işittik, göğüslerimiz iftiharla doluyor ve şüphesiz seviniyoruz.

Bizler de sıramızı beklyioruz. Henüz bu varlıklardan bir Küre'li olarak istifade sağlamış değiliz. Sizlere emniyetle baş vuruyoruz. Beşaretli neticeleri bekliyoruz. Bizleri kafileler halinde göç etme zorluklarından ve iş arama sıkıntılarından ve sürünmekten kurtarın diyorlar.

Sayın arkadaşlar; kısaca bir hakikati daha belirtmiş olayım ki, Küre halkı millî zaferde ve onun tahakkukunda gayretle, cesaretle öğünülecek bir şekilde kadınıyle, erkeğiyle ve her

türlü varlığiyle şerefli ve tarihî ödevlerini yapmışlardır. Kurtuluş Savaşına katılmak üzere İstanbul'dan deniz yoliyle gelenler ve buradan geçenler bir an için o günleri ve o günün şahidi bulundukları şerefli tezahürat hareket ve mânalarını lûtfen bir defa hatırlarsa katiyetle umarız ki, durum ve vaziyet güneş gibi meydana çıkar bu sıkıntılı durumlardan kurtarılması için Küre'nin bu bakır işine ve vaktiyle işletilmiş bulunan Cide sınırları içindeki Pelit Ovasındaki kömür madenlerinde gerekli ve özlü sondaj ameliyesinin yapılmasını sayın bakanımızdan bilhassa rica ederiz.

BAŞKAN — Sinan Tekelioğlu.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Arkadaşlar, huzuru âlinizde söz alacak değildim, çünkü bütçenin çabuk çıkması için az konuşulması lâzımgeldiği muhakkaktır. Fakat Ticaret Bakanlığının Bütçesinde ve raporunda en ehemmiyetli bir müdürlüğün lâğvedilmek üzere olduğunu gördüm ve onun üzerine söz aldım. O müdürlük de bu memleketin doğrudan doğruya âmme işini yapan ölçü ve ayarlar teşkilâtıdır.

Arkadaşlar, Devlet metre sistemini kabul ettikten sonra, bu teşkilâtı kuran Bekir Sıtkı Bey Avrupadan bütün bu ölçülerin normallerini getirmiş ve memlekette teknik bir teşekkül kurmuştur. 1933 tarihinde kurulan bu teşekkül bugün oldukça verimli bir hale gelmiştir. Sabahleyin kalktığımız vakit içeceğimiz sütü ölçecek, yiyeceğimiz ekmeği tartacak vasıtaları temin etmek lâzım değil mi acaba? Binaenaleyh bu teşkilâtı biz lâğvedecek olursak, yahut belediyelere devredecek olursak; pahalı bir iş olduğu için belediyelerin bunu beceremiyeceklerine katiyetle kaniim. Çünkü bu dairelerde çalışan insanlar, makine ve elektrik mühendisidirler. Bunların teknik işleri vardır. Birçok lâboratuvarlar teşekkül etmiştir. Elektrik ve su saatleri, taksimetreler, bu teşekkül tarafından muayene edilir ve damgalanır. Aynı zamanda eczanelerde kullanılan hassas terazi ve ölçülerde onlar tarafından ayar edilir. Bu ölçüler ve teraziler zamanla kendi hassasiyetlerini kaybederler. Bu teşekkülün mütehassıs ve mütefennin olan zevatı tarafından damgalanır ve kontrol edilir. Şayet bu teraziler damgalanmazsa eczanelerden aldığımız ilâçların bize zarar vereceği muhakkaktır.

Arkadaşlar, bu teşkilâtı lâğvetmiyelim. Âmme işlerinde bu müessesenin çok hayati bir rolü vardır. Eskiden bir metre kumaş tahta parçası ile ölçülüyordu. Şimdi her hangi bir bakkal dükkânına gidiyorsunuz taşla değil damgalı tartı ve ölçülerle ölçülüyor. Bendenizin yapmış olduğum bir teklif İçişleri Komisyonundadır. Binaenaleyh bu müesseseyi lâğv değil, de Maliye Bakanlığına veya İçişleri Bakonlığına müstakil bir Umum Müdürlük veya müdürlük şeklinde bağlıyarak bu teşkilâtı tevsi etmek zorundayız. 73 belediye grup ayar merkezi vardır. Bu teşkilât Devlete bağlı olarak muhtelif belediyelere teşmil edilirse o belediyelerde çalışan malûmatlı grup ayar memurları da kendi yerlerinde kalır ve ölçü ayar işi de kendi kendine yürür.

SALİM ALTUĞ (Erzurum) — Aziz arkadaşlar, çok kullandığımız zaman unsurunu göz önüne alarak bir mukaddeme yapmadan maksada geçeceğim. Doğunun başlıca geçimi hayvan ve mevaddı hayvaniyeye dayanır. Hayvancılığın memleket ölçüsünde ne kadar önemli bir dâva olduğunu bilmiyen yoktur. Bu millî servetin himayesi, inkişafı yolunda yıllardan beri bu kürsüden birçok şeyler söylenmiş, temenniler yapılmış, yazılar yazılmıştır. Daha geçen sene hayvan yeminin kifayetsizliği dolayısiyle hayvan ihracatına müsaade edilmesini aynı zamanda kış aylarında olsun mezbuh et celbedilerek hem müstahsılın himayesi, hem büyük istihlâk merkezlerimizin et sıkıntısına çare bulunması için acı acı feryat ettik. Aksi takdirde birçok hayvanatın telef olacağını bildirmiştik. Malî ve idari sebeplerle bu işe yanaşılmadı ve maalesef hâdiseler de bizim bu iddialarımızı teyid etti, binlerce hayvan öldüğü, teessürle ifade edebileceğim bir vakıadır.

Hele bir ihraç veya tedbir havadisi çıktı mı, yalnız bir zaviyeden derhal et fiyatlarının İstanbul'da yükseleceği noktasından işi mütalâa eden bâzı İstanbul gazetelerinin tetkik mahsulü olmıyan neşriyatından duyduğumuz teessürü de işaret etmeden geçemiyeceğim. Bu ticareti inhisarları altında bulundurarak büyük servetler temin edenlerin teşebbüs ve tedbirleri karşısında menfaatlerinin haleldar olacağı tabiîdir. Her yurttaşın meşru yollardan kazanmasını zengin olmasını gönülden temenni eder ve karşılarız. Ancak hudutsuz ihtirasların kamçıladığı her iddiayı ve şikâyeti muşahhas hakikat ola-

rak kabul etmenin hatalı bir iş olduğunu bunu memleket menfaat ve realiteleriyle ölçmek lüzumunu da unutmamak gerektir.

Bu yıl Hükümetçe ittihaz edilen bir kararla Ankara, İstanbul gibi büyük müstehlik şehirlerimizde kış mevsimine munhasır olmak üzere halkın et ihtiyacı sağlandı. Bu müdahale tanzim satışlarının müsmir sonuçlarını memnunlukla hep gördük. Müstahsıl da, Hükümetin malına ehemmiyet ve kıymet atfettiğini görerek sevindi. İstikbale daha çok emniyetle bakmaya başladı.

Arkadaşlar, bu güzel karar verilip icraata geçilmeseydi büyük şehirlerimizin sıkıntısı bir taraftan buhranlar vücuda getirirken, diğer yanda bu sene yiyeceği de noksan olan Doğu illerinin telâfisi gayrikabil zararlara uğrıyacağı âşikârdı. Zararın yalnız bu bölgeye değil bütün yurda olan tesirlerini tavzihe lüzum görmem. Bu itibarla her tarafta ferahlık doğuran karar ve icraatından dolayı Hükümete teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Aynı zamanda mevsiminde yapılacak canlı hayvan ihracatı hakkında verilecek karara her mülâhazanın üstünde yalnız memleket yüksek menfaatlerinin hâkim olacak olan inancı da tekrarlarım. Bu vesile ile ancak birkaç aylık muvakkat ve mevzii mahiyette olan bu tedbirin köklü, esaslı ve şümullü olabilmesi için bir et kombinasına olan ihtiyaç üzerinde durulmuş ve bu mevzu Hasan Saka Hükümetince ele alınmıştı. Zihinlerdeki istifhamın giderilmesine hizmet etmek üzere Sayın Günaltay Hükümetinin bu konuya ne derece ehemmiyet atfettiğinin proje işinin ve bu yoldaki çalışmaların ne safhada olduğunun açıklanmasını rica ederim.

AHMED VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlar, Ekonomi Bakanlığı 1948 yılı bütçesinin müzakeresi sırasında Keçiburlu Kükürt Fabrikası istihsalinden bahsetmiş ve bu müessesenin harb yıllarında hariçten kükürt ithali mümkün olmadığı zamanlarda, sanayiimiz ve kısmen de ziraatimiz için kükürt istihsal etmiş sade (Bağ) tipi ismini verdiğimiz kükürtler köylümüzü memnun etmediğini ve müessesenin bu durum karşısında köylünün aradığı saf kükürt imaline hız verdiğini, ve fakat bu defa da hariçten gerek Zirai Donatım Kurumu ve gerekse hususi teşebbüsler tarafından ithal edilen kükürtler sebebiyle fiyat rekabetiyle karşılaşmış olan kükürt fabrikası istihsal eylediği kükürtleri satamamak vaziyetinde kaldığını, çünkü bu müessesenin istihsal maliyeti de diğer İktisadi Devlet Teşekküllerinin maliyetleri gibi yüksek olduğunu, Amerikan menşeli yüksek kaliteli kükürtleri bizim maliyet fiyatımızdan daha ucuza satmakta olduklarını bağcılarımızın kükürt ihtiyacını karşılamak vazifesiyle mükellef olan Zirai Donatım Kurumu harb yıllarında mukavelelerle Keçiborlu işletmesinden alıp köylüye verdiği kükürtü serbest rekabet karşısında satamaz hale geldiğini ve bizzarur hariçten daha yüksek kalitede ucuz fiyatla kükürt temin etmek durumunda kaldığını ve Hükümetçe iktisadi ve ticari işlere gereken ehemmiyetin verilip icap eden bir programın tanzim edilmemiş olduğunu ve bir taraftan da kükürt işletmesinin yüksek maliyetinden dolayı satılamıyacağını, kükürtlerini istihsale devam ederken diğer taraftan yine iktisadi devlet teşekkülü olarak idare edilen Zirai Donatım Kurumu eliyle ithalât yapıldığını ve bunlardan başka da tüccarlar tarafından yapılan ithalâtla istoklar yapıldığı belirtilerek bunun en garip ciheti bir taraftan devletin mühim servet tahsis ederek Keçiborlu'da kükürt istihsal ettirmekte iken bu kükürtlerin gerek evsaf, gerekse fiyat bakımından dış rekabete tahammülü olmıyan bir istihsal olduğunu ve aynı zamanda gene devlet sermayesiyle kurulmuş olan zirai donatım kurumuna da hariçten kükürt ithal ettirildiğini ve bu suretle millî bir sermaye ile diğer bir millî sermayenin rekabet tesis etmiş olduğunu, ve bu mâruzatımla kükürt istihsal ve ithal işlerinin memleketimiz nef'ine olarak organize edilemediğini ve binaenaleyh kükürt meselesinde Tarım ve Ekonomi Bakanlıkları arasında da yerli kükürt mevzuu etrafında senelerden beri devam edegelen bir anlaşmazlığın mevcut olduğu umumi mürakabe raporlarından da anlaşıldığını yüce heyetinize arzetmiştim. Bunun üzerine Ekonomi eski sayın Bakanı Cavit Ekin tarafından verilen tatmin edici cevaplarında : Tarım Bakanı ile aralarında yapılacak konuşma sonunda bu hususta bir anlaşmaya varılacağını beyan ederek haklı bulduğu bu tenkitlerinin halledileceğini bu yüksek kürsüden vaid buyurmuşlardı.

Şimdi aradan bir yılı aşan bir zaman geçtiğine göre, demin arzettiğim kükürt mevzuu durumu ayniyle devam edegelmekte olduğunu İk-

tisadi Devlet Teşekkülleri umumi heyetinin tâli komisyon raporundan aldığım şu kısa mâruzatımla belirteceğim.

Rapordan bir fıkra :

«Müessese, Donatım Kurumu ile satış mevzuunda bir anlaşmaya varamadığı cihetle 1948 yılında satış teşkilâtını yeniden kurmuş ve bu sene daha iyi neticeler almış olmakla beraber, Donatım Kurumunun hariçten kükürt getirmeye devam teşebbüsü muvacehesinde, müessesenin kendi bakasını temin etmek ve elinde bulunan yanmaya ve vasıflarını değiştirmeye müsait kükürtlerini elden çıkarmak mecburiyeti dolayısiyle zararlı bir şekilde kükürt satmaya devam zarureti bu iki devlet müessesesinin birbirine rakip olmasını intaç etmekte ve binnetice devlet sermayesi zarar görmektedir» denilmektedir. İşte bu mâruzatımla bir sene evvel Yüksek Meclise arzettiğim ekonomimizdeki bu aksaklığın (sayın eski bakan tarafından vadedilmiş olmasına rağmen) ve maalesef halledilmemiş olduğuna göre, Sayın yeni Bakan Cemil Said Barlas tarafından bu mevzuun ele alınarak ve memleketimizin menfaatlerini dikkat nazarından kaçırmıyarak sureti katiyede halledilmesi lüzumunu bir defa daha Yüce Kamutaya arzetmiş oluyorum.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Şimdi efendim; hepimiz birer kâğıt hazırladık ama, ben yırttım, attım. Herkes söylüyor, sonra gidiyor. Şimdi efendim; o şeylerde bir şey var ki; yani burası bikromat, krom memleketidir. Yaptılar bu adamlar, hem kaç sene yaptılar. İzmit'te muvaffak oldular. Bunlar memlekete çok faydalı oldu.

Bikromatı belki birçok arkadaşlar bilmezler; bikromatsız ne kösele işlenir, ne meşin. Sanayide bikromatın ne kadar lüzumlu olduğunu söylemeye lüzum yok. Bunu memlekette yapıyorduk. Fakat harbden sonra hariçten ucuz fiyatla bikromat geldi, rekabete başladı. Bu adamlar; bize bir sene müsaade edin, biz de aynı fiyatla satarız dediler, fakat meramlarını anlatamadılar. Fabrikaları kapandı. Şimdi ne oldu biliyor musunuz? Kilosu 11 - 12 liraya çıktı. Onu batırdıktan sonra iki misli yaptılar.. Cemil Said Barlas'ın doğrusu bunun üzerine intikam alması lâzımdır. (Gülüşmeler)

BAŞKAN — Bu bütçe üzerinde şimdiye kadar 17 arkadaş konuştu, daha 17 arkadaşın da sözü vardır. Verilmiş bir de yeterlik önergesi vardır, müsaade ederseniz bu önergeyi okutup reyinize sunacağım, kabul edilmezse konuşmalara devam ederiz.

Yüksek Başkanlığa

Görüşmenin yeterliğinin oya konulmasını rica ederim.

Antalya Milletvekili
Niyazi Aksu

NURİ ÖZSAN (Muğla) — Aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun.

NURİ ÖZSAN (Muğla) — Muhterem arkadaşlar;, bütçe konuşmaları hakikaten teessür ve üzüntü verici bir hal aldı.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Ezber şeklinde.

NURİ ÖZSAN (Devamla) — Milletvekillerinin konuşma hakkını dakikaların sınırı içine hapsetmek suretiyle şehirler arası telefon konuşması şekline soktuk.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Güzel.

BAŞKAN — Müsaade buyurun arkadaşlar, bu kararı Yüksek Kamutay almıştır.

(Sağdan İçtüzük sarihtir sesleri.)

BAŞKAN — Binaenaleyh bu sizin tecelli eden iradenizin tatbikatıdır. Arkadaşımızın böyle bir şey söylemeye hakkı yoktur. Devam edin.

NURİ ÖZSAN (Devamla) — Bu yetmiyormuş gibi bir önerge ile arkadaşlarımızın konuşma hakkı, fikir serdetme arzusu tamamiyle selbedilmiştir.

Arkadaşlar, bütçe konuşmaları lâalettayin bir kanunun konuşmaları gibi değildir. Bütçe konuşmalarının ehemmiyeti Hükümetin geçmiş bir senelik icraatının tenkidi, ve gelecek sene için temennileri ihtiva eden bir muhasebeyi ortaya koyma mahiyetindedir.

Köyün meydanında çeşme yaptırılması, falan çay üzerinde köprü inşa ettirilmesi gibi teklifler getirilebilir mi, getirilemez mi? Konusu ayrı bir konudur. İcabederse partilerin grupları bir karar alabilirler. Fakat bütçe konuşmalarında, belki dinleme kabiliyeti biraz kıt olan bir arkadaşımız bu teklifte bulunabilir. Fakat bu teklife iştirak etmek için el kaldırmak, emin olun ki, demokrasi prensipini zedeler. Onun için geride kalan arkadaşlarımızın

hakikaten yerinde ve kuvvetli bir tenkit yapmıyacaklarını, yarın için istifadeli bir direktif vermiyeceklerini kim temin edebilir? (Sağdan doğru doğru sesleri)

Çok rica ederim, bu prensipi zedelemiyelim. Hiç değilse beş dakikayı olsun hoş görelim.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Doğrudur.

BAŞKAN — Yeterlik önergesini tekrar okutuyorum.

(Yeterlik önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Önergeyi okuttum. Arkadaşımın yeterlik aleyhindeki izahını da dinlediniz.

Yeterlik önergesini oyunuza sunuyorum.

Gl. ALİ RIZA ARTUNAL (Manisa) — Daha söz istiyen kaç kişi var?

BAŞKAN — On yedi kişi.

Görüşmenin yeterliğini kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

İştibahımız varsa tekrar edeyim. (Yok sesleri)

Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurunuz, cevap veriniz.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Muhterem arkadaşlar, asıl mevzua girmeden evvel şunu arzedeyim ki, arkadaşlarımın, ben konuştuktan sonra maddelere geçilince, birleşmiş olan her iki Bakanlığın tedvirine ait tenvir edici hususlarda bana vâkı irşatlarını dinlememe mâni dahilî nizamnamede bir hüküm yoktur.

Şunu da arzedeyim ki, bu bütçe konusu dışında da arkadaşlarımın her vakit irşatlarından istifade etmeyi kendime vazife bilirim. Bu bakımdan yeterlik takririnin kabulü ile beraber bütün irşatlara bakanlığım daima açıktır.

Muhterem arkadaşlar, bir memleketin hakikaten umumi müdafaa siasının bel kemiğini siai iktisadiyesi teşkil etmektedir. Bu bakımdan mûtadım hilâfına 15-20 dakikalık bir beyanatta bulunursam, beni affetmenizi dilerim.

Memleketimizin ekonomik bünyesinin nüvesini köylü zümresi teşkil etmektedir. Bu bakımdan ben geçimin, uzun zamanların hesabından ziyade, kapanmış olan bütçe yılında evvelâ memlekette istihsalin bu ana kaynağı olan köylü zümresinin iktisadi vaziyeti hakkında, sizlere kısaca rakamlarla malûmat vermek isterim.

1947 - 1948 ve 1948 - 1949 mahsul yıllarını memleketimizde en çok istihsal edilen, hububata göre mukayese edince köylünün eline 1947 1948 senesinde Ofis marifetiyle 82 milyon lira geçtiği halde, 1948 - 1949 un henüz bitmiyen devresinde dahi Ofis marifetiyle müstahsılın eline geçen hububat bedeli 168 milyonu bulmaktadır. Buğdaydan mütevellit bedel 168 milyon lirayı bulmaktadır. Yani köylünün eline yüz milyona yakın fazla bedel geçmiştir. Bu para yalnız hububat köylüsünün eline geçmiştir, bu farkın bir kısmı Hükümet tarafından verilmiş dört kuruşluk primden ibarettir. Kapatmış olduğumuz bu hububat senesinde 22 mlyon lira Ofis vasıtasiyle köylünün eline geçmiştir. Eğer buna hususi piyasadan elde edilen paraları ekliyecek olursak hububat müstahsılının eline, geçen yıldan bir hayli fazla para geçmiş olduğunu görürüz.

Bu toprak mahsulleri üzerinde bilhassa duruşumun sebebi, zaman zaman istihsal ve binnetice memleket iktisadının gayet karanlık gösterilmekte olmasıdır. Binaenaleyh, memleketin iktisadi sahasının nüvesini teşkil eden diğer Toprak Mahsulleri hakkında da kısaca malûmat arzedersem bu hususta sizleri kısmen tenvir etmiş olurum.

Başlıca ihraç mallarımızdan pamuk bu sene piyasada kalmamış gibidir. Pamuk, kıymetli bir meta olmuştur, ayrıca ihraç edildiğinde döviz getirmektedir.

Tütün mahsulü hakkında fazla bir şey söylemek ihtiyacını duymamaktayım. İzmir ve Samsun'da stok kalmamıştır. Marmara piyasasından da hayırlı neticeler alacağımızı ümit etmekteyiz.

Fındık, üzüm, incir hususunda da alınan neticeler memleket için geçen yıllara nispetle daha verimli olmuştur. Görüyorsunuz ki; memleketin başlıca istihsal maddaleri hususundaki neticeler pasif değil aktiftir.

Bilhassa yeni ihraç mallarımızdan olan yağlı tohumlardan bahsetmek ve nazarı dikkatinizi celbetmek isterim. Bu tohumlar 1946 yılında 23 bin tonluk bir ihraca mukabil 1947 yılında 8 milyon liralık ve 18 bin tonluk ihracat miktarına mukabil bu yıl aynı ihraç metaı 41 milyon lira ve 83 bin tonluk yeni bir ihraçla ortaya çıkmış bulunuyor.

Canlı hayvanlar ihracatı bu sene bize büyük ümitler vermiştir.

Bu ihraç maddelerinden başka, dün Muammer Alakant arkadaşımızın Maliye Bakanından sorduğu tütün takası hususunda Heyeti Celileyi tenvir etmeyi faydalı görürüm.

Bakan olduğum Haziran devresinde 80 milyon lira tutarında 23 milyon kilo kadar tütün stokumuz mevcut idi. Bu tütünleri satmakta müşkülâtla karşılaşıyorduk. Bu hususta da zecri tedbirler almak zarureti vardı. Bu aldığımız tedbirlerle tütünün takas yoliyle satışına izin verilmiş bulunmakta idi. Bu suretle yerli ürünler elinde, Hükümetin parasiyle tasarruf edilmiş olan tütünlerden son parti olarak 10 bin tonluk bir miktarını biz satmıştık. Söyledikleri İtiti firmasına da bu tütünlerden, sattık. İtiti firması, arkadaşımızın iddiasına göre 420 kuruşa aldığı bu tütünleri 380 kuruşa satıyormuş. Bizim için mevzuubahsolan İtiti'nin tütün mukabili hariçten mal getirmesi ve tütünün satılmış olması idi. Tütünü bu suretle satmasaydık Devletin uğrıyacağı zarar dokuz milyon daha fazla olacaktı. Binaenaleyh biz bu operasyona müsaade etmekle Devlet zararını dokuz milyon azaltmış olduk.

Arkadaşlar, hububattan bahsederken şiddetli bir kışta olduğumuz için, önümüzdeki hububat mevsimi hakkında da bir iki kelime söylemek isterim.

İyi biliyorsunuz ki Toprak Mahsulleri Ofisi tanzim satışları yapmakta ve memleketin hububat ihtiyacını göz önünde tutmaktadır. Eksperlere yaptırdığımız hesaba göre yeni mahsul senesine 200 000 tonluk buğday stoku ile gireceğimizi ümit ediyoruz. En bedbin bir ihtimal ile yeni hasat devresine girerken elimizde 150 000 ton mevcut olacaktır..

Arkadaşların bir kısmı tediye muvazenemizdeki pasiflikten bahsettiler. Bu, bizatihi kendi bünyemizde olmaktadır. Yalnız heyeti celileye arzetmek isterim ki bizim Ağustostan Ocak ayına kadar 1948 - 1949 ihraç mevsiminde yapmış olduğumuz ihracat ton itibariyle 327 995 000 türk lirasını bulmaktadır. Geçen sene aynı mevsim ihracatımız 210 milyon Türk lirası idi. Bu seneki ihracat fazlamız, bu mevsimde, geçen seneye nispetle 117 milyon Türk lirası kadardır. Tediye muvazenesindeki pasiflik, aynı ihracat devresinde geçen sene 100 milyon lira daha azdı. Binaenaleyh ihracatımız ithalâtımızdan az olmakla beraber, birçoklarının iddia ettiği gibi, ihracatımız düşme vaziyetinde değildir. Alınan yeni tedbirler, yağlı tohumlar ihracatı, canlı hayvan ihracatı, pamuk ihracatı ve alınan diğer tedbirlerle ve hâdiselerin sevkiyle 100 milyon liralık bir ihracat fazlası temin etmiş vaziyetteyiz. Arzetmiş olduğum bu rakamlar geçen senenin bu mevsimindeki aylara aittir. Sene sonuna kadar, mütehassısların söylediğine göre, ihracatımız geçen seneden fazla olacaktır. Bizim ihracat mevsimimiz takvim senesiyle ölçüldüğü için, bu hususta verilen rakam ancak Heyeti Celileyi tenvir içindir, bir senelik ihracat bilânçosunu ifade etmez. (Saat yediye beş var sesleri) İzahatıma yemekten sonra da devam edeceğim. Bâzı hususlar var ki, efkârı umumiyeye rakam olarak vermekte fayda görüyorum.

Arkadaşlar, harbden sonra çok fazla mal ithal ettiğimiz iddiası vardır. Zaman zaman bu iddia ileri sürülür. Maalesef rakamlara dayanmıyan konuşmanın neticesi bâzan rakamlar karşısında tekzip edilmektedir. Ben bu hususta 1936, 1937, 1938, 1942, 1943, 1944 ve 1946, 1947, 1948 seneleri, yani üçer senelik üç devre olmak üzere; harbden evvel, harb içi, harb sonrası yapmış olduğumuz ithalât ve ihracat mukayesesini rakamlarla heyetinize arzedeceğim.

Arkadaşlar, nüfusumuzun artması ve hayat seviyesinin biraz daha ilerlemiş olmasına rağmen harbden sonra, harbden evvelki üç sene zarfında ithal ettiğimiz miktarda mal ithal etmiş değiliz. Binaenaleyh harice giden para miktar itibariyle fazla da olsa memleketin harbden sonraki üç senelik ihtiyacı karşısında kâfi miktarda ithalât yapmış değiliz. Rakam itibariyle şudur; 1936 - 1938 senelerinde ithal edilmiş malın mecmuu; 1 996 020 250 kilodur. Bedel itibariyle bunun tutarı 356 747 189 liradır. 1942 - 1944 senelerinde bundan daha az mal ithal ediyoruz. 1 066 966 251 kilo, bunun mecmuu bedeli; 515 677 836 liradır.

Miktar itibariyle azalmıştır. Harb sebebiyle fiyat yükselmesinden dolayı bedel fazlalığı vardır. Buna mukabil 1946 - 1948 senelerinde 1 905 588 907 kiloya karşılık 1 679 083 081 liralık mal ithal etmiştir.

Yani harbden evvel üç seneye nazaran daha 90 milyon kiloluk mal ithaline ihtiyaç vardır. Nüfus artmıştır, ihtiyaçlar değişmiştir, dünyada değişiklik olmuştur. Bu bakımdan son

üç senede çok fazla mal ithal edildiği hikâyesinin üzerinde dikkatle durulması lâzımdır.

BAŞKAN — Müsaade eder misiniz? Kararlaştırdığımız saat gelmiştir. Saat 20 de toplanılmak üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 19

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 20

BAŞKAN — Başkanvekili Raif Karadeniz (Trabzon).

KATİPLER : Sait Köksal (İsparta), Atalay Akan (Urfa).

BAŞKAN — Yoklama yapıyoruz.

3. — YOKLAMA

(Afyon Karahisar seçim bölgesinden başlanarak Kütahya seçim bölgesine kadar yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz hâsıl olmuştur, görüşmelere başlıyoruz.

Ticaret ve Ekonomi Bütçelerini görüşüyoruz, Bakan konuşmasına devam edecektir. Buyurun.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Arkadaşlar; celse kapanmadan evvel bir noktayı açıklamıştım. Harbden evvel, harb içinde ve harb sonrası yıllarındaki ithalâtın mukayesesinde, harbden evvelki üç yıl ile harbden sonraki üç yıl içinde biz fazla ithalât yapamamışız. Buna rağmen fazla döviz harice gitti denmesine ve gitmesine dış piyasalardaki fiyat yükselişleri sebep olmuştur.

Bundan başka bir noktayı da huzurunuzda arzetmek istiyorum. Zaman, zaman Ticaret Bakanlığının takip ettiği ithalât politikasında istihsal maddelerine, istihlâk maddelerinden daha fazla kıymet verilmesi icabederken bu zaruretin yerine getirilmediği ileri sürülmektedir. Ben bu hususta yüksek huzurunuzda Amerika ve İsviçre gibi kıymetli döviz tedarik ettiğimiz memleketlerden ve en son anlaşma yaptığımız İtalya'dan ithaline müsaade ettiğimiz malların tasnifli listesini arzediyorum :

İtalyan anlaşması mevkii meriyete girdikten sonra İtalya'dan ithal ettiğimiz ceman üç milyon dolârlık mallar, elektirik malzemesi, makinalar, pamuk ipliği, elektrik motörleri, kablo, kimyevî maddeler, film maşin, ölçü aletleri, su ve gaz sayaçları, termometre, alâtı tıbbiye, kimyevî ecza, dokuma makinaları, otomobil aksamı, istihsale hadim vasıtalar, muhtelif makine ve yedek parçaları ve malzemesi, traktör ve yedekleri, otomobil yedekleri, otomobil lâstikleri, kimyevî maddelerden sülfür dö karbon, balık av malzemesi, inşaat malzemesi, demir tel.

İsviçre'den ithal etmiş olduğumuz 15 milyon İsviçre Franklık bir, 3 milyon İsviçre Franklık da bir olmak üzere ceman 18 milyon Franklık malın kalemlerini de okumak istiyorum.

İsviçre'den vâkı ithalâtın, İsviçre Frangı mevcudumuzun darlığı dolayısiyle, tahdide tâbi tutulduğu 1948 Ocak ayı sonunda 22 Şubat 1948 Ocak ayı sonundan 22 Şubat 1949 tarihine kadar yapılan İsviçre Frangı tahsisleri.

Malın cinsi	15 . VI . 1948 e kadar yapılan tahsisler (İs. Fr.)	15 . VI . 1948 den sonra yapılan tahsisler (İs. Fr.)	Yekûn
1. — Tıbbi müstahzarat	1.193.579	4.033.787	5.173.366
2. — Tıbbi ecza ve zirai müstahzar	315.214	70.525	385.739
3. — Sağlık durumu ile ilgili eşya (Sterilizasyon tesisleri, tıbbi ve cerrahi alet ve cihazları)	128.690	647.408	776.098
4. — İstihsali artırmıya mâtuf maddeler (Makineler, aksam ve yedekleri, kazanlar, traktörler, motörler V. S.)	337.476	6.456.792	6.794.268
5. — Anilin boya ve kimyevi maddeler	1.742.688	3.355.909	5.098.597
6. — Matbaa makineleri ve aksamı	21.134	.184.627	205.761
7. — Sayaçlar	12 .797	412.670	537.467
8. — Saat aksamı ve alâtı	50.052	43.948	94.000
9. — Alâtı fenniye ve cihazlar	—	179.159	179.159
10. — Santral ve telefon makineleri ve malzemesi	—	260.781	260.781
11. — Sinema projeksiyon ve fotoğraf makineleri ve aksamı	—	22.448	22.448
12. — Bakır ve pirinç çubuk ve levhalar (Yalnız 555 tarifeliler)	—	105.597	105.597
13. — Ambalâj maddesi (İncir etiketi)	—	13.500	13.500
	3.859.630	15.787.151	19.646.781

Süt kostik
Kimyevi maddeler
İnşaat malzemesi
Ziraat aletleri
Nakil vasıtaları
Vesait lâstiği
Akar yakıt ve teneke
Fob - cif masrafları ve fiyat artışı
Plâstik tozu
Penisilin

Nakil vasıtaları yedek parçaları
Matbaa makineleri
Boya
Suni gübre
Tıbbi ve cerrahi eşya
makineler
Tarak teli
Çelik elek
Çelik takımı
Belediyelere ait elektrojen grupları

Şimdi arkadaşlar; bunu Yüksek Heyetinize arzetmekten maksadım, mütemadiyen söylenen şey : Ticaret Bakanlığı memlekete istihsale yarıyan vasıtaları sokmalı ve istihlâk vasıtalarını sokmamalıdır, olmuştur.

Arkadaşlar, biz kemerimize ne kadar taş bağlarsak bağlıyalım, ne kadar mahrumiyet çekersek çekelim, biz nihayet bir ziraat memleketiyiz ve aynı zamanda inkilâp memleketiyiz. Birtakım maddeler vardır ki, bizim gibi bir inkılâp ve ziraat memleketine sokulması zaruridir. Biz bunları maalesef ancak takas yoliyle sokabiliyoruz. Ben başka yoldan niçin sokamıyorum diye üzülüyorum.

Sonra arkadaşlar, bir de diyorlar ki, daima lüks eşya çok ithal ediliyor. Sizlere bu lüks malların % nispetlerini çıkardım, efkârı umumiyenin bilmesi için rakamları bu kürsüden arzediyorum.

Türkiye'ye kürk ve boya olmak üzere 1946

senesinde sokulan eşya 260 000 lira, 1947 de 370 000, 1948 de ise 82 500 lira kıymetindedir.

Bunlar umumi ithalâtımızdaki nispetini arzediyorum.

Kürkler ve sair selüloit ve sair plâstik maddelerin ithalâtımızdaki miktar kıymeti ve umumi ithalâttaki hissesi şöyledir :

1. Kürk imaline mahsus postlar :

Sene	Kilo	Lira	%
1946	6 618	1 260 018	0,6
1947	4 588	377 091	0,06
1948	12 685	825 734	0,1

2. Sellüloit ve sair plâstik maddeler :

Sene	Kilo	Lira	%
1946	38 938	762 185	0,3
1947	74 924	2 388 152	0,3
1948	52 857	3 132 107	0,4

Tütün, fındık, üzüm gibi tâbi mallar mukabilinde sokulanlar da 1946 da ithalâtımızın binde üçünü, 1947 de binde üçünü, 1948 de de binde 4 nü teşkil etmektedir.

Arkadaşlar, görüyorsunuz ki rakamlarla konuşulduğu zaman iş söylenildiği kadar mübalâğalı değildir. Ve bunlar da takas yolu ile sokulması zaruri olan maddelerdir. Bununla beraber gerek Heyeti Umumiyenize gerek efkârı umumiyeye şunu arzetmek isterim ki bütün bu sıkıntılarımıza rağmen önümüzdeki haftalar içinde gerek ithalât gerek ihracat rejimimiz hakkında şimdiye kadar alınan tecrübeleri bir araya toplıyarak İstanbul ve Ankara'nın ekonomik işlerinden anlıyan profesörlerini Merkez Bankası, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve ticaret âlemi mümessillerini toplıyarak onların ithalât ve ihracat rejimimiz hakkında fikirlerini almaktan çekinmiyeceğim ve alacağım. Şunu arzedeyim ki bütün bunları titiz bir itina ile takip etmekteyiz.

Bu meyanda geçenlerde İstanbul'da bir ticaret derneğinin tertip ettiği İktisat Kongresinin dış ticaret hakkındaki noktai nazarlarını alâka ile takip ettim. Bu hususta, İstanbul Ekonomi Fakültesi ile Yüksek Ticaret ve Ekonomi mektebi hocalarının çok kıymetli mütalâalariyle bu konferansın vardığı bâzı faydalı neticelerden istifade ettim. Fakat bununla beraber gördük ki bu güneşin altında söylenmemiş ve söylenecek yeni bir lâf yoktur. İş, bunları memleket imkânları dâhilinde tatbik etmektir. Bu yolda arkadaşların rehberliğinden de istifade etmek istiyorum. Şu münasebetle arzetmek isterim ki, Bu İktisat Kongresine o vakitki Hükümetin alâkadar bakanlığı olmak dolayısiyle iştirakimiz hususunda Hükümetin hiçbir kararı yoktu. Ticaret Bakanlığını ilgilendiren bir kongre olması dolayısiyle Bakanlıkça alâkadar olmuş, memurlarımızı göndermiştik. Orada kendilerine raporlar okuttuk.

Dediğim gibi, Hükümetin kendisini iştirakle alâkadar tuttuğu kongreler ancak Hükümetlerin tertip ettiği kongrelerdir. Hususi teşekküllerin kurdukları kongrelere, âmme işlerine taallûk eden hizmetlerle iştigal maksadiyle kurulmuş hususi teşekküller iştirak ederler. Nitekim baronun taallûk ettiği bir kongreye yine o memleketin alâkadar avukatları iştirak eder. Biz de meslekî teşekküllerin yaptıkları kongreleri sempati ile takip ediyoruz. Onların mütalâaları bize faydalı olmaktadır. Teşvik için de elimizden gelen bütün vasıtaları kullanmaktayız.

Arkadaşlar; ticaret mevzuuna ait düşüncemizi tamamlamadan evvel şu noktayı da arzetmek isterim ki; ticari münasebatımız olan devletlerle anlaşmalar yapıyoruz. Bu anlaşmalar, Paris'te toplanan 16 lar, yeni ismile 19 lar Konferansında alınmış olan karar esaslarının ruhuna uygun olarak yapılmaktadır. Şu noktayı da belirtmek isterim ki, bu anlaşmalar, yani ticaret anlaşmaları müstakar bir kaideye istinaden yapılamaz. Biz takasta ısrar ettik, çünkü elimizde stok mallar vardı. Yaptığımız ticaret anlaşmaları daima ve ekseriyetle bir sene müddetle muteber olmaktadır. Zirai bir memleket olduğumuz için ziraat mallarımız hakkında dünya piyasasındaki vaziyetlere göre prensip kararları vermekteyiz. Binaenaleyh biz takas aleyhindeyiz, lehindeyiz veya takas içindeyiz diye bir şey söylemiyoruz. Biz, mallarımızın cinsine, satış kabiliyetine göre, tüccarlarla da temas ettikten sonra, ticaret anlaşmaları yapıyoruz.

Zaman zaman gazetelerde onlaşmaların bu arada İtalyan ticaret anlaşmasının işlemediğinden bahsediliyor. Bunun sebebini arzedeyim. İtalyan Ticaret Anlaşması işlemektedir; fakat gereği gibi işlememektedir. Bunun bir sebebi, para kıymetinin yüksekliği kadar, harb yıllarında fazla kazanca alışmış bir zümrenin tüccarlar

arasına katılarak memleketin ihtiyacından fazla lisans talebinde bulunması, karaborsa hırsının lüzumundan fazla taleplere yer açmış olmasıdır. Biz bunları, vâkı müracaatları ayıklıyarak mümkün olduğu kadar önlemeye uğraşıyoruz. Fakat ümit ediyorum ki, yeni Ticaret Odaları Kanunu çıkıp, ticaret odalarına meslekî ahlâkın kontrol salâhiyeti verildiği gün bu gibi karaborsa hareketini bizzat tüccar kendisi tedip edeceklerdir.

Binaenaleyh 1948 senesinde yapmış olduğumuz anlaşmalarda ve önümüzdeki sene anlaşmalarında ümit ediyoruz ki, takasa fazla zaruret kalmıyacaktır. Son günlerde takas yolu ile mübadelelerimizi mümkün olduğu kadar tahdit etmiş bulunuyoruz.

Arkadaşlar; ticaret mevzuunu bitirmeden evvel biraz da hayat pahalılığından bahsetmek isterim. Hakikaten bu mevzuun kendisi olduğu kadar, dokunulması, halledilmesi de müşkül bir dâvadır. Fakat bu mevzuda benim rakamlara istinaden gördüğüm nokta şudur; üç küçük şehirde, hattâ dört büyük şehirde hayat pahalılığı yükü dar ve sabit kazançlıların sırtındadır. Fakat bunun dışında hayat standardı, kazanç ve gider nispetleri değişmiştir. Bu hususta rakamla konuşmak istiyorum.

Memleketin ekseriyeti olan çiftçinin vâsati olarak 1938 yılında (vaktinizi işgal etmemek için diğer yılların listesini okumıyacağım.) 1948 yıllarında satmakta olduğu mallarını kilo başına nispetleri ile almakta olduğu bellibaşlı maddeleri rakamla ifade ediyorum.

	Kg. (Kuruş) 1938	1948
Buğday	5,61	27,86
Arpa	4,40	21,82
Çavdar	4,63	22,12
Yulaf	4,02	17,30
Kuru üzüm	14,14	69,68
Fındık (iç)	51,69	145,35
Pamuk	42,46	166,11
Tütün	43,8	192

Bunları misal olarak veriyorum.

Köylünün aldığı :

	1938 senesinde	1948 senesinde
Petrol kilosu	17,39	23,70
Kaput bezi	830	2772
Sabun	28,84	146,37

Bu suretle köylünün aldığı mal ile sattığı mal arasındaki fiat farkı köylünün lehine olmuştur. Binaenaleyh hayat pahalılığı daha ziyade büyük şehirlerde dar ve sabit gelirlilere inhisar etmektedir.

Bu sebepledir ki Hükümet, Ticaret Bakanlığı bu işi organize etmek için istihsal ve istihlâk kooperatifleri mevzuu üzerinde dikkatle çalışmaktadır. Bunu temin için de lâzımgelen mütahassısları getirterek bu işte ileri olan memleketler gibi işi organize etmek niyetindeyiz. İstihlâk ve istihsal kooperatifleri derken bunun aynı zamanda bir terbiye meselesi olduğu nazara alınarak işe tedricen başlanması gerektiğini ilâve etmek isterim.

Bilhassa Ahmet Oğuz arkadaşımızın ecnebi mütahassıs yönünden söylediği şeyleri belirtmek için söyliyeyim ki İngiltere'nin bilhassa laybur partisinin, namütenahi âzası olan bir istihlâk kooperatifi vardır, oradan getireceğimiz mütahassıs bizi tenvir edecektir, tereddütsüz kabili tatbik olacağını umduğumuz raporu rafa değil mevkii tatbika konacaktır. Buna mukabil istihsal kooperatifi için de Şimal memleketlerinden mütahassıs getirtmeyi düşünüyoruz. Birincisi için şimdiden İngiltere'ye yazdık. İkincisini de getirtiyoruz. Biz bu işleri bir taraftan yaparken bir tarafftan da bir iki maddenin tanzim satışını yaptık. İstanbul ve Ankara'da et tanzim satışı yapıyoruz. Bunun palyatif olduğunu biliyoruz. Bu yönden de lâzımgelen tedbirler alınmıştır. Bu münasebetle diğer hususlara da aşağıda cevap vereceğim. Şahin Lâçin arkadaşımı zeytin yağı hususunda tenvir etmek isterim. Kendisi burada mı?

(Sağdan yok sesleri.) (Soldan Meclis var sesleri.)

Efendim Meclis olduğunu biliyorum. Şahin Lâçin arkadaşım Müstakil Demokrat Parti adına konuştuğu için ve muhalefet grupuna dâhil olduğundan aradım.

ZİYA ARKANT (Yozgad) — Onlar cevabı beklemez.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Beklerler.

AHMET OĞUZ (Eskişehir) — Vekili var.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Zeytinyağı hususundaki noktai nazarımız şudur : Bizim

ihracata dair çıkarmış olduğumuz 239 sayılı sirkülerde, memlekette hayat pahalılığına tesir eden maddelerin ihracını icabettiği zaman durdurma salâhiyeti meknuzdur. Biz, zeytinyağı fiyatlarının yükseldiğini gördüğünüz zaman zeytinyağı fabrikatörlerine, fiyatlarınız kazanç haddini aştı, spekülâsyona varmaktadır, müstahsıldan şu fiyata alıyorsunuz, buna nazaran fiyatlarınız fazladır, bu yönde adım atmakta devam ederseniz zeytinyağı ihracını menedeceğiz dedik. Milletvekilleri de bu ihtarı yaptığımız zaman bu husus için geldiler. Fakat sözlerimiz nakış berâb kabîlinden dinlendi. Zeytin yağı üç yüz kuruştan yukarıya doğru adım attı 200 - 230 kuruşa satıldığı takdirde dahi kâr bırakan bir metadır. Sabun da bittabi yükseldi. Zeytin yağı ihracını gıda maddesi olduğu için durdurduk ve daha evvel neşrettiğimiz sirküler ne de bilâhara verdiğimiz karar yapılmış akitlardaki müktesep hakları ihlâl etmemektedir. Bunlar memleketin iptidai gıdasını, fakirin ekmeğine taallûk eden istismar hareketleridir.

ZİYA ARKANT (Yozgad) — Durdurmasanız fiyatlar neye yükseldi diye soracaklardı.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Biz bir memleket çocuğu olarak bâzı fedakârlıklara katlanmak zorundayız. Yalnız edebiyat değil, başka milletlerin yaptığı takyidatın binde birini olsun yapmak zaruretindeyiz. Memleketin biraz fazla geniş, belki kârlı görünen fakat hakikatte onların da aleyhine olan bakır istihlâkini de memleket dâhilinde tahdit ettim. Buna mukabil, hariçten temin edeceği dövizi sağlıyacak yolları buldum.

Arkadaşlar, ekonomi hususunda da bir iki kelime söylemek istiyorum. Çok konuştuğumu biliyorum, bu kendi prensipime de aykırıdır, fakat ne yapayım ki, mezvu memleketin hayati ehemmiyeti haiz hususlarına taallûk etmektedir.

Evvel emirde, Devlet İktisadi Teşekküllerine temas edeyim, birçok arkadaşlarım bu husustaki noktai nazarlarını bu kürsüden söylemiş bulunuyorlar. Bugün Ekonomi Bakanı olarak bu kürsüden konuşan arkadaşımızın bundan tam üç sene evvel, yani 19 . XII . 1946 tarihinde Eti Bankın . Komisyon Mazbata muharriri sıfatiyle yazmış olduğu rapordaki görüşünden hiçbir şey değişmiş değildir. Ekonomi Bakanlığı mesuliyetini omuzuna alırken de, bütün İktisadi Devlet Teşekküllerini için, bu prensipleri yürütmeyi gözüne almıştı. Bu mesuliyeti bu şekilde duruhde ettim.

Şimdi o raporda ki sözlerini okuyacağım ve bâzı noktaları aydınlatmaya çalışacağım : O raporunda Eti Bank için söylediğim, bugün Sümerbank için de aynıdır. Raporun o kısmını kısaca okuyacağım.

«Banka bugün için meşgul olduğu ve meşgul olması icabeden mevzular için malî müzayaka içindedir» Ovakit raporda işaret ettiğim gibi, bugünkü finansman usullerinin bir işe yarar tarzda olmadığı ve binaenaleyh gerek bu Hükümet ve gerekse bundan evvelki Hükümetler, bu Devlet İktisadi Teşekküllerin finansman çarelerini arıyacak ve aramak mecburiyetinde olduğumuzu da bilhassa arzetmek isterim. Onun için ben gerek Eti Banka, gerek Sümerbenka şunu söyledim : Siz Devlet Bankası olmayıp hususi banka olsaydınız Hükümete kendi sermayeleriniz için bir plân verirdiniz. Şu halde sizin iç finansmanımız için ne düşünüyorsunuz, neye ihtiyacınız vardır, bunun etüdünü yapın. Merkez Bankasiyle, Hazine ile temas edin, ondan sonra bana gelin. Bana geldikten sonra bir taraftan Hükümete gideceğim. Bizim memleketin icabederse tanınmış mütehassısların da fikrini alarak bana bağlı İktisadi Teşekküllerin finansmanı hususunda müspet bir teklifle Hükümete ve Hükümet kabul ederse Yüksek Huzurunuza geleceğim.

Ahmet Oğuz arkadaşımızın söylediği teklif bunun içindedir. Fakat bâzı arkadaşların dediği gibi bono usulü de ceffelkalem reddedilir birşey değildir. Şaht'ın bir hatırası vardır. Hafızalarınızda canlandırmak için arzedeyim : O da Almanya'da İktisadi Devlet Teşekküllerinin fena durumunu görünce istihsalle bedeli ödemek için bono çıkarıyor ve muayyen müddeti geldiği zaman karşılaştırmak suretiyle bu borçları ödüyor.

Ben bu hususda politik bir adam sıfatiyle kendimde bunlara bir tavsiyede bulunmak salâhiyetini görmiyorum, mütahassısların yapacağı tekliflerin en mâkulünü Hükümete arzedeceğim.

O vakit yazdığım raporun ikinci maddesi şudur :

«İşletmelerin ve girisilen teşebbüslerin, plân

ve etütlerinin mütahassıslara ihtiyacı vardır.»

Bu plân ve mütahassıslar meselesi bizim için mühimdir. Bu memleketin bütün teknik elemanların hepsi hakikaten birbirinden kıymetlidir ve cansiparane çalışıyorlar.

Arkadaşlar, yalnız birşeyi hatırlatmak isterim. Adnan Menderes arkadaşım burada yoklar, dediler ki; dünya memleketleri ve bunlardan bilhassa harbte mağlûp olanlar dahi bizden evvel teşkilâtlarını ikmal ettiler, biz geri kaldık. Doğrudur.

Harb içinde kurupun bir mümessili gelmişti. Ben o zaman Eti Bankın Hukuk Müşaviri idim. O zamanlar böyle fabrikaların sökülüp götürüleceği hatırıma gelmiyordu. Bu zata dedim ki. Almanya yıkılıyor, yarın fabrikalarımız yıkılır sökülürse haliniz ne olacak?.

Adam dediki, fabrikalarımızın sökülmesi birşey ifade etmez. Bizim için önemli olan elemanlarımızdır, kalifiye amelemiz, teknisyenlerimiz olduktan sonra bu bizim için yıllar değil sene meselesidir.

Bizim mühendislerimiz kültür ve çalışkanlık bakımından üstündür, fakat amele ve kalifiye işçimizin kifayeti ayni seviyede değildir. İşte bunu temin ve bu esaslar dâhilinde bu konuyu tetkik etmek lâzımdır.

Binaenaleyh, ecnebi mütehassıslara, ama önce ocakta çalışmış sonra kültür jeneralle genel direktörlüğe kadar çıkmış ecnebi mütehassıslara onların tecrübelerinden istifade etmek için müracaattan vareste kalamayız. Binaenaleyh bu gibi etütlerde memleketimizin kıymetli mütehassıslariyle birlikte bu ayarda ecnebi mütehassısların verecekleri karara tatbik edeceğiz.

Ahmet Oğuz arkadaşım İktisadi Devlet Teşekküllerinin insiyatifi kaybettiğinden bahsetmişti. Harb dolayısiyle bunlar olmuştur. Kendileri de gazetelerde görmüşlerdir, ben bakan olduktan sonra yaptığım ilk tamimde şöyle dedim : 3460 sayılı Kanunun ruhuna göre hareket edeceksiniz, ben sizi neticelerden mesul ederim. Ocaktan yetişmiş, Von Der Porten isminde bir adam - sağsa Allah selâmet versin, öldüyse rahmet eylesin - sağlam esaslar dâhilinde bu bankaları kurmuştur. Bunu kurduğu zaman bankalara hükümetin ayırdığı para ile meclisi idareleri ve umum müdürlükleriyle mesul ve neticeden de ancak bakanlığın mesul olduğu İktisadi Devlet Teşekkülleri idi. Harb dolayısiyle bunlar bozulmuştur. Bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin teessüs etmiş düzeni içinde mesul bakan olmak dolayısiyle benim müdahalem bunların çalışmasına engel olmaktadır. Binaenaleyh teknik hususlarda bize netice ile mesuldurlar. Netice bozuk gittiği zaman sebebini aramam. O sebebi idare meclisi aramalıdır. Sebep aramıyan idare meclisi, umum müdürü ile beraber gider. Ama niçin bu işi böyle yapıyorsunuz diye sormayı ben vazifem dışı addediyorum.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — 4 milyonu suiistimal ediyor, mahkemeye gidiyor, beraet ediyor. Evvelâ bunu temin edin.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Arkadaşlar, gene o tarihte yazdığım ve bugün de tatbik ettiğim şudur : Bütün işletmelerin randımanları, mümasil ecnebi istihsal mevzularına göre, çok düşüktür. Bizim istihsalimizin düşük oluşuna âmil olan faktörler daha ziyade tekniktir. Bunun yükseltilmesi için son zamanlarda yapılan mümasil yardımlardan istifade edeceğiz.

Bu İktisadi Devlet Teşekküllerinde umumi masraflarımız hakikaten biraz kabarıktır. Bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin konfor içinde çalışmasını istiyoruz. Ama bunların konfor nam altında lüks içinde yaşamalarına müsaade etmek niyetinde değilim. Lüksle konforun hududunu çizeceğiz, konforlu çalışmayı sağlıyacağız. Fakat lüksle yaşamaya bu milletin tahammülü ve siası müsait değildir.

Arkadaşlar; size yazdığım rapordan yeni sermaye ve girişilen teşebbüs ve içtimai tesisler arasında bir nispet tesis edilmemiştir, diyorum.

Size canlı bir misalini ezberden söyliyeyim, icabederse rakam olarak da verebilirim.

Ereğli kömürleri işletmesinin zararı, bir arkadaşımın dediği gibi, 18 küsur milyon liradır. Fakat bu 18 küsur milyon lira derken, içtimai masraflar için, tesisler için sarfedilen para 17 milyon liradır. Binaenaleyh, içtimai masrafların bir dökümünü yapmak, bunların hangi maliyete girdiğini, diğerlerinin âmme işlerinden sayılacağını ve bu suretle hakiki maliyetin tesbit edilmesi lâzım geldiğini göstermek lâzımdır.

Bundan sonra bir noktaya daha işaret etmek isterim. Birçok arkadaşlar dediler ki şurada mı tesis yapılmalı, burada mı tesis yapılmalı. Biz bundan sonra yapacağımız iktisadi teşebbüslerde yalnız mütehassısların iktisadi yönden ve memleketin içtimai bakımdan verdikleri kararları aynen tatbik edeceğiz. Biz politik adam olarak ne bir fabrikanın çalıştığını ne de her hangi bir fabrikanın yeri ile meşgul olacak değiliz. Bunlar teknisiyenlerin, heyeti idarelerin, meclisi idarelerin meşgul olacağı işlerdir.

Bir bakan fabrikanın iğ adedini, çalışan mühendisleri sayısı ile doğrudan doğruya meşgul olduğu dakikada Bakanlıktan ziyade o fabrika umum müdürlüğüne lâyıktır.

Binaenaleyh bugün arkadaşlarımın tavsiye ettiği fabrikaları açmak hususunda benim yapacağım şey; bunları sahibi salâhiyet mütehassıslara havale etmek, bunları onlara not ettirmek, onların verdikleri raporlara göre eğer açma imkânı varsa bir Bakan olarak Maliye Bakanı ile temas ederek finansmanlarını temin etmektir.

Arkadaşlar; Devlet sanayiinden bahsederken bir noktayı belirtmek isterim. Biz devletçiliği bir gaye olarak ele almış insanlar değiliz. Bendeniz, İktidar Partisi olarak ve İktidar Hükümeti olarak, ağır sanayi, harb sanayiine yarıyan hususlar için bir vasıtadır, bir gaye değildir. Biz hususi sanayi ile elele ahenkli olarak çalışmak niyetindeyiz. (Bravo sesleri) Pek yakında bizim yapacağımız işlerin hududunu da Yüksek Huzurunuza getireceğiz. Biz yalnız hususi sanayiin değil ecnebi sermayesinin de bu memlekette çalışmasına, yerleşmesine, verimli olmasına çalışmak için elimizden geleni yapmak niyetindeyiz.

Ecnebi sermayenin bu memlekette çalışmasına, memleketin kalkınmasında - memleketi istismar etmemek şartiyle - hizmet görmesine ve buna mukabil ücret de almasına asla muhalif değiliz. Bunu her hususta sağlıyacağız. (Kâfi, kâfi sesleri)

Arkadaşlar, kâfi dediniz bir noktayı aydınlatmak isterim. Millet Partisinden Reşad Aydınlı,petrol hususunda bâzı sualler sormuştur. Onları da açıklamak istiyorum. (Reşad Aydınlı yok sesleri.)

Sorduğu sualde diyordu ki; petrol ve maden Arama Enstitüsü için umumi bütçede sekiz milyon lira tahsis edilmektedir. Ayrıca yirmi iki milyon lira da tahsis edildiğini haber aldım bunun gayesi nedir?

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Öyle değildir Beyefendi. Kâğıdı bulursanız tavazzuh eder.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Bulacağım ama arkadaşlar acele etti. Reşad Aydınlı arkadaşım şu sualleri sormaktadır;

Sual :

Mevcut faal petrol kuyularından kaç ton istihsal ediyoruz?

Cevap : 8 - 9 numaralı petrol kuyularından günde 58 ton petrol istihsal edilmektedir.

Sual :

Petrol servetimizi işletmek için Hükümet ne düşünüyor, bu hususta alınmış bir prensip kararı mevcut mudur, mevcutsa bu prensipler nelerdir?

Petrol tam mânasiyle çıkmış değildir ki bu hususta Hükümet çıkan petrolü işletmek için bir prensip kararı vermiş olsun. Mamafih Hükümete petrol çıkarılması ve petrol çıktıktan sonra işletilmesi için bir teklif yoktur. Böyle bir teklif bana vâkı olduğu takdirde, bunu Hükümete getirmek vazifemdir. Petrol memleket müdafaasının en önemli unsurlarından biri olduğu için, bir müracaat vâkı olduğu takdirde ben bunu Hükümete getirmekle kendimi vazifeli telâkki ediyorum. Hüümet de bugüne kadar petrol hususunda vâkı bir teklifi ret veya kabul etmiş değildir.

Ekonomi Bakanlığının bütçesinde, sayfa 249, bölüm 647 de kanunu mahsusuna tevfikan 8 milyon liralık bir tahsisat verilmiştir. Halbuki M. T. A. 1949 faaliyet programını tahakkuk ettirebilmek için 29 milyon lira istemiştir. Bu kadar parayı niçin istemiştir? Bütçeye konulan 18 milyon liradan yalnız 4 milyonu petrol aramaya tahsis edilecektir. Maden Tetkik ve Arama'nın petrol işletmek için 22 milyona ihtiyacı vardır. Bu bakımdan ayrıca bir para daha istemiştir. (Kâfi kâfi sesleri)

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Bir sual soracağım: (Kâfi kâfi sesleri)

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Bırakın sorsun, bırakın sorsun.

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Hükümetin esbabı mucibesinde diyor ki - lûtfen okusanız

daha iyi anlaşılır - finansmanı sair kaynaklardan temin edeceğiz. Sair kaynaklardan kasıt nedir? Bütçede yer almamıştır.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Finansmandan, sair kaynaklardan kastettiğimiz, tıpkı Devlet İktisadi Teşekküllerinde olduğu gibi, iç ve dış finansman bakımından ister İmar Bankasından, ister Merkez Bankasından, şuradan veya buradan bir finansman kaynağı aramaktır. Muayyen bir angajman değildir, muayyen bir finansman olmıyacaktır.

REŞAD AYDINLI (Denizli) — Dışarı ile bir alâkası yoktur, değil mi?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Şimdilik dışarı ile bir alâkası yoktur.

BAŞKAN — Sözünüz bitti ise sualler için söz vereceğim.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Aşağı yukarı bitmiş gibidir.

BAŞKAN — Buyurun Ahmet Kemal Varınca, sualinizi sorun.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Efendim; bu İktisadi Devlet Teşekkülleri, diğer bir deyimle, bu yavru hükümetler Tavaifi mülûk halindedir. Büyük Meclisin bunlar üzerinde murakabesi yoktur. Bir kanun gelecekti, bu kanun ne vakit getirilecektir? Bunu soruyorum.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Bu, buyurduğunuz nokta; 3460 sayılı Kanuna taallûk etmektedir. Bu kanun Devlet İktisadi Teşekküllerinin B. M. Meclisi tarafından murakabesini tam olarak temin edemediği için, bundan evvelki Hükümet bunun için bir madde değişikliği bakımından bir kanun tasarısı hazırlamıştı; bu kanun tasarısı Büyük Meclise gelecektir.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Ne vakit gelecektir? Bunun geleceğini zannetmiyorum.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Ahmet Bey; biz bu kanunu getirmeyi düşünüyoruz. Fakat gördüğümüz bir anane var. Bu öteden beri teessüs etmiştir. Hükümetin bütçesinin bu Meclisten geçiş vaziyetini takdir buyurursunuz. Fakat biz bu kanunu getirmekten kaçındığımızdan değil, doğmadan ölmeye mahkûm olmasın diye, ve hakikaten her milletvekili bu devlet parası üzerinde her türlü konuşmasını yapabilsin diyedir. Ama siz ayrı bir formül bulup getirirseniz bize yardım etmiş olursunuz; ki ne mutlu. Yoksa hiç kimseden kaçıracak bir cihet yoktur. Mesele budur.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Biz Milletin bir milyarı üzerinde gece gündüz uğraşıyoruz da diğer taraftan iki milyarı üzerinde on paralık tesirimiz yoktur.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Sizin de Milletvekili olarak Kanun lâyihası yapmak, yani Kanun teklif etmek hakkınızdır. Eğer bunda acele ediyorsanız sual sorar veyahut da istizahda bulunup itimat reyi vermez, bizi düşürürsünüz.

BAŞKAN — Müsaade edin efendim, soru bitmiştir.

ŞAHİN LÂÇİN (Afyon Karahisar) — Deminki ifadenize göre zeytin fiyatlarının günden güne yükselmesinden dolayı zeytinyağı ihracının menedildiği anlaşılmaktadır. Bu ihraç müsaadesi verilirken bu ciheti düşünmeniz icabetmez mi idi?

Sonra, yumurtanın ihracına müsaade edilmemesindeki sebep nedir? Bu suallerimin cevaplandırılmasını rica ediyorum.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Zeytinyağı ihracına müsaade verirken biz zeytinyağının da hem döviz getirmek hem zeytinyağı tüccarlrının kazanması fakat iç piyasanın da bundan fazla müteessir olmaması şartiyle müsaade ettiğimiz 5 000 ton nebatî yağlar kategorisine dâhil ve onların içinde olarak ihracına müsaade vermiştik. Maalesef, bâzı arkadaşlar değil ama işi bilmiyen dışardaki hâdiseyi bilmiyen bâzı insanların zannettiği gibi iktisat kaideleri, iki kere iki 4 eder gibi katî riyazi kaidelere bağlı şeyler değillerdir. Bu 5 bin ton çerçevesi içinde olmasına rağmen zeytinyağı üzerinde spekülâsyon yapılmak istendi ve bu fiyat yükselişi bu spekülâsyon neticesidir. Bizden sonra Yunanistan da zeytinyağı ihracını durdurmuştur. Çünkü orada da spekülâsyona yol açmıştı.

ŞAHİN LÂÇİN (Afyon Karahisar) — Beş bin ton tamamen ihraç edilmiş midir?

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Hayır tamamla-

nıyordu, durdurduk. Nebati yağların diğerlerini veriyoruz.

Yumurta bize dolâr temin etmektedir. Biraz da tâlibi çok olduğu için fiyatının yükselmesini önlemek için dolâra döndük.

ŞAHİN LÂÇİN (Afyon Karahisar) — İngiliz lirası üzerinden yapılan satışlarda bir sandık 26 İngiliz lirasıydı. Halbuki dolârla satıldığı zaman dolâra tahvil edilince 59 - 60 dolâra tekabül eden miktarda Türk lirası bedel ödenmektedir. Bu muamele Türkiye'deki Bankalarca yapıldığından fiyatı 420 kuruş tutmaktadır. 420 kuruş ise karaborsa fiyatıdır. 420 kuruşa dolâr ithal edeceğimize, İngiliz lirası ile yumurtalarımızı satıp da bu liralarla döviz getirmeyi temin etsek daha iyi olmaz mı?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Ticaret Bakanı olarak, yumurta tüccarı olmadığım için bu kararı... (Biz de yumurta tüccarı değiliz sesleri) teknisiyenlerin verdikleri rapora istinat ettirdim. Mamafih buyurduğunuz noktanın yeniden tetkik edilmesi yerinde olur, tetkik ettireceğim.

ZEHRA BUDUNÇ (Bursa) — Sayın Bakanım, demin bir muhalif arkadaşla konuşurken, isim söylemiyeyim ihtilât olmasın, çok kıyasıya tenkid yaptınız, iktisadi teşekküller üzerinde biraz daha muhabbetle tenkidde bulunsaydınız, dedim. Dediler ki, bu tenkidler lâzımdır, biz esasta icra makamiyle tamamiyle mutabakat halindeyiz dedi. Şimdi ben çok merak ettim, bu mutabakat halinde olan Sayın Bakan mıdır, Vekâlet teşkilâtındaki arkadaşlar mıdır, yoksa İktisadi Devlet Teşekkülündeki müdürler, muavinler ve teknisiyenler midir? Böyle bir manzara nasıl olur?

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Muhalifin de ismini söylesin. Hiç olmazsa demokrat desin, bir şey desin.. Muhalefet de cevap vermek mecburiyetindedir.

BAŞKAN — Müsaade buyurun!

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, Zehra Budunç arkadaşımın sualine cevap vermeden arkadaşlardan rica ediyorum, sorulacak sualleri örtmesinler. Çünkü Ahmet Kemal Varınca arkadaşımızın dediği gibi, iki milyarlık müesseseler bize bağlıdır.

İkincisi; Zehra Budunç arkadaşıma şunu arzedeyim ki, ben Ekonomi Bakanı oldum olalı 1,5 ay oldu, 1,5 ay içinde İktisadi Devlet Teşekküllerinin bilânçosunu önüme dökmüş değilim. Dökmüş olsaydım kabine arkadaşlarımla mutabık olarak muhaliflerle de mutabakat hâsıl edecek bir durumda bulunurdum.

İkincisi; buradaki arkadaşlar mutabakat halinde olduklarını ifade ettiler. Herkesin serbestisine karışamam. Fakat onların mutabakati bir şey ifade etmez. Hükümetin icra organı ben olduğuma göre, benimle mutabakat bir mâna ifade eder. Onun için endişe buyurmayın.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Asla Hükümetle mutabık değiliz. Öyle bir şey yoktur.

AHMED VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Kükürt istihsalimiz hakkında bir konuşma yapmıştım. Sayın Bakan acaba cevaba değer bulmaz mı?

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Bir kere Muhterem Heyete şunu söyliyeyim: Arkadaşlar yeter dedikleri için kestim. Ben burada verdiğim cevapları mektup ile de bildireceğim. Kükürt hakkında da sizi tenvir ederim.

AHMED VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Müsaade buyurun! Mektupla verilen cevabın kıymeti ayrıdır, Millet kürsüsünden verilen cevabın kıymeti ayrıdır.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, hatibin sözünü kesmeyin, onu da söyliyecekler.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, ne bileyim; saat 9 u on geçiyor. Hazırdan sonra müddet kâfi derecede geçmedi. Onun için ben, yapılan asabiyeti hoş görürüm.

AHMED VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Asabiyet değil bu.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, bakan olmak, biraz da insanın tahammülü fevkinde de olsa sinirine hâkim olmak demek değildir. Biraz da bizim de insan olduğumuzu düşünmek lâzımgelir.

Kükürt hakkında vereceğim cevap şudur : Ben de parti müfettişi olarak, Eti Bank hukuk müşaviri olarak orada bulundum, kükürt dâvasını Eti Bankta inceliyen komisyonda bulundum. Bir kükürt dâvası vardır. Sizin söylediğiniz gibi Yaşar arkadaşım da söylediler. Kükürt meselesi şudur; harb esnasında hariçten kükürt gelmez oldu, Keçiborlu kükürdü sarfedi-

liyordu. Harb bitti, İtalya'dan da kükürt ithal imkânı hâsıl oldu. Bundan sonra da fiyat meselesi ortaya çıktı. Tarım Bakanlığının Bornova Haşere Mücadele Fidanlığı diyor ki, Keçiborlu'nun yapmış olduğu kükürtler bağcılığı tatmin eder. Buradaki Ziraat Fakültesinde ismi yazılı zevat diyor ki, Keçiborlu kükürtleri bağcılığı tatmin eder. Bunlara mukabil, Tarım Bakanlığının mütehassıs elemanları da - ilmî otoritedir - hayır, yaramaz, diyor. Hakikatte benim intibaım şudur; Keçiborlu kükürtlerinin maliyetinin yüksek olması itibariyle, İtalya'dan gelen kükürtlerin teminini istiyorlar. Benim gördüğüm kükürt dâvası budur. Ben hâdiseyi ele aldım, Tarım Bakanı arkadaşım burada mı bilmem, kendisi ile konuştum, bu işi tetkik edip kesin bir neticeye varacağız.

BAŞKAN — Kasım Ener.

KASIM ENER (Seyhan) — Efendim; Sayın Bakan buyurdular ki; Türkiye'nin iktisadi alanında en büyük rolü oynıyan çiftçidir. Çiftçilerin harbden evvelki durumu ile şimdiki durumları arasında mukayesede bulundular, arada bir sıkıntı yoktur, hemen hemen aynıdır, fazlalık da yoktur.

Çiftçiyi en ziyade sıkıntıya düşüren sermayedir. Bu sermayeyi de ancak Ziraat Bankasından bulmaktadır ve bunu ağır faizlerle bulmaktadır. Çiftçinin kalkınması için, dolayısi ile bu memleketin kalkınması için Ziraat Bankasının kredi vermesi hususunda ne düşünüyor?

İkincisi : Ziraat Bankasının da, isminden anlaşıldığı üzere, bunun Tarım Bakanlığına bağlanmasında; devrinde bir fayda mülâhaza ediyorlar mı?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Ziraat Bankasının kredi meselesi; bundan evvelki Hükümet zamanında itibari sermayesinin 200 milyon liraya çıkarılmasına karar verilmişti. Fakat dâva itibari sermaye dâvası değildir. Ziraat Bankasının hakiki finansman kaynağı olması dâvasıdır. Ziraat Bankasının hakiki finasmanı işinin Devlet İktisadi Teşekkülleri gibi, esaslı olarak ele alınacağı, yeni bir formül bulunacağı tabiîdir. Fakat şimdiden, şunu düşünüyorum, diye bir şey söylemekte mâzurum. Bundan evvel Yüksek Ziraat kredi meclisini topladım.

Ziraat Bankası Tarım Bakanlığına mı bağlansın, bana mı bağlansın dâvası bence bir mesele değildir. Dâva o dâva değildir. Dâva, kredi dâvasıdır. Çünkü bugün Ziraat Bankası tüccara kredi vermektedir. Ve tüccarın mevduat olarak yatırdığı para istikraz ettiği paradan çok fazladır.

Halbuki çiftçinin vaziyeti böyle değildir.

Bu işin tanzimini Ekonomi Bakanlığına bırakmak; yalnız tüccara kredi verme bakımından değil, kooperatiflerle olan alâkası ve buna benzer hususlar bakımından bana bağlı kalması mahiyeti eşyaya daha uygun görünmektedir. Eğer yüksek heyetiniz hayır, Tarıma bağlansın derse ben her hangi bir imparatorluğun bana bağlı olmasında ısrar etmem, veririm.

Bir şey daha arzetmek isterim; Canlı hayvan ve su mahsulleri işinde Toprak Mahsulleri Ofisini memur ettik. 77 nci raporla Marchalle plânı yardımından istifade ederek bu işi yoluna koymak istiyoruz.

BAŞKAN — Abidin Potuoğlu.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Bendeniz bir sual soracağım; bunlardan birisi çiftçimizin sattığı mal ucuz, aldığı mal pahalıdır.

BAŞKAN — Yüksek sesle konuşun.

ABİDİN POTUOĞLU (Devamla) — Çiftçimizin aldığı mal pahalı sattığı mal ucuzdur. Çünki memleket çiftçisinin birçok mallarına el konmuştur, buğday, arpa, afyon gibi. Hulâsa şuki; çiftçi alacağını pahalı alıyor, fakat satacağına müdahale ediliyor. Şimdi Hükümet çiftçiden buğday alıyor, bunu müstehlike veriyor. Feda olsun. Buna da razı çiftçi. Harice 30-35 kuruşa satılan ve fakat çiftçiden 15-20 kuruşa alınan arpanın bu alış ve satış fiyatları arasındaki farkın müstahsıla intikal edip etmiyeceğini sayın Bakandan izah buyurmalarını rica ederim. Bu bir.

İkincisi, 7 Eylûl kararlarından evvel 5 kuruş olarak tesbit edilen pancar fiyatları hâlâ eski seviyeyi muhafaza ediyorlar. Bütün hububat fiyatları yükseldiği, şeker fiyatı yükseldiği halde pancar fiyatları ayni seviyeyi muhafaza etmektedir. 1948 senesi için Hükümet bir fark vermedi. 1949 senesi için bu hususta bir şey düşünüyor musunuz

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Efendim Sayın Abidin Potuoğlu'ya şunu belirtmek isterim : Bizim el koyduğumuz değil, ihracına müsaade etmediğimiz tek madde hububattır.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Ayni şey.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Ayni şey değil Potuoğlu, müsaade buyurun. Dışardaki hububat fiatı 15.XII.1949 tarihinde Şikago'da 22 kuruştur, bizim para ile. Kanada'da 23 kuruştur..

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Öyle ise neye müdahale ediyorsunuz?.

ZİYA ARKANT (Yozgad) — O zamanda millet aç kalır.

CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Müsaade buyurun Ziya Bey, ben cevap veriyorum. O zaman Potuoğlu der ki, memleketi aç bıraktınız. Onu demekte de haklıdır.

Fakat ne şiş yansın ne kebap diye iktisadi iş yürümez. Biz bu işin mesuliyetini bilerek yapıyoruz. Geçenlerde Eskişehir'e yulaf getirin diyordu, öbür taraftan da şimdi buğdayı serbest bırakın, diyor, serbest bıraksak bu sefer de Eskişehir aç kaldı der. Çünkü bugün Eskişehir'e buğdayı Ofis, Devlet vermektedir.

İkinci sordukları meseleye gelince: Şeker pancarı için 1949 senesi için alınmış bir kararımız yoktur. Buyurdukları hususları da tetkik eder, menfi çıkarsa ya kürsüye milletten veya kendilerine arzederim.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Efendim, diyorlar ki, hariçte buğday piyasaları bizdekinden daha ucuzdur. Eğer hariçte buğday fiatları hakikaten bizdekinden ucuz ise, buğdayın dışarı kaçmasına imkân yoktur. Şu halde serbest bırakmak lâzımdır.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Sayın Abidin Potuoğluna şunu arzedeyim ki, Bugünkü ticari vaziyet hiç de öyle değildir. Muammer Alakant arkadaşımıza tütün vaziyetinde arzettiğim gibi dışarıya bunu takas yolu ile çıkarıyoruz Yani yurda mal takas yolu ile girmektedir. Aradaki fiyat farkı ihtihsal yapanlardan değil, üçüncü şahıslardan ve hattâ ecnebi mümessillerinden ileri gelmektedir. Yoksa buğday hususunda fon diye birşey yoktur.

Bir arkadaşım konuşuyordu; Toprak Mahsulleri Ofisi evvelki sene ihraç etmiş olduğu buğdaydan 16 milyon lira kâr etmiştir. Ucuz fiyatla buğday satıldığından dolayı bunun 10 milyonu iç istihlâke gitmiştir.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Fon ne oldu.

BAŞKAN — Gl. Vehbi Kocagüney.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Duydum ki, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne daha evvel getirilmiş yabancı uzmanlar tarafından verilmiş raporlar varmış, kendi mütahassıslarımız da dâhil olmak üzere, 76 rapor verilmiş, fakat bu raporların tavsiyelerine bu Maden Tetkik ve Arama müessesesi hiç önem vermemiş. Bu hususta izahat lütfeder misiniz?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, Zatı Devletiniz iki şeyi birbiriyle karıştırdınız. Bir kere Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne verilen raporların hepsini tercüme ettirmeden de anlıyacak mütahassıslar vardır. Ve zaten raporlar tercüme edilmiştir, bunların bir kısmı şimdi yeniden tetkik edilmektedir.

Demin Tümtürk arkadaşımın bahsettiği Küreinühas hakkında verilen raporlar verimli değildir, dediler. Buyurduğunuz 76 rapor balık ve et hakkındadır, Ekonomi Bakanlığına gelmiştir, biz de bunları tetkik ettikten sonra bu balık ve et mevzuuna sahip olarak toprak mahsulleri Ofisini memur ettik. Bunlar 76 raporu tasnif edecek, 77 nci raporu vereceklerdir. Bu 76 nci rapordan sonra verilecek 77 nci raporu Marşal Plânı ve Toprak Mahsulleri Ofisi vasıtasiyle tatbik mevkiine koyacağız.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Şimdilik istihsalimiz 58 ton petroldür buyurdunuz. Halbuki bir gün bu mübarek kürsüden 200 ton olarak ifade edilmişti, niçin bu kadar şişirilmeye lüzum görülmüştü?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Efendim şişirilmiş değildir. Tesisat meselesidir, daha fazlasını da almak tesisat ile mümkündür, ne kadardır İhsan bey, bugünkü durum?

M. T. A. GENEL MÜDÜRÜ İHSAN BERENT — Pompasız olarak 58 ton çıkmaktadır, fakat pompa kullanıldığı takdirde 100 ton kadar çıkarmak mümkündür.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI C. S. BARLAS (Devamla) — Demek ki çıkması mümkün olan bundan çok fazladır. Fakat teknik tesisat yapıldıktan sonra bu tahakkuk edecektir. Bugünkü durum toprağı pulluk yerine kara sabanla sürmek kabilindendir.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Petrol işletmesini büyük madenler işletmesi mahiyetinde telâkki ediyor musunuz?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI C. S. BARLAS — Anlıyamadım.

Y. M. ALAKANT (Devamla) — Zonguldak'taki kömür işletmesi, Divriği'deki demir işletmesi gibi işletmeler büyük maden işletmeleridir. Ancak çok miktarda elde edilmesi mümkün olduğu takdirde petrol işletmesi de büyük maden işletmeleri meyanında sayılacak mıdır?

CEMİL SAİD BARLAS — Petrol işletmesini büyük maden, işletmesi sayar mısınız? Saymaz mısınız? Muammer Beyin sözlerinden anladığım nokta şudur.

Sualinizde, eski tâbirle, veçhi şebeh, göremiyorum. Çünkü o madenler, istismar edilmekte olan madenlerdir. Bugün biz petrolü istismar etmediğimiz için bu hususta karar verecek durumda değiliz. Bunu fennî tesirlerle istismar ettiğimiz gün ve dünya resmî piyasa ölçüsünde verim aldığımız gün büyük maden sınıfından sayacağım. Mâruzatım budur.

BAŞKAN — Soru için isimlerini yazdıran arkadaşlardan Ali Rıza Arı.

ALİ RİZA ARI (İstanbul) — Sayın Bakandan bir noktanın tavzihini rica edeceğim.

Acaba selefleri tarafından enerji meselesine dair bırakılmış bir karar veya teklif var mıdır?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Ben evvelce kısa kestim; enerji hususunda da sizi tenvir edeyim:

Bu husustaki düşüncemiz şudur: Enerji santrali hakkında Elektrik Etüd İdaresi birtakım etüdler hazırlamıştır. Bunların en başında Sarıyer gelmektedir. Siz konuşmanızda İstanbul'dan bahsettiniz. Enerjiyi İstanbul bakımından düşünüyorsunuz. İstanbul hakkında düşündüğümüz şudur: Ağaçlı linyitlerini işleteceğiz. Günde bin tondan başlıyarak ağaçlı linyitlerini artan bir şekilde işletmek suretiyle istihsali yükselteceğiz ve İstanbul'un enerjisini de buradan temin edeceğiz. Aralıkta birtakım raporlar da verilmiştir. Çatalgazı, Tunçbilek ve Sarıyer santrallerine ait olan bu raporlarda Sarıyer santralinin İstanbul'a bağlanması hakkında çeşitli mütalâalar olmuştur. Biz parası az, imkânı mahdut bir Devlet olduğumuz için bunların heyeti mecmuasını mukayese ettikten sonra bu hususta katî bir neticeye varmak istiyoruz. Binaenaleyh, bugün size buradan İstanbul'a şu kadar, bu kadar vereceğiz diye bir şey söyliyecek durumda değilim.

FAİK KURDOĞLU (Manisa) — Arkadaşımdan bir noktayı rica etmiştim, cevap lûtfetmediler. Tütün müstahsillarından % 5 kesilmişti. Bunun miktarı nedir? Bir de tütün bankası kurulacaktı. Bu işlerle alâkalı olanları bu hususta tenvir edebilirler mi?

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, tütün piyasasını düzenlemek için bir müessese kurulmak üzere tütüncülerden % 5 kesilmişti. Bu suretle müstahsıldan aşağı yukarı 23 890 000 lira tahsil edilmiş bulunuyor. Bu para bir fon olarak dururken % 5 faize tâbi idi. Geçen sene Hükümet müstahsıla yardım için bu paradan yine müstahsıla risturn yaptı. Tütün satışında bir tanzim mubayaasının lâzım olduğu anlaşılmaktadır. Fakat tanzim mubayaası için bu fonla bir banka mı kurulacak, yoksa müessese mi kurulacak? Henüz bir karar vermiş değiliz. Fakat karar olsa da olmasa da para müstahsılındır. Bu para ile müdahale mubayaası yapmaya devam edeceğiz.

BAŞKAN — Naşit Fırat.

NAŞİT FIRAT (Samsun) — Efendim Muhalefete mensup bir sayın arkadaşımız beyanatında mühim addettiğim bir noktaya temas etti. Dediler ki Marşal plânı ile yapılan yardımdan alacağım para ile liman havai hat gibi işleri yaptıracağım. Fakat bâzı diğer firmalar bu işleri daha ucuza yapacaklarmış. Bunda Devletin büyük zararı varmış gibi bir ifadede bulundular. Bu hususun açıklanmasında faide görüyorum.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Efendim; Marşal plânı vaziyeti şudur; biz Amerika'dan, biliyorsunuz ki muayyen kredi alıyoruz. Bunun bir miktarı Etibank'a tahsis edilmiştir. Tahsis edilen bu kredilerle tesisler yapacağız.

Zonguldak limanı inşası hususunda, buyurdukları gibi, hakikaten bir fiyat farkı vardır. fakat bu bir kere Hükümetiniz tarafından gözü kapalı olarak yapılacak bir sipariş değildir. Nitekim bundan 15 gün evvel Zonguldak limanı inşaatı dolayısiyle ve diğer hususlarda; Ame-

rikan fiyatlarının bir kısmı Avrupa fiyatlarından farklı olduğu için, ne gibi kalemlerde avrupa tesisleri, Amerikan mallarından daha ucuzsa bunu Bakanlığım bir liste halinde tesbit ederek Vekiller Heyetine sevketti. Vekiller Heyetinde konuştuk. Marshall plânı dolayısiyle, fiyatlarda müsavat aranacaktır. Bunun haricinde, Amerika'dan, tiraj hakları vardır. Bunları kullanmak suretiyle de Avrupa'dan sipariş yapacağız. Bunun dışında tiraj haklarını kullanırken Hükümetimiz teşebbüslerde bulunarak Marshall plânı dolayısiyle temin edilmiş Amerikan dolârlarını Avrupada kullanma imkânlarını arayacaktır. Bu bakımdan, yani fiyat bakımından her hangi bir suretle Hükümet borç para buluyorum diye gözü kapalı bir maceraya atılmak niyetinde değildir. Atılmamıştır.

(Alkışlar, kâfi kâfi sesleri.)

BAŞKAN — Kâmil Boran. (Kâfi kâfi sesleri.)

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz, iki arkadaş kalmıştır.

KÂMİL BORAN (Mardin) — Geçen yıl ve geçen Hükümet zamanında Bakanlar Kurulu hayatı ucuzlatmak için Bakanlıklar arası bir komisyon kurmuştu, uzun tetkiklerden sonra raporlarını Başbakan'a sundular. Bu tetkiklerin neticesi ne oldu ve tesirleri nedir?

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Effendim bundan evelki Hükümet zamanında Bakanlar Kurulu bir komisyon kurdu. Fakat bu hayatı ucuzlatmak için değil, hayatta istikrar temin etmek içindir. Komisyon bâzı tavsiyelerde de bulundu. Bilhassa kendi Bakanlığıma taallûk eden hususata Münakalât Bakanlığı ile anlaşarak gıda maddelerinin daha ucuza nakli imkânlarını araştırmak mevzuu vardı. Hayat pahalılığı rapor işinden ziyade kooperatif dâvasıdır. Çünkü hayat pahalılığı kendisini bihassa 3 - 4 müstehlik şehirde duyurmaktadır. Maksat ucuz çıkan malı müstehlike, mutavassıtın tavassutu olamadan, temin etmektir.

İBRAHİM ARVAS (Van) — Bendeniz aziz arkadaşımdan bir noktanın tavzihini istirham edeceğim : Dairei intihabiyem olan Van bu sene hayvan ihracatı yapamadı. Acaba mahallî bir yardım olmak üzere Van'da bir et konserve fabrikası kurmak hususunda bir düşünceniz var mı? Bu noktanın tavzihini rica ediyorum.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Efendim, her ağaç çıkan yerde bir fidanlık tesis etmek, her koyun olan yerde bir et fabrikaları konbinası kurmak bilmem yerinde midir? Mamafih Arvas arkadaşımın bir bakıma hakkı vardır. Bu hususta teknisiyenler gelecek. Nitekim Amerika'dan geliyor; o neresi iktisadi ve verimlidir derse, müstahsılı en fazla istifade ettirecek bir formül arıyacağız. Ve bu yolda yürüyeceğiz. Müsterih olsunlar. (Soldan alkışlar)

İBRAHİM ARVAS (Van) — Teşekkür ederim. (Kâfi sesleri).

BAŞKAN — Bölümlere geçilmesini yüksek oyunuza sunuyorum : Kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

B.		Lira
645	Bakan ödeneği	5 320

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Geçen malî sene içerisinde Hükümetin ticaret politikasında aldığı ve tatbik ettiği birçok kararlara esaslı itirazlarım vardır. Bunların içinde Cemil Said Barlas'ın da aldıkları kararlar mevcut idi. İçtüzük mucibince bunlar hakkında başka türlü konuşmaya imkân olmadığı için Ticaret Bakanlığı Bütçesinin Büyük Mecliste kouşulmasını bekledim. Fakat alınmış olan beş dakika konuşma karariyle bunun mümkün olmadığına göre maalesef bu meseleleri açamam ve bundan sonra da açmaya imkân yoktur. Alınan bu karar milletvekillerini istediği gibi millet meselelerini teşrih etmek imkânından mahrum bıraktığı mahiyetinde telâkki ediyorum. Ve bu ticaret politikasına ait birçok meseleleri burada konuşmak imkânını bulamayınca, milletin önünde konuşacağımı arz ediyorum.

Sayın Cemil Said Barlas'ın beyanatı içinde kabul etmek istemediğimiz veya muallel gördüğümüz bâzı noktalar vardı. Maalesef bunlar hakkında söyleyip cevap almak imkânını bulamadık. Bunları teşrih edebilmek için artık gelecek seneki bütçeyi beklemekten başka bir çare yoktur.

Bunların haricinde yalnız bir noktayı arzedebileceğim, gerek sayın Ticaret Bakanı..

BAŞKAN — Bölüm Bakan ödeneğine aittir, nereden bahsediyor sunuz? Bakanın ödeneğini kaldırmak mı teklif edeceksiniz, yoksa indir-

mek mi? Ne teklif edeceksiniz, teklifinizi yapın bölüm dâhilinde konuşmaya mecbursunuz.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Belki de Bakanın ödeneğinin kaldırılmasını teklif edeceğim, fakat bunun için beş dakikalık bir mukaddeme yapmıyalım mı?

Şimdi sayın Bakan diyor ki, bunu arada sırada umumi konuşmada yapacağım. Sonra muhalefet diyor, halbuki biliyorsunuz, burada muhtelif partilerden birçok arkadaşlar söz söylüyor. Bu muhtelif partiler içerisinde söz söyliyen arkadaşlara Sayın Hükümet erkânı da muhalefet diyorlar. Bendenizin ricam, Hükümet erkânı bunu izah ederken hangi partiye ait olduğunu da söylerlerse çok iyi olur. Çünkü bunu tasrih etmezlerse yarın efkârı umumiyede başka türlü akseder. Meselâ eğer muhatap Demokrat Porti ise, Demokrat Parti diye sarahaten söylesinler. Bu dünyanın parlâmenter memleketlerinde böyledir, meselâ İngiltere'de bugün iktidar İşçi Partisinde olduğuna göre, yine onun karşısında ekseriyet partisi olan eski Hükümet, Muhafazakâr Parti vardır. Yani muhalefet Meclisin en büyük grupunu teşkil eden partiye denir. Bu cihete Hükümetin ehemmiyet vermesini rica ederim. Hükümetin bu sözünün efkârı umumiyede ve tutanaklarda inikâsı başka türlü oluyor.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL-SAİD BARLAS (Gazianteb) — Pekâlâ bir daha öyle yaparız.

BAŞKAN — Bölüm kabul olunmuştur. Diğer bölümlere devam ediyoruz.

B.		Lira
646	Aylıklar	1 303 830
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
647	Hizmetliler ücreti	241 740
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
648	Geçici hizmetliler ücreti	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
649	Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanlarının ücretleri	90 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
650	Temsil ödeneği	2 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
651	Geçici tazminat	69 082
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
652	4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	48 090
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
653	3656 sayılı Kanunun 5 nci maddesi gereğince verilecek yabancı dil para mükâfatı	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
654	4644 ve 4805 sayılı kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	77 283
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
655	Merkez büro giderleri	45 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
656	İller büro giderleri	13 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
657	Basılı kâğıt ve defterler	10 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
658	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	40 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
659	Kira karşılığı	8 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
660	Taşıt giderleri	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
661	Yolluklar	96 501
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
662	Giyecekler	11 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
663	4588 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	7 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
664	Sanat modelleri satınalınması ve dağıtılması giderleri	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
665	Su ürünleri ve et kombinaları giderleri	60 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
666	İç kongreler	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
667	Milletlerarası kurum ve derneklere katılma payı	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
668	Yayın işleri	13 300
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
669	Temsil giderleri	2 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
670	Onarma giderleri	3 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
671	2818 sayılı Kanun gereğince tesisat karşılığı olarak verilecek tazminat	6 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
672	Geçen yıl borçları	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
673	Eski yıllar borçları	2 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
674	Kurumlara yardım	9 155 760
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Müsaade ederseniz bir sual soracağım.

BAŞKAN — Buyurun.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Devamla) — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne yardım için sekiz milyon lira ayrılmıştır. Bununla enstitü ne yapacaktır? Bunu rica ediyorum.

TİCARET VE EKONOMİ BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Bu sekiz milyon liradan dört milyon lirası petrol arama işine tahsis edilecektir. Dört milyonu da hem memur maaşlarına ve diğer yerlerdeki bilhassa Türkiye'deki madenleri aramak için, meselâ memlekette linyit, kömür, demir, antimuvan kurşun ve saire madenleri hakkında aramalar yapılmaktadır, ve memleketin umumi bir jeolojik haritası yapılmaktadır, oraya sarfedeceğiz.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — İçtimai tesisler için?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SİD BARLAS (Devamla) — Maden, Tetkik ve Arama'da içtimai tesis diye bir şey yoktur. Merkezdeki binalarda otururlar, memurları dışarda göçebedir.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Raman'da yapılacak tesis için?

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI CEMİL SAİD BARLAS (Devamla) — Raman'da ayrı bir petrol işletme müessesesi kurulacaktır, müessese kurulduğu zaman onun başındaki zat derse ki bunun için içtimai bir tesis lâzımdır ve mütehassıslar da buna taraftar olurlarsa, fakat onlar derlerse ki 4 milyon ayırın, 3 milyonu içtimai tesis için lâzımdır. Mütehassısların raporuna dayanarak bunu da vereceğiz.

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Yani arama devresinde icabederse çadırda, icabederse barakada oturacaklardır, pekâlâ.

BAŞKAN — Başka söz yoktur. Bölüm kabul olunmuştur.

Ticaret Bütçesinin bölümlerini oktuyorum.

B.		Lira
645/A	Bakan ödeneği	470
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
646/A	Aylıklar	2 234 299
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
647/A	Hizmetliler ücreti	219 840
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
648/A	Geçici hizmetliler ücreti	1
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
649/A	Temsil ödeneği	2 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
650/A	Geçici tazminat	61 128
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
651/A	4178 ve 4598 sayılı Kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar	56 786
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
652/A	4644 ve 4805 sayılı Kanunlar gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı	93 354
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
653/A	3656 sayılı Kanunun 5 nci maddesi gereğince verilecek yabancı dil para mükâfatı	14 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
654/A	Merkez büro giderleri	28 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
655/A	İller büro giderleri	16 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
656/A	Basılı kâğıt ve defterler	7 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
657/A	Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri	53 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
658/A	Kira karşılığı	27 620
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
659/A	Taşıt giderleri	3 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
660/A	Yolluklar	97 531
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
661/A	Giyecekler	7 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
662/A	4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları	8 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
663/A	Sergi ve kongreler giderleri	59 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
664/A	Tahlil ve ölçüler lâboratuvarı için makina, aletler, edevat ve ecza satınalma ve onarma giderleri	8 500
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
665/A	Ticaret ataşelikleri giderleri	211 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
666/A	Temsil giderleri	6 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
667/A	Yayın işleri	45 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
668/A	Milletlerarası kurum ve derneklere katılma payı	5 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
669/A	Geçen yıl borçları	9 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
670/A	Eski yıllar borçları	4 501
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

C — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi :

2. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısına bağlı (A) ve (B) işaretli cetvelerde yapılması kararlaştırılan değişiklikler hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Bütçe Komisyonu raporu (1/387, 3/323) [1]

BAŞKAN — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesine geçiyoruz.

Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü Bütçesi de beraber görüşülecektir. Söz alanların isimlerini kaydediyorum. Şimdiye kadar söz almış olanlar şunlardır :

Dr. Ahmet İhsan Gürsoy (Demokrat parti adına), Mithat Sakaroğlu (Müstakil Demokratlar adına), Dr. Aziz Uras, Dr. Esat Oktay, Dr. Makbule Dıblan, Dr. Nikola Fakaçelli, Ali Rıza Arı, Zeki Tarhan, Bakı Tümtürk.

Dr. AHMET İHSAN GÜRSOY (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar, ferdî ve içtimai sağlık durumları bizden üstün olan milletler, sağlık işlerine bütçelerinin yüzde yirmisi ile % 30 u arasında bir miktar ayırdıkları halde biz, 1949 Bütçesinin 1,5 milyar liraya varan yekûnunun Ancak % 4 e yakın bir miktarını, 54 milyon lirayı bu işlere ayırmış bulunuyoruz. Bu bize imkânsızlık içinde olsa dahi Hükümetin sağlık dâvasına lâyikı veçhile ehemmiyet vermediğini ifade etmektedir.

Sağlık Bakanlığı Bütçesi ele alınınca : Hatıra gelen ilk mevzu hastanedir. Hastane teşkilâtımızın ihtiyaca tekabül etmediği bir hakikattir. Esas itibariyle bu teşkilât çok karışık ve muğlak bir şekilde kurulmuş bulunmaktadır. Umumi Bütçeden, hususi muhasebelerden, belediyelerden, Vakıf İdaresinden, Millî Eğitim ve diğer teşekküllerden tahsisat alarak yapılan hastanelerin ayrı ayrı faaliyeti düşünülürse bunlardan matlûp neticenin alınamıyacağını yeknazarda kabul etmek icabeder.

Bu teşkilâtın takriben yüzde yetmiş beşini içine alan hususi muhasebeye bağlı hastanelerin tertip, idare ve idamesi ciheti tetkik olunursa :

Bu hastanelerin yatak adedi, ve zaruri ihtiyaçları nazarı dikkate alınmadan vilâyet bütçesinden gelişi güzel para ayrılmakta ve bu para ile bir sene idare edilecek bu müesseseler sene ortasında faaliyetini ya tamamen veya kısmen tadil ettikleri esefle görülmektedir.

Yüksek malûmunuzdur ki; vilâyet bütçelerinin sıhhiyeye taallûk eden kısımları tetkik ve tasdik olunmak üzere Sıhhat Bakanlığına gönderilir. Bu Bakanlığın tetkikatını lâyıkiyle yapmaması bir azda salâhiyetinin kifayetsizliği sebebiyle yapamaması yüzünden doğan bu neticeler fayda yerine millet ve memleket hesabına mahzurlar doğurmakta, emek ve para matlup sonuçlar vermemektedir.

Bunlara meydan vermemek için bu müesseselerin bir elde toplanması yani tamamen muvazenei umumiyeye alınması icabeder.

Vilâyet ve belediyelerin birer kanunla buna yapacakları maddî yardımların mazbut bir kayıt altına alınmasının mümkün olduğunu arza lüzum görmüyoruz.

Memleketimizde mevcut hastanelerdeki bilûmum yatak adedi 11 200 olduğu ve bunun 7 000 ninin İstabul'da toplandığı ve mütebakisinin muhtelif şehirlerimize serpiştirildiği göz önüne alınırsa umumi nüfusumuza nazaran 10 000 kişiye altı yatak isabet ettiği görülür. Medeni ve büyük milletler hariç bize mücavir memleketler-

[1] *24 sayılı basma yazı tutanağın sonundadır.*

de bu nispetin 24 olduğu teemmül olunursa bu mukayeseden acı duymamaya imkân yoktur.

Hastanelerimizin vesait ve personel bakımından çok noksan olduğu bilinen bir keyfiyettir.

Hastanelerimizde doktorlarımıza yardım edebilecek ve hastalara ihtimamla bakacak kâfi miktarda hemşirelere malik bulunmamaktayız. Binaenaleyh Sağlık Bakanlığının bu elamanların yetişmesi için bu mevzuu ele alması lâzundır.

Aynı zamanda hasta bakıcı temini ve bunların vazifelerinde bağlı bulundurulması çok mühimdir. Hayat pahalılığının alıp yürüdüğü bir zamanda yetişmiş bir hasta bakıcının 40 - 50 lira gibi küçük bir para ile hastaneye bağlı kalacağını kabule imkân yoktur. Hizmetin ağırlığı dışarda daha müsait iş bulunması ehliyetli hasta bakıcıları hastanelerden halile uzaklaştırmaktadır.

Bu külfetli ve ağır hizmeti gece uykularını terkederek ifa eden hasta bakıcıların terfihi yoluna gidilmesi ve bunların hastaneye bağlanması lâzımdır.

Rontken ve emrazı sâriye gibi meslek arkadaşlarına nazaran daha tehlikeli hizmet sahalarında, ölümü göze alarak çalışan doktorlara maaş ve tahsisat ve itibari müddet bakımından bir hususiyet verilmesi hakkaniyet icabıdır.

Hükümet tabiplerine yüklenen vazifeler; cidden ağır ve esas vazifeleri aksatıcı mahiyettedir. Hükümet tabiplerinin Umumi Hıfzıssıhha Kanununu tatbik ve vatandaşların sağlık durumu ile yakınen alâkadar olması iktiza eder. Hal böyle iken adlî tababet vazifelerini de ifaya mecbur ve mükellef tuttukları için asli vazifeleri ikinci plâna düşmektedir.

Hükümet tabipleri tababet ilminin ayrı bir branjını teşkil eden adlî tababeti bir adlî tabip kadar haliyle yapamıyacakları acı bir hakikattır. Bu sebeple adlî tababet işinin tedricen dahi olsa Hükümet tabiplerinin mahmul omuzlarından alınarak adlî tabibe tahmil edilmesi icabeder.

Nüfus siyasetimiz :

Bu geniş ülkede tutunmak, kalkınmak, terakki ve refaha ulaşmak nüfusumuzun artmasiyle kabildir. Memleketimizde doğan çocukların yarısından fazlasının yokluk ve bakımsızlık yüzünden gaip edildiğini görmek memleketin istikbali bakımından elimdir.

Köylerimizede ebe yoktur. Kazalarımızda tabib mevcut olsa dahi gayri tabiî doğumlara müdahale edebilecek bilgiye malik değildir. Her vilâyette hastane mevcut olsa bile her hastanede doğum ve kadın mütahassısı yoktur.

Her biri memleket için büyük bir kıymet taşıyan yavruların doğumu ve bakımı için behemehal her vilâyette bir doğumevinin açılması en hücra köylerdeki doğum vakalarının dahi imdadı sıhhi arabalariyle bu doğumevlerine intikal ettirilmesi ve bu işlerin tedrici bir plânla öne alınması hayati meselelerimizdendir. Sırası gelmişken, bir noktaya işarette fayda vardır.

Sağlık işleri bir kül halinde tetkik olunur. Sıhhat Bakanlığının ayrı, üniversitenin ayrı bir yol tutması tabiplerin yetişmesi bakımından caiz görülemez.

Ankara Üniversitesinin Gülhane Hastanesinde 50 yataklı doğum kiliniğinde 30 mütecaviz asistan çalışmakta (300) ü mütecaviz talebede ders yapmaktadır. Diğer taraftan Sihhat Bakanlığının (300) yataklı, muazzam, faaliyete geçmek üzere bulunan Hamamönündeki doğum evinde mahdut ve muayyen mütahassıslar ve asistanlar çalışacaktır.

50 yataklı bir kilinikte görülen mahdut vakalar dolayısiyle burada çalışan ve ders görenler tatbikat ve ameliyat bakımından lâyıkiyle istifade edememekte ve yetişememektedir. Ders görenlerin ve ihtisasını yapmakta olan doktorların tatbikat ve ameliyat bakımından tam ve kâmil bir şekilde yetişmesini teminen Sihhat Vekâletiyle üniversitenin müşterek gayeye vüsul ve iyi neticeler almak için anlayış birliği ile el ele vermesi ve doğum evinden üniversitenin istifadesinin sağlanması lâzımdır.

Alkol :

Cümlece bilinen bir hakikattır ki, alkol dünya için bir âfettir. Vücudu tedricen zehirliyerek tahrip eden bu madde nesli âtinin zayıf ve cılız doğmasına bedenen ve ruhan mâlûl olmasına, neticesi itibariyle aklî ve asabî hastalıklar tevlit ettiğine, akliye ve asabiye hastahanelerindeki hastaların çoğunun bunun kurbanı olduğuna ve işlenen suçların yarısından fazlasında bu âfetin rolü bulunduğuna şüphe edilemez. Dünyada müteammim olan ve men'i mümkün bulunmıyan alkollü içkilerin medeni memleketlerde alkol miktarının azaltılmasına dikkat ve ihtimam olunmaktadır.

Bu itibarla: Tekel varidatının kısmen azalması neticesini doğurması dahi sıhhati umumi-

ye ve neslin sağlığı ceraimin tahdidi bakımından bunun kısmen tahdit ve kontrole tâbi tutulmasının ve mümkün olduğu kadar az alkollü içkilerin kullanılmasının temini Hükümetin ve Sıhhat Bakanlığının asli vazifelerinden biri olmak üzere mütalâa ediyoruz.

Fuhuş:

Bir cemiyetin bünyesini kemiren, ahlâk ve sıhhatini ihlâl eden bu belâ cemiyetleri teşkil eden ailelerin dağılmasında ve perişan olmasında zührevi hastalıkların yayılmasında başlıca âmillerindendir. Sadece bir kanunla menedilmesine imkân bulunmıyan bu belânın tam mânasiyle tahribatını hiç olmazsa tahdit için idari ve sıhhi tedbirler alınması iktiza eder. Umumi Hıfzıssıhha Kanununun zabıtai ahlâkiye kısmının lâyıkiyle tatbik edilememekte olduğunu kabul ve itiraf etmemiz lâzımdır. İdare makamlarına ve sıhhat teşkilâtına bu kanunun tahmil ettiği vazifenin gereği gibi yapılması için ciddî tedbirler ittihazı ve bilhassa tatbikı icabeder.

Diğer taraftan umumi evlerin daimî murakabesinin ihmal edilmemesi ve gizli fuhşun önüne geçilmesi için bugünkü müeyyideler kâfi değilse daha ağır müeyyidelerin konulması Hükümetin başlıca vazifelerinden birisini teşkil eder.

Verem:

Verem âfeti sefalet zemini üzerinde neşvünema bulur. Memleketteki hayat pahalılığı ve bunun doğurduğu sefâlet bu hastalığın günden güne artmasını intaç etmektedir. Memleketimizde verem hastalığından her sene (50 000) kurban vermekteyiz. Maalesef bu hastalık günden güne faaliyetini artırmakta ve (150 000) i aşan musap adedi mütemadiyen tezayüt etmektedir.

Geniş topraklarımız üstündeki nüfus nispetimizin azlığı göz önüne alınırsa bunun acılığı daha iyi hissedilir.

Memleketimizde yer yer kurulan veremle savaş derneklerinin verimli faaliyetlerini şükran ve minnetle kaydetmeyi vazife biliriz. Ancak Sağlık Bakanlığının bu kurumların faaliyeti ile iktifa etmiyerek vazifei asliyenin kendisine terettüp ettiğini mülâhaza ederek en cezrî bir surette harekete gelmesi zamanının gelmiş ve hattâ geçmekte bulunduğunu kavraması icabeder. Bu mücadele memleketimiz için bir hayat ve memat mücadelesi mesabesindedir. artık lükse kaçmadan bütün musapları tecrit ederek âfetin sirayetinin önlenmesi ve bugünkü sanatoryum verem hastanelerinin bu kadar musap muvacehesinde bir şey yapmıya kadir olmadığı düşünülerek mütevazi sanatoryum ve verem hastaneleri kurulmalı ve bu tahripkâr hastalıkla ciddî bir mücadele açılmalıdır. Bunu memleketin istikbali ve hayatı bakımından zaruri görmekteyiz. Verem hastaneleri ve sanatoryumları için yapılması iktiza eden talimatnamenin halen hazırlanmamış bulunması verem hastanesinde ayrı, sanatoryumda ayrı bir gıda rejiminin tatbikı bu zarureti bir kat daha artırmaktadır.

Sıtma;

Mütemadiyen milletlerde bir müstemleke hastalığı diye vasıflandırılan sıtmanın memleketimizde yaptığı tahribat veremden hiçte geri değildir. Bu hastalık uzviyetin mukavemetini kırarak verem ve mümasili hastalıklara yol açmakla kalmayıp nesli âtinin de cılız olmasını ve nüfusun azalmasını intacetmektedir.

Hepinizin bildiği gibi bu hastalığı nakleden sivrisinektir. Bu hayvanın üremesine âmil bataklıklardır.

Bugün bataklık dâvası yanında ve daha ehemmiyetli olarak D. D. T. ile sivrisinekleri imha cihetine gidilmesi ilk çare olarak düşünülebilir. D. D. T. mücadelesinin sadece sıtma meselesini halletmekte değil, ayni zamanda sâri hastalıklar ve bilhassa trahom bakımındanda faydalı olacağı aşikârdır.

Trahom:

Memleketimizin cenup ve cenubuşarkisindeki üç milyon nüfustan yarıya yakının bu hastalığa musap bulunduğunu ve birçok vatandaşların rüyetten mahrum kaldığını üzülerek görmekteyiz.

Yapılan mücadelenin gayrikâfi olduğunu Bakanlığın da kabul edeceğini umarız. Daha esaslı tedbirlerin ittihazını, vatandaşları göz gibi mühim bir uzuvdan mahrum eden bu hastalığın yakın bir âtide tesiratının tahdidini ve zamanla tamamiyle giderilmesini temenni etmekteyiz.

Netice:

Sağlık Bakanlığının vazife ve salâhiyetleri dâhiline giren işler o kadar şümullü

ve hayatidir ki, bunları lâyıkıyle başarmak en büyük vatan hizmetlerinden birisini teşkil eder. Bu gayeye ulaşmak çok müşkül ise de âzami gayretin imkânsızlıkları yeneceğini ifade etmek ve bilhassa gelecek yıl bütçeleri tanzim olunurken, sağlık işlerine şimdikinden daha fazla bir nispet ayrıldığını görmek isteriz.

Dr. MİTAT SAKAROĞŞLU (Muğla) — Muhterem arkadaşlar, geçen seneki bütçe müzakereleri esnasında memleketimize hâkim olan sıhhi ve sıhhi içtimai ıstırapları birer birer teşrih ve tafsil etmiş ve bu dertlerin mühim bir kısmının malî imkânlar ikinci plânda tutulmak şartiyle dahi kuvveden fiile çıkarılabilecek hizmetler meyanında bulunduğunu izaha çalışmış, ancak bunu temin için de Hükümetin realist bir plâna dayanarak muktazi enerjiye sahip olduğunu ispat etmesinin kifayet edeceğini belirtmiştir.

Geçen bir sene; umumi sağlık işlerimizi programsız ve plânsız bir Devlet faaliyetleri manzümesinin bir peyki olmaktan çıkaramamış ve bütün iptidailiği ile icrayi hükmedegelen kötü sıhhi şartlar, bu milletin anasından emdiği süt kadar helâl olan yaşama hakkına, çalışma imkânlarına maalesef bir zerre dahi katamamış bulunmaktadır. On sene evvelki Devlet Bütçesinin bugün aşağı yukarı beş altı misline ulaşıldığı halde bugünkü umumi yekûn içerisinde Sağlık Bakanlığı Bütçesinin mevkiinde ancak % 1 i geçmiyen bir artışın mevcudiyeti; (yurt sağlığını) hafiflikle karşılıyan bir telâkkinin ve Millî Savunma, millî istihsal gibi bir memleketi dünya kadrosu içinde ve kem gözler karşısında ayakta tutacak önemli varlıkların yegâne mesnedi olan en iptidai sağlık şartlarının mübremiyetini sezemiyen bir zihniyetin timsali olarak karşımızda durmaktadır.

Binaenaleyh vakıaların mâkesi olmaktan uzak bulunan Sağlık Bakanlığı Bütçesinin fasıl ve tertipleri üzerinde durmıyarak göze batan bâzı dertlerimizi işaretle iktifa etmek istiyorum.

Bu hususta evvelki mütalâalarımızın, haiz oldukları ehemmiyet bakımından teyit ve takviyesinin, tekerrür addedilmemesini peşinen tebarüz ettirerek memleket bekasının tereddütsüz birinci unsuru bulunan ve sağlık şartlarının kifayetsizliğinin en bâriz bir örneği olan nüfus ve çocuk sağlığı mevzuu ile mütalâalarımızı arza geçiyorum :

Arkadaşlar, bu sahada birkaç rakam mükayesesi bizi, umumi sıhhat şartlarımızın kifayetsizliğini bütün fecaatiyle belirtecek olan veciz neticeye ulaştıracaktır. Filhakika :

Elimizde mevcut olan son istatistiklere göre umumi nüfus tezayüdümüz 1935 - 1940 arasında her yıl ortalama binde on sekiz civarında iken bu seviye 1940 - 1945 arasında her yıl binde 10,9 derecesine inmektedir ki, bu da artış nispetinin mütemadi olarak nasıl düşmekte olduğunu açık olarak ifade etmektedir. Yine 1945 istatistikleri memleketimizdeki ölüm nispetini vasati olarak binde 17,2 olarak gösterdiğine göre bunları yabancı memleketlerin mümasil rakamlariyle kıyaslıyarak neticede küçük komşularımız Bulgaristan ve Yunanistan'dan kötü bir durumda olduğumuzu acı ile müşahede eder ve hem bu ölüm nispetlerini 1 - 5 yaş arasındaki çocuklara teşmil edersek daha yüksek rakamların tehdidi ile karşı karşıya gelmiş oluruz.

İlersi için hepimize endişe veren bu yüksek vefiyata sebep olan iktisadi faktörlerin, hayat pahalılığının, geçim zorluğunun müessiriyet derecesini araştırmak bana düşmez. Ancak dâva yalnızca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı zaviyesinden dahi ele alınsa yine yüz güldürücü muvaffakiyetlere ulaşılabilir. Binaenaleyh nüfus meselesinde ilk iş olarak velût Türk anasının ıstırabına derhal ortak olarak onu daha hamlin ilk aylarından itibaren Devlet murakabesine ve himayesine almayı sağlıyacak prensipleri hâkim kılmaya çalışmak yani (çocuk ve nüfus) siyasetini her şeye takdimen mesul makamları işgal eden şahısların tebeddülüne tâbi olmıyan bir plâna, ama hayali olmıyan bir plâna, istinat ettirmek lâzımdır, (Son ayların münakaşalı bir mevzuu haline gelen kimsesiz ve yoksul çocuklar dâvasının da bu büyük dertle birlikte halledilebileceğine kani olduğumuzu istitraden arzetmek isterim.)

Diğer taraftan Devletin bu cezri teşebbüsleri yanında hususi yardım kurullarının da ona ayak uydurarak dâvayı alâyişten ve senenin bâzı günlerinde tekrarı âdet olan kuru gösteriş çerçevesinden sıyırarak hakiki mânasiyle halka hizmetkâr olmasını bu müesseselerin teşkilinden beklenen faydaların tahakkuku bakımın-

dan lüzumlu görmekteyiz. Programında sağlık işlerine bir satır bile yer vermiyen Günaltay Hükümetinin kül olarak çocuk mevzuunda ne düşündüğünü bu vesile ile öğrenmek bizim için ayrıca faydalı olacaktır.

Arkadaşlar, mevzu çocuğa intikal edince bir nebze de çocuk hastaneleri üzerinde durmak istiyorum :

Bugün Ankara'nın geniş bir hinterlandı bulunmasına rağmen merkezi hükümetteki çocuk yatakları sayısı elliyi geçmemektedir. Nümune hastanesindeki çocuk servisinin ne müşkül şartlar altında çalıştığını, müsaade ederseniz, salâhiyettar bir zatın 3 . XI . 1948 tarihli bir raporunu okuyayım : Bu raporda deniliyor ki ;

(Çocuk kliniğinin içinde bulunduğu şartların, böyle bir kliniğin gerek dahilî teçhizat, gerek faaliyetine uygun ihtiyaçlarını hiçbir suretle karşılamadığına; yeniden nazarı dikkatinizi celbetmeyi vazife sayıyorum.... 1930 da ve Cenevre'de Beynelmilel Sağlık Komisyonunun emri üzerine 1932 de çocuk hastaneleri için kaleme aldığım iki raporumdaki esaslı noktalar ekseri memleketlerin klinikleri tarafından para bakımından imkânları müsait olmadığı halde, kabul ve tatbik edilmiştir. Maalesef bu hususta bu ihtiyaçları hiçbir şekilde karşılıyamıyacak durumda olan idarem altındaki Ankara çocuk kliniğinin ıslahı için şimdiye kadar harekete geçilmemiştir. 5 . VI . 1936 tarihli bir raporumla tüberkülozlu çocukların tedavisi için bir paviyon tesisini de teklif etmiştim. Tüberkülozun çocuklarda çok yayılmış bir hastalık oluşu aynı zamanda yer ve yatak azlığı yüzünden çocuk kliniği dâhilinde böyle bir kısım açmaya imkân bulunmayışı bu teklifi yapmama vesile verdi. Bundan maada ayrı bir karantina kısmı da mevcut olmadığı için tüberkülozun muhtelif şekillerinden hasta olan çocuklar önce yaşlarına mahsus umumi koğuşlarda, bu meyanda tüberkülozlu süt çocukları da süt çocuğu koğuşunda yatıyor, bunu mütaakıp klinik muayeneler neticesinde açık tüberküloz vakaları tesbit edilerek enfeksiyon hastalıkları kısmına geçiriliyordu. Maamafih burada da diğer hastalardan tam bir tecrit mümkün değildi.

Maalesef bugün içinde bulunduğumuz şartlar o zamankilerin aynıdır. Bununla beraber Ankara Şehri nüfusunun o zamandan beri oldukça mühim bir miktarda artmış bulunması, münakale vaziyetinin düzelmesi ve halkın bu hususta aydınlanması gerek poliklinik, gerekse klinikteki hasta adedini artırmaktadır. Bugün çocuk kliniğinin yatak sayısı, intanî kısmı hariç, 35 tir. Netice itibariyle daimî surette hastaların bir kısmını ekseriya bir yatağa iki çocuk, süt çocuklarında ise üç çocuk isabet etmek üzere, yatırmak mecburiyetinde kalıyoruz. Bunun ne demek olduğunu izaha lüzum görmüyorum.

Mevcut yatak adedi kadar hasta yatırmak da bir hal çaresi olarak gösterilemez. Çünkü çoğu uzak yerlerden ve hiç de ender olmıyarak gece gelen çok ağır hastaları şartlar ne olursa olsun yatırmak mecburiyetinde kalıyoruz. Zira burada doğrudan doğruya hayatı tehdit eden bir tehlike mevzuubahistir. İki çocuğu bir yatakta yatırmak; bu vaziyette gelen bir çocuğu geri çevirmekten daha iyidir.

Enfeksiyon hastalıkları kısmındaki şartlarda ihtiyaçları karşılamaya kâfi gelmez. Burada ayrıca hasta çocukları hastalıklarının cinsine göre tecrit edebilme imkânının olmayışı evvelkilere ilâve etmek lâzımdır.)

Arkadaşlar; Bakanlığın aksini iddia etmesine ve mahrem emirler yazmasına rağmen bugün dahi menenjitli, kızıllı ve tifolu çocuklar aynı hücre dâhilinde yatmakta berdevamdırlar. Bütün bu acı hakikatlara rağmen elde 200 yataklı, lüksten uzak, fakat her türlü konforü havi bir çocuk hastahanesinin Bayındırlık Bakanlığında mütaaddit projeleri vardır. Bu proje yarım kalan on küsur milyonluk Kızılay Hastahanesi ile görülmemiş derecede bir lüks yapı olan yeni doğum evinin sekiz milyon liralık masrafına mukabil ancak iki milyon lira ile kuvveden fiile çıkabilecektir. Binaenaleyh Bakanlığın bir an evvel bu hususta harekete geçerek bu hayırlı işi başarmasını istemek; yârü ağyare karşı Türk Milletini ve hekimliğini küçük düşüren bugünkü mezbele yerine, merkezi Hükümeti modern bir çocuk kliniğine kavuşturmasını beklemek hepimizin samimî arzularıdır.

Arkadaşlar; alelûmum hastanelerimizin kemiyet ve keyfiyet bakımından durumu bundan farklı değildir. Bunların kâffesinin birden ıslahiyle ihtiyaçların derhal karşılanamıyacağı, bugünkü şartlar muvacehesinde, bedihidir. Ancak belediyelere ve hususi idarelere ait bulunan hastanelerin hangi sıraya tebaan ve ne gibi lüzum ve sebep zaruretiyle umumi bütçeye alındığı hakkında esaslı bir bilgimiz olmadığından

bu konunun da Sağlık Bakanı tarafından aydınlatılmasını zaruri görmekte ve bu hastanelerden mahallî idarelere yapılacak yardımlarla alınacak randımanın bunların Devletleştirilmesi halinde elde edilecek fayda ile mukayese edilip edilmediği hakkında mülâhazaları öğrenmeyi de lüzumlu bulmaktayız.

Hastane mevzuunda çok ehemmiyetli bulduğumuz bir hususun da izahına müsaadenizi rica ederim.

Yüksek Meclisin çok yakın günlerde kabul ettiği bir kanunla memleketimiz dâhilinde tedavisi mümkün görülemiyen ordu mensupları yabancı memleketlere gönderilmektedir. Bu çok yerinde hakkın Devlet hizmetindeki, diğer memurlara da teşmilini gönül arzu eder. Fakat bizce asıl ehemmiyetli nokta, baş ve göğüs cerrahisine ait bâzı mühim müdahaleleri, harice arzı iftikar etmeden kendi memleketimizde yapabilecek tesisatı bir an evvel vücuda getirmek ve bu husus için icabeden hekim ve sair personeli bu gibi müdahalelerin tekniğinin çok ileriye gittiği memleketlerde yetiştirdikten sonra memleket içinde en küçük teferrüatına kadar ihtimam ile teçhiz edilmiş muayyen müesseselerde çalıştırmaktır. Ancak bu sayededir ki, dünya hekimliği karşısında türk hekimliği lâyık olduğu haklı mevkii almak suretiyle varlığını duyurabileceği gibi, birçok hasta vatandaşımız da bir an evvel külfetsizce tedavi olma imkânını elde edebilecektir. Biz dünya hekimliğinin bugünkü akış hızına ancak bu ve bunun gibi yeniliklere bir an evvel ulaşma sayesinde ayak uydurulabileceği mütalâasındayız.

Muhterem arkadaşlar;

Bilhassa şu son bir yıl içinde vereme karşı mücadelenin Devlet ve millet tarafından müştereken ele alınması yolunda ümitbahş hareketler sezmekteyiz. Şu muhakkaktır ki, veremle savaş mevzuu bugüne kadar bütün dünya memleketlerinde tek taraflı olarak ele alınıp başarılamamıştır. Yani ne vatandaşların kendi hususi teşebbüsleri ile kurdukları teşekküller ne de yalnız başına Devlet eli buna muvaffak olamamışlardır.

Son yıl zarfında bir taraftan veremle mücadele derneklerinin memleketin dört bir köşesine teşmili diğer taraftan da sağlık Bakanlığı tarafından Veremle Savaş Kanunu tasarısının hazırlanmakta olması dâvayı cidden esasından kavrama ve mücadele kuvvetlerinin tevhit ve teşriki noktasından ümitli ve verimli bir hareketin başlangıcı gibi görülmemektedir. Bilhassa kurulması düşünülen verem tecrit hastanelerinde geçen yıl müdafaa ettiğimiz baraka sisteminden istifade edilmesi, lüksten kaçma bakımından, takdire şayandır. Ancak yukarda da arzettiğim gibi başlanılan bu ciddî hamlenin yarın öbürgün vukuu melhuz politik tahavvüllerle yarıda kalmamasını sağlamak; onun için de bu baptaki teşebbüsleri ve iyi niyetleri biran evvel kanunlaştırarak mümkün olduğu kadar sabit istinat noktaları tesis etmek ilk plânda gelen işlerdendir. Ancak bundan sonradır ki, uzun senelerden beri birçok medeni memleketlerde muvaffakiyetle tatbik edile gelmekte ve başarılı sonuçlar vermekte olan mücadele metodlarını, kopye ederek değil, bünyemiz şart ve imkânlarına göre adapte ederek hayırlı neticelere ulaşmak kabil olacaktır.

Hulâsa : Milletçe açtığımız tüberküloz savaşında resmî makamların devamlı bir enerji göstermelerini isterken salâhiyetli fikir ve kanaatleriyle bu gibi memleket meselelerini inceliyen ve icrai makamlara yol gösteren Yüksek Sağlık Şûrasının da kanaatlerine samimiyetle memleket hayrına ısrar etmelerini ve yakın bir mazide olduğu gibi hangi saiklerle tasvip ve tasdik ettikleri bizce malûm olmıyan sabık (On yıllık millî sağlık plânı) nın iflâsından sonra ilmî kanaatlerini feda ediş politikasına düşmemelerini aflerine mağruren arzetmek isterim.

Verem bahsini kapamadan bilhassa şu noktaları hatırlatmak lüzumunu şiddetle duymaktayım: Hastayı cemiyet ve aile içinden bulup ayırmak ve sonra tedavisine çalışmak şüphesiz ki, mücadelenin bir safhasını teşkil etmektedir. Yoksa hayat standardının mümasil memleketlere nazaran çok düşük bulunduğu, istihsal gücünün felce uğradığı, geçinme ve yaşama şartlarının en az beş misli zorlaştığı bir memlekette verem savaşını yalnız birinci cepheden ele almanın bir hüsrana müncer olacağını şimdiden ifade etmenin bir kehanet olmıyacağını da belirtmek isterim. (Sağdan bravo sesleri)

Arkadaşlar; ilâç konusunun bâzı noktalarına da temas etmeyi faideli görüyorum: Hindistan'ın Ankara'daki Sefarethanesinin birkaç gün evvel neşrettiği bir havadis bülteninde Bombay ci-

varında kurulacak fabrikalarda Penisilin, sıtma ilâcı, sülfamit müştakları imal edileceğini görünce bu sahanın da bizde ne kadar mühmel olduğunu hatırlıyarak ıstırap duydum. Arkadaşlarım, emin olunuz ki, bu toprak üzerinde yaşıyan meslektaşlarımız arasında salâhiyetle pek çok terkibi meydana getirecek kıymette mütahassıslarımız vardır. Hattâ bunlardan D. T. T. mükemmelen memlektimizde imal edilmiş fakat gerek istimal sahasında teşvik edilmemek ve gerekse imalinde himayeye mazhar görülmemek gibi sebeplerle tutunamamıştır. Yerli müstahzaratımızın da memleket dâhilinde istimal sahası bulabilmeleri ve mümasili Avrupa ilâçları karşısında tutunabilmeleri için Bakanlığın resmî müessese-lerinde bu Millî müstahzarları himaye etmek vazifesinde olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır.

Keza gümrüklerimize gelen röntgen filmi elektrokardyograf filmi gibi malzeme antrepolarda lâlettayin bir tarzda yığılmakta ve binnetice bu hal mühim bir kısım malzemenin telef olmasına sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan bu gibi tıbbi malzemenin gümrüklerden çekilmesinde bir kolaylık gösterilmediği için ihtiyaç erbabı uzun zaman sıkıntıya mâruz kalmaktadır. Bu vesile ile Gümrük Bakanı Dr. Bürge'nin bu husus ile yakınen alâkadar olmasını hasseten rica ederim.

Sağlık işlerimizde umumi olarak şunu söyliyebiliriz ki, memleketimiz için hayati bir ehemmiyet taşıyan koruyucu hekimlik yanında en faydalı müessese olan sağlık merkezleri tesisi işleri maalesef betaatle yürümekte ve nüfusumuzun dörtte üçünü teşkil eden köylü kitlesi bu sağlık yuvalarını iştiyakla beklemektedir. Halbuki Bakanlığın bu hususta neler mülâhaza ettiği ve istikbal için ne gibi esasları göz önünde bulundurduğu hangi hal ve şartlar altında sağlık merkezleri teşkiline cevaz verdiği hakkında önümüzde programlaşmış bir tasavvur yoktur.

Esnaf teşekkülleri, şirketler hattâ resmî okulların sıhhi düzenleri hâlâ sağlanamamıştır. İşçi hijyeni hakkında sadra şifa olacak bir tedbir alındığını göremiyoruz. Kazalarımızın eczane ihtiyaçlarını temin edecek cezri tedbirlerden uzağız. Belediye ve hususi idare hastaneleri seneden seneye daha sıkıntılı durumlara düşmekte, köylünün ilâç, ebe, sihhat memurunun ihtimamına ihtiyacı günden güne artmaktadır.

Daha pek çok taaddüt ettirebileceğimiz bu Yokluklar) karşısında Sağlık Bakanlığının (Pılân ve program) yokluğu ise hepimizi hüsrana sevkedecek bir mahiyet taşımaktadır.

Yeni Sağlık Bakanımızı sıhhat işlerimizi memleket şartlarına uygun olarak düzenliyecek vasıfta lüks ve hayalden âri, uzun ömürlü bir programla karşımızda görmekle şahsan mutmain olacağımı tebarüz ettirir ve vatandaş hayatını «Emin bir doğumdan şerefli bir ölüme kadar» siyanet edecek olan böyle bir sağlık programının bir an önce tahakkuk sahasına geçirilmesini samimî olarak temenni ederim. (Alkışlar)

Dr. AZİZ URAS (Mardin) — Arkadaşlar, sâfi tababet bahsinde klinik ve hastane, daha doğrusu yatak sayısı hiçbir millette ideal bir rakama varmamıştır. İngiltere'de 10 binde 156 - 157, Orta Avrupa'da 70, Balkan'larda 20 - 30, bizde de on binde 11,5 dur. Yalnız bu bizdeki binde 11,5 un, tevezzü şekli de şayanı dikkattir.

İstanbul'da ve birçok büyük şehirlerde on binde 65 - 66, Orta Anadolu'da on binde 2 - 3 vatanın başka bölgelerinde meselâ Siird'de Mardin'de Hakkâri'de yüz binde 2 - 3 veya 18 şeklindedir. Bütün bunlar böyle olunca imparatorlukta lâtinlerden kopye ettiğimiz sağlık siyasetinin, zaman zaman Cumhuriyet Hükümetleri tarafından ve onların mesul Bakanları tarafından, yatak adedinin mâkul hadde isal edilmesi için sarfedilmekte olan cuhudu cebbareye rağmen sistem bozuk; ve malî istitaatımızın, bu imkânları ne bugün ve ne de yarın ve hattâ mühim bir zamanda bahşedememesi elbetteki bizi yön değiştirmek için icbar etmektedir. Bizde bu yön değiştirmek şekli, kanaatimce şu şekilde olmak lâzımgelir. Mevcut olan hastane daha doğrusu yatak adedini kıymet ve kemiyet itibariyle mümkün olduğu kadar yükseltip, tevzii, mâkul bir şekilde yapmak şartiyle behemehal vâkı tababete gitmek mecburiyetindeyiz. 30 - 40 sene sonra, meselâ Orta Avrupanın her hangi bir memleketi gibi bir millî sıhhat seviyesine varabiliriz. İngiltere'nin seviyesine varabilmek için bugün bize lâzım olan paranın miktarı kıyas ve riyazi hesapla 980 milyon liradır. Bu da büyük bir gayedir. Bugünkü istitaatımızla mümkün olamıyacağı muhakkak. Bu sebeple arzettiğim

gibi bizim vâkı tababete önem vermemiz büyük bir ihtiyaçtır, bir zarurettir.

Söylemek mümkündür ama, imkân dâhilinde maslahata para bulmak icabeden bir şeydir. Elbetteki Türk Milleti en yüksek bir sıhhat seviyesine yükselmeye lâyıktır. Fakat muhakkak olan bir şey de vardır ki, ne Hakkâri'de ne de İstanbul'daki nispet aslâ kâfi değildir. Ama mümkün olmayınca yolu değiştirmek ve uzun senelere sâri fakat emin bir siyaset takip etmemiz lüzumunun katî olduğuna kaniim. Bu sebeple ben arkadaşımdan iki, üç şey istirham edeceğim. Bunlar benim aklıma gelenlerdir, her tabibin aklına gelebilir: Ve fakat tesirleri mühimdir.

1. Bağ aşısının behemehal mecburi -olarak tatbik edilmesini âmir bir kanun tasarısının getirilmesi;

2. Aşısı bulunan bütün intanî hastalıklar için mecburi aşı tatbikı;

3. Çocuk vefiyatının önüne geçmek için, gayrikabili imtisas sulfa ilâçların en üera yerlere kadar gönderilmesi.

Ve nihayet birçok hastalıkların önünü alan büyük tatbik sahası bulan biz de büyük alâka uyandıran temas zehirlerle mücadelenin behemehal bir kanuna rapt ve tatbik sahasına konulması.

Arkadaşlar; Cumhuriyet Hükümetinin muhtelif bakanları arzettiğim gibi fevkalbeşer mesai sarfederek bize gayet güzel örnekler vermişlerdir. Sıtma savaşı, olağanüstü sıtma savaşı, bunlar birer misaldir. Yapamıyacağımız şey yoktur. Cizre ve Nuseybin'i bilenler pekâlâ hatırlarlar, o seneler içinde biz dışarda yattık. Orada kuşlar dahi düşer. Demekki bizim koruyucu olarak yapacağımız şey vardır ve bizim hekim arkadaşlar müsteit ve kâfi bilgidedirler. Nihayet gerek fikir, gerek enerji ve gerek ilim olarak mücehhez bulunmaktayız. İstirhamlarım ve mâruzatım bunlardır.

Dr. ESAT OKTAY (Kars) — Sayın arkadaşlarım, bir mukaddeme ile başlıyacağım. Çünkü vakit beş dakikadır. Bu mukaddeme bir eğlence yerine geçeceği için bunu beş dakikaya saymayınız. Bu fıkrayı bilen arkadaşlar vardır, bilmiyen arkadaşlarca da bilinmesinde çalışmalarımız için fayda vardır.

Geçen gün muhterem Başkanımız Saracoğlu ile konuşuyorduk. Kendisi şöyle bir fıkra anlattı : «Birisi bir arkadaşına uzunca bir mektup yazmış, sonunda da demiş ki, kusura bakmayınız vaktim çok az olduğu için uzun yazdım.»

Ben evvelâ intikal edemedim, kavrıyamadım dedim. İzah etti ve dedi ki, uzun mektup yazmak için vakit kaybetmeye lüzum yoktur. Fakat kısa mektup yazmak bir mesai sarfını ve dolayısiyle vakit kaybını istilzam eder.

Şimdi şunları görüyorsunuz, bu bir kitabın hulâsasıdır, ben 15 dakika için hazırladım. Bir kitabın hulâsasıdır.

Ben 15 dakika içinde okuyacağımı zannettiğim için muayyen kısımlarını, alt tarafını çizerek almıştım. Fakat beş dakika kararı olduğu için çok mühim olan verem, hemşire ve sağlık merkezleri meselesini çok seri olarak okuyacağım. Alâkadar olmak istiyen arkadaşlar sonradan zaptı alıp okurlar.

Şimdi müsaadenizle okuyorum :

Sayın arkadaşlarım; sağlık, varlıkların en değerlisidir. 20 milyon olan nüfusumuzun çoğalması icabettiği kadar sağlık ve kuvvetli olması gerektir.

Sağlığı temin etmek ve sağlam, kuvvetli nesil yetiştirmek için yalnız arzu kâfi değildir; bilinmesi ve alınması zaruri olan birçok tedbirlere başvurmak lâzımdır.

1946 yılı Haziranında New-York'ta bizim de iştirak ettiğimiz Milletlerarası Sağlık Konferansı yapılarak bir (Dünya sağlık teşkilâtı) kurmaya karar verildiğini biliyoruz. Bu teşkilâtın Anayasanın bir maddesinde şöyle deniyor : «Sağlık, yalnız hastalık ve malûliyetin yokluğundan ibaret olmayıp beden, fikir ve sosyal bakımdan tam bir iyilik halidir». Onun için sağlığı koruma tedbirleri alınırken daha geniş düşünmek lâzımdır.

Bütün hayat hâdiseleri insan sağlığı ile ilgilidir. Bundan dolayı sağlığın korunması da gayet geniş ve şümullüdür. Bu korunmada bilgi, sağlık teşkilâtı, ekonomi, mesken, giyim, beslenme, ısıtma, yol, taşıt ve saire durumlarının düzenlenmesi başta gelen tedbirlerdir. Bunların her biri ayrı ayrı ve başlı başına önemli konulardır. Bunlardan bahsedecek değilim. Zira önemini takdir edersiniz.

Halk sağlığını hedef tutan işler iki büyük kısma ayrılır. I) - Koruyucu tababet, II) - Şifa verici tababet.

Bilindiği veçhile, bir kimseyi hasta etmemek bir hastayı tedavi etmekten daha kolaydır. Bununla beraber halk ne kadar aydın, koruyucu tababet ne kadar kuvvetli olursa olsun, tabiatın çeşitli tesirleri altında insanlar gene bin bir çeşit hastalıklara yakalanıyorlar. Ve bunları da şifa verici müesseseler tedavi ediyor.

Yurdumuzda halen koruyucu tababet vazifesini il ve ilçelerde sağlık müdürleri, hükümet ve belediye tabipleri yapmaktadırlar. Bu koruyucu tababette ve bilhassa salgın hastalıklarla mücadelede övünmeye değer kıymetli T. C. Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha müessesemiz baş rolü oynamaktadır. Bu müessese koruyucu hekimliğin ihtiyaçlarından aşı, serum ve saireyi sağlamaktadır.

Şifa verici işleri de hastanelerimiz, verem sanayortumları, sıtma, frengi, verem, trahom teşkilâtları, doğum ve çocuk bakım evleri, sağlık merkezleri gibi müesseseler görürler. Bir hastayı tedavi etmek için evvelâ teşhis koymak lâzımdır. Yani evvel emirde anamnez toplayıp, tahliller yapıp hastanın hali hazır durumunu tesbit etmek ondan sonra tedavi cihetine gitmek icabeder.

Bütün bu koruyucu ve şifa verici işleri yapmak için personele ihtiyaç vardır. Bizdeki bugünkü personel durumu şu şekildedir :

Doktorlar	6001
Diş doktorları	1155
Eczacılar	137
Ebeler	1664
Sağlık memurları	2655
Hemşireler	760
Köy sağlık koruyucusu	850
Köy sağlık memuru	834

Şimdi bu personel mevcudumuzun tahlilini yapalım. Bu suretle yapılacak işler kendiliğinden meydana çıkar.

Şükranla kaydedebiliriz ki hekimlerimizin sayısı aşağı yukarı yeter derecededir. O kadar ki; mecburi hizmete tâbi olan yurt mezunu hekimler dahi çalışabilmek için sıra beklemektedirler. Yeni mezun olan serbest hekimlerimizin Hükümet hizmetinde vazife almak şansı ise; daha güç durumdadır.

Ancak burada yapılacak iş bu doktorları bugünkü ihtiyaç ve icaplarına göre ihtısas bilgileriyle teçhiz edip ihtiyaca göre memleketimizin her tarafına göndermektir. Bilindiği gibi iç hastalıkları, cerrahi ve saire ihtısasları gibi eski ihtısaslardan başka endüstri, spor ve havacılığımızın ilerlemesi dolayısiyle iş hekimliği, okul spor hekimliği, zehirli gaz doktorluğu ve pratisyen doktorluk sağlık uzmanları ihtısaslarına da ihtiyaç vardır.

Bugün ihtısas yapmak istiyen genç doktorlarımız yer bulamıyorlar ve birçok güçlüklere mâruz kalıyorlar. Bunların yetiştirilmeleri için esaslı tedbirler almak ve bu arada bunlara ilmî araştırmalar imkânını da temin etmek lâzımdır.

Sağlık elemanlarının orta kısmını teşkil eden hemşireler, ebeler ve sağlık memurlarının sayı ve kalitelerine gelince; bunlardan bilhassa hemşire sayısı çok noksandır. Bu sebeple hemşirelik mesleki üzerinde durmak ve meşgul olmak lâzımdır. Yukarda arzettiğim cetvele göre altı bin doktora mukabil hemşirelerimizin sayısı 760 dır. Bu çok azdır; ihtiyaç karşılanmamıştır. Eskiden hemşireler mahdut miktarda Kızılay Mektebinde yetişiyor ve mektep yılda ancak 3 - 8 mezun verebiliyordu.

Birkaç seneden beri Haydarpaşa Nümune ve Şişli Etfal hastanelerinde de hemşire okulları açılmış ve yeni mezun vermeye başlamıştır. Bununla da ihtiyaç karşılanmamaktadır.

Şimdi biraz başka memleketlerde hemşirelerin durumuna bakalım :

1946 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde yalnız devlet hastane hemşire sayısı 146 602 olup 112 885 öğrenci hemşire de okullarda öğretim görmekteydi. Bu kadar mevcuda rağmen 1947 de kadroda 41 000 hemşire eksik bulunuyordu. Birçok hemşireler endüstri hemşireliğine geçmektedirler. Buna sebep endüstri hemşireliğinde maddeten daha fazla tatmin edilmiş olmalarıdır. Amerika'da hastane hemşireleri haftada 40 - 48 saat çalışırlar ve başlangıçta haftalık maaşları 35,75 dolârdır. Zamanla 45 - 50 dolâra yükselmektedir. Halbuki endüstride çalışan hemşireler haftada 60 dolâra kadâr alabiliyorlar. Eğer bu durum ıslah edilmezse Amerika'da 1950 yılında hemşire eksiği 185 000 olacaktır.

Amerika hemşireleri bilhassa gece nöbetlerinden müştekidirler; gece nöbet saat 23 te başlar saat 7 de sona. erer. Geceleri nöbetçi hemşire akın akın gelen kafası gözü patlamış sarhoşlarla, taşıt kazazedeleriyle, intihara kalkışıp ya-

ralananlarla ve zehirlenme vakalariyle fedakârane uğraşırlar. Hal böyle iken Amerika'lı bir doktor, hemşire için şöyle demiştir; «Bugünkü günde bir genç kızın hemşire olması için aklından zoru olması lâzımgelir.»

Amerika'da İndiana'da Winchister'de Randolph İl hastanesi son zamanlarda hemşire yokluğundan bütün hastalarını çıkarıp kapanmak mecburiyetinde kalmıştır.

Chicago'da bâzı hastaneler birtakım şubelerini hemşire bulamadıklarından kapatmak zorunda kalmışlardır.

Bütün Amerika'da hastanelerin % 94 ü hemşire kıtlığı çekmekte, % 75 inde bu noksanlık kritik bir hal almış bulunmaktadır.

Bir de hemşirelerin bizdeki çalışma şartlarına, aldıkları aylıklara, tâbi oldukları hastane talimatnamelerine bakalım :

Hemşirelerimizin aldıkları maaş 15 - 35 liradır. Lâborantlar 150 - 200 lira ücret alırlar. Hemşireler günde 11 saat çalışırlar, haftanın altı gününü hastanede geçirmek mecburiyetindedirler, haftada bir gün izinli olarak çıkabiliyorlar. Bu durumdaki hemşire evlenebilir mi, evlenirse evlilik hayatı nasıl cereyan eder, çocuklarına nasıl bakar? Bunun izahını bulmak gayet güçtür.

Onun için genç kızlarımız ancak muztar kaldıkları zaman bu mesleye giriyorlar ve ilk imkân buldukları anda ayrılıyorlar.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Yurt bilgisine devam.

Dr. ESAT OKTAY (Devamla) — Bu sebeledir ki, hemşirelik mesleğini cazip bir meslek haline koymak ve memleketin muhtelif yerlerinde yeter derecede hemşire okulları açmak lâzımdır. Bu suretle en değerli, vatanperver, şefkatli, insaniyetli kızlarımızın seve seve bu kutsi mesleğe girmeleri ve çalışmaları mümkün kılınmış olur.

Bir de bu hemşireleri ihtisas sihibi olarak yetiştirmek lâzımdır. İdareci, dâhiliye, cerrahi, çocuk, intani hastalıklar, verem mücadele, ziyaretçi, diyet, uçak, endüstri ve saire hemşireleri yetiştirmek lâzımdır.

Bunları yaparken hemşirelerin terfilerini, istikballerini, hastanede çalışma durumlarını teminat altına almak lâzımdır.

BAŞKAN — Bu hemşire bahsini de kapatınız. Müddet de dolmuştur. Müsaade ederseniz usulü bozmıyalım.

(Geri tarafını Hükümete versin sesleri).

BAŞKAN — Makbule Dıblan.

Dr. MAKBULE DIBLAN (Seyhan) — Sayın arkadaşlarım, Sağlık Bakanlığının verem mücadelesinde gösterdiği anlayıştan dolayı bu mücadeleye inanmış ve bu mücadelenin müstakbel Türk nesilleri sağlığı bakımından ehemmiyetine inanmış bir arkadaş sıfatiyle teşekkür ederim. Bendeniz bu kürsüye Kemali Bayizit arkadaşımdan birkaç sual sormak için çıktım. Sayın arkadaşıma soruyorum :

Zonguldak'tan Hopa'ya kadar Anadolu'nun Şimal sahillerini kaplıyan nekatör mücadelesi bugün kâfi midir? Verimli midir? Sayın meslektaşımı tatmin edecek durumda mıdır? Nekatör âfeti bir vilâyetin, iki vilâyetin değil bir mıntakayı baştan başa muztarip kılmaktadır. Bir hastalık ki, memleketimizin Zonguldak'tan Hopa'ya kadar olan bütün sahillerini kansız, cansız ve bütün hastalıklara karşı mukavemetsiz bırakmaktadır. Bu hastalıkla yapılan mücadele kâfi midir? Bilmiyorum sayın arkadaşım ne cevap verecektir, Ben onun anlayışına ve meslekdaşımın hastalıklara yer verişine inanan bir insan olarak diyorum ki, bunun gayrikâfi olduğunu kendileri de ifade edeceklerdir. Esasen bu mücadelenin müspet bir netice vermesi için Sağlık Bakanlığının yalnızca bu mücadeleye sarılması kâfi değildir, Bu mücadelede; Sağlık Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı beraberce çalışmalı ve ona Tarım Bakanlığı yardımcı olmalıdır.

İkinci sualim; sayın arkadaşımdan soruyorum. Türkiye'deki röntgenci durumu nedir?

Sayın arkadaşlar, bilirsiniz ki bugün röntgen cihazı bütün dünyanın tıbbî anlayışıyle yalnız röntgen teşhis vasıtası olmaktan çıkmış aynı zamanda teşhis ve tedavide büyük değerli, müspet iş görmektedir. Tababet bundan hiç bir zaman müstağni kalamaz. Bunun hastalığı teşhiste olduğu gibi tedavide de pek çok hizmeti olduğunu açık olarak ifade etmek isterim. Bugün Anadolu'da öyle hastaneler bilirim ki bu fakir memleket bir röntgen cihazı almış, fakat elinde kâfi eleman ve mütahassısı bulunmadığı için işletememiştir.

Sayın arkadaşlarım; şunu da yine ifade etmek isterim ki bugün Türkiye'de en çok per-

soneli bulunan Devlet hastanelerinden en büyüğü olan İstanbul'da öyle büyük Devlet hastaneleri gördüm ki, 36 tane dahiliye asistanı olduğu halde diğer hastanelerde röntgen mütahassısı tek yardımcısız, ayni zamanda başka bir hastanenin röntgen mütahassısıdır. Bunun üzerinde durulması lâzımgelen bir meseledir. Türk tababetinin röntgen ihtısasına karşı ehemmiyet verildiği takdirde tababete daha faydalı olacaktır. Röntgen şuaı kendisiyle uğraşanları şifası gayri mümkün hastalıklara müptelâ kılmaktadır. Bunun yanında yeni ihtısas almış hekimin bir teşhis laboratuvarı için gerekli röntgen cihazı alma imkânsızlığını ilâve ettiğimiz takdirde genç hekimin karşılaştığı müşkülâtı göz önüne getiriniz. Arzetmek istediğim şudur ki Türkiye'de röntgen ihtiyacı karşılıyacak durumdan çok uzaktır.

Sayın meslektaşıma bu proplemin halli hususunda neler düşündüklerini ve bir plân hazırlayıp hazırlamadıklarını sormak istiyorum.

Sayın meslektaşıma üçüncü sualim; Türkiye'de muhalif, muvafık bütün arkadaşlarımın üzerinde ısrarla durdukları hemşireler durumu ne vaziyettedir?

Hepinizin bildiği bir realite vardır, hanginizin işi hastaneye düşerse, hekim olmaya lüzum yoktur. görürsünüz Türk hekimleri Türk hastalarını liyakatsiz ve kifayetsiz ellere bırakmak mecburiyetindedirler. Bütün dünyanın hekimlik anlayışının kıymet verdiği bir ikinci sınıf sağlık personeli sınıfı vardır ki bizim memleektimizde itiraf etmeliyiz ki, ne maddi, ne de mânevi, ne de içtimai mevkiini bulamamıştır.

Hemşire : bütün dünyanın anladığı mânada mukaddes, memleekt, millet hizmetinde insanlık hizmetinde iyi iş yapan cemiyete hizmet gören bir elemandır. Fakat bizim ne içtimai anlayışımız, ne de maddi tatmin edişimiz bugüne kadar meslekin inkişafını temin edememiştir, bunun çarelerini almalıyız.

Arkadaşların bu mesleki cazibeli kılmaya çalışmalıyız. Bir Garp seyahatimde bana sordular, kaç hemşireniz vardır diye, rakam söyliyemedim, yalnız gayrikâfidir dedim. Onlar da gayrikâfidir derler ama biz onların rakamlariyle mukayese edilmiyecek durumdayız.

Yine Sağlık Bakanından birşey daha rica edeceğim. Bilhassa Cenup vilâyetlerimizde yılan sokmaları vakaları olmaktadır. Geçen sene intihap mıntakamda çok acı bir vakaya rasladım. Bir kadını yılan sokmuştu, lüzumlu serumun bulunmaması yüzünden kadıncağız hayatını kaybetti. Yılan sokmuş olan Türk hastaları serom bulamıyarak bunu hayatları ile ödemişlerdir. Mevsim gelmeden sayın meslektaşımın icabeden tedbirleri almasını rica ediyorum.

Bütün Türk sağlığının bir garantisi olacak ve memlekette geniş nispette bir verem taraması yapacak ve B. C. G. aşısının tamimi ile de gerekli verem dispanserlerinin açılarak Türk cemiyetinin sağlığını koruyacak olan Verem Kanununu bir an evvel Meclise getirmelerini gene sayın meslektaşımdan rica ederek sözlerimi bitiriyorum. (Alkışlar).

Dr. NİKOLA FAKAÇELLİ (İstanbul) — Sayın arkadaşlar; milletvekili sıfatiyle tatil sırasında arkadaşlarla beraber İstanbul, Samsun, Adana ve Konya'nın en mühim sıhhi teşkilâtlarını ziyaret etmek fırsatını bulduk ve buralarda sıhhi işlere sarfedilen gayret ve elde edilen muvaffakiyetleri hekim sıfatiyle gurur ve sevinçle karşıladım. Zaten halkın sıhhatine ne kadar itina edildiği, gittikçe artan memleket hastaneleri, poliklinik ve dispanserler ispat etmektedir. Fakat hepimizi ve bilhassa hekimleri meşgul eden ve halkın büyük bir kısmını mahveden, verem hastalığıdır. Bunun içindir ki, bu son 4 - 5 sene zarfında Hükümetin bütün gayretleri vereme karşı açılan savaşa sarfedilmektedir. Mamafih bu öyle bir savaştır ki, muvaffakiyet elde etmek için yalnız gayrete değil, aynı zamanda fazla paraya ve uzun bir zamana da ihtiyaç vardır. Tüberküloz dâvası yalnız ilâç ve doktor dâvası değildir. Esas hayat şartlarının düzelmesi, mesken buhranının ortadan kalkmasıdır, o da umumi vaziyete ve iktisadi kalkınmaya bağlıdır ve ancak zamanla yavaş yavaş halledilecek bir iş olduğunu hepimiz biliriz.

Fakat bugün huzurunuzda açıklamak istediğim mevzu daha basit ve tatbik edilmesi daha kolaydır. O da sanatoryomların yapılmasıdır. Fikrimce Cerrahpaşa ve Haydarpaşa'da yeni inşa edilen verem hastanelerini ziyaret eden her kimsenin ziyaretinde duyduğu haklı gurur ve sevinci hissedecektir. Ziyaretçi, Avrupa'da bile zor bulunan böyle lüks bir teşkilâtı hayranlıkla karşılar. Fakat bu lükse rağmen yatakların sayısı

çok azdır, 100 - 120 yatağı aşmaz. Bu şekilde mevcut büyük ihtiyaca rağmen hastanelerimizde mevcut yer çok azdır. Hastalar bir yatağın boşalması için aylarca ve aylarca beklemek zorunda kalırlar. Aylar geçtikce de, hastalık yoluna devam ederek hasta ağırlaşır ve nihayet hastaneye rahatca ölümü karşılamak için girer. Aynı zamanda böyle serbest gezdiği zaman etrafındakiler için en mühim mikrop membaını teşkil eder. Netice itibariyle gittikçe yatak ve sanatoryom ihtiyacı artmaktadır. Fakat bu hususa bütçemizden ayrılan para yetmemektedir. Ohalde istikbalde inşa edilecek sanatoryomlar, bu kadar lüks yapacağımıza daha basit daha ucuz ve buna mukabil daha fazla yatak olması faydalı olmaz mı? Ancak bu suretle her gün artan zaruri yatak ihtiyaçlarımızı biran evvel temin edebiliriz.

Zaten bu hususta Verem Savaşı İstişare Komisyonu raporlarında kıymetli fikirler vardır. Binaenaleyh bu işin bir an evvel tatbik sahasına konulmasını Sayın Bakanımızdan hepimiz beklemekteyiz.

ALİ RIZA ARI (İstanbul) — Sayın arkadaşlar; ben doktor değilim. Yalnız bütçenin heyeti umumiyesinde konuşurken Sağlık Bakanlığına ait bâzı tasarruf imkânlarından, tasarruf hesaplarından bahsetmiştim.

Ben; Sayın Sağlık Bakanımızdan çok şeyler bekliyorum. Kıymetli mesaisi bize çok şeyler getirecektir. Yalnız bâzı meseleler vardır ki, kısaca onlardan bahsetmek isterim.

Memlekette sosyal işlerle uğraşmayı vazife edinmiş olan Sağlık Bakanlığının manzumesi ve mesaisi hakkında söz söylemek zorundayım; 1947 senesinde muhtelif iş yerlerinde Çalışma Komisyonu arkadaşlarımızla yaptığımız tetkiklerden edindiğim intiba: Yıllar geçtiği halde bu teşkilâtın henüz vazifesini lâzım olduğu gibi benimsemiş ve kucaklamış değildir.

İndî kararlardan uzak kalmak düşüncesiyle: Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetinin raporlarını da okudum. Bunlardan bir tanesinde (Ereğli Kömürleri İşletmesi) hakkında 1947 yılı raporunun sosyal ve sağlık işlere ait bâzı fıkralarını okumayı zaruri ve kâfi görmekteyim Aynen:

«Füzyondan beri sekiz yıl geçtiği halde bu grup müdürlüğü henüz teşkilât ve vazifelerini salâhiyet ve mesuliyelterini kesin bir şekilde belirten ve servislerinin faaliyette bulundukları bölge ve iş ünitelerindeki dirijanlarla münasebetini tâyin eden bir talimatnameye malik değildir.

Bu grup müdürlüğünden yılda 16 milyon liraya yakın bir para harcandığı halde bir yıl zarfında yapılacak işlerin zamanını ve mahiyetini detaylariyle gösterir bir iş programı da yoktur...»

Grup Müdürlüğü Bütçesi; gündelik yardım ve prim gibi işçilik yanında yer alması lâzımgelen kalemlerin bütçeye karıştırılması... Sağlık ve eğitim masraflarını kabarık göstermekte vuzuhu ve niteliği ortadan kaldırmakta doğrudan doğruya işçiye yapılan sosyal yardımların kesin olarak tâyin ve tesbitini güçleştirmektedir. (Sayfa 46)

(Sağlık teşkilât; işçinin salğığı ile gerekli şekilde alâkadar olmamakta ve 1947 yılında 1 246 835 lira masrafı olan bu teşkilâtın işçi ile teması, işçinin havzada çalıştığı müddetçe kendisinin müracaatına bağlı kalmaktadır. Bu teşkilâtta ne işçi sağlık kartları usulü, ne de periyodik sağlık muayene sistemi mevcuttur. (Sayfa; 47)

(1947 de müessesenin bu suretle sosyal masrafı verdiği gündeliğin yarısından fazla - % 56,4 nispetinde - olduğu görülmektedir. Bu masraf bu sene için 14 395 403 liradan ibarettir.

(Sosyal masraflar içinde - yedirme masraflarında görülen 170 076 lira kömürle birlikte bütün kömür masrafı - 1 086 191 liraya çıkmaktadır. İşletmenin memurlarına öteden beri parasız dağıtmakta olduğu kömürün de paviyonlarda sarfedilmiş gibi gösterildiği kanaatine varılmıştır.)

Devamlı işçilere her gün için aldıkları ücretlere ilâveten günde yirmişer kuruş devam primi namı altında munzam bir ücret ödenmektedir. İşçiliğin bir cüz'ü olan bu primin sosyal masraflar arasında yer almaması gerektiğine kaniiz. Sayfa 56.)

Sağlık faaliyeti : «Memurların sağlık teşkilâtından işçiye nispetle daha çok faydalandıkları görülmektedir. Tedavi gören işçiler arasında ölüm nispetinin yüksek oluşu ilgi çekici bir meseledir. Sayfa 59»

«Sağlık teşkilâtında, hastane ve dispanserlerin bilhassa koruyucu hekimlik yönünden faaliyetini tatmin edici bulmamaktayız.»

«İşletmenin koruyucu ve önleyici sağlık fa-

aliyeti kâfi değildir. Bugün için bu yoldaki faaliyet aşı tatbikatına inhisar etmektedir.»

Bir minograf röntgen makinesi olduğuna göre bu cihazdan kâfi derecede istifade edilmediği, işçi ve ailelerinden 50 bin kişinin muayenesi gerekirken ancak beş bin kişinin muayeneye tâbi tutulduğu anlaşılmıştır. Zamanında film tedarik edilememesi yüzünden tetkikatımız sırasında da şüpheli işçi ve çocuklarının röntgenlerini alma imkânı bulunmadığı görülmüştür. Sayfa 60)

Kültür :

«Bâzı fiilî sarfiyat yekûn itibariyle ödenekten % 1,9 yüksek olmasına mukabil bâzı kalemlerde aşırı inhiraflar görülmektedir. Ezcümle idari masraflar için bütçeye konan 9 990 lira ödeneğe mukabil fiilî sarfiyatın % 837,8 fazlasiyle 93, 681 lirayı bulması bütçe yapılırken tahminlerdeki isabetsizliği belirttiği kadar sarfiyatta da bütçe ve ödeneğe sadık kalmadığını göstermektedir.» (Sayfa 63)

«İşletmece gerek memur gerekse işçiden bir ücret alınmadığı halde bölgelerdeki idare âmirlerinin bâzı teşekküller namına sinemaya girenlerden teberru mahiyetinde ücret talep edip bilet kestiklerini müşahede etmiş bulunuyoruz.»

Arkadaşlar ben kısaca okudum. Görüyorsunuz ki, sizin tasarrufa verdiğiniz ehemmiyetin binde birini bu işletmeler görürse iki üç milyon lira tasarruf edilir. Fakat tek dâva, işçinin sosyal ihtiyaç dâvasıdır. Görüyorsunuz ki, bu işletmelerin, bundan evvelki mâruzatımda olduğu gibi baştan aşağı her safhanın, grafiklerinin, münhanilerinin, her noktanın tetkiki lâzımdır arkadaşlarım.

ZEKİ TARHAN (Amasya) — Muhterem arkadaşlar; vaktimiz dardır, başlangıç yapmadan hemen maksada geçiyorum.

Sayın arkadaşlar; yurdumuzun yeşil bir parçası olan Amasya vilâyetindeki Devlet Hastanesinin durum ve ihtiyacı hakkında kısaca mâruzatta bulunacağım.

Amasya merkez kazasındaki hastane elli yataklıdır. Geçen seneye kadar özel idare tarafından, idare edilen ve bugün Devlet Hastanesi olarak çalışan bu hastanenin hekim kadrosu, bir operatörle, Dahiliye mütehassısından ibarettir.

Bugüne kadar zaman zaman birbirini istihdaf eden ve her birerleri mesleklerinin ehil ve âşıkı olan bu çalışkan, fedakâr ve feragatkâr arkadaşlar, vilâyetin 1945 genel nüfus sayımına göre yüz kırk sekiz bin küsur yurttaşları arasında hasta düşenlerin sağlığını iade etmek için canla, başla çalışmışlar, ve çalışmaktadırlar. Bu vesile ile kendilerine, bu yüksek kürsüden memleket namına teşekkür etmeyi borç bilirim.

Zaman ve mevsim olur ki, vilâyetin, bu mahdut kadrolu biricik hastanesinde gelenleri, geri çevirmekmek için koridorlara karyola kurulur ve küçük hastalardan iki çocuğu bir yatakta yatırmak mecburiyeti hâsıl olur. Bu hazin manzara karşısında ruhi bir eza duymamak cidden kabil değildir. Yatak sayısının azlığından, saatlerce mesafe alarak gelen hastalardan, imkânsızlık karşısında geri çevrilenler de yok değildir. Bu yıl, yatak adetleri artırılan hastanelerimiz arasında Amasya hastanesinin bulunmayışından duyduğumuz üzüntüyü gizliyemiyeceğim.

Sayın Sağlık Bakanımızdan, bu yıl, eğer mümkün değilse, gelecek bütçe yılında yatak adedinin artırılmasını rica ediyorum. Hastanenin en mühim ihtiyaçlarından biri de rontgen cihazıdır. Geçen seneye kadar vilâyetin, mütevazı bütçesinin Millî Eğitim ve Bayındırlık gibi mühim işlere ayırdığı miktardan arta kalan ve mahallî hizmetlere harcanmak üzere serpiştirilen para ile bir röntgen cihazı almak müyesser olmamıştı.

Cerrahi müdahaleyi icabettiren bâzı âcil vakalarda röntgen cihazı bulunmaması yüzünden operatörün eli kolu bağlı kalıyor ve hastaya ameliyat yapamadığı için kendisi, vicdan azabı çektiği gibi, çok defa bir vatandaş hayatı da heder olup gidiyor. Bu itibarla, hastanemizin bu mühim ihtiyacını da göz önünde tutularak temin buyurulmasını Sayın Bakandan rica ediyorum.

Dileklerimden biri de, Merzifon kaza merkezinde bir doğumevi açılmasıdır. Vilâyet merkezindeki hastanede doğum mütahassısı bulunmamakla beraber vilâyet merkezine bağlı civar bucak ve köylerdeki zor doğum vakalarında, hastaneye getirilen hastaların doğum işi ebe hemşirenin asiste etmesiyle operatör tarafından yapılması mümkün olabilir. Ve nitekim böyle yapılmaktadır. Halbuki merkez kazada 16126, bucak

ve köylerinde 23136 ki, ceman 39262 ve yine kaza merkezinde 7440,, bucak ve köylerinde 25528 ki, ceman 32968 nüfuslu Gümüş Hacıköy kazaları ve bu kazalara bağlı köyler, vilâyet merkezine oldukça uzak mesafede olduğu için hastayı vilâyet merkezindeki hastaneye tezelden ulaştırabilmek haylı zor olmakla beraber hızlı vasıta bulmanın da ayrıca müşkülâtı vardır. Bir bakıma vesait bulunsa bile her köylü vatandaşın, bu vesaitin parasını ödeyebilecek takatı var mıdır? Bu da düşünülecek bir keyfiyettir. Fakat mesafe oldukça yakın olursa hastayı, her hangi bir köy vasıtasiyle yerine ulaştırmak imkânı daima mevcuttur. Eğer çevresine göre merkezî bir durumda olan Merzifon kaza merkezinde bir doğum evi bulunursa bu ev, ana ve çocuk sağlığına büyük faydalar sağlıyacağı gibi, mesafenin uzaklığı yüzünden vaktinde hastaneye ulaştırılamıyan ve her zaman asil milletimize gürbüz yavrular bağışlıyacak kadar velût olan Türk analarının birer mum gibi sönüp gitmelerinin önüne geçilmiş olacaktır. Merzifon Belediyesi, bu maksatla güzel bir binayı satın alarak bu ümitle elinde tutmaktadır.

Amasyalı hayırsever bir hemşehrimizin, arsası, Amasya Belediyesi tarafından temin edilen yere bir doğum evi yaptırmak kararını verdiğini ve icabeden plânını hazırlamış bulunduğunu ve bu gün yarın Bakanlığa müracaat edeceğini öğrenmiş bulunuyoruz. Bu her iki arzunun yakında kuvveden fiile çıkmış olduğunu görmek bu çevre halkını çok sevindirecektir. Sayın Günaltay kabinesinin Sayın Sağlık Bakanından, bu hususta yakın alâka ve yardımlarını memleket namına rica etmekle sözümü bitiriyorum.

BAKİ TÜMTÜRK (Kastamonu) — Sayın arkadaşlar; vakit geçtir takdir ederim, iş de çoktur, yorgunsunuz, müsaadenizle ben de çok kısa konuşacağım.

11 yıl evvel özel idarece şehrimizin en iyi bir yerinde yeniden yaptırılıp sonraları genel idareye devredilen Kastamonu Memleket hastanesi inşasını mütaakıp en mükemmel bir röntgen cihaziyle takviye edilerek muayyen yerine yerleştirilmiştir.

O günden bu ane değin geçen uzun yıllar çeşitli kanallardan yapılan müracaat, temenni ve ricalara rağmen nasılsa bu cihaz hâlâ işler bir duruma getirilememiştir.

Halk haklı olarak bundan derin bir acı duymakta ve bu yüzden kışta, kıyamette birçok müşkülât içinde yüzlerce kilometre uzağı, Ankara ve İstanbul'u boylamak zorluğunda kalmaktadır.

Gidiş, tedavi ve dönüş masraflarına ait borcu da ödiyebilmek için uzun zaman sıkıntı içinde bunalmaktadırlar. Zira bu mecburiyet karşısında bulunanların birçoğu varlığıyle değil, tarlasını ipotek etmek veya üzürle para bulmak ve yerine göre de mevcudunu satarak bu yollara dökülmektedir.

Hulâsa olarak arzedeyim ki, üç ilcesi hariç, dokuz ilceye tabiî bir merkez olan memleket hastanesi röntgeninin senelerden beri gayrifaal kalışından yurttaşlar cidden üzüntüdedir. Bahusus geçen yıl yüksek kararlariyle açılmış ve faaliyete geçmiş bulunan 120 yataklı Verem Tecrit Hastanesinin varlığı da bu lüzum ve ihyacı bir kat daha körüklemektedir.

Alakadarların, bilhassa iki sayın Bakanımızın, mahallinde bizzat takdirle şahit bulundukları bu röntgen, bilmem ne zaman işler duruma sokulacaktır.

Bu yolda Bakanlıktan aldığımız bir yazıda aynen Kastamonu Devlet Hastanesinde bir röntgen cihazı mevcut olduğu halde esasen sayısı çok az olan röntgen mütehassısları arasından istekli çıkmadığından şimdiye kadar mütehassıs tâyinine imkân hâsıl olamamış ise de mezkûr hastane dâhiliye mütehassısının üç ay müddetle sitaja tâbi tutularak röntgen cihazını hastanede yatırılan hastalara sadece teşhis vasıtası olarak kullanmak üzere tavzifi için Bakanlığımızca gerekli teşebbüse geçilmiştir, denilmekte ise de hâlâ meydanda bir eser göremedik. Röntgen yalnız hastanede yatan yatak hastaları için değil; malûmları üzere hariçte kalan ve ona ihtiyaç hisseden büyük bir çoğunluk için de aynı tarzda bir ihtiyaçtır.

Sayın arkadaşımız Doktor Makbule Dıblan'ın röntgen ihtiyacı hakkında düşünce ve mütalâalarını çok isabetli ve değerli buldum. Alâkalı ve salâhiyetli ifadeleri ile yurda yardım etmiş bulundular. Bilhassa kendilerine teşekkürlerimi sunarım.

İşte biz de bu noktadan müşkül ve muztar durumda kaldığımızdan bu işi yüksek huzurunuzda açıklamış bulunuyoruz ve çok Sayın

Bakanımızdan tercihan hemen bu derdimize bir çare bulmalarını rica ediyoruz.

ALİ RIZA IŞIL (Trabzon) — Muhterem arkadaşlar; Sağlık Bakanlığı Bütçesini tetkik ederken Cumhuriyet devrinde sağlık teşkilâtımızın hakikaten göğsümüzü kabartacak bir durumda olduğunu görürüz. Cumhuriyetten evvelki sağlık teşkilâtımızla bugünkü teşkilâtımızı mukayese edecek bilgiye malik olanlar için bu çok bâriz bir hakikattir. Bendeniz bütçenin heyeti umumiyesi üzerinde ancak beş dakikanın içine sığacak kadar konuşmak zarureti karşısında mühim bir durumdan kısaca bahsedeceğim.

Karadeniz Milletvekilleri arkadaşlarımızca malûm olduğu veçhile bu mıntakada verem çok müstevli bir durumdadır. Benim seçim bölgem olan Trabzon ili şehir ve köylerinde ailesi efradından bir veya birkaçını veremden kaybetmemiş aileler çok azdır. Bunun sebeplerinin başında içtimai sefalet, gıdasızlık ve sirayet vasıtalarının çokluğudur. Veremle savaşa katî surette karar vermiş olan Sayın Sağlık Bakanından bu hususta ümitli tedbirler beklemekteyiz.

Karadeniz bölgesindeki verem hastalarının tedavisi için bu bölgede ihtiyaca yeter bir hastane ve sanatoryum olmadığından hastaların İstanbul'daki sanatoryumlara gitmeleri müşkül olmaktadır. Alınacak savaş tedbirleri arasında Karadeniz bölgesi için havası çok müsait olan Gümüşane veya münasip görülecek bir mevkide bir verem sanatoryumu kurulmasını Sayın Sağlık Bakanımızdan rica ederim.

BAŞKAN — Abidin Potuoğlu.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar; bendeniz tabiî sağlık durumumuz hakkında bir şey konuşmak salâhiyetini haiz değilim.

Yalnız sıtma savaşı hakkında az çok bu kanunun tatbikatında kendim de bilfiil çalıştığım için bu kanunun bâzı sakat yerlerini burada açıklamak mecburiyetindeyim.

Sıtma savaşı, tatbikatında ufak tefek aksaklıklar olmasına rağmen memleket için faydalı olmuştur. Bunu bu suretle belirttikten sonra Sıtma Savaş Kanununda «Küçük sây» diye bir şey vardır. Malûmu aliniz bu «Küçük sây» köylülerin küçük bataklıklarda beş gün kadar çalışmıya mükellef tutmaktadır. Burada vâzı kanunun maksadı, büyük bataklıklar devlete aittir, köy içinde bulunan küçük bataklıkları köylüler kurutsun diye böyle bir maddeyi derpiş etmiştir. Bu itibarla köylülerin iştiraki düşünülmüştür. Fakat bu madde tatbikatta köylüye çok ağır yükler yüklemiş ve yüklemektedir. Civar köy deyince hatıra aşağı yukarı bataklığa bir iki saat mesafedeki köyler akla gelebilir. Halbuki Tatbikatta hiç de böyle yapılmıyor.

Bilfiil gördüğüm ve bulunduğum bâzı vakaları burada sayacağım. 8 - 10 saatlik mesafede bulunan ve bataklıkla ilgisi olmıyan köylüler, küçük sây mükellefiyetine tâbi tutularak 8 - 10 saatlik mesafelere götürülmüşler, çalıştırılmışlar ve çalıştırılmaktadırlar. Hattâ o kadar gariptir ki köylü köyünden kalkıp kurutulacak bataklığa gitmek için bir iki bataklık atlamak mecburiyetinde de kalmaktadır, bu gibi vakalar vardır.

Sonra yine tatbikatta her hangi bir bataklığın kurutulması için esaslı fen memurları bulunmadan, projeleri, plânları yapılmadan sıtma mücadele reisleri giderler. Tamamen devletin kurutması lâzımgelen büyük bataklıkları, kendileri, şuradan bir ark açarsınız, işte bu suretle bu bataklık kurur derler ve köyün civarındaki 40 - 50 köyü oraya götürürler. Ve senelerce çalıştırırlar ve nihayet bu bir fen işidir, fen işi olduğu içinde bunlar müspet netice vermez. Bir çoklarının bu emekleri beydude gider. Bilirim, öyle bataklıklar kurutacağız diye yüz binlerce liralık köylü emekleri vardır. O açılan kanallar bakarsınız boş duruyor. Bunları sayın Bakana haber veriyorum belki kendilerinin de mâlûmatı vardır.

Sonra bunun bir acı tarafı daha vardır. Küçük sây mükellefiyetinde bir kısmı bedenen çalışır. İstemiyenden de, gitmiyenden de zorlukla, kolaylıkla sây mukabili para alınır. Şimdi bu alınan paraların ekseriyeti mavazunlehine sarfedilmez. Meselâ şu köyün bataklığı için alınan para gider, başka bir yerdeki bataklığa sarf edilir. Halbuki bu tamamen sakat bir zihniyettir. Köylü parayı benim bataklığım kuruyacak; diye veriyor. Fakat paranın nereye sarf edildiğini göremiyor, gayet tabiî olarak şüphe altında kalıyor ve haklı olarak şüphe ediyor.

Bu sene dairei intihabiyemizi gezdiğimiz zaman birkaç köyde köylüler bize şikâyet ettiler ve dediler ki, biz bundan 10 sene evvel 1939 - 1940 senelerinde üç sene para verdik. Şimdiye kadar

da bu kısımda fiilen çalıştık, fakat bu verdiğimiz paralardan bataklığımız için 10 para sarf edildiğini de görmedik. E, peki sormadınız mı, dedik. Sıtma mücadelesine sorduk, fakat o benden evvelki mücadele reisine aittir, ben bu hesapları bilmem, diye cevap aldık, dediler.

Belki suiistimal olur, belki de olmaz, onu bilmem, zaten bunun üzerinde de duracak değilim. Yalnız suiistimal ister olsun isterse olmasın şu iş için toplanan paranın başka bir işe sarf edilmesi doğru değildir. Belki de bu paralardan otomobil ücreti mahiyetinde olarak da sarf edilmiştir, bunları ispat da edebilirim. Çünkü ben bu işlerin içinde bulunduğum için yakînen bilirim.

Hulâsa olarak, Hükümetten rica ediyorum, hakikaten köylüye mükellefiyetten ziyade en büyük angarya olan bu maddenin ıslahı için çare bulsunlar.

Bir noktaya daha kısaca temas edeceğim.

Recep Peker Hükümeti zamanında on senelik bir sağlık programı hazırlanmıştı. Bu plândan bütün Milletvekili arkadaşlara dağıtılmıştı. Hepimiz bunu sevinçle okumuştuk. Hattâ gazeteler bu plândan bahsetmişlerdi. Bu meşhur 600 milyon liralık plân acaba ne oldu? Tatbikı bakımından mı kaldı. Yoksa diğer plânlar gibi bu da suya mı düştü? Bu husus hakkında da Sayın Bakanın izahat vermelerini rica ediyorum.

BAŞKAN — Galip Kenan Zaimoğlu.

Dr. GALİP KENAN ZAİMOĞLU (Giresun) — Sayın arkadaşlarım, beş dakikalık kısa bir müddet içinde sağlık mevzuu etrafında fikirlerimi arzetmeye imkân görmediğimden daha evvel söz almamıştım. Benden evvel konuşan sayın kıymetli arkadaşlarımın, etraflı dikkatli bir tetkıka dayanan beyanlarını dinledikten sonra; birkaç noktanın aydınlanması için söz almak mecburiyetinde kaldım, huzurunuza çıktım. Temas ettikleri mevzular üzerindeki fikirlerimi kısaca izah edeceğim. Muhalefete mensup kıymetli, değerli arkadaşlarımın mevzularından başlıyacak evvelâ İhsan Gürsoy arkadaşımın yatak adedinden bahsedeceğim. Kendilerine temamen iştirak ederim. On bin kişiye 6 yahut Aziz Uras'ın dediği gibi 11,5 yatak isabet etmektedir. Halbuki ileri memleketlerin vasati nispeti 24 imiş.

Bakım personeli bakımından vaziyetimiz hakikaten acınacak bir haldedir. Hekim, tedavisi ile mükellef olduğu hastasını emniyet ve itimatla teslim edecek, gözünü arkada bırakmıyacak bir hemşire kadrosuna maalesef bugün sahip değildir. Bu noksanı imkânların müsaadesinden faydalanarak bir an evvel ikmale gayret etmelidir.

Sayın arkadaşım hükümet tabiplerinin ağır vazifelerinden bahsettiler. Buna ben de tamamiyle iştirak ederim. Bugün adalet mekanizmasının işlemesinde ehemmiyetli bir rol oynıyan adlî tabiplik vazifesi bu arkadaşların maalesef kendi vazifelerini yapamıyacak bir hale getirmiştir. Memlekette, tahminen, 30 olan adlî tabiplerin sayısının yeter derecede artırılması zaruridir.

Ebe meselesi; Hakikaten bu iş feci bir haldedir. Tâyin edilmiş bir ebe gördüm ebe, doğum ağrıları çeken kadının yanında eli kolu bağlı duruyordu. Ebeyi gönderirken onun alet ve edevatını da düşünmeli ve bunları bütün imkânlarla teçhiz etmelidir, bu bizim için bir vazifedir.

Doğum evi mevzuu, Türk çocuğuna ana olmak şerefini taşıyan kadına yardım etmek bilhassa doğum esnasında ıstırabını tahfif ve ona hizmet etmek bizim en mukaddes vazifelerimizin başında gelir. Bu mevzua da ehemmiyet vermelerini Sayın Bakandan bilhassa rica ederim.

Verem savaşı: Bugünkü genç nesil üzerinde tahripkâr bir tesir icra eden bu korkunç belâ ile şiddetle mücadele etmek bizim için hayati bir zarurettir, buna Sayın Bakan önem verdiler, inşaallah kısa bir zamanda memnun edici neticeler almaya muvaffak olurlar.

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — 10 sene Bakan olurlar...

Dr. GALİP KENAN ZAİMOĞLU (Giresun) — Ben hastaneler konusunda Muhalif arkadaşlarımla tamamen beraberim. Hastanelerimiz, arzettğim gibi mühmel, perişan vaziyettedir. Birçok ihtiyaçları vardır, bunların hepsini bugünün şartları içinde temin etmekten âciziz. Ohalde ne yapacağız? Biz, benim kanaatimce, her sene gidecek Hükümetten birçok hizmetler istiyeceğiz. O elinden gelenden fazlasını bize seve seve verecek ve yapacak; fakat biz tatmin edilmeden üzüntü ile geri döneceğiz. Şimdi ne yapmalıyız? Sağlık dâvamızı, sağlık mevzuumuzu bizim muhtaç olduğumuz derecede bir kemale getirmek gayesinden vaz mı geçeceğiz? Hayır, bunu yapmamıza imkân yoktur. Ohalde çare arayacağız. benim naçiz kanaatimce ya-

maktadır. Aşı yapacak, ilâç yutturacak diye sağlık memurunun önünden kaçan köylü bugün bu memuru aziz bir misafir gibi karşılamakta ve eğer memur köyüne muayyen vakitte uğramazsa şikâyetlemektedir. Bir milletin hayatında uzun sayılmıyacak olan bu kısa zamanda, milletimizin sağlık anlayışının bu derece kemale gelmesidir ki, ihtiyaçları ve sağlık hizmetlerini çok artırmış ve fakat her biri diğeri kadar mühim memleket dâvaları yanında sağlık hizmetlerimiz hükümetlerinizin her türlü gayretlerine rağmen ancak bugünkü noktaya erişebilmiştir. Bunu, hükümetlerin bu konudaki lâkaydi ve anlayışsızlığına atfetmek haksızlıktır. Yapılabilen her şey yapılmıştır. Dünya milletlerinin seviyesine ulaşmak için de elimizden geleni yapıyoruz ve yapacağız. Sakaroğlu arkadaşın işlerimizin noksan olduğu hakkındaki tenkitlerine iştirak etmekle beraber hiçbir şey yapılmamış ve yapılmıyormuş gibi beyanlarını reddeder ve kendilerini insafa davet ederim.

Arkadaşlar, koruyucu hekimlik alanında emrazı sariye, sıtma, trahom, frengi mücadelesi yapmaktayız. Doğum evleri, çocuk bakım evleri koruyucu hekimliğimizin birer organıdır. Bu sahada Bakanlığa tevdi edilmiş olan bu vazifeler muvaffakiyetle ifa edilmiştir. Bu muvaffakiyetin şerefi teşkilâtta çalışan feragatli ve gayretli arkadaşlarımızdır. Bunu göksümü gere gere iftiharla arzederim.

Sıtma mücadelesinin tarihi filhakika eskidir, senelerden beri bu memlekette yapılmaktadır. Şunu huzurunuzda arzedeyim ki sıtma mücadelesi muvaffak olmuş bir mücadeledir. Değil Türk milletinin dışardan gelen ecnebilerin ve memlekette en yüksek ilim otoritelerinin dahi takdirini kazanmıştır ve kazanmaktadır. Bilhassa D. D. T. çıktıktan bu tarafa mücadele, memlekette daha çok semereli olmuştur. Dün de arzettiğim gibi yalnız sıtma mücadelesinde 1948 de 68 - 70 ton kadar saf D. D. T. Sarfolunmuştur. Ve sıtma endeksleri bir haylı düşmüştür, bu mücadeleyi gelecek sene bir kaç misli daha artırmak karar ındayız.

Hudutlarımızın ötesinde türlü sâri hastalıklar seyretmektedir. Bunlardan tek tük sıçramışlar olsa dahi memleketimize girdiği anda ve oldukları yerde söndürülmüştür.

Türk Milletinin çiçek aşısına karşı gösterdiği anlayış sayesinde bu hastalık da olduğu yerde kalmıştır. Bugün dahi bu mücadeleye devam ediyoruz. Halkımızın gösterdiği anlayışın bir misali olarak arzedeyim, 9 Eylûldan bugüne kadar 12 milyon küsur vatandaş çiçek aşısı ile aşılanmıştır, (Bravo sesleri) ve devam da etmektedir. Diğer emrazı sâriye çalışmalarımızda memnuniyet verici şekildedir.

Arkadaşlarımızın temas ettikleri nekatoryas mücadelesi hakikaten ehemmiyetle üzerinde durulmıya değer bir mevzudur, ehemmi mühimme tercih sebebi ile bu sene Şark hudutlarımızda görülen hummai racia ile mücadeleye başlamış ve bu mücadelemizi gevşeterek mesaimizi hummayi racia üzerine teksif etmiştik. 1949 senesinde bu mücadeleyi ehemmiyetli surette artıracağız. Fakat takdir buyurursunuz ki, bunda Bakanlığın çalışması kâfi değildir; çünkü sirayeti o muhitin şartlarına göre sehildir ve aynı zamanda sosyal bir meseledir. Bu itibarla cemiyetin de bize yardımcı olacağını ummaktayız. Tarım Bakanlığı ile de bu hususta müşterek bir çalışma hazırlıyacağız.

Tedavi edici hekimlikte yatak adedimiz azdır. Fakat Sağlık Bakanlığı, her sene az olan bu yatak sayısını, bütçe imkânlarına göre, artırmaktadır. Bu sene de hastanelere 638 yatak ilâve ettik. Ankara Doğum Evinin 250, Süleymaniye ve Antalya Doğum evlerinin 100, Kastamonu Verem Hastanesinin 100 yatağı bu rakama dâhil değildir. Ankara Doğum Evini 3 Martta açacağız. Diğerleri de hemen açılacaklardır. Ahmet Gürsoy arkadaşım, fakültenin sıkışık durumuna ve fakülte doğum servisinin doğum evinden faydalanmasına işaret etti. Biz fakülte tedrisatının kendi kliniklerimizde yapılmasını temin ediyoruz. Nitekim Nümune Hastanesinde fakülte klinikleri vardır. İşin esasına gelince; şahsan bendeniz fakülte kliniklerinin, âmme hizmeti gören Devlet, Belediye Özel İdare hastanelerinden ayrılmasını uygun görenlerdenim.

1950 senesinde doğum evinde Ankara Tıp Fakültesi tedrisatı için gereken kolaylığın gösterileceğini arzederim.

Sağlık personeli yetiştirme bahsinde gayretlerimiz devam etmektedir. Sayın selefim Sadi Konuk zamanında tesis edilen iki hemşire okulu da İstanbul'da bugünlerde ilk mezunlarını ver-

miştir. Ekim ayında Ankara'da bir üçüncü hemşire okulu açacağız.

Doğum evinde ebe yetişmek için yeni bir kısım tesis edilecektir. Bugünkü durumumuzu göz önünde bulundurarak, yeni bir bina yapmak cihetine gitmedik.

Sağlık memurları noksanımız kemali ciddiyetle göz önünde tutulmaktadır. Bu sene Ankara'da 300 mevcutlu bir sağlık okulunu 3 Martta faaliyete geçiriyoruz.

Arkadaşlarım illerdeki hastanelerin mütehassıs kadrolarının eksikliğinden bahsettiler. Bu, bir vakıadır. Bâzı ihtısas şubelerimize hekimlerimiz rağbet göstermemektedirler. Röntgen bunların içine dâhil olduğu gibi, bakteriyoloji, göz, kulak ve saire bu aradadır. Bu vaziyeti gözönünde tutan Bakanlığımız ihtısas tüzüğünde bir değişiklik yapmıştır. Bundan sonra mecburi hizmete tâbi olan hekimlerimizi bu şubelerde mütehassıs olarak yetiştirmek ve hastanelerimizin bu nevi kadrolarındaki boşlukları doldurmak için esaslı bir karar almış ve teşebbüse girişmişizdir.

Hemen bütün arkadaşlarımızın temas ettiği verem konusuna geliyorum. Fakat bahtsizliğimdir ki, vakit çok dar. Hepinizin hassasiyetle üzerinde durduğu bu mevzuda daha çok konuşmak ve sizlere etraflı izahat vermek isterdim. (Kâfi kâfi sesleri) Müsaade ederseniz bir kaç kelime ile temas edeyim.

Verem istişare komisyonu diye burada bir komisyon topladık. Bu komisyonda memleketin ilim otoriteleri ve değerli idarecilerimiz de bulunuyorlardı. Sayın meslek arkadaşım Fazıl Şerefettin Bürge de bu komisyona dâhildi. Bir rapor hazırlamıştır. Memlekette arkadaşlarımın da arzu ettikleri gibi ciddî surette verem dernekleri ile birlikte bir verem mücadelesine geçmek kararındayız. Ve işaret edildiği gibi lüksten âzade dispanserler ve paviyonlar tesis ve teçhiz ederek faaliyete geçeceğiz. Şehirlerde verem mücadelesi derneklerce yapılacaktır. Biz Hükümet olarak bu dernekleri takviye etmek ve her türlü yardımı esirgememek kararındayız.

Orduda verem savaşı B. C. C. aşısına önem verilmesi ve gerekirse mecburiyet haline konması komisyonun belli başlı konuları olmuştur. Bu raporu çok yakında arkadaşlarıma da dağıtacağım. Bu programın tahakkuku için Hükümet ehemmiyetle çalışmaktadır. Nihayet bu bir tahsisat meselesidir. Bu tahsisat için huzurunuza geldiğimiz vakit bunu seve seve kabul edeceğinize itimadım tamdır.

Arkadaşlarımın işaret ettikleri noktalara da temas etmek isterim. Mitat Sakaroğlu arkadaşımız, çocuk mevzuuna temas etti. Ve Nümune hastanesindeki çocuk servisinin halini facia gibi gösteren bir rapor okudu. Bu rapor tahmin ederim ki Tıp Fakültesi profesörü Ekiştaynin raporudur. Her hoca mükemel bir servis ister, bunda haklıdırlar. Ben de hoca olsam aynı şekilde hattâ daha ağır rapor yazardım. Fakat bu vesile ile bir noktanın aydınlanması lâzımdır; raporda bahsedilen hücre odadır, bir hücrede sâri hastalıklı çocuklar beraber yatırılıyorlar denince bu çocukların bir yatakta yatırıldıklarını zannetmeyin. Her intaniye servisinde olduğu gibi burada da yataklar bokslarla birbirinden ayrılmıştır. Ve hiçbir tehlike yoktur. Çocuk hayatına mal olacak işleri Ankara'da gözümüzün önünde yaptıracağımıza emin olabilirsiniz. Doğum Evinin şimdiki binasını bu sene doğum evine ek olarak gelecek senede müstakil olmak üzere çocuk hastanesi haline getirtiğimizi arzederim.

Muhalefet arkadaşlarım plânsızlıktan, programsızlıktan bahsettiler. Sağlık Bakanlığının programı da vardır, plânı da.

Abidin Potuoğlu arkadaşımız, bu plânın neden tahakkuk etmediğini sordu. Cevap vereyim; şunun için tahakkuk etmedi. Sayın Şemsettin Günaltay Hükümet programını izah ederlerken bütün işlerimizin bir Devlet programı içinde mütalâa edileceğini söylediler. Hangi Bakanlığa ait olursa olsun işler Devlet plânı ve programı içinde mütalâa edilecektir. Memleketin, milletin; bu nevi çalışmalarından fayda göreceğini ummaktayız.

Sayın Dıblan arkadaşımın, yılan ısırması, akrep sokmasından bahsettiler. Akrep seromunu memlekette imal ediyoruz, diğerini şimdilik dışardan getiriyoruz ve teşebbüsümüz vardır.

Tababet ve Şuabatı sanatlarının icrası hakkındaki tasarı ile; tıp meslekleri, odaları hakkındaki kanun tasarıları hazırlanmıştır. Büyük Meclise sunulmak üzeredir.

BAŞKAN — Vakit dar olduğu için.. (Kâfi kâfi sesleri)

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Soru mu söz mü?

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Söz istiyorum. (Kâfi kâfi sesleri)

Efendim, son söz Milletvekillerinindir, hiç olmazsa ona riayet edin.

FAHRİ KARAKAYA (Elazığ) — Hangi Milletvekilinin, 400 kişi var? Ben istedim, siz de isteseydiniz.

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz, vakit geldi. Yarın saat 9 da tekrar toplanacağız.

Onun için arkadaşımın sözünü yarına bırakıyorum. Yarın saat 9 da toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 24

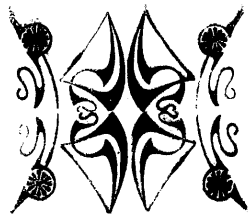

T. B. M. M. Basmevi

pılacak iş şudur: Bugün medeni hayatın icabettirdiği zaruretler karşısında bilhassa bâzı hastalıklara şâmil olmak üzere artan bugünkü vaziyet karşısında malî ve millî imkânlarımız bu işi başarmaya bir müddet için kâfi gelmiyecektir. Bütçemizi yoklıyacağız, millet kesesini yoklıyacak, mümkün olanı verecek, fakat yine kâfi gelmiyecek. Kanaatimce yapılması lâzımgelen bir iş bu hakikaten üzüntülü, muztar durumu biraz hafifletecek ve belki de halle kâfi gelecektir. Medeni, ileri Avrupa memleketlerinin bir kısmında tatbik edilmekte olan ve eski Bakan Sayın Dr. Behçet Uz zamanında Meclise getirilmiş olan hasta kasaları Almanların (Krankenkasse) dedikleri kanun tasarısını yeni Bakan Kemali Bayizit de ele almalıdır. Bütün milletin ihtiyari olarak seve seve iştirak edeceği bu hasta kasası ile Türkiye'de sağlık işlerimizi esaslı surette ilerletmek, yürütmek ve hiç olmazsa bugün bize lâzım olanın mühim bir kısmını temin etmek imkânını elde edeceğiz.

Ben, şahsan, Sağlık Bakanı Kemalî Bayizit arkadaşımın bu büyük dâvanın hakkından geleceğine inanıyorum. Kendisine muvaffakiyetler dlierim.

HASENE ILGAZ (Çorum) — Ben söz almak fikrinde değildim. Fakat arkadaşlarımın konuşması bende tedai yaptı. İki Hükümet zamanında alâkalılarla temas ederek yapamadığım bir iş üzerinde konuşacağım. İki arkadaş da buna temas ettiler. Vilâyet hastanelerindeki röntgen cihazlarımızı işletecek röntgen mütehassıslarımızın bulunamadığını bilmektesiniz.

Arkadaşlar, mütehassıs olan bir doktor her hangi bir vilâyete 40 lira asli maaşla gitmektedir. Mecburi hizmeti olan her hangi bir röntgen veya bakteriyolog muayyen bir zaman için, mecburi hizmet senesini bitirinceye kadar o vilâyette kalmaktadır. Mecburi hizmet senesini bitirdikten sonra, aynı sene mezun olan, kendi kesesinden okumuş ve mecburi hizmeti bulunmıyan diğer doktor arkadaşları gibi, büyük şehirlere koşmak daha fazla kazanmak bir muayenehane açmak istemektedir. Bu düşünce doktora gelir gelmez, o vilâyetin hududu içinde mahsur kaldığını hissederek oradan bir an evvel ayrılmak zaruretini duyuyor ve sıkılıyor. Buna bir çare bulunmak arzusiyle uzun müddet düşündüm ve nihayet iki Hükümet zamanında da alâkalıları ziyaret ederek bu vaziyeti söyledim. Küçük vilâyetlerimizde gerek bakteriyolog, gerek röntgen cihazını işletecek mütehassıslara ihtiyaç olduğunu bunlara Hükümetin ve Sağlık Bakanlığının bir fedakârlık yapmasının zaruret olduğunu maaşları ile gittikleri takdirde geçinemediklerini bunlara ayrıca bir ödenek verilmesinin lâzımgeldiğini anlattım. Hükümet buna maddi imkân yoktur, dediler. Halbuki, bu maddi imkânı dışardaki halk temine çalışıyor. O vilâyetin hayır kurumundan veya başka yerinden tedarik etmek zaruretinde kalıyor. Bence bu imkân Sağlık Bakanlığının araması, sağlaması lâzımdır. Şimdi röntgen için Dıblan ve Baki Tümtürk konuştu. Benim ödenek için fikirlerimi de buna katarak hiç olmazsa 1950 senesi bütçesini Sağlık Bakanlığı getirirken esasen adedleri mahdut olan vilâyetlerdeki röntgen mütehassısları bakteriyolog, hattâ icabederse operatörler için de böyle bir ödenek koymayı unutmamalarını ve imkânlar aranmasını rica ederim. Yoksa, çok zaman daha bu vilâyetlerdeki röntgen makineleri işliyemiyecek ve faydalı bir hizmet göremiyecektir. Bu cihete bilhassa Hükümetin nazarı dikkatini çekmeyi bir vazife bilirim.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Efendim; köy enstitülerinde yetiştirilen sağlık memurları var. Bu çocuklar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından enstitülerde yetiştirilip Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına devrediliyorlar, köylere gönderiliyorlar.

Ben bu yaz gezerken bu çocukların halini acıklı gördüm. Ellerinde ne alet var, ne edevat. Maaşlarını alıyorlar. Fakat köylerde hemen hemen hiçbir iş görmüyorlar, bunun sebebi çocukların isteksizliği veya kabiliyetsizliği de diyemem. Bulundukları yerlerde çocuklarla Sağlık müdürleri alâkadar olmuyor; doktorlar alâkadar olmuyor, Maarif müdürleri ve memurları alâkadar olmuyorlar. Bunlar böyle leylek havada, gibi meydanda.

Bir tanesine rastladım, ne yapıyorsun dedim ben sağlık memuruyum dedi, nerenin dedim, filân yerin dedi. İlâcım yok aletim yok, ilâcım yok, alâkadar olanım yok, hiç kimse beni arayıp sormaz, evim havadar olduğu için burada oturuyorum dedi. Ben de sana da aferin, Sağlık Bakanına da, Maarif Vekiline de aferin dedim.

Şimdi bu işi halletmek lâzımdır. Hakikaten

Sağlık Bakanlığının bir mektebi vardır. Buradan çıkanların bir kısmı umumi olarak sıtma savaşında kullanıldı. Hani bir sıtma seferberliği var idi ya işte orada. Bir aralık çeşitli seferberlikler ilân etmiştik. Çocuklar iş içinde de hakikaten iyi çalışanları vardır. Bir sıtma savaşında çalışan sıtma savaşı sağlık memurları var onlar sıtma üzerinde çalışıyorlar. Bir de Hükümet sağlık memurları vardır, bunlar da köyleri gezmekte ve iyi çalışmaktadır. Köyde bulunan sağlık memuru, yani enstitüden çıkan sağlık memuru köyde oturmakta, fakat bir iş yapmamaktadır. Maaşını da alıyor. Dün Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinden bahsedecektim, fakat mektepten çıktıktan sonra Sağlık Bakanlığı emrine verildikleri için Sıhhat Bakanlığı Bütçesi görüşülürken söylemeye karar verdim. Mademki 100 000 lerce lira heba oluyor, bâzıları da zayıf yetişiyorlar, sonra bunları hükümet tabipleri de beğenmiyorlar. Bunları yanımıza alın da ufak tefek işleri, şöyle tentirdiyot falan gibi şeyleri pansımanları öğretin diyoruz, kim uğraşacak efendim diyorlar. Bu işle cidden alâkadar olmak lâzımdır.

Diğer bir mesele : Gerçi bütçenin tekniği bakımından Millî Eğitim Bakanlığını alâkadar eder ama, bu Bakanlığı da alâkadar ettiği için arzetmek mecburiyetindeyim.

Burada bir Tıp Fakültesi var. Tıp Fakültesi talebeleri Gülhane Hastanesinde son derece perişan bir vaziyette, sıkışık bir vaziyette yetiştiriliyor, âdeta yetiştirilmiyor. Bunların bina meselesi mühimdir. Ben bir çae arzedeyim. Ziraat Fakültesinin tatbikat sahası yoktur, Ziraat Fakültesi Orman Çiftliğine; Tıp Fakültesi de oraya taşınsın. Milleti de 40 - 50 milyon liradan kurtaralım. İşi sağlam yapalım ve doktor yetiştiriyoruz diyelim.

BAŞKAN — Saim Ali.

SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Bendenizden sonra söz alan var mı?

BAŞKAN — Sıra sizin. Başka söz alan da yoktur.

SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — O halde bendeniz dileklerimi Bakana veriyorum. Yani bendeniz söz almaktan vazgeçiyorum. Başka bir arkadaş da, rica ediyorum, söz almasın.

BAŞKAN — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI Dr. KEMALİ BAYİZİT (Maraş) — Çok değerli arkadaşlarım, huzurunuza sunulmuş olan Bakanlığımız bütçesi hakkında gerek muhalefet partisine mensup arkadaşlarımın, gerek mensubiyetiyle iftihar ettiğim parti arkadaşlarımın değerli mütalâa, tenkit ve temennilerini kemali dikkatle dinledim. Hepsinden istifade ettim. Notlarımı aldım. Tasvibinize sunulmuş olan bütçedeki hizmetlerin ifası hakkında umumi malûmat arzedersem arkadaşlarımın tenkitlerine, mütalâalarına ve hattâ kısmen temennilerine ecvap vermiş olacağım. Eksik kalan olursa lûtfen işaret edin, onu da tamamlamaya çalışırım.

Arkadaşlar, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yirmi beş seneden bu tarafa her sene bir az daha hizmetlerini inkişaf ettirerek çalışmıştır. Bugün; vatandaşın köyde ve şehirde sağlığını korumak ve kurtarmakta ve sosyal alanda bu Bakanlığa tevdi edilen hizmetlerin görülmesinin tam ve kâmil olmadığı yolunda bir iddia varsa ve tenkitler bu zaviyeden yapılıyorsa bunun kısaca tahlilini yapmak ve sebebini ortaya koymak lâzımdır.

İmparatoluk Türkiye'sinde Türk milletinin sağlık anlayışı, ve imparatorluk Hükümetlerinin Türk milletinin sağlığına verdiği kıymeti uzun boylu izah ederek vaktinizi alacak değilim. Yalnız dün ile bugünün bir mukayesesini yapmakta fayda vardır. 60 bin nüfuslu şehirlerde bile 1-3 doktor bulunduğunu, hemen her sene, her sene değilse bile birkaç senede bir türlü salgın hastalıkların yurdumuza girerek 10 binlerce vatandaşın hayatına mal olduğunu bazan kolera, veba gibi bir milleti kökünden kazıyacak büyük salgınların da hudutlarımızdan içeri girip bu memlekette tahribat yaptığını, sıtmanın nesli çürüten ve kurutan tahripler yaptığını, ve söğüt yaprağı ve bağlama ile iyi edilme gayretinin gösterildiğini, trahomun odacılar içinde bir geçim vasıtası bulunduğunu, vatandaşın nadiren doktora müracaat ettiğini ve hattâ hastaneye yatmanın bir emrü asir olduğu zamanları hep bilir ve hatırlarız.

Bugün Cumhuriyet devrinde mesele berakistir. Köyde, kasabada vatandaş hasta olduğu vakit artık azraille karşı karşıya gelmeden doktora koşmakta, hastanede tedavi edilmek istemekte ve bir iki gün sonra gel denirse bundan da sızlan-

S. Sayısı : 24

1949 Yılı

Hudut Ve Sahiller Sağlık G. M. Bütçesi

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/387)

T. C.
Başbakanlık
Muamelât Genel Müdürlüğü
Tetkik Müdürlüğü
Sayı : 71 - 1155, 6/3311

30 . IX . 1948

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Katma bütçe ile idare edilen Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünün Bakanlar Kurulunca 30 . IX . 1948 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısının gerekçe ve ilişikleriyle birlikte sunulduğunu saygılarımla arzederim.

Başbakan yerine
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı
F. A. Barutçu

Gider bütçesi gerekçesi

Genel Müdürlüğümüzün 1949 yılı giderleri 1948 yılına nazaran 108 565 lira fazlasiyle 1 151 260 lira olarak tahmin edilmiştir.

Lira	B.	M.	
421 200	1	1	Memurlar aylığı: Havayollarının arzettiği ehemmiyet dolayısiyle bu sene için Yeşilköy ile Etimesğut Hava meydanlarında tesis olunacak sıhhi denetleme merkezleri için 4929 sayılı Kanunla kabul olunup tasarruf düşüncesiyle 1947 yılında (L) cetveline alınan kadrolardan iki tabip ile iki kâtip ve tebhir memuru kadrosunun fiilî kadroya alınmasından 14 400 lira artmıştır.

Hesabı :

Fiilî kadronun yıllığı:	349 500
Üst derece farkı :	57 300
(L) cetvelinden fiilî kadroya alınan :	
Kadroların yıllık tutarları :	14 400
Toplam	421 200

14 400 liranın hesabı :

Beheri 60 liradan iki tabibin yıllığı :	9 600
Beheri 25 liradan iki kâtibin yıllığı :	4 800
	14 400

Lira	B.	M.	
2 000	1	2	Açık aylığı: Geçen senenin aynı olup yeteceğine binaen muhafaza edilmiştir.
50 000	1	3	Emekli, dul ve yetim aylıkları: 1947 senesinin son aylarında emekliye çıkarılan tabip ve memurlara bağlanmış olan aylıklar ve yaş haddine uğramak, evlenmek gibi sebeplerle yetim kızlara verilen ikramiyeler dolayısiyle 1948 ödeneği yıl ortasında bitmiş, kanuni istihkakların karşılanabilmesi için 10 000 liralık ek ödenek almmak zorunda kalınmıştı. Yaş haddi dolayısiyle 1949 yılı içerisinde emekliye çıkarılacak tabip ve memurlar için 20 000 lira arttırılmıştır. Halen (50) emekli, dul ve yetime verilmekte olan aylıkların yıllık tutarı 34 365 liradır.
1 500	—	—	Temsil ödeneği : Genel bütçedeki tertibe uyulmak maksadiyle başka haklar kısmının müstakil bir bölümüne nakledilmiş olduğundan bu bölümden çıkarılmış ise de bir eksilme mevcut değildir.
21 600	2	1	Memurlar ücreti : Geçen senenin aynıdır .
173 520	2	2	Hizmetliler ücreti : Bütün masraflarda âzami tasarrufu prensip ittihaz etmiş bulunan Genel Müdürlük 1939 senesindenberi çeşitli hizmetlilerden dörtte bire yakın sayıdaki kadroyu bütçeden çıkarmak suretiyle hizmetliler sayısını asgari hadde indirmiş bulunmasına rağmen bu sene de Hükümetçe ittihaz olunan karara uyarak yıllık tutarları 15 600 liraya baliğ olan (12) hizmetli kadrosunu bütçeden çıkarmış bulunmaktadır. 1949 yılında Yeşilköy ve Etimesğut Hava meydanlarında tesis olunacak sıhhi denetleme merkezleri için iki etüv makinisti ile dört başkoruyucu kadrosu bütçeye ilâve edilmiştir. Bu kadroların yıllık tutarları : Etüv makinisti 2 x 150 = 3 600 Baş koruyucu 4 x 100 = 4 800 8 400 Geçim şartlarının ağırlaşması karşısında senelerdenberi teşkilâtta çalışmakta bulunan hizmetlilere - cüz'i de olsa - bir yardım yapmak zarureti ile karşılaşan Genel Müdürlük; yapılması andlaşmalarla taahhüt olunan boğazlar ve limanlardaki sıhhi denetleme işlerini başarmaya uğraşırken, aldıkları ücretlerle geçinemediklerinden ve başka dairelerle hususi teşebbüslerin işletmekte bulundukları servislerde birkaç misli fazla ücret verilmekte olmasından dolayı vazifelerini sık sık bırakan hizmetlilerin ücretlerine sırf anlaşmalarla taahhüt olunan hizmetin devamını sağlamak maksadiyle pek az bir miktarda zam yapmak mecburiyetinde kalmıştır. (150) hizmetliden ancak (11) nin ücretlerine en çoğu 30 lira olmak üzere yapılmış olan zammın senelik tutarı 2 220 lira etmektedir.
3 750	2	3	Geçici hizmetliler ücreti : Tasarruf maksadiyle 1948 yılı ödeneğine nazaran 1 250 lira noksaniyle konulmuştur.

Lira	B.	M.	
20 000	2	4	Gece pratika ücreti : Geçen senenin aynıdır.
1 500	3		Temsil ödeneği : Genel Bütçedeki tertibe uyalmak maksadiyle aylıklar bölümünden tenzil ile bu bölüme alınmıştır. Haddizatında bir eksiliş ve artış olmayıp geçen senenin aynıdır.
21 060	4		4805 sayılı Kanun gereğince verilecek emekli keseneği karşılığı : Yeşilköy ve Etimesgut Hava meydanlarında kurulacak sıhhi denetleme merkezleri memurlarının emekli kesenekleri karşılığı olarak 720 lira artırılmıştır. Hesabı : 60 lira aylıklı 2 tabibin seneliği 20 × 2 × 12 = 480 25 lira aylıklı 2 kâtibin seneliği 10 × 2 × 12 = 240 720 Lira
900	5		Geçici tazminat : Hava meydanlarında kurulacak denetleme merkezlerinden Etimesgut'ta vazife görecek memurların kanuni istihkaklarıdır ki, ikişer üst derece üzerinden hesaplanarak 540 lira arttırılmıştır. Hesabı : 7 nci dereceden bir tabibin aylığı 30 liradan 360 Lira 12 nci dereceden bir kâtibin aylığı 15 liradan 180 » Yıllığı 540
10 440	6		1683 sayılı Kanunun 58 nci maddesi gereğince verilecek emekli ikramiyesi: Yıl içerisinde yaş haddine uğramak suretiyle emekliye ayrılacak tabip ve memurlar için 5 400 lira artırılmıştır.
20 000	7	1	Çocuk zammı: 1948 yılındaki çocuk adedi göz önüne almarak bu miktarla idare edileceği hesaplanmıştır. Halen beheri 10 lira olan 150 çocuğa yılda 18 000 Halen beheri 5 lira olan 4 çocuğa yılda 240 18 240 Lira verilmektedir.
3 000	7	2	Doğum yardımı : Yıl içinde olacak doğumlar için 1 000 lira artırılmıştır.
5 000	7	3	Ölüm yardımı : Geçen senenin aynı konulmuştur.
3 000	8	1	Kırtasiye : Geçen senenin aynıdır.
7 000	8	2	Döşeme ve demirbaş : Tasarruf düşüncesiyle 3 000 lira noksaniyle konulmuştur.

Lira	B.	M.	
9 000	8	3	Isıtma : Geçen senenin aynıdır.
5 000	8	4	Aydınlatma : Geçen senenin aynı olarak konulmuş ise de 1948 yılı içerisinde elektrik tarifelerine yapılmış olan zam dolayısiyle yetişmiyeceği tahmin edilmektedir.
9 000	8	5	Öteberi giderleri : Tasarruf düşüncesiyle 1 000 lira noksaniyle konulmuştur.
7 000	9		Basılı Kâğıt ve defterler : Geçen senenin aynıdır.
4 000	10	1	Posta ve telgraf ücretleri : Geçen senenin aynıdır.
8 500	10	2	Telefon ve başka haberleşme ücret ve giderleri : Geçen senenin aynıdır.
6 000	11		Kira karşılığı : 1 000 lira noksaniyle konulmuştur.
4 000	12	1	Sürekli görev yolluğu : Geçen senenin aynıdır.
5 000	12	2	Geçici görev yolluğu : Geçen senenin aynıdır.
1	12	3	Yabancı memleketler yolluğu : Tasarruf düşüncesiyle 5 999 lira noksaniyle konulmuştur.
20 000	13		Giyecekler : Geçen seneki ödenekle idareye çalışılacağı için aynen konulmuştur.
3 000	14		Tedavi giderleri ve yollukları : Geçen senenin aynıdır.
10 000	15	1	Etüv aletleri ve araçları onarma ve işletme giderleri : Korunma evlerinin esaslı tamire muhtaç etüv ve teplik aletlerinin tamirlerinin sağlanması için 4 000 lira artırılmıştır.
25 000	15	2	Etüv ve temizleme gereçleri satınalma karşılığı ve işçi giderleri : Fare öldürmekte kullanılan kükürt fiyatiyle amele ücretleri ve fare öldürme ameliyesi artmış bulunduğundan gereken kükürt ve işçi ücretleri için 13 000 lira artırılmıştır.
8 000	15	3	İstanbul ve İzmir Liman ve Şehir Bakteriyoloji evleri giderleri : Geçen senenin aynıdır.
85 000	15	4	Sınır ve kıyılarda çıkacak bulaşıcı hastalıkları önleme giderleri : Muhtemel salgınların istilzam edecekleri masrafları karşılıyabilmek için 19 000 lira artırılmıştır.
4 200	16		Yolcuları besleme, donatım ve cenaze giderleri : 1 300 lira fazlasiyle konulmuştur.

Lira	B.	M.	
1 000	17		İlâç ve lâboratuvar giderleri: Alınması gereken çeşitli ilâçlar için 500 lira artırılmıştır.
5 000	18		Mahkeme giderleri : Avukat ücretlerinin karşılanabilmesi için 2 000 lira artırılmıştır. 1948 yılı içinde Genel Müdürlük aleyhine açılmış olan Galata Ofisi binasının 35 000 liralık ecrimisil ve mülkiyet dâvaları vardır.
1 000	19		Geri verilecek paralar : Geçen senenin aynıdır.
71 000	20		Yapı ve onarma işleri : Ödeneklerin yetişmemezlikleri dolayısiyle senelerdenberi yapılamamış bulunan merkez ve taşradaki idare binalariyle korunma evlerinin tamirleri ve Yeşilköy hava meydanında inşa olunacak sıhhi denetleme merkezi için 34 528 lira artırılmıştır.
17 000			Uluslararası kongre ve kurumlara katılma giderleri : Hükümetimizin dâhil bulunduğu Uluslararası Hıfzıssıhha Ofisi aidatı olup Sağlık Bakanlığınca ödeneceğine binaen bütçeden çıkarılmıştır.
14 000	21	1	1948 yılı Bütçesinin ikinci kısmının bir bölümünü teşkil eden taşıt giderleri
59 896	21	2	birisi (satınalma) diğeri de (işletme, onarma) olmak üzere iki maddeye tefrik edilmiştir. Geçen seneye nazaran 27 896 lira fazladır. Sebebi deniz üzerinde geceli ve gündüzlü vazife gören ve en yenileri 18 senelik olan motör ve istimbotlarımızın tamirlerinin sağlanması ve Urla korunma evinde tamir kabul etmez bir halde bulunup hasta naklinde kullanılan kamyonetin yerine yeni bir (Jeep) marka kamyonet alınması içindir.
1 000	22	1	Geçen sene bütçesinin bir bölümünü teşkil eden bu tertipte biri (satınalma
500	22	2	ve abone karşılığı) diğeri (başka her çeşit giderler) olmak üzere iki maddeye ayrılmış ve meslekî eserlerin satınalınabilmeleri için 1 000 lira artırılmıştır.
5 000	23	1	Eşya taşıma, ambalâj ve sigorta giderleri: Geçen senenin aynıdır.
1 000	23	2	Para taşıma giderleri: Geçen senenin aynıdır.
7 000	24	1	Vergi ve resimler: Belediye resimlerinin artmasından ve genel müdürlüğün malı bulunan Ankara'daki binaların vergilerinin artırılması hususunda aleyhte yapılmış olan teşebbüsten dolayı 2 000 lira artırılmıştır.
2 000	24	2	Sigorta: 1948 ödeneğinin yetişmemesi ve İzmir Liman ve şehir bakteriyoloji müessesesinin sigortası için 800 lira artırılmıştır.
4 000	25		Geçen yıl borçları: Geçen senenin aynıdır.

Lira	B.	M.	
7 193	26		1940 - 1947 yılları borçları: Eski yıllar borçlarının kısmi âzamının ödenmiş olmasından dolayı 6 156 lira noksaniyle konulmuştur. 1715 sayılı Kanunun 8 nci maddesi gereğince kâğıt paralar amortismanı karşılığı: Kanuni bir artıştır. Fazlalık 866 liradır. Netice: 1949 yılı giderimiz de 1948 yılına nazaran 198 084 liralık bir fazlalık ve 89 519 liralık da bir eksiliş vardır. Hakiki artış ise 108 565 liradan ibarettir.

Gelir Bütçesi Gerekçesi

Genel Müdürlüğümüzün 1949 yılı geliri 1948 yılına nazaran (108 565) lira fazlasiyle (1 151 260) lira olarak tahmin edilmiştir.

576 000	1	1	Sıhhiye Resmi: 500 sayılı Rüsumu Sıhhiye Kanunu gereğince alınmakta bulunan bu resim 1947 yılında kabul buyrulan 5115 sayılı Kanunla nispetinin tezyid edilmesi ve ikinci Dünya Harbinden evvelki durum kadar olmamakla beraber Akdeniz muvaredatındaki inkişaf neticesinde bir miktar artış bulunmaktadır. Aylık müfredatı aşağıda gösterildiği gibi 1948 yılının 7 aylık tahsisatı ile ihracat bakımından içinde bulunduğumuz ve ölü mevsim addedilen aylar da göz önünde bulundurulmak şartiyle (81 000) lira artacağı hesaplanmıştır.

Ocak	1948	tahsilâtı	42 734	93
Şubat	»	»	37 761	10
Mart	»	»	46 363	01
Nisan	»	»	50 334	74
Mayıs	»	»	56 062	33
Haziran	»	»	52 443	22
Temmuz	»	»	54 050	50
			339 749	83

Şu hesaba göre aylık tahsilât vasatisi 47 964 liradan senelik fazla 84 570 lira ederse de artış durgun mevsim göz önünde bulundurularak (81 000) lira olarak kabul edilmiştir.

9 000	1	2	Kaplı patenta: 1948 yılının 7 aylık tahsilâtı 5 633 lira olduğundan 3 000 lira artırılmıştır. İdaremizin yılda verdiği patentenin miktarı 3 000 - 3 700 arasındadır. Beher patente 2,5 lira olduğuna göre: 2,5 X 3 700 = 9 250 lira tutar.
15 000	1	3	Bulaşık resmi: 7 aylık tahsilâta göre 6 000 lira artacağı hesaplanmıştır.
3 000	2	1	Para cezası: 300 lira artacağı hesaplanmıştır. Faiz: Merkez Bankasınca mevduatımıza faiz verilmediği cihetle bu madde ödeneği

Lira	B.	M.	
			olan (1) lira bütçeden çıkarılmıştır.
500	2	2	Satılacak mallar: Merkez ve taşra teşkilâtındaki hurda demirbaş eşyadan ancak bu miktar gelir sağlanacağı düşünüldüğünden 1 530 lira noksaniyle konulmuştur.
1 000	2	3	Çeşitli gelirler : Bu maddeye dâhil gelirler arasında bulunan tahlil hasılatı, maaşlardan kesilen para cezaları, satılacak talimatname paraları, bono cezaları ve idarenin Ankara'daki memur ikametine mahsus apartmanlardan birisinin kiracılarından alınan sıcak su paralarının bir senelik tahsilâtı gözönünde bulundurularak 2 564 lira tenzil edilmiştir.
14 760	2	4	Gayrimenkul gelirler : Ankara'da Genel Müdürlüğe ait olup Bakanlık ikametgâhı olarak kullanılan bina ile biri (8) diğeri (16) daireli iki memur apartmanından yılda 14 400 liralık gelir sağlanmakta idi. Memur apartmanlarından birisinin aylık kirası 30 lira olan boş bir dairesinin de bu sene kiraya verilmesinden 360 lira artırılmıştır.
310 000	3		Genel Bütçeden yardım : Gelir bütçemizin üçüncü bölümünü teşkil eden (Genel Bütçeden yardım ödeneği geçen senenin aynı olarak konulmuştur. 500 sayılı Rüsumu Sıhhiye Kanununun 1947 yılındaki tadilinden ve İkinci Dünya Harbinin sona ermesinden sonra gelirde bir artış görülmekte ise de Karadenizin bugünkü vaziyeti ümit edilen yani giderlerimizin kendi gelirlerimizle karşılanması neticesinin tahakkukuna bu yıl da mâni olmuş bulunmaktadır. Harb yılları içerisinde yapılması elzem olduğu halde ehemmi mühimme tercih yüzünden tehir etmiş bulunduğunu birçok işler arasında en yenileri 18 senelik olan ve gece gündüz mütemadiyen deniz üzerinde vazife gören deniz taşıt araçlarımızın mütemadi tamirleriyle yenilenmeleri ve yekûnu (45) kadar olan idaremiz binalarının harabiden kurtarılmaları ve bilhassa sâri hastalık zamanlarında yolcuların tecrit edilmekte oldukları korunma evleri binalarının esaslı tamire muhtaç bulunmaları Genel Müdürlüğümüzü bu sene de Hazineden yardım istemek zorunda bırakmaktadır. Karadeniz'in bugünkü vaziyeti ortadan kalktığı takdirde yardım talebimizin son olacağını ümit etmekteyiz.
222 000	4		Geçen yıldan devredilecek nakit : Bütün masraflarda âzami tasarrufu prensip ittihaz etmek suretiyle yapılmış olan hareket neticesinde 22 000 lira fazlasiyle bu miktar paranın devredeceği hesaplanmış ise de bu miktarın içerisinde 1946 ayından itibaren 4805 sayılı Kanun gereğince memur maaşlarından kesilmekte olan % 5 nispetindeki emekli keseneği ile dairece ödenecek aynı nispetteki karşılıkların Ağustos 1948 gayesi itibariyle emanet hesabımızda toplanmış bulunan paraların tutarı (71 859) lira 77 kuruş dâhil olduğu gibi 1948 yılının sonuna kadar memur aylıklarından kesilecek paralarla karşılıkları da dâhil bulunmaktadır.

Netice :

1949 yılı gelirlerimizde 1948 yılına nazaran 112 660 liralık artış ve 4 095 liralık da bir eksiklik vardır. Hakiki artış 108 565 liradır.

Rapor

8 . XII . 1948

Bütçe Komisyonu Yüksek Başkanlığına

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 Bütçesi incelendi.

A) Cetveli

1949 yılı için Genel Müdürlüğün giderleri geçen 1948 yılına nazaran 108 565 lira fazlasiyle 1 151 260 liradır.

B.	M.	
1	1	1949 yılı içinde Etimesgut ve Yeşilköy Hava meydanlarında tesis edilecek Denetleme merkezleri için (L) cetvelinden çıkarılan 60 şar liralık iki tabiple 25 şer liralık iki kâtip ödeneği karşılığı olan 14 400 lira fazlasiyle 421 000 liradır. Milletlerarası hava seferlerinin inkişafı nispetinde bu seferlerle alâkalı sağlık işleri üzerinde de yeni yeni tedbirler alınması icabetmektedir. Bizim de katılmış bulunduğumuz Hava seyrüseferleri sağlığı 1933 - 1944 sözleşmeleriyle üzerimize aldığımız vecibeleri yerine getirmek için Etimesgut ve Yeşilköy hava meydanlarında denetleme merkezleri tesisi lâzımgelmektedir. Bu sebeple iki tabip ve iki kâtip olmak üzere dört memurun (L) cetvelinden çıkarılarak faal kadroya alınması zarureti hâsıl olmuş, bu fazlalık bundan doğmuştur.
	2	Açık aylığı geçen senekinin aynıdır.
	3	Emekli, dul ve yetimler ödeneği, geçen sene kâfi gelmemiş ve 10 000 lira ek ödenek alınmıştır. 1949 yılında emekliye çıkarılacak tabip ve memurlar vardır. Bunların karşılığı 20 000 lira hesabedilmektedir. Bu itibarla 50 000 lira ödenek ayrılmıştır. Temsil giderleri Genel Bütçedeki tertibe uyulmak maksadiyle müstakil bir bölüme alınmıştır.
2	1	Memurlar ücreti geçen senekinin aynıdır.
	2	Genel tasarruf prensipine uyularak ödenekleri tutarı 15 600 lira olan 12 hizmetli kadrosu bütçeden çıkarılmışsa da buna mukabil 1949 yılında Yeşilköy ve Etimesgut Hava meydanlarında tesis olunacak sıhhi denetleme merkezleri için iki etüv makinisti ile 4 başkoruyucu kadrosu bütçeye ilâve edilmiştir. Bunların yıllık ödenek tutarı : 2 × 12 × 150 = 3 600 4 × 12 × 100 = 4 800 8 400 liradır. Bundan başka almakta oldukları az ücretlerle geçinemiyen ve bu yüzden sık sık vazifeden ayrılmakta olan hizmetlilere az cüzi olsa bir miktar yardım yapılması mülâhazasiyle mevcut 150 hizmetliden 11 inin ücretlerine en çok 30 ar lira olmak üzere bir miktar zam yapılmasına lüzum görülmüştür. Bu zammın tutarı 2 220 liradır. Etimesgut ve Yeşilköy hava meydanlarından Sağlık Denetleme merkezleri sene içinde inşa edilecek ve bu inşaat bittikten sonradır ki etüv makinisti ve başkoruyucular istihdam edilecektir. İnşaat en az altı ay devam edeceğine göre bu personellerin istihdam ihtiyacı senenin ikinci yarısı için vârit olacaktır. Bu itibarla bu maddeden 4 200 lira tasarruf edilebilir mütalâasındayız.

B.	M.	
	3	Geçici hizmetliler ücreti geçen senekinden 1 250 lira fazladır.
	4	Gece nöbetçileri tabip ve müstahdemin ücreti karşılığı olup geçen senekinin aynıdır..
3		Geçen senekinin aynıdır.
4		Emekli keseneği karşılığı iki hava meydanında hizmete alınacak memurlar için 720 lira fazlasiyle 21 060 liradır.
5		Geçici tazminat : Ankara Hava Meydanında hizmete alınacak bir doktorla bir kâtibin mesken bedeli karşılığı olan 450 lira fazlasiyle 900 liradır.
6		Sene içinde üç memur emekliye ayrılacaktır. Bu itibarla 5 400 lira fazlasiyle 10 440 liradır.
7	1	Çocuk zammı : Geçen yılın aynıdır.
	2	Doğum yardımı: Yıl içinde fazla doğum; olması ihtimalile 1 000 lira artırılmış ise de halen 450 lira ödenek bakıyesi mevcut olduğuna göre geçen seneki 2 000 liranın kâfi geleceği tahmin edilebilir.
	3	Ölüm yardımı : 1948 yılında ölüm olmamıştır. Ödeneği duruyor. Bu yıl ödeneği 5 000 liradan 2 500 liraya indirilebilir.
8	1	Kırtasiye : Geçen senekinin aynıdır.
	2	Döşeme - demirbaştan onuncu ay sonunda 561 lira bakiye vardır. Geçen yılın aynı olarak konan 7 000 liralık ödenek fazladır. 5 000 lira ile iktifa edilebilir.
	3	Isıtmadan onuncu ay sonunda 858 lira kalmışsa da geçen sene ödeneğinin aynen kalması uygun olur.
	4	Geçen senekinin aynıdır.
	5	Geçen senekinin aynıdır.
9		Geçen senekinin aynıdır.
10	1	Posta ve telgraftan onuncu ay sonunda 1119 lira bakiye vardır. Geçen yıl ödeneği 4 000 lira idi. Bu hale göre bu maddeden 500 lira tasarruf mümkündür.
	2	Telefon ve başka haberleşme giderleri geçen senekinin aynıdır.
11		Kira karşılığı: Mukavele mucibince yıllık kira tutarı 4 788 liradır. Geçen senekinden 1 000 lira noksaniyle 6·000 lira konmuşsa da 500 lira daha tasarruf edilebilir.
12	1	Sürekli görev yolluğundan onuncu ay sonunda 3 346 lira vardır. Mahsubu yapılacak avanslar da olduğuna göre geçen senekinin aynı olarak kabul edilmiştir.
	2	Geçici görev yolluğundan 1 750 lira bakıye vardır. Ayrılan ödenek geçen senenin aynıdır.
	3	Yabancı memleketler yolluğu maddesi 5 999 lira noksaniyle 1 liradır.
13		Giyecekler: Geçen senekinin aynıdır.
14		Onuncu ay sonunda 2 397 lira bakıye mevcutsa da sanatoryumda yatan iki hastanın tedavi ücretleri henüz ödenmeemiştir. Bunun için geçen senekinin aynı olarak konan ödenek muvafıktır.

B.	M.	
15	1	Tuzla, Anadolukavağı ve Urla korunma evlerinin tamiri lâzımgelen etüv ve tephir aletleri onarımı için 4 000 lira fazlasiyle 10 000 lira ödenek ayrılmıştır. Uygundur.
	2	Etüv ve temizleme gereçleri satınalma karşılığı ve işçi giderleri: 1948 ödeneği kâfi gelmemiş 5 000 lira eklenmiştir. Amele yevmiyeleri artmıştır. Kükürt fiyatı yükselmiştir. Bu sebeplerden geçen senekinden 13 000 lira fazlasiyle 25 000 lira konmuştur.
	3	Geçen senekinin aynıdır.
	4	Geçen sene ödeneği olan 66 000 liradan onuncu ay sonunda 51 480 lira mevcuttur. Buna rağmen muhtemel salgınlar sebebiyle 19 000 liralık fazla ödenek konması doğru bulunmamıştır. Seyrüseferin artışı nispetinde bulaşıcı hastalıklarla karşılaşma ihtimallerinin de artacağı tabiî olmakla beraber 1948 yılı ödeneğinin kâfi geleceği mütalâasındayız. Bu itibarla yine aynı ihtimallere yer vererek geçen seneki ödeneğin aynen kabulü uygun görülmüştür.
16		Geçen seneden 1 300 lira fazlasiyle konmuş olan 4 200 lira muvafıktır.
17		İlâç ve lâboratuvar giderlerinden onuncu ay sonunda 6 lira kalmıştır. 500 lira fazlalık teklifi yerindedir.
18		Mahkeme giderleri: 1948 yılı içinde idare aleyhine açılan Galata Ofis binasının 35 000 liralık ecri misille iki mülkiyet dâvası için 2 000 lira artırılarak 5 000 lira konmuştur.
19		Geri verilecek paralar: Geçen senekinin aynıdır.
20		Yapı onarma işleri: 1948 yılı ödeneğinden onuncu ay sonunda 2 132 lira vardır. Merkez ve şube binalarının muhtaç oldukları tamir ve yeniden yapılacak olan denetleme merkezleri için 34 528 lira fazlasiyle 7 100 lira konmuştur.
21	1	Urla Korunma evinin hasta nakil kamyoneti tamir kabul etmez bir hale gelmiştir. Yeni bir Jeep kamyoneti alınması zarureti vardır. Bunun için 14 000 lira konmuştur.
	2	Deniz üzerinde geceli gündüzlü vazife gören, ve en yenisi 18 senelik olan motör ve istimbotlar esaslı tamire muhtaçtır. Bunun için 59 896 lira konmuştur.
22		Yayın giderleri: Geçen yıl bir bölümde toplanmışken bu sene bu bölüm iki maddeye ayrılmıştır.
	1	Satınalma için 1 000 lira konmuştur.
	2	Başka her çeşit giderler için de 500 lira ayrılmıştır. Bölümün maddelerinden 500 lira tasarruf yerinde olur.
23	1	Geçen senenin aynıdır.
	2	Geçen senenin aynıdır.
24	1	Ankara'daki binaların vergilerinin artırılması ihtimaline 2 000 lira ayrılmıştır. müessese-lerdeki âletlerin sigortaları karşılığı olarak 800 lira artırılmıştır.
25		Geçen yıl borçlarına konan 4 000 lira fazladır. 2 000 lira ile iktifa edilebileceği mütalâasındayız.
26		Eski yıllar borçlarının kısmı azamı ödenmiştir. Bu itibarla teklif edilen 7 193 lira fazla görülmektedir. Bu ödeneğin 4 193 lirasının tenzilile 3 000 lira olarak kabulü uygun bulunmuştur.

Netice:

2/2	den	4 200 lira
7/2	»	1 000 »
7/3	»	2 500 »
8/2	»	2 000 »
10/1	»	500 »
11	»	500 »
15/4	»	19 000 »
22/1	»	500 »
25	»	2 000 »
26	»	4 196 »

ki gider yekûnundan 36 393 lira tasarruf mümkün olduğu mülâhazasındayız. Bu takdirde genel gider tutarı, 1 151 260 — 36 393 = 1 114 867 lira kalır.

B — Cetveli

B. M.

Gelirler genel tutarı geçen yılın 108 565 lira fazlasiyle 1 151 260 liradır.

1 1 Rüsumu sıhhiyeden sene içinde 81 000 liralık bir fazla gelir sağlanacağı hesabedilmiştir

1947 ve 1948 yıllarının ilk dokuz aylık gelirleri aşağıdaki listede görülebilir.

		1947 tahsilâtı	1948 tahsilâtı
Ocak	ayında	19 070	42 735
Şubat	»	17 977	37 761
Mart	»	22 155	46 363
Nisan	»	18 669	50 334
Mayıs	»	22 611	56 062
Haziran	»	23 389	52 443
Temmuz	»	38 794	54 050
Ağustos	»	44 611	61 411
Eylûl	»	49 704	64 754

Aradaki fark 1948 senesinin ilk dokuz ayı lehine olarak 208 933 liradır. 1948 yılı ilk dokuz ayına göre aylık tahsilât vasatisi 51 700 liradır. Bu hesapla 1949 senesinde geçen seneye nazaran fazla olması icabeden gelir 81 000 lira değil, durgun mevsim payı olarak 5 000 lira düşülmek suretiyle 120 000 liradır. Bu itibarla bu madde tutarı 1948 senesinden bu miktar fazlasiyle 615 000 lira olarak kabul edilmesi lâzımgelir.

2 Kaplı patente 1948 yılı ilk yedi aylıktahsilât göz önüne alınarak geçen seneden 3 000 lira fazlasiyle 9 000 lira olacaktır.

3 Bulaşık resmi : Yedi aylık tahsilâta göre 6 000 lira fazlasiyle 15 000 liradır.

2 1 Para cezası: 300 liralık bir artış tahmin edilmektedir. Bu miktar fazlasiyle 3 000 liradır.

2 Satılacak mallar karşılığı 500 liradır.

B. M.

3 Çeşitli gelirler 1 000 liradır.

4 Gayrimenkul gelirleri: 14 760 lira olup izahı şudur:
Bakan evinden ayda 60 liradan 720 lira,
Sekiz daireli apartmanın 60 şer liradan yedi dairenin kira bedeliyle ayda beşer liradan su parası olarak 5 040 lira,
Boş olan dairenin kirası 360 ve iki sayılı apartmanın 16 dairesinin 45 şer liradan yıllık kirası 8 640 lira, yekûn 14 760 liradır.

3 Genel bütçe yardımı olarak 310 000 lira konmuştur. Geçen senenin aynıdır.
Gelir kısmının bilhassa Rüsumu sıhhiye maddesinden yapılacağı muhakkak olan fazla gelirle gider bütçesinden yapılması mümkün 36 396 liralık tasarruf göz önüne alınarak bu yardımdan enaz 80 000 lira azaltılabilir mütalâasındayız. Bu takdirde Genel bütçe yardımı 240 000 lira olur.

4 Devredilecek nakit miktarı geçen seneye nazaran 22 000 lira fazlasiyle 222 000 liradır.

Genel mütalâa:

1839 yılındanberi Meclisi Kebiri Umuru Sıhhiye, Beynelmütteffikini sıhhi kontrol idaresi İstanbul Limanı ve Boğazlar Sıhhi İdaresi adlariyle anıldıktan sonra nihayet 1924 yılında yeni adını almış olan Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1912, 1926, 1933, 1938 ve 1944 tarihli Milletlerarası Sözleşme hükümleri dairesinde.

1. Yabancı memleketlerden limanlarımıza gelen,

2. Transit geçen,

3. Sularımız iskeleleri arasında sefer eden.

Gemiler üzerinde yapmakta olduğu sıhhi kontrollarla yabancı memleketlerden memleketimize, memleketimizden Avrupa'ya ve memleket dâhilindeki bölgelerden birinden diğerine bulaşıcı hastalıkları sirayet ettirmemek gibi memleket çapında ve milletlerarası ölçüde büyük vecibeler ve hizmetler yüklenen bir idaredir. Bu vecibe ve vazifelerini memleketimizin bütün hudutları boyunca yapması icabederken bütçesinin müsaadesizliği ve dünya ahvalinin birkaç yıldanberi varidatı üzerine yaptığı menfi tesirler yüzünden kara hudutlarımızda lüzumlu tesisat ve murakabe işlerini yapamamakta, faaliyetini ancak sahil hudutlarımızda teksif etmek mecburiyetindekalmaktadır.

Harbden evvelki yıllarda gittikçe inkişaf halinde iken harb yıllarında deniz seyrüseferlerinin azalması bu gelirini ehemmiyetli surette darbelemiştir. Bu sebepledir ki, Milletlerarası sözleşmeler mucibince kendi varidatiyle idare edilmesi lâzımgelen Genel Müdürlük az dahi olsa Umumi Muvazeneden yardım görmek zaruretiyle karşılaşmıştır. Harb halinin fiilen sona ermesinden itibaren gelirlerinde yıldan yıla az dahi olsa artışlar kaydedilmektedir. Fakat Karadenizin içinde bulunduğu bugünkü gayrimüsait seyrüsefer şartları yüzünden henüz ferahlamış değildir.

Buna rağmen Genel Müdürlük Milletlerarası hava seferlerinin inkişafı dolayısiyle yurdumuzu bu yollardan gelmesi muhtemel olan hastalıklara karşı da koruma vazifesini üzerine alma mecburiyetiyle karşılaşmış ve bu sebeple 1949 yılında Yeşilköy ve Etimesgut Hava meydanlarında birer denetleme merkeri kurma kararını almış bulunmaktadır. Genel Müdürlüğün aynı zamanda itlâfıfar ameliyesinde, korunma evlerinin tesisinde, malzeme

ve teçhizatının ikmalinde modern fennî icaplara da uymak zarureti karşısında bulunduğuna şüphe edilemez. Bu itibarla 1949 yılında da Genel Muvazeneden yardım yapılması lâzımgelmektedir.

Genel müdürlük kara hudutlarımız boyunca da teşkilât ve tesisatını yaymak suretiyle yurdumuzu dıştan gelecek hastalıklara karşı tam ve kâmil surette koruyabilmesi için normal halin avdetini ve gelir kaynaklarının kifayetli seviyeye erişmesini bir müddet daha bekliyecektir. O zamana kadar bu işler, şimdiki gibi Bakanlık bütçesinden idare edilecektir. Genel müdürlüğün sıhhiye, patente ve bulaşık resimleriyle para cezalarından ve itlâfı fardan sağladığı gelirler Milletlerarası sözleşmelere ve her biri ayrı bir malî mevzua ve hususi cibayet usullerine dayanmaktadır. Genel müdürlüğün Milletlerarası sağlık teşkilâtınca neşrolunan düsturlarda yer tutan hususi hüviyeti ve mevzuatının da hususilikleri mülhak bütçeli olarak kalmasını zaruri kılmaktadır.
Saygılarımla arzederim.

Çoruh Milletvekili
Dr. C. Kazancıoğlu

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Bütçe Komisyonu
Esas No. 1/387
Karar No. 30

20 . XII . 1948

Yüksek Başkanlığa

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünün 1949 yılı bütçesi hakkında Başbakanlığın 30 . IX . 1948 tarihli ve 6/3344 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun tasarısı Komisyonumuza havale buyurulmakla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemali Bayizit, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürü ve Maliye Bakanlığı adına Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdürü hazır oldukları halde incelenip görüşüldü.

Genel Müdürlüğün 1949 yılı bütçe tasarısının görüşülmesine geçilmeden evvel bu yıl Komisyonumuzca bütün Devlet malî durumunda tasarruf yollarının aranması için kurulmuş olan Tâli Komisyonun, bu Genel Müdürlüğün katma bütçe ile idaresinde bir zaruret görmiyerek katma bütçe vasfının kaldırılarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesi içinde bir Umum Müdürlük halinde idaresi ve bu suretle 50 bin liralık bir tasarruf sağlanacağı yolundaki mütalâası üzerinde durulmuş ve bu konu incelenmiştir.

Alınan izahlara göre bu idarenin katma bütçe ile idaresi lüzum ve zarureti Lozan Sözleşmesinin bir hükmü iktizasından olduğu açıklanmış ve evvelce tam gelir kaynaklariyle giderlerini temin eden ve Cihan Harbi dolayısiyle geliri azalmış bulunan bu idarenin ilerde yine kendisini idareye yeter gelir elde etmesi mümkün olduğu anlaşılmış ve bu suretle katma bütçe ile idaresi Komisyonumuz ekseriyetince uygun görülmüştür.

Gelir Bütçesi:

Bu idarenin gelir bütçesi geçen yıla nazaran (108 565) lira fazlasiyle (1 151 260) lira olarak tahmin edilmiştir. Bu fazlalığın en mühim kısmı sıhhi resimler de olup (90 000) liradır.

Geçen yıldan devredilen nakit mevcudunda da (22 000) liralık bir artış vardır. Gelirin çoğalması, bu idarenin tahsil ettiği resim yani esas hizmetine taallûk eden gelir kaynağı itibariyle bir inkişaf yolunda olduğunu anlatmaktadır. Yapılan gelir tahminleri, Hükümet gerekçesinde de izah edildiği veçhile yedi aylık fiilî tahsilâta ve bu tahsilât gidişine nazaran bir aya isabet eden miktarın beş aylığının da hesaba katılarak elde edilen rakama göre hesaplandığı anlaşılmış ve bütçenin görüşülmesine kadar yapılan tahsilâta göre sıhhi resimlere daha (39 000) liralık bir ilâvenin yapılması mümkün grülerek sıhhi resimler Komisyonumuzca (120 000) liraya iblâğ edilmiştir. Gerek bu (39 000) lira gerekse gider bütçesinde aşağıda izah edileceği veçhile yapılan bâzı indirmeler karşılığı olarak tasarruf edilen (6 500) lira ki, ceman (45 500) lira mukabilinin, Hükümetçe bu idareye yapılan yardımdan indirilmesi ve gelir bütçesinin bu suretle (1 144 760) lira olarak kabulü Komisyonumuzca uygun görülmüştür.

Gider bütçesi :

Gider bütçesi bölümleri de hizmetlerin gerekleri göz önünde bulundurularak ve izahlar alınarak incelenmiş ve neticede döşeme ve demirbaştan (5 000), posta ve telgraf ücretlerinden (500), kira karşılığından (500), yayın giderlerinin satınalma ve abone karşılığı maddesinden (500) liranın tasarrufu kabil görülmüştür.

Bu tasarruflarla gider bütçesi de (1 144 760) lira olarak kabul edilmiştir.

Kanun tasarısı :

Tasarının bir ve ikinci maddelerinde yukarda arzedildiği veçhile gerekli değişiklikler yapılmış ve diğer maddeleri bütçenin işlemesini temin edecek hükümleri kapsaması itibariyle ayniyle kabul edilmiştir.

Bu suretle yeniden hazırlanan Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe

Kanunu tasarısı ve ekleri cetveller Kamutayın onayına arzedilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Başkan V.	Sözcü
Mardin	Diyarbakır	Ankara
R. Erten	*İ. H. Tigrel*	*M. Eriş*
Kâtip		
Ankara	Amasya	Ankara
F. Öymen	*A. K. Yiğitoğlu*	*N. C. Akkermen*
Ankara	Bursa	Çoruh
C. Gölet	*F. Bük*	*Dr. C. Kazancıoğlu*

Diyarbakır	İsparta	İstanbul
V. Dicleli	*K. Turan*	*S. Bekter*
Eskişehir	İzmir	Kastamonu
Muhalifim.	*S. Odyak*	*M. Akalın*
A. Oğuz		
Kastamonu	Kocaeli	Kütahya
T. Coşkan	*Dr. Ş. Bürge*	Muhalifim.
		H. Gedik
Samsun	Seyhan	Tokad
M. A. Yörüker	*A. R. Yüregir*	*R. A. Sevengil*
Urfa		
E. Tekeli		

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı Bütçe Kanunu tasarısı

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ
MADDE 1. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı giderleri için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (1 151 260) lira ödenek verilmiştir.	MADDE 1. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı giderleri için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (1 144 760) lira ödenek verilmiştir.
MADDE 2. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı giderlerine karşılık olan gelirler, bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (1 151 260) lira tahmin edilmiştir.	MADDE 2. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1949 yılı giderlerine karşılık olan gelirler bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (1 144 760) lira tahmin edilmiştir.
MADDE 3. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünce 1949 yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelde yazılı gelirlerin tarh ve tahsilini 1949 yılında da devam olunur.	MADDE 3. — Ayniyle kabul edilmiştir.
MADDE 4. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünün 30 . VI . 1939 tarih ve 3656 sayılı Kanunun 19 ncu maddesine giren hizmetlileri bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Sayısı ve adı bağlı (E) işaretli cetvelde yazılı tertipten 30 . VI . 1939 tarih ve 3656 sayılı Kanunun 9 ncu maddesi gereğince yönetimi gerekli geçici hizmetler için aylık ücretli memur ve hizmetli kullanabilir. Bunların kadrolariyle 3656 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi hükümlerine giren uzmanlık yerleri Bakanlar Kurulu karariyle belirtilir. Ve ertesi yıl bütçesiyle Büyük Millet Meclisine verilir. Bu tertipten alınacak kadroların eldeki kadrolara ek olmaması gerektir.	MADDE 4. — Ayniyle kabul edilmiştir.
MADDE 5. — Geçen yıl borçları bölümündeki ödenek üstünde çıkacak borçlar ilgili oldukları hizmetlere ilişkin bölümlerden bu tertibe Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödeneklerden ödenir. 1940 - 1947 yıllarına ilişkin olup da 26.V.1927 tarih ve 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 93 ncü maddesine göre zamanaşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar 1949 yılı bütçesinin gider bölümleri artıklarından eski yıllar borçları bölümüne Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödeneklerden ödenir.	MADDE 5. — Ayniyle kabul edilmiştir.
MADDE 6. — Gider tertiplerinden yapılacak harcamalara ilişkin formül bu kanuna bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.	MADDE 6. — Ayniyle kabul edilmiştir.

Hü.	B. K.
MADDE 7. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü teşkilâtı hakkında 13.V.1940 tarihli ve 3820 sayılı kanuna bağlı (I) sayılı cetvelde yazılı kadrolardan bağlı (L) işaretli cetvelde gösterilenler 1949 yılında kullanılmaz.	MADDE 7. — Ayniyle kabul edilmiştir.
MADDE 8. — Bu kanun 1 Ocak 1949 tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 8. — Ayniyle kabul edilmiştir.
MADDE 9. — Bu kanunu Maliye, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanları yürütür.	MADDE 9. — Ayniyle kabul edilmiştir.

Başbakan
H. Saka

Devlet Bakanı
Başb. Yardımcısı
Barutçu

Devlet Bakanı

Adalet Bakanı
Ş. Devrin

Millî Savunma Bakanı
Münir Birsel

İçişleri Bakanı
M. H. Göle

Dışişleri Bakanı
N. Sadak

Maliye Bakanı
H. N. Keşmir

Millî Eğitim Bakanı
Reşat Ş. Sirer

Bayındırlık Bakanı
Gülek

Ekonomi Bakanı
C. Ekin

Sa. ve So. Y. Bakanı
Dr. B. Uz

Gümrük ve Tekel Bakanı
Ş. Adalan

Tarım Bakanı
T. Coşkan

Ulaştırma Bakanı
Ş. Koçak

Ticaret Bakanı
M. N. Gündüzalp

Çalışma Bakanı
T. B. Balta

A - CETVELİ

B.	M.	Ödeneğin çeşidi	1948 yılı ödeneği Lira	1949 yılı için Hükümetçe istenen Lira	1949 yılı için Komisyonca kabul edilen Lira
		Birinci kısım			
1		**Aylıklar**			
	1	Memurlar aylığı	406 800	421 200	421 200
	2	Açık aylığı	2 000	2 000	2 000
	3	Emekli, dul ve yetim aylıkları	30 000	50 000	50 000
	0	Temsil ödeneği	1 500	0	0
		Bölüm toplamı	**440 300**	**473 200**	**473 200**
2		**Ücretler**			
	1	Memurlar ücreti	21 600	21 600	21 600
	2	Hizmetliler ücreti	178 500	173 520	173 520
	3	Geçici hizmetliler ücreti	5 000	3 750	3 750
	4	Gece pratika ücreti	20 000	20 000	20 000
		Bölüm toplamı	**225 100**	**218 870**	**218 870**
		II - Başka haklar			
3		**Temsil ödeneği**	**0**	**1 500**	**1 500**
4		**4805 sayılı Kanun gereğince ödenecek emekli keseneği karşılığı**	**20 340**	**21 060**	**21 060**
5		**Geçici tazminat**	**360**	**900**	**900**
6		**1683 sayılı Kanunun 58 nci maddesi gereğince verilecek emekli ikramiyesi**	**5 040**	**10 440**	**10 440**
7		**4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar**			
	1	Çocuk zamnı	20 000	20 000	20 000
	2	Doğum yardımı	2 000	3 000	3 000
	3	Ölüm yardımı	5 000	5 000	5 000
		Bölüm toplamı	**27 000**	**28 000**	**28 000**
		Birinci kısım toplamı	718 140	753 970	753 970

B.	M.	Ödeneğin çeşidi	1948 yılı ödeneği Lira	1949 yılı için Hükümetçe istenen Lira	1949 yılı için Komisyonca kabul edilen Lira
		İkinci kısım			
8		**Büro giderleri**			
	1	Kırtasiye	3 000	3 000	3 000
	2	Döşeme ve demirbaş	10 000	7 000	2 000
	3	Isıtma	9 000	9 000	9 000
	4	Aydınlatma	5 000	5 000	5 000
	5	Öteberi giderleri	10 000	9 000	9 000
		Bölüm toplamı	**37 000**	**33 000**	**28 000**
9		**Basılı kâğıt ve defterler**	**7 000**	**7 000**	**7 000**
10		**Posta, telgraf ve telefon ücret ve giderleri**			
	1	Posta ve telgraf ücretleri	4 000	4 000	3 500
	2	Telefon ve başka haberleşme ücret ve giderleri	8 500	8 500	8 500
		Bölüm toplamı	**12 500**	**12 500**	**12 000**
11		**Kira karşılığı**	**7 000**	**6 000**	**5 500**
0		**Taşıt giderleri**	**46 000**	**0**	**0**
12		**Yolluklar**			
	1	Sürekli görev yolluğu	4 000	4 000	4 000
	2	Geçici görev yolluğu	5 000	5 000	5 000
	3	Yabancı memleketler yolluğu	6 000	1	1
		Bölüm toplamı	**15 000**	**9 001**	**9 001**
13		**Giyecekler**	**15 000**	**15 000**	**15 000**
14		**4598 sayılı Kanun gereğince yapılacak tedavi giderleri ve yollukları**	**3 000**	**3 000**	**3 000**
		İkinci kısım toplamı	142 500	85 501	79 501

B.	M.	Ödeneğin çeşidi	1948 yılı ödeneği Lira	1949 yılı için Hükümetçe istenen Lira	1949 yılı için Komisyonca kabul edilen Lira
		Üçüncü kısım			
15		**Sağlık temizleme giderleri**			
	1	Etüv aletleri ve araçları onarma ve işletme giderleri	6 000	10 000	10 000
	2	Etüv ve temizleme gereçleri satınalma karşılığı ve işçi giderleri	12 000	25 000	25 000
	3	İstanbul ve İzmir liman ve şehir bakteriyoloji evleri giderleri	8 000	8 000	8 000
	4	Sınır ve kıyılarda çıkacak bulaşıcı hastalıkları önleme giderleri	66 000	85 000	85 000
		Bölüm toplamı	**92 000**	**128 000**	**128 000**
16		**Yolcuları besleme, donatım ve cenaze giderleri**	2 900	4 200	4 200
17		**İlâç ve lâboratuvar giderleri**	500	1 000	1 000
18		**Mahkeme giderleri**	3 000	5 000	5 000
19		**Geri verilecek paralar**	1 000	1 000	1 000
20		**Yapı, kurma ve onarma işleri**	36 472	71 000	71 000
21		**Taşıt giderleri**			
	1	Satınalma	0	14 000	14 000
	2	İşletme ve onarma	0	59 896	59 896
		Bölüm toplamı	**0**	**73 896**	**73 896**
0		**Uluslararası kongre ve kurumlara katılma giderleri**	17 000	0	0
0		**Kitap, dergi karşılığı ve baskı ücret ve taşıma giderleri**	500	0	0
22		**Yayın giderleri**			
	1	Satınalma ve abone karşılığı	0	1 000	500
	2	Başka her çeşit giderler	0	500	500
		Bölüm toplamı	**0**	**1 500**	**1 000**

B.	M.	Ödeneğin çeşidi	1948 yılı ödeneği Lira	1949 yılı için Hükümetçe istenen Lira	1949 yılı için Komisyonca kabul edilen Lira
23		**Taşıma giderleri**			
	1	Eşya taşıma, ambalâj ve sigorta giderleri	5 000	5 000	5 000
	2	Para taşıma giderleri	1 000	1 000	1 000
		Bölüm toplamı	**6 000**	**6 000**	**6 000**
24		**Yapı giderleri**			
	1	Vergi ve resimler	5 000	7 000	7 000
	2	Sigorta	1 200	2 000	2 000
		Bölüm toplamı	**6 200**	**9 000**	**9 000**
		Üçüncü kısım toplamı	165 572	300 596	300 096
		Dördüncü kısım - Borçlar			
25		**Geçen yıl borçları**	**2 000**	**4 000**	**4 000**
26		**1940 - 1947 yılları borçları**	**9 156**	**7 193**	**7 193**
0		**1715 sayılı Kanunun 8 nci maddesi gereğince kâğıt paralar amortismanı karşılığı**	**5 327**	**0**	**0**
		Dördüncü kısım toplamı	16 483	11 193	11 193
		KISIMLAR TOPLAMI			
		Birinci kısım toplamı	718 140	753 970	753 970
		İkinci kısım toplamı	142 500	85 501	79 501
		Üçüncü kısım toplamı	165 572	300 596	300 096
		Dördüncü kısım toplamı	16 483	11 193	11 193
		GENEL TOPLAM	**1 042 695**	**1 151 260**	**1 144 760**

B - CETVELİ

B.	M.	Gelirin çeşidi	1948 yılı tahminleri Lira	1949 yılı için Hükümetçe tahmin edilen Lira	1949 yılı için Komisyonca tahmin edilen Lira
		Birinci kısım			
1		**Resimler**			
	1	Sıhhiye resmi	495 000	576 000	615 000
	2	Kaplı patenta	6 000	9 000	9 000
	3	Bulaşık resmi	9 000	15 000	15 000
		Bölüm toplamı	**510 000**	**600 000**	**639 000**
		İkinci kısım			
2		**Çeşitli gelirler**			
	1	Para cezası	2 700	3 000	3 000
	0	Faiz	1	0	0
	2	Satılacak mallar	2 030	500	500
	3	Çeşitli gelirler	3 564	1 000	1 000
	4	Gayrimenkul gelirler	14 400	14 760	14 760
		Bölüm toplamı	**22 695**	**19 260**	**19 260**
		Üçüncü kısım			
3		**Genel bütçeden yardım**	**310 000**	**310 000**	**264 500**
4		**Geçen yıldan devredilecek nakit**	**200 000**	**222 000**	**222 000**
		KISIMLAR TOPLAMI			
		Birinci kısım toplamı	510 000	600 000	639 000
		İkinci kısım toplamı	22 695	19 260	19 260
		Üçüncü kısım toplamı	510 000	532 000	486 500
		GENEL TOPLAM	**1 042 695**	**1 151 260**	**1 144 760**

C - CETVELİ

Sayısı	Tarihi	Özeti
500	21 . 4 . 1340	Rüsumu Sıhhiye Kanunu
2864	13 . 12 . 1935	Turis gemilerden alınan resimlerden bazılarının affına ve bazılarının indirilmesine dair Kanun
3058	31 . 12 . 1936	Rüsumu Sıhhiye hakkındaki 500 sayılı Kanuna ek Kanun
5115	26 . 6 . 1947	1 - 4 ncü maddelerinin değiştirildiği hakkında Kanun

D - CETVELİ

Görevin çeşidi	Sayı	Ücret
Merkez hizmetlileri		
Daktilo	1	130
Dağıtıcı	1	140
Odacı	3	90
»	3	80
Kapıcı	1	90
Gece bekçisi	1	80
Başmakinist	1	300
Sürekli başişçi	1	90
Taşra teşkilâtı hizmetlileri		
Etüv makinisti ve elektrikçi	1	175
» » »	2	150
» »	2	150
Makinist yardımcısı ateşçi	2	115
» » »	1	100
Hizmet otomobili şoförü	1	130
Odacı	1	70
Yapı ve onarma işçisi	2	90
Korumaevi sürekli işçisi	3	80
Sürekli işçi (Enez)	1	55
» » (Silifke)	1	50
Hasta bakıcı	1	80
İstanbul Şehir ve Liman Bakteriyoloji evi odacısı	2	80
İzmir ve Şehir Liman Bakteriyoloji evi odacısı	4	80
Koruyucular		
Başkoruyucu	1	115
»	11	100
»	3	90
Koruyucu	8	90
»	30	75
Transit koruyucusu	7	90
» »	1	75
Deniz Taşıt Araçları adamları		
Birinci kaptan	1	240
Kaptan	2	220
Makinist	3	190
Ateşçi	4	100
Yağcı	1	100
Tayfa	7	90
»	4	80
Motörbot şoförü	4	190
» »	3	150
Dümenci	11	100
Sandalcı	7	80
	144	